

**INCIPIT LIBER BERESIT ID
EST GENESIS**

1 In principio creavit Deus cælum et terram.*

* **1:1 In principio creavit,** etc. Non dicit: In principio dicit Deus, Fiat cælum et terra. Sed dixit: **Fiat lux, et facta est lux,** quoniam universaliter nomine cœli et terræ comprehendendum erat quidquid fecit Deus, deinde per partes explicandum quomodo fecit. Unde sequitur: **Dixit Deus, Fiat,** id est, per verbum suum fecit. Vel quia cum primum fiebat informis materia spiritualis, vel corporalis, non erat dicendum: **Dixit Deus, Fiat;** incongruum enim erat a Deo dici, **fiat,** quia formam verbi non imitatur imperfectio, nisi cum generis sui conversione ad creatorem sit perfecta creatura; ut cum dicitur: **Dixit Deus, Fiat,** intelligamus eum ad se imperfectionem creaturæ revocare. Cum ergo dicitur: **In principio fecit Deus cælum et terram,** commemoratio Filii fit, quia principium est; sed cum dicitur: **Dixit Deus, Fiat,** commemoratur quia Verbum est. Per principium notat exordium creaturæ existentis ab illo; per Verbum, perfectionem creaturæ ab illo ad ipsum revocatæ, ut formetur imitando formam Verbi incommutabilem. Non enim habet vitam informem Verbum Dei, cui est idem esse quod vivere; imo idem vivere quod beate vivere. Creatura vero spiritualis habet informem vitam, cui non est hoc esse quod vivere; nec vivere quod beate vivere: quia, aversa a sapientia Dei, stulte et misere vivit. **In principio,** etc. BEDA, Hexæm. lib. 1, tom. 2, col. 13a. Creationem mundi insinuans Scriptura, primo verbo æternitatem et omnipotentiam Dei ostendit: quem enim in principio temporum mundum creasse perhibet, eundem ante tempora æternaliter significat exstitisse. Et quem in conditionis initio cælum et terram creasse narrat, tanta celeritate operationis omnipotentem esse declarat, cui voluisse, facere est. Bene ergo dicitur: **In principio creavit,** etc. Utrumque scilicet, simul, quamvis utrumque simul ab homine non dicatur. Unde propheta terram in initio factam ostendit dicens, Psal. 101: **Initio tu, Domine, terram fundasti,** etc. **In principio,** etc. Cælum non visibile firmamentum, sed empyreum, id est, igneum vel intellectuale, quod non ab ardore, sed a splendore dicitur, quod statim repletum est angelis. Unde in Job 38: **Ubi eras cum me laudarent astra matutina,** etc. Et nota tria hic commemorari elementa. Nomine cœli, ærem intelligimus. Nomine terræ, ipsam et ignem qui in ea latet. Quarti, id est, aquæ in sequentibus fit mentio. ALCUIN. in Gen. tom. 1 **In principio.** Filio, quo humanato patuit qui essent cœlestes, qui terreni. Cælum, creatura spiritualis. ab exordio perfecta et beata. Terra, corporalis materies

² Terra autem erat inanis et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi: et spiritus Dei fere-

batur super aquas.†

† **1:2 Terra autem erat inanis**, etc. BEDA, Hexæm. tom. 2 Quod vel quale cœlum in principio cum terra factum est, ostendit. Hoc enim de terra subdit, quod de cœlo intelligi noluit. Hoc enim superius cœlum quod a volubilitate mundi secretum est, mox ut creatum est, sanctis angelis est impletum: quos in principio cum cœlo et terra conditos testatur Dominus dicens Job 38: **Ubi eras cum me laudarent astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei?** Astra matutina eosdem angelos et filios Dei vocat. De cœlo enim in quo posita sunt luminaria, quomodo vel quando factum sit postea dicit. STRAB. **Inanis et vacua.** Inutilis scilicet, et infructuosa, et incomposita. Omnia enim elementa commixta, confusa, et totum hoc æris spatium aquis plenum; non quales nunc sunt, sed sicut nebulæ tenues erant, quales adhuc supercœlestes sunt. BEDA ubi supra. **Tenebræ erant**, etc. Non sunt audiendi qui reprehendendo dicunt Deum prius creasse tenebras quam lucem: quia nullas in aqua, vel ære fecit tenebras; sed distincto ordine providentiæ prius aquas cum cœlo creavit, et terra, et has cum voluit lucis gratia venustavit. Et notandum quod cum cœlo duo elementa mundi creata sunt, quibus alia duo inserta sunt, aqua, scilicet, et terra, quibus insunt ignis et ær. Aquæ autem totam superficiem terræ tanta altitudine tegebant, ut ad illos usque locos pertingerent, ubi nunc usque super firmamentum partim resident. Ipsa autem terra et aqua informis dicuntur materia, quia omnia quæ videmus, vel ex istis sumpserunt exordium, vel ex nihilo: et priusquam in lucem venirent, non erat unde formam haberent. **Et Spiritus Domini ferebatur super aquas.** AUG., lib. I de Gen. ad lit., c. 5, tom. 3 Sive totam corporalem materiam aquam appellavit, ut insinuaret unde facta et formata sunt omnia quæ ex humida natura per species varias in terra formari videmus; sive spirituales vitam ante conversionis formam quasi fluitantem. Spiritus Dei superferebatur, quia subjacebat bonæ voluntati Creatoris, quod formandum et perficiendum inchoaverat. Dictum est etiam **Spiritus Domini ferebatur super aquas.** Ne faciendo opera potius per necessitatem indigentiam quam per abundantiam beneficentiæ Deus amare putaretur. Commode enim prius insinuat aliquid inchoatum, cui superferretur: non loco, sed omnia superante potentia. **Et Spiritus Domini ferebatur**, etc. HIERON. in Gen. t. 3, col. 939 In Hebræo habet **merahephet**, id est, incubabat, vel fovebat, more volucris ova calore animantis. Intelligimus ergo non de spiritu mundi dici, ut putant multi; sed

³ Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux.‡

⁴ Et vidit Deus lucem quod esset bona: et divisit

---

‡ **1:3 Dixitque Deus: Fiat lux.** AUG., de Gen. ad litt., lib. 1, c. 17, tom. 3 Lux primo die facta spiritualis vel corporalis intelligitur, etc., usque ad mane futuri inchoatio. BEDA, Hexæm. Si autem primo die corporalis lux facta est, congrue mundi ornatus a luce inchoatur, unde cætera, quæ creanda erant, videbantur. Si autem quæritur, ubi est facta, cum abyssus omnem terræ altitudinem tegeret? patet quod in illis partibus, quas nunc illustrat solis diurna lux. Nec mirum lucem in aquis posse lucere, cum etiam nautarum operatione sæpius illustrentur, qui in profundo mersi, misso ex ore oleo, aquas sibi illustant: quæ tunc multo rariores quam sint modo, fuere in principio, quia nondum congregatæ in uno loco. **Dixitque Deus: Fiat lux.** AUG. ibid., c. 2 Non temporaliter; si enim temporaliter, et mutabiliter; si mutabiliter, et per subjectam creaturam, non est lux prima creatura. Sed forsitan, etc., usque ad ut sit et ut maneat. **Fiat lux.** AUG. ibid., c. 4, 5, 9 Ea conditione scilicet qua cuncta subsistunt intemporaliter in Dei sapientia, priusquam in seipsis. **Et facta est lux,** id est angelica et cœlestis substantia, in se temporaliter; sicut erat in sapientia, quantum ad ejus incommutabilitatem, æternaliter. Vel notatur hujus creaturæ informitas scilicet et imperfectio antequam formaretur in amore Conditoris: formatur enim cum convertitur ad incommutabile lumen Verbi. **Fiat lux.** AUG. ibid., c. 10, 11, 16 Si corporaliter lux facta est, etc., usque ad nondum enim erant animalia quibus hæc vicissitudo exhiberetur.

lucem a tenebris. §

⁵ Appellavitque lucem Diem, et tenebras Noctem: factumque est vespere et mane, dies unus.**

⁶ Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in

---

§ **1:4 Et vidit Deus lucem,** etc. STRAB. Lucem et tenebras fecit Deus, unde Dan. 3. **Benedicite, lux et tenebræ, Domino,** cum omnis creatura ad benedicendum invitatur. ISID., in Gen., c. 2 Habet quisque in operibus et recta vita, distinctos sex dies, post quos requiem speret: primo die, lucem fidei, quoniam primo invisibilibus credit propter quam fidem Dominus apparere dignatus est. **Factumque est vespere.** AUG., de Gen. contra Manich., l. 1, c. 4; BEDA, in Hexæm. Occidente luce paulatim, et post spatium divinæ longitudinis inferiores partes subeunte, factum est vespere, sicut nunc usitato circumitu solis solet fieri. Factum est autem mane eadem super terram redeunte, et alium diem inchoante, et dies expletus est unus viginti quatuor horarum. Notandum vero quod nox in illo triduo omnino tenebrosa fuit, quæ post creata sidera aliqua luce claruit: decebat etiam ut dies a luce inciperent, et in mane sequentis diei tenderent, ut opera Dei a luce inchoata et in lucem completa esse significarentur.

** **1:5 Factumque est vespere,** etc. GREG., l. VIII Moral., c. 6, tom. 1 Nequaquam in hac vita per exercitationem justitiæ peccatum deseritur, ut in ipsa inconcusse maneat: quia si culpam rectitudo eliminat, cogitationis nostræ foribus assidens, ut sibi aperiatur, pulsat. Unde ait Moyses: **Facta est lux;** et paulo post: **Factum est vespere.** Creator enim, humanæ culpæ præscius, tunc expressit in tempore quod nunc versatur in mente. Lumen namque rectitudinis sequitur umbra tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non exstinguitur, non nox, sed vespera facta memoratur, quia tentatio lumen justitiæ abscondit, non interimit. AUG., de Gen. ad litt., l. 4, c. 22, 23, tom. 3, col. 311, 312 Notandum, quod cæteræ creaturæ, etc., usque ad ut illud scilicet ad diem pertineat, hoc ad vesperam.

medio aquarum: et dividat aquas ab aquis.††

⁷ Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant

---

†† **1:6 *Fiat firmamentum***, etc. GREG., l. XXVII Moral., c. 24 Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perstiterunt, hoc in retributione acceperunt, ut in contemplatione Conditoris perenni felicitate maneat, et in hoc quod conditæ sunt æternaliter subsistant. Unde apud Moysen cœlum factum dicitur, et idem postea firmamentum vocatur, quia angelica natura prius subtilis est in superioribus condita, et post, ne unquam cadere possit, mirabilius confirmata. ***Fiat firmamentum***, etc. AUG., l. II de Gen. ad litt., c. 2, col. 264 Quæritur utrum illud cœlum nunc fiat quod excedit æris spatia, etc., usque ad quia intervallum ejus dividit inter quosdam vapores aquarum et aquas quæ sunt in terris. ***Fiat firmamentum***, etc. AUG., ibid., c. 4 Notandum quod firmamentum non propter stationem, etc., usque ad sed quoquomodo ibi sint, ibi esse non dubitamus. ***Fiat firmamentum in medio***. BEDA, in Hexæm., t. 2 Cœli, in quo fixa sunt sidera, etc., usque ad Quales autem, et ad quid utiles, novit qui condidit.

super firmamentum. Et factum est ita.‡‡

‡‡ **1:7 Et fecit Deus firmamentum**, etc. AUG., l. II de Gen. ad litt., c. 8, col. 269 Quæritur quare cum dixisset: **Fiat firmamentum et factum est ita**, postea addit: **Et fecit Deus firmamentum**, etc., usque ad dicens: **Dixitque Deus fiat**, etc. Ibid., c. 1, 3, 5 Super ærem purus ignis, etc., usque ad Facit ergo frigidam aquarum supercœlestium vicinitas. Ibid. Notandum vero quod prima die cum facta est lux, dictum est tantum: **Fiat lux**, et hoc in verbo, et **facta est lux**, in opere, statimque adhæsit increatæ luci lux creata, ut vicinior et omni creatura capacior. In secunda die quædam mora est, et verborum multiplicatio, **fiat**, et **fecit Deus**, et **factum est ita**: ut intelligamus istas naturas ad deficiendum pronas, et ad obediendum minus aptas. HIERON., l. I contra Jovin., t. 2, col. 211 Notandum etiam quod hujus diei secundi opera secundum Hebræos non dicuntur bona, cum bona sint sicut cætera: quod fit propter binarium principem alternitatis, qui primus ab unitate discedit: et in figura bigamiæ ponitur et multorum reprehensibilem; unde quæ bina ingrediuntur in arcam immunda sunt, impar numerus mundus. Vel ideo bona non dicuntur, quia in hoc opere distinctio aquæ non fit perfecta, quæ in proximo fit, ubi dicit: **Congregentur aquæ**, ut ibi dicitur. AUG., ubi supra, c. 9 Quæri solet cujus figuræ sit cœlum: sed Spiritus sanctus, quamvis auctores nostri scierint, per eos docere noluit, nisi quod prosit saluti. Quæritur etiam si stet an moveatur cœlum? Si moveatur, inquit, quomodo est firmamentum? Si stat, quomodo sidera in eo fixa circumeunt? Sed firmamentum non propter stationem, sed propter firmitatem, aut terminum aquarum intransgressibilem dici potest. Si autem stat, nihil impedit moveri et circumire sidera. Secundo die factum est tanquam firmamentum disciplinæ, quod discernit inter carnalia et spiritualia, sicut inter inferiores et superiores aquas. ISID., in Gen. c. 2, tom. 5, col. 213 Die secunda posuit firmamentum, sanctas scilicet Scripturas in Ecclesia. De quibus dicitur Isa. 34: **Cœlum sicut liber plicabitur**. Hoc firmamento discernit aquas superiores, id est populum angelorum, quibus non est necesse ut in lectione audiant Dei verbum. Sed illud firmamentum posuit super infirmitatem inferiorum populorum, ut suspicientes in eo cognoscant qualiter discernat inter carnalia et spiritualia, quasi inter aquas superiores et inferiores. **Divisitque aquas quæ erant**, etc. AMBR., l. II Hexæm., c. 3, tom. 1, col. 148 Cum hæc audis, quid miraris si supra firmamentum potuit unda suspendi? etc., usque ad Jordanis quoque reflexo amne in suum

⁸ Vocavitque Deus firmamentum, Cælum: et factum est vespere et mane, dies secundus. §§

⁹ Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum: et appareat arida. Et factum est ita. ***

¹⁰ Et vocavit Deus aridam Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit

---

§§ **1:8 *Et factum est vespere,*** etc. ISID., ubi supra. Incipit mane secundæ diei a Nœ, etc., usque ad quia nec pueritia apta est generationi. *** **1:9 *Dixit vero Deus,*** etc. AUG., lib. II de Gen. ad litt., c. 11, tom. 3 In hoc die factum videtur, etc., usque ad Unde aqua congregatur; terra apparet; aqua enim labilis et fluxa, terra stabilis et fixa. ***Congregentur aquæ?*** BEDA, in Hexæm. Quæ inter cælum et terram universa compleverant, in unum locum congregantur, ut lux, quæ præterito biduo aquas clara luce lustraverat, in puro ære clarior fulgeat; et appareat terra, quæ latebat; et quæ aquis limosa erat, fiat arida et germinibus apta. Si quærat ubi congregatæ sunt aquæ, quæ omnes partes terræ usque ad cælum texerant, potuit fieri ut terra subsidens concavas partes præberet, quibus fluitantes aquas reciperet: potest etiam credi, primarias aquas rariores fuisse, quæ sicut nebula tegerent terras, sed congregatione esse spissatas.

Deus quod esset bonum.†††

11 Et ait: Germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in

---

††† 1:10 *Et vocavit Deus aridam terram.* BEDA, ibid. Prius ad distinctionem aquarum totam solidiorem mundi partem terram appellavit dicens: ***In principio creavit Deus cœlum et terram.*** Postquam mundus jam formari incipit, et terræ facies apparet, recedentibus aquis, ad distinctionem partis quæ adhuc premebatur aquis, portio quam aridam esse licebat, terræ nomen accepit, eo quod pedibus teratur. ***Congregationesque aquarum appellavit maria.*** Sic enim appellantur apud Hebræos omnes congregationes aquarum, sive salsæ, sive dulces. Et quia per continuationem omnium aquarum, quæ in terris sunt, dixit eas congregatas in unum locum, nunc vocat pluraliter congregationes aquarum, propter multifidos sinus earum. Cum multa constat esse maria, in unum tamen locum dicit aquas congregatas, quia cuncta magno mari junguntur. Si qui lacus in semetipsis stricti videntur, occultis tamen meatibus in mare revolvuntur: fossore quoque puteorum hoc probant, quia omnis tellus per invisibiles venas aquis repleta est, quibus ex mari principium est.

semetipso sit super terram. Et factum est ita.†††

12 Et protulit terra herbam virentem, et facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset

---

††† **1:11 Et ait: *Germinet terra,*** etc. AUG., l. II de Gen. ad litt., c. 12 Advertendum est moderamen ordinatoris: quamvis distincta est creatura herbarum atque lignorum a specie terrarum et aquarum, ut in elementis numerari non possint: quia tamen fixa radicibus terræ nectuntur, ad eundem diem voluit pertinere. BEDA, ubi supra. Patet in his verbis quod verno tempore mundus perfectus est et ornatus, in quo solent herbæ virentes apparere, et ligna pomis onusta. Simulque notandum quod non prima herbarum germina vel arborum genera de semine prodierunt, sed de terra: quia ad unam jussionem Conditoris apparuit arida herbis compta nemoribusque vestita, quæ sui generis ex se poma producerunt et semina. Oportebat enim ut forma rerum Dei imperio primo perfecta prodiret: quomodo homo, propter quem omnia, juvenili ætate plasmatus est. AUG., ibid. l. 3, c. 18 Quæritur etiam de spinis, et tribulis, et quibusdam lignis infructuosis, cur vel quando creata sint? cum Deus dixerit: ***Germinet terra herbam,*** etc. Sed fructus nomine quædam utilitas signatur: multæ autem utilitates sunt manifestæ, vel occultæ, omnium quæ terra radicitus alit. Possumus autem absolute respondere spinas et tribulos post peccatum terram homini ad laborem peperisse: non quod alibi antea nascerentur, et post in agris quos homo coleret: sed prius et postea in eisdem locis, prius tamen non homini, sed post. Unde ***pariet tibi,*** id est, ut tibi nasci incipiant ad laborem, quæ ad pastum tantummodo aliis animalibus ante nascebantur. ***Facientem semen.*** BEDA, ibid. Omnia creata sunt perfecta, et homo perfectus ætate erat, et arbores cum foliis et fructu: unde dicitur hoc ***lignum pomiferum.***

bonum. §§§

¹³ Et factum est vespere et mane, dies tertius.*

¹⁴ Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, et dividant diem ac noctem, et sint in

---

§§§ **1:12 Et protulit terra herbam,** etc. GREG., l. XIX Moral., c. 12; l. 6, c. 16, tom. 1 Quod testatur historia, sic est veraciter factum, ut significaret aliud faciendum. Terra enim est Ecclesia, quæ verbi pabulo nos reficit, et patrocinii umbraculo custodit: loquendo pascit, opitulando protegit; ut non solum herbam refectionis proferat, sed etiam arborem protectionis. **Lignumque.** Lignum secundum speciem suam semen produxit, cum mens nostra ex sui consideratione quod in alterum faciat colligit, et recti operis germen parit. Hinc quidam sapiens ait: **Quod tibi non vis fieri, alii non feceris Tob. 4.** Et alibi: **Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem illis facite Matth. 7.** Quasi speciem vestram alterutrum respicite, et ex vobismetipsis cognoscite quid oporteat vos aliis exhibere. **Sementem.** STRAB., RAB. Sementis, frugum et arborum; semen, hominum, et animalium. Seminium vel sementum, cujusque rei exordium. Tertio die, quo mentem suam ad serendos bonorum operum fructus præparat homo: separata labe, ac fluctibus carnalium tentationum, tanquam aridam habet terram tentationibus separatis, ut dicere possit: **Mente servio legi Dei,** etc. Rom. 7. * **1:13 Et factum est vespere et mane.** ISID. in Gen., tom. 5, col. 207 Mane tertii diei incipit ab Abraham, etc., usque ad Vespera in peccatis populi quibus divina mandata præteribant usque ad Saulis malitiam. ISID., ibid. Die tertia congregavit aquas inferiores et salsas, infideles scilicet, concupiscentiarum et tentationum fluctibus sese quatientes: et segregavit ab eis aridam, id est, fideles fontem fidei sitientes. Infideles vero cœrcuit, ne iniquitatis suæ fluctibus aridam, id est, animam sitientem Deum, conturbent, sed liceat ei germinare fructus bonorum operum, et diligere proximum, ut habeat in se semen secundum similitudinem suam; ut scilicet ex sua infirmitate compatiatur alii indigenti, et producat lignum forte fructiferum, id est, beneficium, eripiendo oppressum, et præbendo ei protectionis umbraculum.

signa et tempora, et dies et annos:†

15 ut luceant in firmamento cæli, et illuminent terram. Et factum est ita.‡

16 Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: et luminare mi-

---

† **1:14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria,** etc. AUG., de Gen. ad litt., lib. 2, c. 13, 14 Quia visibili mundo constituendo duo dies sunt attributi, supremæ scilicet et infimæ parti mundi: visibilibus, et mobilibus mundi partibus, quæ intra mundum creantur, tres reliqui deputati sunt, etc., usque ad inchoationem, seu principatum noctis, quod fit cum plena est. Et dividant diem. BEDA, in Hexæm. Ea scilicet divisione, ut sol diem, luna noctem illuminet. Hoc enim factis sideribus ad augmentum primariæ lucis accessit, ut etiam nox prodiret luminosa, lunæ vel stellarum splendore radiata, quæ hactenus tantum tenebras noverat. Et si enim nox tenebrosa videtur obscurato ære, qui terris proximus est, superiora tamen æris spatia semper siderum fulgore sunt lucida. AUG., lib. II de Gen. ad litt., c. 18 Solet quæri utrum hæc luminaria corpora sola sint, aut habeant rectores spiritus, et ab eis vitaliter inspirentur, sicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obscura re nihil temere credendum. **Et sint in signa,** etc. BEDA, ibid. Quia priusquam sidera fierent, ordo temporum nullis notabatur indiciis, vel meridiana hora, vel quælibet alia. Sunt ergo luminaria **in signa,** etc.; non quod a conditione horum tempora cœperint, vel dies vel anni; sed quia per ortus eorum, vel transitus, temporum, dierum annorumque signatur ordo. ‡ **1:15 Ut luceant,** etc. BEDA, ibid. Semper luminaria in firmamento lucent, sed opportunis temporibus terram illuminant. Aliquoties enim nebulosus ær obsistit: ortus etiam sol majori lumine lunam stellasque ne terram illuminent, impedit. Unde sic vocatur, quia solus obtusa luna, stellisque cæteris, per diem fulgeat terris.

nus, ut præesset nocti: et stellas. §

¹⁷ Et posuit eas in firmamento cæli, ut lucerent

---

§ **1:16 Fecit Deus duo luminaria.** BEDA, *ibid.* Luminaria magna possumus accipere, non tam aliorum comparatione quam per se; ut cælum dicitur magnum, et magnum mare. Sol enim magnus dicitur, quia complet orbem terræ suo calore: sicut luna suo lumine, quæ in quacunque parte cæli fuerint, totam terram illuminant, et a cunctis videntur. Magnitudinis eorum magnum est argumentum, quod omnibus hominibus idem orbis eorum videtur: nam si longe positus minor et prope major, exiguitatis indicium esset. **Luminare majus,** etc. BEDA, *ibid.* Solem, scilicet non solum corporis forma, sed luminis magnitudine, quia luminare minus et stellas illustrat. Major est etiam in calore, quia mundum calefacit, cum præteritis ante ejus creationem diebus nihil caloris habuisset. Quod autem æqualis uniusque magnitudinis luna cum sole cernitur, hinc esse aiunt quod multo longinquior a terris atque altior quam luna incedit, ideoque magnitudo ejus a nobis non posset dignosci. Omnia enim longius posita videntur breviora. **Et luminare minus,** etc. Et si lunam et stellas majores in die aliquando videri contingat, non tamen diei, sed nocti lucis solatium eas afferre constat. AUG., de Gen. ad litt. lib. 2, c. 15, tom. 3 Tunc enim in noctis exordio videtur luna, cum plena est, alias non: et per diem incipit videri ante plenitudinem, et in progressu noctis.

super terram, **

¹⁸ et præessent diei ac nocti, et dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum.

¹⁹ Et factum est vespere et mane, dies quartus. ††

²⁰ Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile

** **1:17 *Ut lucerent***, etc. Hæc de magnis luminaribus intelligi possunt et stellis; ut quod dictum est, ***ut præessent diei***, ad solem specialiter; quod subjunctum est, ***et nocti***, ad lunam et stellas pertineat; quod vero additur, ***dividerent lucem ac tenebras***, omnibus æque conveniat; quæ quocunque incedunt, lucem circumferunt; unde cum absunt, tenebrosa cuncta relinquunt. Si quærat quale potuit esse lumen diurnum ante creationem siderum, respondemus quale videmus solis ortu proximante, necdum appARENTE: quando scilicet lucet obtusis radiis stellarum dies, sed minime sol ortus refulget. ISID., in Gen., tom. 5, col. 207 Die quarta micuerunt luminaria in firmamento cœli, etc., usque ad quia post bona opera venit illuminatio, qua videtur species supernæ veritatis. AUG., de Gen. contra Manich., lib. 1, c. 24, tom. 3, col. 194 Quarto die, quo in illo firmamento disciplinæ mens spirituales intelligentias operatur atque distinguit, videt quæ sit incommutabilis veritas, quæ sicut sol fulgeat in anima; et quomodo anima ipsius particeps fiat, et corpori ordinem et pulchritudinem tribuat, tanquam luna illuminans noctem. Et quomodo stellæ omnes, id est intelligentiæ spirituales, in hujus vitæ obscuritate tanquam in nocte fulgeant. †† **1:19 *Et factum est vespere et mane***, etc. BEDA, in Hexæm., tom. 2, col. 13 In hac vespera populus Dei in Ægypto agnum obtulit, etc., usque ad spem atque fidem donaret. ***Et factum est vespere***, etc. ISID., ubi supra. Mane quartæ diei regnum David. Hæc ætas similis est juventuti, quæ inter omnes regnat ætates, et firmum est omnium ætatum firmamentum: unde comparatur quarto diei, quo facta sunt sidera in firmamento cœli. Splendor siquidem solis regni figurat excellentiam, plebem obtemperantem regi lunæ splendor ostendit, tanquam Synagogam. Stellæ vero principes ejus sunt, et omnia fundata in regni stabilitate, tanquam in firmamento.

animæ viventis, et volatile super terram sub firmamento cæli.‡‡

21 Creavitque Deus cete grandia, et omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, et omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset

---

‡‡ **1:20 Dixit etiam Deus,** etc. BEDA, ubi supra. Post ornatam quarto die cæli faciem luminaribus, ornantur suis animalibus die quinto inferiores mundi partes, aqua scilicet et ær. **Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile,** etc. AUG., lib. II de Gen. ad litt., ex c. 1, 2, 3, 4, 5 et 6, tom. 3 Oportebat in creandis habitatoribus inferioris partis, etc., usque ad Quod intelligendum non est nisi in aquarum naturam pinguioris æris qualitate conversos. **Animæ viventis.** AUG., ibid., c. 8 Id est, quæ sunt in animabus vivis, sicut dicitur: Ignobilia hominum, id est, qui sunt in hominibus ignobiles. Quod quidam propter tarditatem sensus putant dictum esse vel quia pisces nullius sint memoriæ; sed certissimum est eos habere memoriam. AUG., ubi supra, c. 3, 4 De conversione elementorum quæstio est. Alii dicunt omnia posse converti in omnia, etc., usque ad quod enim tactu aquas, ventosque sentimus; hinc est quod solida terra omnibus elementis miscetur, sed in his crassioribus sentitur amplius. **Sub firmamento,** etc. Etsi immenso interjacente spatio, volant tamen aves sub sidereo cælo, quæ super terram volant: sicut homines qui in terra sunt, sub cælo esse dicuntur. Alia translatio: **Secus firmamentum cæli,** quia vicina sunt ætheri spatia hujus æris qui aves subvehit. AUG., de Gen. ad litt., 1, 3, c. 9, 10, tom. 3, col. 284 Notandum quosdam philosophos ita sua cuilibet elemento distribuisse animalia, etc., usque ad caliginosa tamen æris loca tenere tantum permissi sunt, qui eis quasi carcer sit usque ad tempus iudicii.

bonum. §§

²² Benedixitque eis, dicens: Crescite, et multiplicamini, et replete aquas maris: avesque multipli-

---

§§ **1:21 Creavitque Deus cete grandia,** etc. THEOD. q. 18 in Gen. Pueri tum terriculamentis, tum loris etiam et virgis indigent: per illa ipsos terremus, per hæc autem erudimus: Cum igitur animadvertit et nos Deus ad ignaviam proclives, bestias condidit, veluti lora quædam et terriculamenta, ut per ea nos terrens ad se traheret, atque ejus auxilium imploraremus. At sicut qui perfecti sunt terriculamenta hujusmodi, et lora contemnunt; sic qui in virtute educati sunt, bestiarum incursus non formidant. Siquidem Adæ, priusquam peccasset, assistebant bestię, obsequium profertentes. Et rursum ipsum Nœ ingredientem arcam, leo, pardus et bestiarum atrocissimæ quæque, ovium more, sequebantur. Et Danieli aderant leones, qui alioqui famelici, accedere tamen ad eum non audebant, eo quod in illo characteres divinam imaginem præseferentes conspicerent. Itidem vipera, quæ dentes injecerat in manum Apostoli, cum nihil peccato tenerum aut molle in eo reperisset, mox resiliit, et in ignem se conjecit, supplicium de seipsa quodammodo sumens, quod corpus sibi nullatenus conueniens adorta esset. Nos autem ideo bestias formidamus, quia virtutem negligimus. Præterea et ad alia bestię non sunt nobis inutiles: nam ex eis medici pharmaca non pauca componunt ad morbos pellendos: ne quis igitur bestias considerans de Creatore conqueratur, sed utilitatem investiget. **Et omnem animam,** etc. Ad differentiam hominis, qui faciendus ad imaginem Dei, et, si præcepta servaret, perpetua immutabilitate maneret. Cætera vero animalia sic facta sunt, ut alia aliis in alimoniam cederent vel senio deficerent.

centur super terram.***

²³ Et factum est vespere et mane, dies quintus.†††

²⁴ Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et bestias terræ secundum species suas. Factumque

---

*** **1:22 *Benedixitque illis,*** etc. AUG., lib. de Gen. imp., c. 15, tom. 3 Benedictionem ad fecunditatem valere voluit, quæ in successione prolis apparet, ut ea benedictione qua infirma et mortalia creata sunt, genus suum nascendo custodiant. CHRYSOST., hom. 7 in Gen., tom. 4, col. 66 Ipsa ergo benedictio est, in magno numero, et multitudine augeri, et multiplicari. Nam quia animatæ creaturæ erant animalia, volebantque perpetuo esse, ideo subdidit: ***Crescite.*** Verbum enim illud usque in præsentem diem illa conservat. ***Crescite et multiplicamini,*** etc. BEDA, in Hexæm. Ad utrumque genus animantium de aquis factorum, id est pisces et aves, pertinet. Quia sicut omnes pisces nonnisi aquis vivere possunt, ita plurimæ aves; quæ si in terris aliquando requiescunt, fetusque faciunt, non tamen de terra, sed de mari vivunt, et libentius mari quam terra utuntur. Mystice. ISID. et AUG., ubi supra. Die quinta facta sunt in aquis reptilia animarum vivarum, id est, homines in vitam renovati per sacramentum baptismi. Facta sunt volatilia, id est, animæ volantes ad superna. Incipit provecta mens quinto die in actionibus turbulenti sæculi, tanquam in aquis maris operari, propter utilitatem fraternæ societatis, et de corporalibus agnitionibus quæ ad mare, id est hanc vitam, pertinent, producere animarum vivarum reptilia, id est opera quæ prosunt animis vivis; et cetos magnos, id est fortissimas agnitiones, quibus fluctus sæculi dirumpuntur et contemnuntur; et volatilia cœli, id est, voces cœlestia prædicantes. ††† **1:23 *Et factum est vespere et mane,*** etc. AUG., de Gen. contra Manich., lib. 2, c. 23, tom. 3 Mystice, mane transmigratio in Babyloniam, cum ea captivitate populus leviter in peregrino otio est collocatus, etc., usque ad quia sic excæcati sunt ut nec possent Christum cognoscere.

est ita.†††

††† **1:24 Dixit quoque Deus: Producat terra,** etc. BEDA, in Hexæm., tom. 3, col. 13 Post cælum repletum sideribus et ærem volatilibus qui propter viciniam cælum nominatur, etc., usque ad nomine quadrupedum omnia comprehensa sunt præter bestias et reptilia, sive domita, sive fera et agrestia. **Producat terra,** etc. AUG., lib. III in Gen., c. 11, tom. 3 Consequens erat ut terram jam ornaret suis animalibus. Ter dicendo, juxta genus suum, etc., usque ad Et nomine pecorum et bestiarum omne irrationale animal solet comprehendi. **In genere suo.** AUG., ibid. c. 12, Hæc forsitan secundum genus dicuntur, quia ita orta ut ex eis nascantur alia, et originis formam successione conservent. De homine autem hoc dictum non est, quia unus fiebat, de quo et femina facta. Non enim multa genera hominum facta sunt, sicut herbarum et lignorum; ut dicatur, secundum genus suum, ac si diceretur generatim, ut inter similia, atque in unam originem seminis pertinentia distinguerentur a cæteris. AUG., ibid. c. 14 De quibusdam minutis animalibus quæstio est, etc., usque ad nisi quod potentialiter in ipsis, et materialiter erant præseminata. AUG., ibid. c. 15, 16 De venenosis et perniciosis quæritur, etc., usque ad quæ cuncta merito considerata laudantur. AUG., ibid., c. 17 Illud etiam movet, etc., usque ad sed piæ fortitudinis numeros ad omnia præparare non dubitent. THEOD., quæst. 18 in Gen. Ne bestias, velut ab his, prorsus illæsi, contemnamus, quasi nullarum sint virium. Nonnunquam permittit Deus duos aut tres e multis millibus vel a scorpionibus pungi, vel a serpentibus morderi; ut nos veriti ne quid simile patiamur, Deum creatorem in auxilium invocemus. AUG. in Gen., l. 3, c. 13 Quæritur quare hic non sit additum, quod dictum est de animalibus aquarum: **Benedixitque eis Deus dicens: Crescite et multiplicamini,** etc. Forte quod de prima creatura animæ viventis dictum erat, de secunda subintellegendum reliquit, maxime quia in hujus diei operibus alia plura dicturus. Herbas autem atque ligna quia non habent generandi affectum, hujus benedictionis forsitan indigna judicavit. Quod necessario repetitum est in homine, ne quis putet in officio gignendi filios esse peccatum, sicut in fornicatione sine conjugio.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, et jumenta, et omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum,§§§

26 et ait: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: et præsit piscibus maris, et volatilibus cæli, et bestiis, universæque terræ,

---

§§§ 1:25 *Et fecit Deus bestias terræ*, etc. BEDA in Hexæm. Ordinis est mutatio. Nec curandum in nostra loquela quid prius creaturarum ordine nominemus, cum Deus creaverit omnia simul. ISID., in Gen., tom. 5, col. 207 Sexta die producit terra animam vivam, quando caro nostra ab operibus mortuis abstinens, viva virtutum germina parit, secundum genus suum, id est, vitam imitando sanctorum. Unde I Cor. 4: *Imitatores mei estote*, etc. Secundum genus nostrum vivimus, quando sanctos quasi proximos imitamur. Producit terra bestias, id est, homines ferocitate superbientes. Et pecora, id est, simpliciter viventes. Et serpentes, astutos scilicet et bonum a malo discernentes, et quasi reptando scrutantes terrena, per quæ intelligant cœlestia.

omnique reptili, quod movetur in terra.*

²⁷ Et creavit Deus hominem ad imaginem suam:
ad imaginem Dei creavit illum, masculum et fem-

---

* **1:26 Faciamus hominem.** AUG., *ibid.*, c. 19 Insinuatur pluralitas personarum Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et statim unitas deitatis, cum dicitur: **Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei**, non Pater ad imaginem tantum Filii. Non enim vere diceretur ad imaginem nostram; sed ita dictum est: **Fecit Deus hominem ad imaginem Dei**, ac si diceretur **ad imaginem suam**. Cum autem dicitur **ad imaginem Dei**, cum superius dictum sit, **ad imaginem nostram**, significatur quod non agit pluralitas personarum, ut plures deos credamus, sed ut Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unum Deum accipiamus. **Faciamus hominem.** BEDA, in Hexæm. Apparet quare dictum sit ut cætera fierent, etc., usque ad sed ut veram post mortem se carnem recepisse monstraret. **Et præsit**, etc. AUG., lib. III de Gen. c. 20 Notandum etiam quia cum dixisset **ad imaginem nostram**, continuo subjunxit: **Et præsit piscibus maris et volatilibus cæli**. Ut scilicet intelligamus in hoc factum hominem ad imaginem Dei, in quo irrationabilibus antecellit. Id autem est ratio, vel mens, vel intelligentia, vel si alio nomine commodius vocetur, in quo scilicet contemplandæ veritati inhæret.

inam creavit eos.†

28 Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subjicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus cæli, et universis animantibus, quæ moventur super terram.‡

29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, et universa ligna quæ habent in semetipsis sementem

---

† **1:27 Et creavit Deus hominem ad imaginem,** etc. BEDA, in Gen., c. 1 Qui non quemlibet sanctorum imitando, sed ipsam veritatem intuendo, operatur justitiam, ut ipsam veritatem intelligat et sequatur: hic accepit potestatem super omnia, quia spiritualis quisque effectus, et Deo similis, omnia judicat, et ipse a nemine judicatur. **Et creavit Deus,** etc. AUG., ubi supra, cap. 20, 21, 22 Notandum quod sicut in creanda luce dicitur: **Fiat lux,** et statim sequitur, **et facta est lux;** sic cum dicitur: **Faciamus hominem,** infertur, **et fecit Deus hominem ad imaginem Dei:** quia ista natura intellectualis est, sicut illa lux: et hoc est ei fieri, quod agnoscere Verbum, per quod fit. etc., usque ad sed materialiter præseminata. **Masculum et feminam creavit eos,** etc. BEDA, in Hexæm. Postea plenius et unde et quomodo homines facti sunt exponitur, etc., usque ad etsi virginitas præferatur. BEDA, ISID., ut supra. Post hæc **fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam,** virum scilicet perfectum, etc., usque ad unde Paulus: **Seminavimus spiritualia vobis, magnum est si carnalia vestra metamus I Cor. 9.** ‡ **1:28 Et dominamini piscibus,** etc. Quod prius quasi consulendo dixerat de eis, nunc dicit imperans, ut habet scilicet dominium omnium creaturarum in inferiore parte mundi. Quod per singula exsequitur. **Et dominamini piscibus maris.** BEDA, in Hexæm. Quæritur qua utilitate homo dominatum inter cætera animantia percepit, etc., usque ad et rictus bestiarum et serpentum venenum cessisse.

generis sui, ut sint vobis in escam:§

³⁰ et cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, et universis quæ moventur in terra, et in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.**

³¹ Viditque Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Et factum est vespere et mane, dies

---

§ **1:29 Dixitque Deus: Ecce dedi,** etc. BED., ibid. Patet quod ante peccatum hominis terra nihil noxium protulit, non herbam venenatam, non arborem sterilem. Omnis enim herba et ligna data sunt hominibus, et volatilibus, et animantibus terræ in escam. Unde patet quod tunc animalia animalium esu non vivebant, sed concorditer herbis et fructibus vescebantur. ** **1:30 Et factum est ita.** AUG., de Gen. ad lit. lib. 3, c. 13 Notandum quod ubi datur potestas homini herbas et fructus edendi, subinfertur, **et factum est ita:** in quo significatur quod hoc dicente Deo, hæc sibi in esum concessa cognovit homo, non quod statim ederit. Si enim ad omnia supradicta referimus quod ait **et factum est ita,** consequens erit ut dicamus eos jam multiplicatos sexta die, quod post multos factum est annos.

sextus.††

2

¹ Igitur perfecti sunt cæli et terra, et omnis orna-

---

†† **1:31 *Viditque Deus***, etc. AUG., *ibid.* Quæritur, cum singillatim cætera bona dicantur, cur homo ad imaginem Dei factus cum cæteris hoc dicatur? Sed forte præsciebat Deus eum peccaturum, nec in perfectione imaginis mansurum. Qui enim singillatim bonus est, magis cum omnibus, sed non convertitur. Cautum est ergo ut diceretur, quod in præsentem verum esset, et præscientiam futuri significaret. Deus autem omnia ordinavit, ut si qua singillatim fuerint delinquendo deformia, semper tamen cum eis universitas sit formosa. ***Et factum est vespere et mane***, etc. ISID., in Gen., tom. 5, col. 207 Mane sexti diei fit prædicatio Evangelii per Christum, etc., usque ad qui vesperam non habet. Moraliter. AUG., de Gen. contra Manich., lib. I in fine. Sexto die producit terra animam vivam, id est, homo de stabilitate suæ mentis, ubi habet fructus spirituales, id est, bonas cogitationes; omnes motus animi sui regit, ut sit in illo anima viva, id est, rationi et justitiæ serviens, non terrenitati et peccato. Ita fit homo ad imaginem et similitudinem Dei, masculus et femina; id est, intellectus et actio: quorum copulatione spiritualis fetus terram impleat, id est, carnem subjiciat, et cætera quæ jam in hominis perfectione dicta sunt. In istis namque diebus vespera est ipsa perfectio singulorum operum, et mane inchoatio sequentium.

tus eorum.*

² Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: et requievit die septimo ab universo

---

* **2:1 Igitur perfecti sunt cœli et terra,** etc. ALCUIN., in Gen. tom. 1, col. 517 Nullo modo dici potest quomodo fecit Deus cœlum et terram. Sed hæc expositio per ordinem dierum indicat tanquam historiam factarum rerum, sed maxime observat prædicationem futurorum, etc., usque ad quem Dominus utiliter latere monstravit. **Igitur perfecti sunt cœli, et terra, et omnis ornatus eorum.** AUG., de Gen. contra Manich., lib. 1, c. ult. Allegorice. Post illorum quasi sex dierum opera valde bona speret homo requiem perpetuam, et intelligat quid sit, et requievit Deus die septimo ab operibus suis: quia et ipse in nobis hæc bona operatur, qui jubet ut operemur. Et recte quiescere dicitur: quia post hæc omnia opera requiem nobis præstabit, quomodo paterfamilias domum ædificat, cum servientibus facere imperat; et post ab operibus requiescere, cum, perfecta fabrica, jubet quiescere. AUG., ibid. Habet unusquisque nostrum in suis operibus et recta vita tanquam distinctos istos sex dies, post quos debeat quietem sperare: primo die lucem fidei, quando primum visibilibus credit, propter quam fidem Dominus visibiliter apparere dignatus est. Secundo die factum est tanquam firmamentum disciplinæ, quod discernit inter carnalia et spiritualia opera, sicut firmamentum inter inferiores aquas et superiores. Tertio die quo mentem suam ad proferendos bonorum operum fructus præparat, et erigit, separata labe et fluctibus tentationum carnalium, tanquam aridam habet mentem a perturbationibus maris, ut jam possit dicere: **Mente servio legi Dei,** etc. Rom. 7.

opere quod patrarat.†

† **2:2 *Complevitque Deus,*** etc. BEDA, in Hexæm. Alia translatio: ***Consummavit Deus die sexto opera quæ fecit,*** quæ nihil quæstionis affert, quia manifesta sunt quæ in eo facta sunt, etc., usque ad aliquid enim operis fecit Salomon cum templum dedicavit. HIER., Quæst. Hebr. in Gen., tom. 3, col. 935 In Hebræo habetur ***die septima.*** Arctabimus ergo Judæos, qui de otio sabbati gloriantur, quia jam tunc in principio sabbatum solutum est, dum Deus operatur in sabbato, complens opera sua in eo. ***Complevitque Deus,*** etc. AUG., lib. IV de Gen. ad litt., c. 4, tom. 3 Quæritur utrum, etc., usque ad secundum eum perfecta non fierent. ***Et requievit Deus,*** etc. BEDA, in Hexæm. Non quasi operando lassus, sed ab universo opere quievit, quia novam creaturam facere cessavit. Requiescere enim cessare dicitur, ut in Apocalypsis 4: ***Requiem non habebant, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus,*** id est, dicere non cessabant. BEDA, ibid. Altius quoque intelligetur requievisse ab universo opere suo, etc., usque ad sed creaturis rationalibus in se requiem dedit. ***Et requievit Deus,*** etc. AUG., ubi supra, c. 8 Non laboravit Deus in operando qui solo verbo fecit, dicendo: ***Fiat.*** Nec homo dicendo, ***Fiat,*** laborat. Sed forte dicitur laborasse cogitando quid fieret. A qua cura, perfectis rebus, quievisse dicitur. Sed hoc sapere desipere est. Deum ergo requievisse, est creaturæ rationali in se requiem præstitisse; ut illuc scilicet desiderio feramur, quo requiescamus, id est nihil amplius requiramus. Sicut enim facere dicitur, quod ipso in nobis operante facimus, et cognoscere cum cognoscimus, sic requiescere, cum ejus munere requiescimus. Ibid., c. 11 Non est mirum si diem quo Christus erat in sepulcro quieturus hoc modo prænuntians dixit: ***Die septimo requievit,*** deinceps operaturus ordines sæculorum. Ibid., c. 12 Potest autem intelligi Deum requievisse a faciendis generibus creaturæ, etc., usque ad et gubernare non cesset. Ibid., c. 14 Deus autem nec creando defessus, nec cessando reffectus est: sed per Scripturam suam ad quietis desiderium nos hortatur, dicendo se diem sanctificasse in quo requievit. Cæteros enim dies operis sui non legitur sanctificasse, tanquam apud ipsum plus quies quam operatio valeat. Ibid., c. 15 Vitium quoque animæ est ita suis operibus delectari, etc., usque ad ea requie a qua nunquam recessit. Ibid. Si autem diceretur requievisse a faciendis, etc., usque ad sed ipso benedicti sumus. Ibid. In se autem requievit Deus semper: in diebus vero quibus rerum consummatio narratur, in septimo tantum requievit, qui

³ Et benedixit diei septimo, et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

⁴ Istæ sunt generationes cæli et terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum et terram,‡

⁵ et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, et homo non erat qui operaretur

---

‡ **2:4 Istæ sunt generationes.** RAB. Eos tangit qui mundum sine initio dicunt semper fuisse, vel qui a Deo factum putant, sed ex materia quam non fecerit, sed coæterna ei. **In die quo fecit,** etc. Diem ponit pro omni tempore, quo primordialis creatura formata est, etc., usque ad sine pluvia et opere humano. **Istæ sunt generationes cæli,** etc. ISID., in Gen., t. 5 Numerati sunt sex dies quibus universitas sæculi a capite usque ad finem, etc., usque ad si non peccasset. **Antequam oriretur in terra.** Id est, priusquam peccaret, id est terrenis cupiditatibus se subderet. Unde sequitur: **Non enim pluerat Deus super terram,** hoc est, nondum propheticis vel evangelicis nubibus, imbri verbi emisso, animam vivere fecerat, et **homo non erat qui operaretur terram,** quia post peccatum homo laborare cœpit in terra, necessarias habuit nubes illas, unde virgultum, id est anima virebat. Irrigabat eam fons vitæ, id est, inundatio veritatis, loquens in intellectu ejus, ut pluvia de nubibus non egeret antequam peccaret. Hic erat status hominis ante peccatum. AUG., l. 5, de Genes. ad lit., c. 1, tom. 3 Alia translatio habet: **Hic est liber creaturæ cæli et terræ,** etc., usque ad magnos veritate, parvulos nutrit affabilitate. AUG., ibid., l. 6, c. 10 In prima mundi conditione, etc., usque ad semen ex herba.

terram:§

⁶ sed fons ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terræ.**

⁷ Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum

---

§ **2:5 Et omne virgultum,** etc. AUG., ibid., l. 5, c. 4 Intelligitur terra causaliter produxisse herbam et lignum, id est producendi virtutem accepisse. In ea enim tanquam in radicibus facta erant quæ per tempora futura erant. Fecit ergo antequam essent super terram secundum formabilitatem materiæ, quæ formanda erant verbo ejus, præcedens formationem non tempore sed origine. **Non enim pluerat Dominus,** etc. AUG., ibid., c. 5 Quasi non fecit Deus sic tunc sicut nunc, etc., usque ad nec creatura moveri posset.

** **2:6 Sed fons,** etc. RAB. Hujus fontis qualiscunque irrigatione jam terra herbis et lignis vestita supervenit. Fons unus ascendisse dicitur pro aliqua in terræ finibus unitate; vel singularis positus est pro plurali. **Sed fons,** etc. BEDA, in Gen., c. 2 Hic intimare videtur quæ fiant secundum temporum intervalla, etc., usque ad post per hæc quæ nota sunt utcunque noscenda.

vitæ, et factus est homo in animam viventem.††

†† **2:7 Formavit**, etc. AUG. Mystice. Latior de homine figurate explicatur narratio, etc., usque ad ut nec contemnat quod est, nec arroget quod non est. **Formavit igitur Dominus Deus hominem**, etc. AUG., de Gen. lib. 3, cap. 20 et 25 Prius de limo terræ formatum est corpus animale, etc., usque ad habet enim necessitatem moriendi. Ibid. c. 27 Stola prima aut justitia est, de qua lapsus est: vel si corporalem immortalitatem signat, hanc amisit, cum peccando ad eam pervenire non potuit. Sic ergo Adam corpus animale habuit, non modo ante paradisum, sed et in paradiso quamvis in interiori homine fuit spirituale quod amisit peccando, et meruit corporis mortem, qui non peccando mereretur in corpus spirituale mutationem. **Formavit**, etc. AUG., l. VI de Gen. ad litt., c. 1, tom. 3 Videndum est utrum recapitulatio sit, ut dicatur quomodo homo factus sit, quem sexta die factum legimus. An tunc cum fecit omnia simul, et hominem in his fecit, ut accessu temporis etiam hoc modo fieret, quo in hac perspicua forma vitam gerit? sicut fenum factum antequam exoriretur, accedente tempore, et fontis irrigatione, exortum est, ut super terram esset. AUG., ibid. c. 2, 3 Secundum recapitulationem prius videamus, etc., usque ad tunc autem invisibiliter, potentialiter et causaliter quomodo fiunt futura, non facta. **Formavit**, etc. BEDA, in Hexæm. Factura hominis, etc., usque ad in qua viveret, creavit. AUG., de Gen. ad litt., l. 6, c. 13 et 17 Quæritur utrum Deus repente hominem in ætate virili fecerit, etc., usque ad et ideo necessario futurum erat. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem. AUG., ibid., l. 7, c. 3, 5, 7 Sine dubitatione, **flavit, vel sufflavit**, dicendum est, etc., usque ad pœnam si contemneret? Ibid., c. 26 Dicendum est, etc., usque ad dubitare fas non est. Ibid., c. 27 Quæri solet utrum, si nolit incorporari, compellatur, etc., usque ad fecit eos. Ibid., l. 6, c. 7 Sed forte animæ sexta die factæ, ubi imago Dei relucet, etc., usque ad quæ præponenda est in hujusmodi. IRENÆUS. Aliud est habitus vitæ qui animalem efficit hominem, aliud Spiritus vivificans, qui spiritualement hominem operatur. Unde Isaias: Qui dedit flatum populis super terram, et spiritum calcantibus eam; ut Deus flatum quidem omni populo qui est super terram dederit; spiritum vero his tantum qui terrena desideria calcant: ut flatus ad tempus sit, spiritus vero æternus, ut pote qui proprie Dei donum sit.

⁸ Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis a principio, in quo posuit hominem quem formaverat.‡‡

⁹ Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque

---

‡‡ **2:8 Plantaverat autem,** etc. BEDA, in Hexæm., tom. 3 Ab illo principio plantavit paradysum, etc., usque ad et quia de ligno vitæ et scientiæ boni et mali erat specialiter dicturus. **Plantavit Dominus paradysum in Eden ad Orientem,** etc. AUG., de Gen. ad litt., lib. 8, c. 1 Tres generales sententiæ de paradiso sunt. Una eorum qui corporaliter tantum intelligi volunt, alia eorum qui spiritualiter tantum, tertia vero eorum qui utroque modo paradysum accipiunt. Tertiam mihi placere fateor: ut homo factus ex limo, quod corpus humanum est, in paradiso corporali locatus intelligatur. Adam, etsi aliud significat, quia est forma futuri, in natura propria homo accipitur. Ibid. **Plantavit autem Dominus paradysum in Eden.** Id est in deliciis. Deinde hoc recapitulat ut ostendat quomodo paradysum Deus plantavit. **Et ejecit Deus de terra omne lignum,** etc. Jam enim tunc produxerat terra omne lignum, die scilicet tertio. Sed cum ex his generibus sint ligna instituta in paradiso, produxit in manifesto, et in tempore suo, quæ jam causaliter tertio die terra produxerat. STRAB. Quidam codices habent: **Eden ad Ortum.** Ex quo possumus conjicere paradysum in Oriente situm. Ubicunque autem sit, scimus eum terrenum esse, et interjecto Oceano, et montibus oppositis, remotissimum a nostro orbe, in alto situm, pertingentem usque ad lunarem circum; unde aquæ diluvii illuc minime pervenerunt. **In quo posuit.** AUG., ubi supra, cap. 5 Si quis putat animas corpore exutas locis corporalibus contineri, etc., usque ad cujus una collyride Deus hominem a fame quadraginta diebus liberavit.

scientiæ boni et mali. §§

10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in

---

§§ 2:9 *Produxitque Dominus lignum etiam vitæ.* AUG., Ibid., c. 4 De sapientia dicitur: *Lignum vitæ his est qui apprehenderint eam.* Sed est Hierusalem æterna in cœlis, etc., usque ad quæ res suis temporibus gestas narravit. *Lignum etiam vitæ,* etc. BEDA, in Hexæm., tom. 3, col. 13 In altero hominis signum obedientiæ quam debebat: in altero sacramentum vitæ æternæ, quam obediendo mereretur. Lignum vitæ dictum, quia divinitus accepit, ut qui ex eo manducaret, corpus ejus stabili sanitate firmaretur, nec ulla infirmitate vel ætate in deterius vel in occasum laberetur. STRAB. *Historice.* Lignum vitæ hanc naturaliter virtutem habebat, ut qui ex ejus fructu comederet, perpetua soliditate vestiretur, nulla infirmitate, vel anxietate, vel senii lassitudine, vel imbecillitate fatigandus. *Lignumque scientiæ boni et mali.* AUG. ubi supra, c. 6 Erat corporale sicut aliæ arbores, nec cibo noxium, etc., usque ad quæ transgressionem secuta est. *Lignum scientiæ boni et mali.* AUG., lib. II de Gen. contra Manich., c. 10 Animæ medietas et ordinata integritas signatur, quod in medio paradisi plantatum, et scientiæ boni et mali dictum: quia anima, quæ debet in Deum extendi, si Deo deserto ad se conversa fuerit, et potentia sua sine Deo frui voluerit, pœna sequente experiendo discit quid sit inter bonum quod deseruit, et malum quo cecidit: et hoc erit ei gustasse de ligno scientiæ boni et mali.

quatuor capita.***

¹¹ Nomen uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

¹² et aurum terræ illius optimum est; ibi invenitur bdellium, et lapis onychinus.

¹³ Et nomen fluvii secundi Gehon; ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

¹⁴ Nomen vero fluminis tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

*** **2:10 Et fluvius egrediebatur.** BED., ubi supra. Ad irrigandum paradysum, etc., usque ad et paulo post emergentia solitum agere cursum. AUG., ubi supra, c. 7 Alia translatio: **Fons exiit de Eden, qui irrigat paradysum,** etc. Hæc flumina gentibus, etc., usque ad ligna scilicet pulchra et fructuosa. ISID., AUG. Mystice. Fluvius de paradiso egrediens, affluentia est æternæ jucunditatis, etc., usque ad adversa tolerando. GREG. **Moraliter.** Quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra irrigatur. Solidum rationis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, justitia, continent: quia his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Quatuor flumina paradysum irrigant, quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. **Evilath.** Regio Indiæ quæ post diluvium possessa est ab Evila filio Jectan, filii Heber, patriarchæ Hebræorum. Evilath interpretatur **parturiens,** quia aliquis loquens veritatem, magis parturit quam pariat. Plinius dicit regiones Indiæ præ cæteris, venis aureis abundare. **Bdellium.** Secundum Plinium arbor est aromatica magnitudine oleagina, cujus lacryma lucida, gustu amara, boni odoris, sed odoratior infusione vini. **Onyx.** Est lapis pretiosus, sic dictus quia permistum habet candorem ad humani similitudinem unguis, quia unguis Græce dicitur. Antiqua translatio habet **carbunculum et prasium.** Carbunculus est ignei coloris, et dicitur illustrare tenebras noctis. Prasium est viridis, unde Græce a porro, quod dicitur, nomen accepit.

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret illum:†††

16 præcepitque ei, dicens: Ex omni ligno paradisi

---

††† 2:15 **Tulit ergo Dominus Deus,** etc. AUG., ubi supra, c. 8 Hominem in paradiso positum jam dixit. Nunc recapitulat ad quid positus est, **ut operaretur;** etc. Non est enim credibile quod Deus eum ante peccatum ad laborem damnaverit, etc., usque ad unde Eccli. 10: **initium enim superbiæ hominis est apostatare a Deo. Tulit ergo Dominus Deus hominem,** etc. GREG., lib. XIX Moral., cap. 17, tom. 1 Pensandum est quia bona prodesse nequeunt, si mala non caventur quæ subrepunt, etc., usque ad sed sub ipsis superbiendo succumbunt. **Et sumpsit Dominus Deus,** etc. HIERON. Quæst. Hebr. in Gen., tom. 3 Pro **voluptate** in Hebræo habetur **Eden.** Ipsi ergo LXX nunc **Eden** interpretati sunt, nunc **voluptatem.** Symmachus vero, qui paradysum florentem ante transtulerat, hic **amœnitatem,** vel **delicias** posuit. **Et posuit eum,** etc. ISID. Mystice. Ex eo quod additum est, et custodiret, innuitur qualis operatio esset: quia in tranquillitate beatæ vitæ, ubi mors non est, omnis operatio est custodire quod tenes. Datum est enim præceptum, ut de omni ligno paradisi sumerent, sed non de ligno scientiæ boni et mali: id est non sic eo fruerentur, ut integritatem naturæ suæ usurpando vetitum violarent.

comede;‡‡‡

17 de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex

---

‡‡‡ **2:16 Præcipitque ei,** etc. AUG., ubi supra, c. 13 A ligno prohibitus est, etc., usque ad quid sit inter bonum obedientiæ et malum inobedienciæ. AUG., ubi supra, c. 17 Quæritur si viro soli, vel etiam femini, etc., usque ad **domi viros suos interrogent.** PROCOP. in Gen. Dicunt aliqui: Si immortalitate nos amicare voluit, quid opus erat præcepto, propter quod peccaturi eramus et deinde iudicii ejus sentire severos aculeos? Respondeo: Cum sit benignus et mansuetus, et vellet in incorruptibilem et immortalem conditionem asserere humanum genus: ne suæ vel propriæ virtuti beneficium id accepto ferrent, in hunc modum egit, voluit ut gratias ei haberent, his etiam destinavit præsentem vitam, ut palæstram et quasi doctrinam futuræ vitæ. Deinde inferens mortem ob peccatum, voluit ut agnosceremus nostram infirmitatem, et deinde nos ipsi magis appeteremus futurum donum. **Præcipitque ei dicens: Ex omni,** etc. AUG. de Gen. ad litt., l. 8, 28, tom. 3 Si quæritur quomodo ista locutus sit, non proprie a nobis potest comprehendi. Certum est enim aut per suam substantiam loqui, etc., usque ad sed per subditam sibi creaturam. Quæritur quomodo loqui potuerunt, vel loquentem intelligere, qui non didicerant inter loquentes crescendo, vel magisterio? Sed eos Deus tales fecerat qui possent loqui, et discere ab aliis si essent. AUG., ubi supra, c. 14 De Christo dicitur, Isa. 7: **Priusquam sciât puer bonum aut malum, contemnet malitiam, ut eligat bonum.** Quomodo quod nescit aut contemnit, aut eligit? etc., usque ad quod amittere non debebat.

eo, morte morieris. §§§

¹⁸ Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.*

¹⁹ Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, et universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viven-

---

§§§ **2:17 De ligno autem,** etc. AUG., ubi supra, c. 15 Lignum ex eo, etc., usque ad id est, quod amabant non amissuri. SEVERIANUS. Tres arborum differentiæ erant in paradiso. Una quidem data illi erat ut viveret, altera ut bene viveret, tertia ut semper viveret. **In quocunque enim die,** etc. Non ait, Si comederis, mortalis eris, sed **morte morieris.** Mortuus est enim homo in anima cum peccavit, quia recessit ab illo Deus, qui est vita animæ: quam secuta est mors corporis, discedente ab illo anima, quæ est vita corporis; quæ Adæ evenit, cum præsentem vitam finivit. Potest ita intelligi quod quando peccaverunt, statim morte illa puniti sunt, de qua dicitur Rom. septimo: **Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?** et ibidem octavo: **Corpus mortuum est propter peccatum;** non ait mortale, sed **mortuum,** quamvis mortale, quia moriturum. Non credendum est ante peccatum ita fuisse illa corpora, sed animalia nondum spiritualia, non tamen mortua, quæ scilicet necesse esset mori, quod in die prævaricationis factum est. **Morte morieris.** Duplex mors significatur: animæ, Domino discedente, qui est ejus vita; vel corporis, quam in fine vitæ accepit. Sed statim necessitatem moriendi incurrit. * **2:18 Dixit quoque Dominus,** etc. AUG., l. IX de Gen., c. 8 Qui sentiunt ad gignendos filios in paradiso misceri non licere, etc., usque ad anima ex anima, sive alio modo fiat anima.

tis, ipsum est nomen ejus.†

20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, et universa volatilia cæli, et omnes bestias terræ: Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus.‡

21 Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis

---

† **2:19 Adduxit ea,** etc. AUG., l. IX de Gen. ad litt., c. 14, tom. 3 Non sicut venatores, vel aucupes; nec jussionis vox de nube facta est, quam rationales animæ intelligere solent; hanc enim naturaliter non intelligunt bestiæ, vel aves, etc., usque ad terra esse creata intelliguntur. HIERON. Videtur primam linguam humano generi fuisse Hebræam, quia nomina quæ usque ad divisionem linguarum in Genesi legimus, constat esse illius. ‡ **2:20 Appellavitque,** etc. AUG. Mystice. Significans gentes quæ salvæ fierent in Ecclesia per Christum, nomen Christi accepturas, quod prius non habebant; unde, Isa. LXV: **Vocabo servos meos nomine alio. Adæ vero non inveniebatur;** etc. AUG., lib. IX de Gen. ad litt., cap. 15 et seq. Videndum est quomodo facta sit mulieris formatio, quæ mystice dicitur ædificatio, etc., usque ad ut intelligamus per illam extasim Adam divinitus hæc dixisse. **Adæ vero non inveniebatur adjutor:** Nullus fidelis justus Christo æquari potest. Psalm. 44: **Speciosus enim forma præ filiis hominum.** Nemo enim poterat genus humanum liberare nisi ipse. Unde Apocalypsis 5: **Nemo inventus est dignus aperire librum et solvere signacula ejus,** etc. **Adæ vero non inveniebatur;** etc. AUG., de Gen. contra Manich., l. 2, c. 13 Facta est mulier in adjutorium viri, etc., usque ad et dominio rationis cooperante gratia subjugare.

ejus, et replevit carnem pro ea. §

²² Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: et adduxit eam ad Adam.**

²³ Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

²⁴ Quam ob rem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ: et erunt duo in carne una.

²⁵ Erat autem uterque nudus, Adam scilicet et

---

§ **2:21 *Immisit ergo Dominus***, etc. ISID. ex Aug., ut supra, c. 13, 14 Mystice. Non possunt hæc corporeis oculis videri. Sed quanto quis a visibilibus ad secreta intelligentiæ quasi obdormiendo secesserit, melius et sincerius videt, etc., usque ad et Ecclesiæ referenda. AUG., lib. X de Gen. ad litt., c. 1 Qui putant animam ex anima, etc., usque ad quam de viro fuerat dictum. AUG., ibid., c. 19, 20 Si quærat unde accepit animam Christus, mallem audire meliores et doctiores; etc., usque ad quibus quid responderi possit, nondum mihi occurrit. ***Immisit ergo Dominus soporem***, etc. GREG., Moral., l. 30, tom. 2 Culmen contemplationis non attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus: nec nos ipsos intuemur, ut sciamus in nobis aliud esse rationale quod regit, aliud animale quod regitur, nisi ad secretum silentii recurrentes, ab exteriori perturbatione sopiamur. Quod bene Adam dormiens figuravit, de cujus mox latere mulier processit. Qui enim ad interiora intelligenda rapitur, a rebus visibilibus oculos claudit, et tunc intelligit in seipso aliud esse quod regere debeat, tanquam vir; aliud quod regatur, tanquam femina. ** **2:22 *Et ædificavit*** ***Quamobrem relinquet***, etc. ISID., in Gen., t. 5 Quod per historiam completum est in Adam, etc., usque ad Serpens enim hæreticorum venena præsignat.

uxor ejus: et non erubescabant.††

†† **2:25 *Erat autem uterque nudus.*** AUG. Si Dei verbis vel cujuslibet prophetæ aliquid dicitur, quod ad litteram absurdum videtur et ideo figurate dictum, ob significationem tamen dictum esse non est dubitandum. Corpora vero duorum hominum in paradiso nuda erant, nec erubescabant, quia nullam legem in membris senserant legi mentis repugnantem, quæ inobedientiam secuta est. Nihil putabant velandum, quia nihil senserant refrenandum. AUG., de Civ. Dei, l. 14, c. 17, tom. 7, col. 425 Merito libidinis maxime pudet, etc., usque ad reddiditque confusos. RUPERT. Non erat hoc ignominia, sed honoris, quod nudi erant: non erat insipientia, sed securitatis, quod nuditatem suam non erubescabant. Quid enim? nunquid hoc a factore suo accepit, quod confusibilis et verenda est factura Dei? Aut nunquid confusionem hujusmodi natura, et non potius conscientia facit? Est quidem quasi in naturam versum hoc tormentum confusionis: verumtamen non ex conditione primæva, sed ex juniore culpa origo ejus pullulavit. Etenim idcirco nuditatem nostram erubescimus, quia conscii nobis sumus quantam infirmitatem, imo quantam adversum nos rebellionem carnis nostræ portamus. At vero tunc sana erat cordis conscientia, quippe quam nulla sollicitabat oculorum concupiscentia; siquidem concupiscentia carnis pœna est peccati, qua præcedens punitur superbia mentis. Deus, inquit Scriptura, fecit hominem rectum. Rectitudo autem hominis in eo est ut carni spiritus, ut pote inferiori superior, præsit et imperet: medius namque inter Deum et carnem suam rationalis spiritus hominis positus est, ut Deo pareret et carni imperaret. Quem ordinem quia prior ille turbavit et rupit, abjiciendo præceptum Dei: subditus est, qui erat superior, spiritus infimæ carni, ut justa pœna inferiori subiaceat, qui superiori recte subesse contempsit. Hinc illa confusio faciei de conscientia secretis ad publicos oculos prorumpens, et sub misera velamentorum solatia pœnalem ignominiam ire compellens. Hæc, inquam, infirmitas vel rebellio carnis nondum erat: bene igitur nudus erat uterque et non erubescabant, quia quod erubescerent non habebant. Illa nuditatis securitate perdita, nos ingemiscimus, eo quod gloria et honore spoliati et panniculis obvoluti simus. Nam ita vestiti vere incedimus nudi, etiamsi, quod impossibile est, sic vestiamur sicut vestiuntur lilia agri. Etenim nec Salomon in omni gloria sua vestitus est sicut unum ex his. Si, inquam, vestiri possimus sicut hæc vestiuntur, sic quoque spoliati et nudi sumus. Unde Salvatorem exspectamus Dominum nostrum

3

¹ Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non

comederetis de omni ligno paradisi?*

* **3:1 *Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus***, etc. AUG., lib. II de Gen. ad litt. c. 2, 3, tom. 3 Alii, ***prudētissimus***, translative dictum. Quidam codices habent ***sapientissimus***, non proprie, sicut in bono solet accipi sapientia Dei, vel angelorum, vel animæ rationalis, etc., usque ad sed potestas a Deo. ***Sed serpens***, etc. STRAB. Sic diabolus loquebatur per serpentem ignorantem, sicut per energumēnos vel fanaticos: quemcunque enim arripit, intellectum et rationem tollit. Spiritus vero bonus quoscunque gratia repleverit, videntes et intelligentes facit, unde spiritus prophetarum subjectus est prophetis. ***Qui dixit ad mulierem***. AUG., lib. II de Gen. ad litt., c. 30, et ex capp. 7, 8, 6, 10, passim. Inexcusabilis est prævaricatio mulieris, quia memor erat præcepti Dei. Oblivio tamen, etc., ***usque ad hæc*** c. 10: Providet bonos et malos futuros, et creat: seipsum ad fruendum præstans bonis, multa etiam largiens malis. ***Cur præcepit***, etc. STRAB. Ideo callidus hostis interrogat hoc, et mandatum Dei memorat, ne cum peccaverit, excusationem habeat quasi oblita. ***Cur præcepit***, etc. GREG. Moral., l. 23, tom. 2 Idem quotidie agit hostis humani generis: verba Dei de cordibus hominum molitur evellere, et minas leviare, et ad credendum quod falso promittit, invitat enim ad temporalia, ut levet quod Deus minetur æterna supplicia. Spondens siquidem gloriam præsentis vitæ, dicit: ***Gustate, et eritis sicut dii***, et temporalem concupiscentiam tangite, et in hoc mundo sublimes apparete; et cum timorem divinæ sententiæ conatur amovere, quodammodo dicit: ***Cur præcepit vobis Deus?*** AUG., lib. II de Gen. ad litt., c. 4, tom. 3 Quæritur cur Deus hominem tentari permiserit, etc., usque ad sive terrenum, ut hominis anima. Ibid., c. 5 Nec putandum quod homo dejiceretur, nisi præcessisset in eo quædam elatio comprimenda, ut per humilitatem peccati sciret quod falso de se præsumpserit, et quod non bene se habet facta natura, si a faciente recesserit. Commendatur enim quale bonum Deus sit, quando nulli bene est ab ipso recedere. Ibid., c. 18 Hæc quæstio de beata vita, etc., usque ad minus quam in vita sanctorum angelorum. Ibid., c. 16 Non frustra putari potest ab initio temporis diabolus cecidisse, etc., usque ad quibus non dedit Deus præscientiam de seipsis? Ibid., c. 14 Quomodo autem beati esse possint, quibus est incerta sua beatitudo? etc., usque ad mihi autem unde asserant, non occurrit. Ibid., c. 21 Sed non frustra putandum est ab ipso creaturæ exordio, etc., usque ad prævidens quanta de illo sua bonitate esset factururus. Ibid., c. 22 ***Initium***

² Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur:

³ de fructu vero ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, et ne tangeremus illud, ne forte moriamur.

⁴ Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini.

⁵ Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum.†

⁶ Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile: et tulit de fructu illius, et comedit:

---

† **3:5 *Eritis sicut dii,*** etc. STRAB. Mystice. Artificiali dolo verba componit, ut si per inobedienciæ contemptum subvertere nequiverit, saltem in hoc quod fidem corruperit, et idololatriam suaserit, victorem se gloriatur: si autem per inobedienciæ contemptum seduxerit, in utroque victor existat. AUG., de Gen. contra Manich., l. 2, c. 15, tom. 3 Interrogata mulier respondit, etc., usque ad nullo enim regente per suam potestatem solus Deus beatus est.

deditque viro suo, qui comedit.‡

⁷ Et aperti sunt oculi amborum; cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata.

⁸ Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam et uxor ejus a facie Domini Dei

---

‡ **3:6 Vidit igitur;** etc. ISID. ex Aug. ubi supra. Quomodo videbant si clausi erant oculi? Sed dictum est ut intelligamus eos oculos apertos fuisse, postquam de fructu comederunt, quibus se nudos videbant, et displicebant: id est, oculos astutiæ, quibus simplicitas displicet. Cum quis enim ceciderit ab intima luce veritatis, nihil est unde superbia placere velit, nisi fraudulentis simulationibus. Hinc enim hypocricis nascitur, in qua multum videntur cordati, qui decipere potuerunt quem voluerunt. **Vidit igitur;** etc. GREG., lib. XXI Moral., cap. 2 Ne in lubrica cogitatione versemur, non debemus intueri quod non licet concupisci, etc., usque ad exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. **Deditque viro suo, qui comedit. Et aperti sunt oculi amborum,** etc. ISID. ex Aug. ubi supra, c. 16, 17 De quibus dictum est: **Tunc viderunt quod nudi essent,** oculis scilicet perversis, quibus nuditas, scilicet simplicitas, erubescenda videbatur. etc., usque ad **Ad meipsum turbata est anima mea.** Psal. 41 **Qui comedit,** etc. AUG., de Gen., lib. 11, c. 3, tom. 3, col. 429 Ad concupiscendum scilicet invicem, etc., usque ad quæ convinceret peccatorem facto, et doceret scripto lectorem. **Consuerunt folia ficus.** ALCUIN., in Gen. t. 1 Quia gloriam simplicis castitatis amiserunt, ad duplicem libidinis pruritus confugerunt; unde Joan. 1: **Cum esses sub ficus vidi te, et descendi,** subaudi **liberare te.**

in medio ligni paradisi. §

⁹ Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es? **

¹⁰ Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me. ††

¹¹ Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?

¹² Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi

---

§ **3:8 Et cum audissent**, etc. AUG., l. II de Gen. ad litt., c. 33 Ea enim hora tales conveniebat visitari, quia defecerant a luce veritatis, etc., usque ad corporalibus sensibus locali et temporali motu apparuisse credatur. **Abscondit se**, etc. AUG., ibid. Cum Deus avertit intrinsecus faciem et homo turbatur, fiunt similia amentiae, nimio timore ac pudore, occulto quoque instinctu non quiescente: ut nescientes facerent quæ aliquid posteris significarent, propter quos hæc scripta sunt. **Ad auram post meridiem**. Unde hora nona Christus spiritum emisit Matth. 27. Qui sexta hora fuit crucifixus, ut eadem hora restitueretur homo qua de paradiso est ejectus. **In medio ligni paradisi**. Abscondit se, qui aversus a præcepto Creatoris, erroris sui et arbitrii voluntate vivit. **

3:9 Vocavitque Dominus Deus Adam. AUG., ubi supra, c. 34 Increpando, scilicet non ignorando, etc., usque ad nunc autem non significata referimus, sed gesta defendimus.

†† **3:10 Qui ait: Vocem tuam audivi**, etc. AUG., ubi supra, c. 34 **Historice**. Probabile est per congruam creaturam solere humanam formam hominibus primis apparere, etc., usque ad et secutum est quod puderet. **Vocem tuam**, etc. ISID., in Gen. tom. 5 Mystice. Respondet, voce ejus audita se occultasse, etc., usque ad et præcepto Dei non obedire. **Vocavitque Deus Adam**, etc. GREG. Quia vidit in culpa lapsum jam sub peccato, velut a veritatis oculis absconditum, quia tenebras erroris ejus non approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumque vocat ac requirit dicens: **Adam, ubi es?** Dum vocat, significat quia ad pœnitentiam revocat; dum requirit, insinuat quia peccatores jure damnatos ignorat.

sociam, dedit mihi de ligno, et comedi.‡‡

13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, et comedi.‡‡

14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: [Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, et bestias terræ: super pectus tuum gradieris, et

---

‡‡ **3:12 Dixitque Adam: Mulier quam dedisti,** etc. AUG. Non dicit, Peccavi: superbia enim habet confusionis deformitatem, non confessionis humilitatem. Ad hoc autem scriptum est, et interrogationes ad hoc factæ, ut veraciter et utiliter scriberentur, ut sciamus quanto morbo superbiæ laborent hodie conantes malum in Creatorem referre, et si quid boni faciunt, sibi tribuere. **Mulier quam dedisti,** etc. Quasi ad hoc data sit, ut non ipsa obediret viro, et ambo Deo. **Mulier quam dedisti,** etc. GREG., lib. IV Mor., c. 27, tom. 1, col. 661 Quatuor modis peccatum perpetratur in corde, etc., usque ad ad extremum falsæ spei seductione, vel obstinatione miseræ desperationis nutritur. §§ **3:13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem,** etc. AUG. Nec ista confitetur peccatum, sed refert in alterum, in impari sexu, pari fastu. Ex his tamen natus David dicit usque in finem sæculi: **Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi Psal. 40.** Hoc ab istis dicendum fuit: sed nondum peccatorum cervices considerat Deus: restabant labores et dolores mortis, et contritio sæculi, et gratia Dei, quæ in tempore subvenit, docens afflictos non de se præsumere. **Serpens decepit,** etc. Quasi cujuslibet persuasio prævaleat Dei præcepto. **Serpens decepit me,** etc. AUG., ibid., lib. 2, c. 30 Quomodo his verbis, etc., usque ad cum eo cibo non videret eam mortuam esse. AUG., ibid., c. 28 Notandum quod non diabolus est permissus feminam tentare, etc., usque ad sed ex hac homini invidisse ratio ostendit. ALC. Peccatum angeli tacitum, hominis patefactum quia illud incurabile, hoc curatum. **Vidit igitur;** etc. STRAB. Aperte inexcusabilis ostenditur, cui licuit sub tali deliberatione dolos inimici advertere.

terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.^{***}

15 Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus.]†††

*** **3:14 Et ait Dominus Deus,** etc. AUG., ubi supra, c. 36 Tota hæc sententia figurata est. Ubi credendum tamen omnia dicta esse. Serpens non interrogatur quare fecerit, quia non ipse propria voluntate et natura fecit, sed de illo diabolus, et per illum, et in illo: qui jam pro impietate et superbia æterno igni destinatus fuerat. Ad ipsum ergo refertur quod serpenti dicitur, et qualis humano generi futurus sit ostenditur. Mystice. **Et ait Dominus Deus ad serpentem,** etc. AUG., de Gen. cont. Manich., lib. 2, c. 17 Serpens non interrogatus prior excipit pœnam, etc., usque ad ut ipsum initium suggestionis malæ excludat. **Super pectus tuum,** etc. HIERON. **Ventrem** LXX addiderunt, sed in Hebræo habetur **pectusa** tantum, ut calliditatem et versutiam cogitationum ejus aperiret, id est quod omnis gressus ejus nequitiae est et fraudis. **Pectore et ventre repes.** GREG., lib. XXI Mor., c. 2 Malum luxuriæ aut cogitatione perpetratur aut opere. Hostis enim cum ab effectu operis expellitur, secreta cogitationis polluere molitur. Ventre repit, dum lubricus per membra humana sibi subdita, luxuriam exercet in opere. Serpit pectore, dum polluit in cogitatione. Sed quia per cogitationem ad opera venit, prius pectore et post ventre describitur repere. ††† **3:15 Inimicitias ponam inter te et mulierem. Ipsa conteret caput tuum,** etc. GREG. I. I Mor., c. 38 Caput serpentis contere, est initia suggestionis manu sollicitæ considerationis a cordis aditu extirpare; qui cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneo molitur; quia quem prima tentatione non percutit, decipere in fine tendit. Si autem cor in tentatione corrumpitur, sequentis actionis medietas et terminus ab hoste possidetur, quia totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit. HIERON. **Ipsa servabit calcaneum tuum, et tu conteres ejus calcaneum.** Melius in Hebræo habetur: **Ipsa conteret caput tuum, et tu conteres calcaneum ejus,** quia et nostri gressus præpediuntur a colubro, et Dominus conteret Satan sub pedibus ejus.

16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos: in dolore paries filios, et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.†††

17 Adæ vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.‡‡‡

18 Spinæ et tribulos germinabit tibi, et comedes

---

††† **3:16 Mulieri quoque**, etc. AUG., ubi supra, c. 37 Hæc figurate et propheticæ melius intelliguntur, etc., usque ad depravabitur natura, et augebitur culpa. **Multiplicabo ærumnas**, etc. AUG., de Gen. contra Manich., l. 2, c. 19 Manifestum est multiplicatos esse dolores mulieris, etc., usque ad sed prius reluctatum est cum dolore consuetudini malæ. ‡‡‡ **3:17 Maledicta terra**, etc. AUG. ibid., c. 38 Hos esse labores humani generis in terra nemo ignorat, et quod non esset, si felicitas quæ erat in paradiso teneretur indubitanter constat. STRAB. Terra maledicitur, non Adam, ut cuncti propter quos hæc scripta sunt terrentur, ne similia facientes, simili pœna plecterentur. Ipse vero Cain, quia primæ prævaricationi fratricidium addidit, maledicitur cum dicitur: **Maledictus eris super terram**, etc. AUG. Terræ maledixit, non aquis, quia homo de fructu terræ contra vetitum manducavit, non de aquis bibit, et in aquis erat peccatum abluendum de fructu terræ contractum. Animalia quoque terrestria plus maledictionis habent quam aquatilia, quia plus vivunt de maledicta terra. Inde Christus post resurrectionem de pisce manducavit, non de terrestri animali. **Maledicta terra in opere tuo**. GREG., Moral. lib. 4, c. 5, 6 Deus maledicit homini peccanti, etc., usque ad et duos quinquagenarios flamma combussit. **In laboribus**, etc. RAB. Spinæ antea erant, sed non ut laborem homini inferrent: cui post peccatum fuerunt ad laborem et afflictionem, sicut serpentes et quæcunque noxia, ante innoxia. Et notandum quod Adæ extrinseca pœna imponitur: **Maledicta terra in opere tuo**; mulieri vero intrinseca, cum dicitur: **Multiplicabo ærumnas tuas**, etc., quia seducta seduxit virum.

herbam terræ.

19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es et in pulverem reverteris.*

20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.†

21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos:‡

22 et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum: nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitæ,

---

* **3:19 Pulvis es,** etc. GREG., ubi supra. Homo ita conditus fuit, etc., usque ad senectus transit ad mortem. † **3:20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Eva,** etc. AUG., ubi supra. Verba primi hominis hæc fuerunt, quoniam hæc est mater omnium viventium, tanquam reddat causam nominis a se impositi, cur scilicet Evam vocaverit. Mystice. AUG., de Gen. contra Manich., l. 2, c. 21 Post peccatum et judicis sententiam vocavit Adam uxorem suam Evam, etc., usque ad in pellibus exprimitur quæ mortuis corporibus detrahuntur. ‡ **3:21 Fecit quoque,** etc. AUG., de Gen. lib. 11, c. 39 Hoc quoque significationis causa factum est, et in factis quæritur quid factum sit, et quid significet, et in dictis quid dictum sit, quidve significet. STRAB. Ipsi fecerunt sibi perizomata, ut peccatum suum absconderent: Deus vero tunicas pelliceas, quibus totum eorum corpus induit, quia et in corpore et in anima eos juste damnavit. Stulta vero questio est qualiter vel quo operante pelles ab animalibus deductæ sint, quærere: qui enim de nihilo omnia condidit, quomodo et qualiter voluit, hæc fecit.

et comedat, et vivat in æternum. §

²³ Et emisit eum Dominus Deus de paradiso

---

§ **3:22** *Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis,* etc. AUG., ibid., c. 41 Propter trinitatem pluralis numerus ponitur, etc., usque ad sicut in Ecclesia solent homines a sacramentis visibilibus Ecclesiæ disciplina removeri. AUG., ubi supra, c. 42 Mirum est si Adam spiritualis erat mente, etc., usque ad quæ falsum verum esse putavit. **Quasi unus ex nobis.** AUG., de Gen. contra Manich., lib. 2, c. 21 Dupliciter intelligi potest, **quasi unus ex nobis,** id est Deus, etc., usque ad donec Dei misericordia reviviscat qui mortuus fuerat. RUPERT. Ne comedat de ligno vitæ, et hoc facto talis, tam miser factus Adam, vivat in æternum. Quid enim si cum talis factus sit vivat in æternum? utique nil nisi malum æternum. Jam enim miser factus, si æternus quoque sit, quid nisi miseriam æternam habebit? Parcamus illi, ne hoc modo male sit **quasi unus ex nobis;** ne sicut quisque nostrum æternus est æternus enim Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus, sic et ille æternus sit, et ob hoc veracem se esse rideat oculus nequam diaboli, qui Dei similitudinem ei repromisit. Etenim malum quidem illi est temporalem esse, sed pessimum esset æternum esse. Mala nimis et falsa est hæc similitudo Dei. Multo melius illi est esse omnino dissimilem Dei. Quomodo? Videlicet, ut, quia miser est, sit etiam temporalis, hoc est esse omnino dissimilem Dei. Deus enim et æternus est, et felix, et est ejus æterna felicitas, felix æternitas. Horum alterum, id est felicitatem, perdidit diabolus, æternitatem vero non amisit; et est ejus æterna infelicitas, infelix æternitas. Parcamus, inquam, homini; et quia felicitatem perdidit, æternitatem quoque præcipiamus infelici, ut in neutro sit **quasi unus ex nobis;** nobis est æterna felicitas, felix æternitas; sit illi temporalis miseria, vel misera temporalitas; ut tunc illi commodus reformetur æternitas, cum fuerit recuperata felicitas. In magna ergo ira, magnæ misericordiæ Dominus recordatus est, hoc ipso quod lignum vitæ non concessit misero homini: quippe quem voluit sic esse dissimilem sibi, ut non esset utrobique similis diabolo, id est ne viveret homo, æque ut diabolus, usque ad ultimum iudicium, et æque ut ille, absque temporali morte, transiret ad æternum incendium.

voluptatis, ut operaretur terram de qua sumptus est.**

²⁴ Ejecitque Adam: et collocavit ante paradisum voluptatis cherubim, et flammeum gladium, atque versatilem, ad custodiendam viam

---

** **3:23 *Et emisit eum,*** etc. AUG., de Gen. contra Manich., l. 2, c. 22 In locum sibi congruum; sicut plerumque malus, cum inter bonos vivere cœperit, si in melius mutari noluerit, de bonorum congregatione pellitur pondere pravæ consuetudinis suæ.

ligni vitæ.††

4

¹ Adam vero cognovit uxorem suam Hevam, quæ concepit et peperit Cain, dicens: Possedi

---

†† **3:24 Ejecitque Adam.** HIERON. Quæst. Hebr., tom. 3 LXX: ***Et ejecit, et habitare fecit contra paradisum voluptatis, et statuit cherubin, et flammeam rhompheam, quæ vertitur ad custodiendam ligni vitæ viam.*** Alius sensus est in Hebræo; ait enim, ***et ejecit Dominus, Adam scilicet, et habitare fecit ante paradisum voluptatis cherubin, et flammeum gladium.*** Non quod Adam habitare fecerit contra paradisum voluptatis, sed, illo ejecto, ante fores paradisi cherubin et flammeum posuit gladium, ne quis posset intrare. ***Et collocavit,*** etc. AUG., ut supra. Hoc per cœlestes potestates etiam in paradiso visibili factum esse credendum est, ut per angelicum ministerium ibi esset quædam ignea custodia, non tamen frustra, sed quia aliquid de paradiso significat spirituali. ***Collocavit,*** etc. STRAB. Hoc est per ministerium angelorum igneam custodiam constituit. Flammeus gladius tribulationes, dolores et labores hujus vitæ, quibus nos exercemur; vel sententia justæ damnationis, quæ homini est data, qui ita damnatus est ut Christi passione redimi posset. Unde gladius versatilis dicitur, quia potest removeri. Remotus est enim Enoch et Eliæ, et quotidie removetur fidelibus, de hac vita ad supernam beatitudinem transeuntibus. Nec dicit flammam et gladium, sed ***flammeum gladium:*** qui enim ad paradisum redeunt, necesse est ut igne Spiritus sancti omnes concupiscentias hujus vitæ exurant, et gladio verbi Dei omnia noxia præcidant. ***Et collocavit,*** etc. ISID., in Gen., tom. 5 Cherubin plenitudo scientiæ, hæc est charitas quæ plenitudo legis est diviniæ. Gladius flammeus, pœnæ temporales, quæ versatiles sunt, quoniam tempora volubilia sunt. Ad arborem igitur vitæ non reditur, nisi per cherubin, id est plenitudinem scientiæ, id est charitatem: et per gladium versatilem, id est tolerantiam temporalem.

hominem per Deum.*

² Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, et Cain agricola.†

³ Factum est autem post multos dies ut offerret

---

* **4:1 Adam vero**, etc. AUG., lib. IX de Gen. ad litt., c. 4. In paradiso virginitas, extra nuptiæ, etc., usque ad sed post in exsilio generata. **Concepit et peperit**, etc. Cain et Abel de una matre geniti, figura sunt omnium hominum qui de radice peccati in hanc vitam propagantur; et alii terrenam civitatem et mortiferas delicias sunt amaturi, et quantum in se est ambitione possessuri; quos significat Cain, qui interpretatur **possessio**. Alii futuram civitatem quæsituri, et de hujus habitationis miseriis lugentes, ad futuram gloriam toto desiderio transituri, quos significat Abel, qui interpretatur **luctus**, et est posterior: quia non prius est quod spirituale est, sed quod animale. Hinc Cain dicitur **agricola**, id est, terrenis operibus incumbens; Abel vero **pastor ovium**, simplicitatem scilicet et innocentiam diligens. Allegorice. ISID., in Gen. Duo filii Adæ duos populos exprimunt, Judaicum scilicet natu majorem, etc., usque ad quasi non permittat ratio motum pravum ad effectum venire, sed studeat subjugare. † **4:2 Fuit autem Abel**, etc. In quo significatur qui de terrena inhabitatione lugent. Abel namque **luctus** interpretatur, vel **vapor**; quia luctus fuit parentibus vel tanquam vapor cito disparuit.

Cain de fructibus terræ munera Domino.‡

⁴ Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, et de adipibus eorum: et respexit Dominus ad Abel, et ad munera ejus.

⁵ Ad Cain vero, et ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, et concidit vultus ejus.§

⁶ Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? et cur concidit facies tua?

⁷ nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.

⁸ Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, et interfecit

---

‡ **4:3 Factum est autem**, etc. **Abel quoque obtulit**, etc. Quia justus in omnibus quæ agit per fidem et charitatem de quibus cæteræ virtutes oriuntur, et sine quibus nihil prosunt Deo placere contendit, quod significatur in adipibus oblatis; unde psal. LXII: **Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea.** Sine charitate macilenta est anima et languida, et in nullo Deo placitura. **Et respexit Dominus ad Abel**, etc. HIER., Quæst. Hebr. in Gen., tom. 3 Unde hoc potuit scire Cain, nisi vera esset interpretatio Theodotionis: **Et inflammavit Dominus super Abel, et super sacrificium ejus, super Cain, et sacrificium suum non inflammavit?** Ignem autem de cœlo venire solitum ad sacrificium devorandum, ut in dedicatione templi sub Salomone, legimus, et quando Elias in monte Carmeli construxit altare. ISID., ut supra. Si recte offeras, et non recte divides, peccasti: quia etsi antea Judæi recte illa offerebant, in eo rei sunt quia Novum Testamentum a veteri non distinxerunt. § **4:5 In foribus.** ALC. Id est, intrantem te et exeuntem peccatum comitabitur, nec Dominus custodiet introitum tuum et exitum tuum.

eum.**

⁹ Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio: num custos fratris mei sum ego?††

¹⁰ Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.‡‡

¹¹ Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.§§

¹² Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fruc-

** **4:8 Dixitque Cain,** etc. ISID., Quæst. in Gen., tom. 5 Non acquiescit Domino dicenti, Quiesce, etc., usque ad occiditur ergo Christus junioris populi caput, a majore natu. †† **4:9 Et ait Dominus ad Cain.** ISID., ubi supra. Interrogat Dominus Cain, non ignarus ut discat, sed iudex ut puniat. Usque hodie Judæi, cum per Scripturas eos interrogamus de Christo, respondent se nescire quæ dicimus. Mendax Cain ignoratio, Judæorum est falsa negatio: essent vero Christi custodes, si corde crederent et ore faterentur. ‡‡ **4:10 Vox sanguinis,** etc. Magna virtus justitiæ, quæ vindictam expetit pro sanguine innocentis. §§ **4:11 Nunc igitur maledictus eris,** etc. RAB. Notandum quod in peccato Adæ terra maledicatur. Cain vero maledicatur, quia sciens damnationem primæ prævaricationis, fratricidium addidit. **Nunc igitur maledictus eris,** etc. Per locum quæ in loco sunt significantur; quasi maledictus eris ab his qui sunt super terram, qui aperuerunt os suum in confessione peccatorum, accipere sanguinem, qui effusus in remissionem eorum de manu persecutoris, qui noluit esse sub gratia, sed sub lege, ut esset maledictus ab Ecclesia: quæ intelligit et ostendit esse maledictum: qui enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt.

tus suos: vagus et profugus eris super terram. ***

13 Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.†††

14 Ecce ejicis me hodie a facie terræ, et a facie tua abscondar, et ero vagus et profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.‡‡‡

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret

---

*** 4:12 *Cum operatus*, etc. Ad vocem, non ad intellectum fit relatio, quia aliter hic terra, aliter supra accipitur: ibi pro Ecclesia, hic pro operatione terrena quam adhuc Judæus exercet; id est carnalis circumcisio, pascha, sabbatum, et similia quæ habent occultam virtutem intelligendæ gratiæ Dei, sed non dant Judæis fructum nolentibus transire ad Christum. Potest in terra caro Christi intelligi, in qua salutem nostram Judæi crucifigendo sunt operati. ***Mortuus est enim propter dilicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram:*** quem quia negaverunt, justificati non sunt. ***Vagus et profugus***, etc. ISID. Dispersus in gentibus, profugus a Hierusalem. LXX: ***gemens et tremens***. Gemens, dolore amissi regni; tremens, multitudine Christiani populi, ne occidaris. ***Major est iniquitas mea***, etc. Culpam exaggerat, sed superbe confitetur, nec veniam flagitat. ††† 4:13 ***Major est iniquitas mea***. ISID. Peccata peccatis adjiciens desperat, nec credit se veniam posse adipisci, quod est blasphemia in Spiritum sanctum, quæ non remittitur in hoc sæculo nec in futuro: quia putat Deum aut nolle dimittere, aut non posse, tanquam aut omnia non possit, aut invideat saluti. Non Deum sibi iratum grave putat, sed timet ne inveniatur et occidatur. ‡‡‡ 4:14 ***Omnis igitur qui invenerit me***, etc. STRAB. Quia ex tremore corporis et agitatione furiosæ mentis, quicumque invenerit me, cognoscet me reum mortis.

eum omnis qui invenisset eum. §§§

¹⁶ Egressusque Cain a facie Domini, habitavit

---

§§§ **4:15 Nequaquam ita fiet.** Id est, non morieris cito sicut tu vis, pro remedio tui cruciatus, sed punietur impersonaliter: id est, punitio fiet de te septuplum, quia vives in cruciatu usque ad septimam generationem, in qua a Lamech occideris; ergo omnis qui occiderit, subaudi, liberabit te ab illo cruciatu malæ conscientiae. Hic sensus evidentius patet. Secundum 70. **Omnis qui occiderit Cain septem vindictas exsolvet**, id est, quicumque te in septima generatione occiderit, exsolvet te a cruciatu per mortem, qui usque ad tempus illud reservandus es in vita, tantum ad pœnam, quæ pœna cito finiretur, si cito interfectus esses. Ita qui Judæos visibili morte puniret, septem vindictas ab eis auferret, quibus obligati sunt propter reatum occisi Christi, quia miserias et dispersiones eorum leviaret quas patiuntur. **Omnis qui occiderit Cain**, etc. LXX: **Septem vindictas exsolvet.** Aquila, **septemplexiter**; Symmachus, **septuplum**; Theodotion, **per hebdomadem** interpretantur, in quo significatur quia diu et perfecte punietur, ne quis homicidium audeat iterare. **Qui occiderit Cain**, etc. HIERON., epist. ad Damas. Si quis te interfecerit **septuplum punietur**; id est, gravissima ultione punietur: non debuit homo occidere eum cui Deus reservavit vitam, vel ad pœnam ipsius, vel ad correctionem aliorum. **Sed omnis qui occiderit Cain.** ISID., ubi supra. Per eclipsim legendum, etc., usque ad et impletur illud: **Disperge illos in virtute tua Psal. 53.** HIER., ubi supra. Quod Aquila posuit **septemplexiter**, etc., usque ad et absolvi mereretur. **Posuitque Dominus Cain signum**, etc. ISID., Quæst. in Gen., tom. 5 Cum omnes gentes a Romanis subjugatæ transierunt in ritus eorum, gens Judæa, sive sub gentibus sive sub Christianis regibus, non reliquit signum circumcisionis, et carnalis observantiæ, etc., usque ad ubi plantatus est paradisus. **Habitavit in terra ad orientalem plagam Eden.** HIER., ubi supra. LXX: **Habitavit in terra Naid**, in Hebræo nod dicitur, id est, instabilis et fluctuans, et incertæ sedis. Non est terra Naid, ut vulgus nostrum putat, sed expletur sententia Domini, dum huc atque illuc profugus aberrat.

profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, et peperit Henoch: et ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.*

18 Porro Henoch genuit Irad, et Irad genuit Maviaël, et Maviaël genuit Mathusaël, et Mathusaël genuit Lamech.†

19 Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, et

---

* **4:17 Cognovit autem Cain uxorem suam.** ISID., *ibid.* Figureate progenies impiorum, in ipsa mundi origine fundamentum quærens, in hac vita civitatem exstruxit quam vocavit Henoch, quod interpretatur **dedicatio**, quia in primordiis dedicant, dum in hac vita quæ ante est, radicem cordis plantant, ut hic ad votum floeant, et a futura gloria arescant. Abraham vero in casulis habitabat, quia sancti hospites et peregrinos se esse cognoscunt, exspectantes civitatem habentem fundamentum cujus artifex Deus est. **Et ædificavit civitatem**, etc. AUG., *lib. XV de Civitate*, cap. 8, tom. 7 Quæritur quibus adjutoribus eam ædificaverit, si plures homines non fuerint quam Scriptura dicit. Sed sciendum est multo plures fuisse tunc, quia diu vivendo plures poterant generare. Nec mirum, cum filii Israël per quadringentos annos sic multiplicati leguntur, ut non possit numerari exercitus. † **4:18 Porro Enoch**, etc. HIERON. Non de omnibus his certa mysteria exsculpuntur, nec invenirentur, nisi prius quædam radices historiæ jacerentur; nec de ramis arborum fructus legeres, nisi truncos antea plantasses.

nomen alteri Sella.‡

20 Genuitque Ada Jabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum. §

21 Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pater canentium cithara et organo.**

22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator et faber in cuncta opera æris et ferri. Soror vero Tubalcain, Noëma. ††

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ et Sellæ: [Audite vocem meam, uxores Lamech; auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vul-

---

‡ 4:19 *Qui accepit duas uxores*, etc. ISID., ut supra. Notandum quod generationes ab Adam per Cain undenario terminantur, in quo transgressio signatur. Lamech namque septimus est, cui tres filii et una filia adduntur, ut undenarius impleatur, per quem peccatum significatur: nam et a femina clauditur generatio, quæ initium peccati fuit, per quod voluptas carnis, quæ resistit spiritui. Unde Noëma vocatur, id est, *voluptas*. In hac progenie Lamech primus contra morem, contra naturam, per bigamiam adulterium commisit. § 4:20 *Genuitque Ada Jabel*, etc. HIER. in quæst. Hebr. De bigamia nascitur Jabel habitans in tentoriis, quæ mutabilia instabilitatem eorum figurant, qui circumferuntur omni vento doctrinæ. Nascitur et Tubal, qui inventor musicæ, etc., usque ad sicut Jabel, Tubal et Tubalcain. ** 4:21 *Et nomen fratris ejus Jubal*. RAB. Hunc scribit Josephus musicam scripsisse in duabus columnis, una lapidea, altera latericia, quarum altera non dissolveretur diluvio, altera quæ non solveretur incendio: quæ duo judicia Adam ventura prædixerat. †† 4:22 *Tubalcain*. RAB. Qui secundum Josephum res bellicas exercuit, et decenter artem ferrariam docuit; quædam etiam quæ ad oculorum pertinent concupiscentiam, invenit.

nus meum, et adolescentulum in livorem meum.‡‡

²⁴ Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies.]§§

²⁵ Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: et peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel,

---

‡‡ **4:23 Dixitque Lamech**, etc. RAB. Aiunt Hebræi Lamech diu vivendo caliginem oculorum incurrisse, et adolescentem ducem et rectorem itineris habuisse. Exercens ergo venationem, sagittam direxit quo adolescens indicavit, casuque Cain inter fruteta latentem interfecit; et hoc est quod dicit: **Occidi virum in vulnus meum**, id est vulnere quod infixi non bestiam sed hominem occidi; unde et furore accensus occidit adolescentem. **Occidi virum**, etc. STRAB. Id est Cain: **in vulnus meum**, quia pro illo vulnerabor; id est, occidar; **et adolescentulum in livorem meum**, quia pro illo quoque damnabor. §§ **4:24 Septuplum ultio dabitur**; etc. ALC. Allegorice. Peccatum Lamech qui interpretatur humiliatus significat dejectionem humani generis quod prævaricante Adam corrui, nec per legem, vel per circumcisionem, nec per suam justitiam surgere potuit, donec post septuaginta septem generationes secundum Lucam Christus in mundum veniens, effusione sanguinis peccatum delevit; unde Matth. 18: **Non dico tibi septies, sed usque septuagies septies**, hoc est, Judæum recipiendum esse post septuaginta septem vindictas, si resipuerit, et Christi indulgentiam quæsierit. Septenarius universitatem significat: per quem ducto undenario fit septuagenarius septimus, in quo omnimoda transgressio signatur; quæ tamen in Evangelio pœnitenti dimitti præcipitur. HIERON., epist. ad Damas. Aiunt ab Adam usque ad Christum generationes esse septuaginta septem secundum Lucam. Sicut ergo septima generatione peccatum Cain solutum est: **Non enim judicabit Deus bis in idipsum**, et qui semel recepit in vita sua, non eosdem cruciatus patietur in morte quos passus est in vita sua: ita et Lamech, id est, totius mundi peccatum, Christi solvetur adventu. Referebat mihi quidam Hebræus septuaginta septem animas exisse de Lamech, quæ omnes interiere diluvio.

quem occidit Cain.***

²⁶ Sed et Seth natus est filius, quem vocavit Enos: iste cœpit invocare nomen Domini.†††

5

¹ Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit

---

*** **4:25 Cognovit quoque adhuc,** etc. Per Seth, qui interpretatur **resurrectio**, signatur vita Christi ex mortuis: quod in verbis matris significatur: **Posuit mihi Dominus semen aliud,** quasi dicat Ecclesia: Quæ luctum pertuli de mortuo, gaudeo de resuscitato. ††† **4:26 Quem vocavit Enos,** etc. Enos interpretatur **homo:** qui **cœpit invocare nomen Domini,** quia per mortem Christi, quam significavit Abel, et per resurrectionem, quam significat Seth, fit homo confitens Dominum conditorem, et vitæ perditæ reparatorem. HIERON. **Quem vocavit Enos.** Enos interpretatur **homo,** qui **cœpit invocare nomen Domini:** sicut Adam **homo** interpretatur, ita etiam Enos juxta Hebraicam veritatem **homo,** vel **vir;** et pulchre, quia hoc vocabulum habuit, dictum est quia initium fuit tunc invocandi nomen Domini: licet plerique Hebræorum arbitrantur quod tunc primum in nomine Domini et in similitudine ejus fabricata sunt idola.

illum.*

² Masculum et feminam creavit eos, et benedixit illis: et vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

³ Vixit autem Adam centum triginta annis: et genuit ad imaginem et similitudinem suam, vo-

---

* **5:1 *Hic est liber generationis Adam.*** Ad similitudinem Dei factus est. Alii, ad similitudinem Adæ. Est quasi conclusio a superioribus cum recapitulatione. ***In die qua creavit Deus hominem.*** In die etenim creatus est, quia in claritate divinæ contemplationis constitutus. ***Ad similitudinem Dei.*** Quia rationem ei dedit, qua intelligendo bona et mala discerneret, intellecta diligeret, et dilecta oblivioni non traderet, et in hoc Dei similitudinem retineret. Sed postquam per inobedientiam hanc similitudinem delevit, factus terrenus terrenos generavit. Unde qualis terrenus, tales et terreni. CHRYSOST., hom. 21 in Gen., tom. 4 Considera quomodo iisdem verbis usus fuerit quibus et initio, ut doceret nos quod generationes illas, quasi reprobas factas, neque memoria post hac dignetur; sed ex Seth, qui nunc illis natus est, genealogiam orditur, ut ex hoc discas quantam Deus humani generis rationem habeat, et quomodo illos aversetur quibus sanguinaria mens est.

cavitque nomen ejus Seth.†

† **5:3 Vixit autem Adam,** etc. HIERON., in Quæst. Hebr. Scien- dum quod usque ad diluvium, ubi in nostris codicibus **ducento- rum** et quod excurrit annorum genuisse quis dicitur, in Hebræo habeat **centum annos** et reliquos qui sequuntur. **Et genuit,** etc. Quasi et iste portavit imaginem terreni qui pro Abel justo repositus est, et interpretatione nominis **Christum** significat. Sed omnes prius portant imaginem terreni hominis quam cœlestis, licet multi ad adventum Christi per fidem eandem gratiam habuerunt qua salvantur Christiani. STRAB. Ferunt post mortem Abel vovisse Adam se uxorem non ultra cogniturum nec filium generaturum. Sed Deo jubente fregit votum, ut Dei Filius de eo nasceretur, et homo redimeretur; stirpe enim Cain nasci non debuit. Unde ante Seth nullum legitur genuisse, post eum vero dicitur; quia **genuit filios et filias.** Hæc computatio genealogiarum, quasi ramos spargit historiarum, de quibus suis locis colliguntur fructus mysteriorum. Et notandum quia in generatione Seth nulla femina ponitur nominatim, sicut in generatione Cain: justorum enim est omnia viriliter agere, nihil femineum, nihil fragile usurpare. Procedit etiam hæc generatio per denarium usque ad Nœ, in quo præceptorum signatur impletio, sicut per undenarium in genera- tione Cain transgressio. In generatione injustorum primus Enoch ponitur, qui **dedicatio** interpretatur, quia reprobi in præsentis vita spei suæ radicem figunt, et ab amore immarcescibilis hæreditatis arescunt. De quibus dicitur Joan. 5: **Vidit stultum firma radice, et maledixit pulchritudini ejus statim.** In generatione justorum Enoch ab Adam septimus ponitur, quia hic manentem civitatem non quærunt, sed exspectionem usque in finem tem- poris extendunt, quod septenaria revolutione terminatur, cum æternitas octava successerit. Unde iste Enoch qui ponitur septi- mus, et translatus est quia Deo placuit, septimam requiem signi- ficat, ad quam post hanc vitam, qui Deo perseveranter adhæret, sine dilatione transfertur. Interpretatio quoque nominum hujus generationis idem signat: Adam interpretatur **homo** vel **rubra terra;** Seth, **positio** vel **resurrectio;** Enos, **homo;** Cainan, **lamentatio;** Malalehel, **laudans Deum;** Jared, **roboratus;** Enoch, **dedicatio;** Mathusalam, **mortis emissio;** Lamech, **humiliatus;** Nœ, **requies.** Procedens ergo homo de terra, resurgens a peccatis, erit homo invocans Deum et deflens peccata pristina: sicque laudans Deum, roboratus Spiritu Dei, dedicatur in vitam æternam. Atque victor mortis Deo subjectus, requiem pos-

⁴ Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios et filias.

⁵ Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, et mortuus est.

⁶ Vixit quoque Seth centum quinque annis, et genuit Enos.

⁷ Vixitque Seth, postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios et filias.

⁸ Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, et mortuus est.

⁹ Vixit vero Enos nonaginta annis, et genuit Cainan.

¹⁰ Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, et genuit filios et filias.

¹¹ Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, et mortuus est.

¹² Vixit quoque Cainan septuaginta annis, et genuit Malaleel.

¹³ Et vixit Cainan, postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios et filias.

¹⁴ Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, et mortuus est.

¹⁵ Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, et genuit Jared.

¹⁶ Et vixit Malaleel, postquam genuit Jared, octingentis triginta annis, et genuit filios et filias.

¹⁷ Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, et mortuus est.

¹⁸ Vixitque Jared centum sexaginta duobus annis, et genuit Henoch.

¹⁹ Et vixit Jared, postquam genuit Henoch, octingentis annis, et genuit filios et filias.

²⁰ Et facti sunt omnes dies Jared nongenti sexaginta duo anni, et mortuus est.

²¹ Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, et genuit Mathusalam.

²² Et ambulavit Henoch cum Deo: et vixit, postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, et genuit filios et filias.

²³ Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

²⁴ Ambulavitque cum Deo, et non apparuit: quia tulit eum Deus.‡

²⁵ Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, et genuit Lamech.§

²⁶ Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, et genuit filios et filias.

²⁷ Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, et mortuus est.

²⁸ Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, et genuit filium:

---

‡ **5:24 *Ambulavitque cum Deo,*** etc. ISID., in Gen. Enoch septimus ab Adam placens Deo, etc., usque ad nam ter quaterni ipsum faciunt. ALCUIN. Enoch tanto tempore servatur a morte, in quo ostenditur quia homo semper viveret si non peccasset.

§ **5:25 *Vixit quoque Mathusala,*** etc. AUG. Quæritur quomodo Mathusala secundum annorum computationem post diluvium vivere potuerit, cum omnes, præter eos qui in arcam ingressi sunt, perierunt. Sed hanc quæstionem codicum mendositas peperit: non solum enim in Hebræis aliter invenitur, verum etiam in LXX interpretatione, paucis codicibus septem annis ante diluvium Mathusala defunctus reperitur. Quod Mathusala juxta LXX ultra diluvium numerantur anni, inde est quia significat Christum, cuius vita nullam sentit ætatem, ut in majoribus quoque non sensisse diluvium videretur.

²⁹ vocavitque nomen ejus Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.

³⁰ Vixitque Lamech, postquam genuit Noë, quingentis nonaginta quinque annis, et genuit filios et filias.

³¹ Et facti sunt omnes dies Lamech septingenti septuaginta septem anni, et mortuus est. Noë vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham et Japheth. **

6

¹ Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, et filias procreassent,*

² videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas

---

** **5:31 *Et facti sunt omnes dies,*** etc. HIERON., in Quæst. Hebr., tom. 3 ***Et fuerunt omnes dies Mathusalæ quos vixit anni nongenti sexaginta novem, et mortuus est.*** Juxta diligentem supputationem quatuordecim annis post diluvium vixit se referitur, etc., usque ad eo anno scilicet quo cœpit esse diluvium. ***Næ vero cum quingentorum esset annorum,*** etc. Ibid. Næ interpretatur ***requies,*** quia sub illo omnia retro opera per diluvium quieverunt. *

* **6:1 *Cumque cœpissent homines multiplicari super terram.*** HIER., in Quæst. Hebr. Verbum Hebraicum Elohim utriusque numeri est: ***Deum*** enim et ***deos*** significat: ideo Aquila ***filios deorum*** dicere ausus est, deos sanctos vel angelos intelligens, quem sequens Symmachus ait: ***Videntes filii potentum filias hominum.***

elegerant.†

³ Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.‡

⁴ Gigantes autem erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes a sæculo viri famosi.

⁵ Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,§

⁶ pœnituit eum quod hominum fecisset in terra.

---

† **6:2 *Videntes filii Dei***, etc. STRAB. Filii Seth religiosi intelliguntur per filios Dei, qui victi concupiscentia, ex filiabus hominum, id est ex stirpe Cain, uxores acceperunt, et viros potentes genuerunt, immensos scilicet corporibus, superbos viribus, inconditos moribus, qui gigantes appellantur. Non est incredibile ab hominibus, non ab angelis, vel quibusdam dæmonibus qui mulieribus sunt improbi, ejusmodi homines esse procreatos, quia et post diluuium corpora non solum virorum, sed et mulierum incredibili magnitudine exstiterunt. ‡ **6:3 *Dixitque Deus: Non permanebit Spiritus meus***, etc. HIER., ibid. Hebr. loiadon. ***Non judicabit spiritus meus homines in sempiternum, quoniam caro sunt.*** Hoc est, quia fragilis est hominum conditio, etc., usque ad sed eorum quos erat diluuium deleturus. ***Eruntque dies illius***, etc. STRAB. Ante diluuium, scilicet ad agendam pœnitentiam. Sed quia in malitia perseveraverunt ante præfixum terminum, centesimo anno deleti sunt. § **6:5 *Videns autem Dominus***, etc. Non in Deum pœnitentia cadit, aut dolor cordis, cui est de omnibus tam fixa sententia quam certa præscientia: sed utitur Scriptura usitatis verbis, coaptans se nostræ parvitati, ut ex cognitis incognita cognoscamus. Nam ira Dei non est perturbatio animi, sed iudicium quod irrogatur peccatori: cogitatio vero cordis ejus, mutandarum rerum immutabilis ratio.

Et tactus dolore cordis intrinsecus, **

⁷ Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres cæli: pœnitet enim me fecisse eos.

⁸ Noë vero invenit gratiam coram Domino.

⁹ Hæ sunt generationes Noë: Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis; cum Deo ambulavit. ††

¹⁰ Et genuit tres filios, Sem, Cham et Japheth.

¹¹ Corrupta est autem terra coram Deo, et repleta est iniquitate.

¹² Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram),

¹³ dixit ad Noë: Finis universæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie

---

** **6:6 Pœnituit eum quia**, etc. GREG., Moral. lib. 5. Plerumque in sacro eloquio sapientes Dei consilium trahunt a sapientibus sæculi. Sic nunc, pro utilitate hominis, vocem in se passionis humanæ ipse conditor hominum sumit, cum constet quia qui cuncta, priusquam venerint, conspicit, nihil fecerit quod pœnitendo respiscat. Ut ergo mirum non est, si spirituales plerumque utantur verbis carnalium, sic neque mirandum si ipse creator omnium, ut carnem pertrahat ad intellectum suum, in seipso carnis sermonem servet vel sumat.

†† **6:9 Næ vir justus**. Hic per actus suos significat Christum, qui ait Matth. 11: **Discite a me quia mitis sum et humilis corde**. Solus justus invenitur, cui propter justitiam suam septem homines donantur. Justus quoque Christus et perfectus, cui septem Ecclesiæ septiformi Spiritu illuminatæ in unam Ecclesia condonantur. Næ per aquam et lignum liberatur, et familia ejus; sic familia Christi per baptismum et crucem. **In generationibus suis**. Quasi non consummatæ justitiæ, sed juxta generationem suam.

eorum, et ego disperdam eos cum terra.‡‡

14 Fac tibi arcam de lignis lævigatis; mansiunculas in arca facies, et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus. §§

15 Et sic facies eam: trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo,

---

‡‡ **6:13 *Disperdam eos cum,*** etc. Tradunt doctores terræ virorem et fecunditatem longe esse inferiorem post diluuium; et ideo hominibus esum carniū concessum, cum antea tantum terræ fructibus victitarent. §§ **6:14 *Fac tibi arcam de lignis.*** Scilicet fortibus et insolubilibus, et bene coarctatis; quæ alia translatio dicit ***quadrata,*** ut nec vi ventorum nec inundatione solvetur. ***Mansiunculas,*** etc. STRAB. LXX: ***Bicamerata et tricamerata in arca facies: bicamerata in inferioribus, tricamerata in superioribus.*** Quinque ergo mansionibus distincta sunt: prima, id est inferior, fuit stercoraria, quo stercora defluebant, ne qui erant in arca fetore læderentur; secunda, apothecaria; tertia, immitium animalium et serpentium; quarta, mansuetorum; quinta, id est suprema, hominum et avium. Ostium, ubi bicamerata et tricamerata iungebantur, id est, inter apothecariam et bestiarum habitationem. AUG. In prima habitatione in inferioribus semel camerata erat arca, in secunda super inferiorem habitationem bicamerata. In tertia vero super secundam tricamerata. Dicunt alii in inferioribus duas fuisse mansiunculas, et sic arcam fuisse bicameratam. Harum inferior stercora suscipiebat, secunda escas, quæ apothecaria dicebatur; in superioribus tricamerata erat, ubi homines et animalia congrua distinctione continebantur. ISID. in Gen., tom. 5 Arcam construxit Nœ de lignis imputribilibus, etc., usque ad in quinque prophetizatus, in sexta evangelizatus.

et triginta cubitorum altitudo illius.***

¹⁶ Fenestram in arca facies, et in cubito consummabis summitatem ejus: ostium autem arcæ pones ex latere; deorsum, cœnacula et tristega facies in ea.†††

¹⁷ Ecce ego adducam aquas diluvii super ter-

***

6:15 Trecentorum cubitorum, etc. ISID., ibid. Potest in trecentis cubitis lignum crucis ostendi, etc., usque ad quia unus Deus ex quo omnia, et una fides, et unum baptisma. GREG. hom. XVI in Ezech. Arca quæ trecentis cubitis fieri in longitudine jussa est, quinquaginta in latitudine, triginta in altitudine, etc., usque ad et per quem omnes proficiunt qui se peccatores noverunt. ††† **6:16 In cubito consummabis summitatem ejus**. Sic Ecclesia in unitate collecta sublimatur atque perficitur; unde Matth. 11: **Qui non colligit mecum, dispergit**. Ostium autem arcæ, etc. Nemo enim intrat in Ecclesiam, nisi per sacramentum remissionis peccatorum, quod de latere aperto emanavit. **Cœnacula et tristega**, etc. LXX: **Bicamerata et tricamerata**. Ex omnibus enim gentibus vel bipertitam multitudinem congregat Ecclesia, ex circumcissione et præputio; vel tripartitam, ex tribus filiis Nœ, quorum progenie repletur orbis. Inferiora autem arcæ distincta sunt, quia in hac vita terrena est diversitas gentium: in summo autem omnes consummantur in unum, quia omnia et in omnibus Christus. ALCUIN. Congrue arca in summo, velut tecto quodam angusto, cacuminata est, ut imbrium minas diffunderet, et ima in aquis stabilitate quadrata consistens, nec impulsu ventorum, nec impetu fluctuum, nec inquietudine animalium quæ intus erant inclinari posset aut mergi. GREG. in Moral. Arca in inferioribus ampla, in superioribus angusta, etc., usque ad grandes acervi palarum, quæ ignibus comburuntur. GREG. Moraliter autem, qui se ab amore mundi convertit, in corde ædificat arcam salutis, habens in se longitudinem, id est, Trinitatis fidem, ac longitudinem vitæ et immortalitatis; latitudinem in charitate, qua potest bene facere etiam inimicis; altitudinem in spe, qua se erigat ad cœlestia et summam actuum suorum ad unum referat.

ram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cælum: universa quæ in terra sunt, consumentur.

¹⁸ Ponamque fœdus meum tecum: et ingredieris arcam tu et filii tui, uxor tua, et uxores filiorum tuorum tecum.

¹⁹ Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus et feminini.†††

²⁰ De volucris juxta genus suum, et de jumentis in genere suo, et ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

²¹ Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, et comportabis apud te: et erunt tam tibi, quam illis in cibum.§§§

²² Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat illi Deus.

7

¹ Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu et omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum

---

††† **6:19 Et ex cunctis,** etc. AUG. l. XV de Civit. Dei, c. ult., t. 7 Quæritur de minutissimis, sic in Ecclesiæ sacramentis versantur boni et mali. §§§ **6:21 Tolles igitur,** etc. Solet quæri de animalibus quæ tantum putantur vesci carnibus, utrum præter numerum ibi fuerint sine transgressione mandati, quæ aliorum alendorum necessitas cœgisset includi; vel, quod magis credendum est, præter carnes alimenta esse potuerunt quæ omnibus convenirent. Multa enim animalia, quibus caro cibus, fructibus pomisque vescuntur, maxime fico et castaneis. Potuit ergo vir justus et sapiens, et divinitus admonitus, quæ cuique congrueret, alimoniam, præter carnes reperire et condere. Et omnibus vesci cogit fames, et nihil est quod Deus suave et salubre facere non possit, qui etiam ut sine cibo viverent divina facultate donaret.

coram me in generatione hac.*

² Ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, masculum et feminam: de animantibus vero immundis duo et duo, masculum et feminam.

³ Sed et de volatilibus cæli septena et septena, masculum et feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

⁴ Adhuc enim, et post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus: et delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.†

⁵ Fecit ergo Noë omnia quæ mandaverat ei

---

* **7:1 Dixitque Dominus,** etc. **Ex omnibus animantibus mundis tolles septena et septena,** etc. RAB. Non geminatum septenarium, id est quatuordecim, sed tantum septem debemus accipere. Similiter duo et duo, non quatuor, sed tantum duo, masculum et feminam. Et notandum quod munda animalia impari numero, id est septenario introducuntur, immunda vero pari; quia impar numerus virtutis speciem portendit, par vero infirmitatem. Plura sunt munda, ut egressus Nœ de arca haberet quid immolaret et manducaret. ISID. in Gen. **Ex omnibus animantibus,** etc. Non quod plures sint boni quam mali, etc., usque ad qui dies a passione tertius in numero dierum qui per omne tempus volvuntur, et primus, et octavus. AUG. in Gen. Quæritur utrum tam magna arca centum annis potuit fabricari a quatuor hominibus, id est, Nœ et filiis ejus tribus? Sed si non potuit, non erat magnum alios fabros adhibere, quamvis, operis sui mercede adepta, non curaverunt utrum Nœ sapienter an inaniter faceret, et in eam non intraverunt, quia non crediderunt quod ille credidit. † **7:4 Ego pluam,** etc. ISID. Quæst. in Gen., c. 7 Quia omnis reatus contra decalogum committitur per universum orbem, qui partibus quatuor dividitur: quater vero decem quadraginta fiunt; sive reatus contrahatur ex prosperitate, quod pertinet ad dies; sive ex adversitate, quod ad noctes, in baptismo abluitur.

Dominus.‡

⁶ Eratque sexcentorum annorum quando dilu-
vii aquæ inundaverunt super terram.

⁷ Et ingressus est Noë et filii ejus, uxor ejus et
uxores filiorum ejus cum eo in arcam propter
aquas diluvii. §

⁸ De animantibus quoque mundis et immundis,
et de volucribus, et ex omni quod movetur super
terram,

⁹ duo et duo ingressa sunt ad Noë in arcam, mas-
culus et femina, sicut præceperat Dominus Noë.

¹⁰ Cumque transissent septem dies, aquæ dilu-
vii inundaverunt super terram. **

¹¹ Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense secundo,
septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes
fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ

---

‡ 7:5 *Fecit ergo Nœ omnia*, etc. *Eratque sexcentorum an-
norum*, etc. ISID., Ibid. Quingentorum annorum erat Nœ
cum præcepit ei Dominus ut arcam faceret, etc., usque ad qui est
ternarius quadratus. § 7:7 *Ingressus est Nœ et filii ejus,*

uxor, etc. RAB. Notandum quod seorsum ingreditur in arcam Nœ
cum filiis suis, et uxores eorum seorsum. Ideo distincte dicitur:
Ingressus est Nœ et filii ejus, et distincte additur, *uxor ejus
et uxores filiorum ejus*. Mixtim autem viri cum mulieribus
egressi sunt, sic enim scriptum est: *Egressus est Nœ et uxor
ejus. Tempus enim amplectendi et tempus abstinendi Eccli.*

3. ** 7:10 *Cumque transissent*, etc. ISID. Quia in spe
futuræ quietis, quam significat septimus dies, baptizamus, omnis
caro extra arcam diluvio consumpta est; quia extra Ecclesiam
aqua baptismi, quamvis eadem sit, non valet ad salutem, sed ad
perniciem.

sunt:††

¹² et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

¹³ In articulo diei illius ingressus est Noë, et Sem, et Cham, et Japheth filii ejus; uxor illius, et tres uxores filiorum ejus cum eis in arcam:

¹⁴ ipsi et omne animal secundum genus suum, universaque jumenta in genere suo, et omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

¹⁵ ingressæ sunt ad Noë in arcam, bina et bina

---

†† **7:11 Anno sexcentesimo**, etc. Allegorice. Notandum quod sexcentesimo anno inundaverunt aquæ diluvii, quia sexta ætate mundi primo commendatum est sacramentum baptismi, et hoc septima decima die secundi mensis, quia denarius decalogum significat. Septenarius propter Sabbatum septimam requiem significat, et quia in decalogo renuntiatio vitiorum videtur, quicumque in baptismo initiatur, propter æternam requiem, omnibus vitiis se abrenunciare profitetur. **Cataractæ.** Fenestræ, nubes scilicet, quæ sunt apertæ, ut inde insolitæ et majores pluvie funderentur. Cataractæ vero proprie sunt ostia Nili, sed abusive pro omnibus fenestris ponuntur. RAB. De arca solet quæri utrum tanta capacitate, quanta describitur, animalia omnia quæ ingressa dicuntur, et escas eorum ferre potuerit? Quod cubito geometrico solvit Origenes, asserens non frustra dictum esse Mosen in omni sapientia Ægyptiorum fuisse eruditum, qui geometriam dilexerunt, et cubitum geometricum quantum sex nostros continere.

ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.‡‡

16 Et quæ ingressa sunt, masculus et femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: et inclusit eum Dominus deforis.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: et multiplicatæ sunt aquæ, et elevarunt arcam in sublime a terra. §§

18 Vehementer enim inundaverunt, et omnia repleverunt in superficie terræ: porro arca ferebatur super aquas.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: operatique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo.

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super

---

‡‡ 7:15 *Bina et bina*, etc. AUG. ubi supra. Præcepit superius septena et septena de mundis, duo et duo tolli de immundis. Quomodo ergo nunc dicit duo et duo intrasse, sive de mundis, sive de immundis? Sed hoc refertur non ad numerum mundorum et immundorum, sed ad masculum et feminam. In omnibus enim duo sunt, masculus et femina. Notandum vero quod dicitur: *In qua erat spiritus vitæ*, non solum de hominibus, sed et de pecoribus dictum: quia quidam de Spiritu sancto volunt intelligi quod scriptum est, *insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ*; sed quidam codices habent melius, *flatum vitæ*. §§ 7:17 *Quadraginta diebus*, etc. ALC. Quadragenario numero pluvia inundavit, qui tribulationem pœnitentiæ ostendit. Post quadraginta dies Nœ fenestram aperuit, significans jejunantibus cœlum aperiri. Unde Moyses, Elias, et ipse Salvator, quadragenario numero jejunia consecravit, tanquam tribus temporibus necessaria, ante legem, sub lege, sub gratia.

montes, quos operuerat.***

²¹ Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram: universi homines,

²² et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

²³ Et delevit omnem substantiam quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cæli: et deleta sunt de terra. Remansit autem solus Noë, et qui cum eo erant in arca.†††

²⁴ Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

8

¹ Recordatus autem Deus Noë, cunctorumque animantium, et omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, et imminutæ sunt aquæ.*

*** **7:20 *Quindecim cubitis altior;*** etc. AUG. in Gen. Si terra Olympi montis ut tradit historia potuit invadere spatium tranquilli æris, etc., usque ad ad tenendam quietem et fidem resurrectionis.

Quindecim. Sunt qui putant nec terræ qualitatem, nec altitudinem montium tantam ante diluvium fuisse qualis et quanta est hodie. ††† **7:23 *Deleta sunt de terra.*** ALC. Ideo magis terrena animalia quam aquatilia perierunt, quia de maledicta terra vivunt.

* **8:1 *Recordatus est autem Deus Noë,*** etc. ***Adduxit spiritum super terram,*** etc. ALCUIN., quæst. in Gen. De illo spiritu intelligi potest de quo dictum est, ***Spiritus Dei ferebatur super aquas:*** tunc ferebatur, ut, congregatis in suum locum, terra appareat: nunc adducitur, ut, ablatis aquis diluvii, faciem terræ revelaret. Potest per spiritum ventus intelligi, juxta illud psalmi CVI: ***Et stetit spiritus procellæ,*** cujus scilicet flatibus aqua recederet.

² Et clausi sunt fontes abyssi, et cataractæ cæli: et prohibitæ sunt pluviae de cælo.

³ Reversæque sunt aquæ de terra euntes et redeuntes: et cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

⁴ Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ.†

⁵ At vero aquæ ibant et decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, primo die mensis, apparuerunt cacumina montium.‡

⁶ Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum,

⁷ qui egrediebatur, et non revertebatur, donec

---

† **8:4 Requievitque arca mense septimo,** etc. ISID. Septenariam requiem significat, et quia perfecti requiescunt ibi, supradictæ quoque quadraturæ numerus iteratur. Nam vigesima septima die secundi mensis commendatur sacramentum, et rursus vigesima septima die septimi mensis confirmatur, cum arca requievit: quod enim promittitur in spe, exhibetur in re. AUG. Quæritur utrum post centum quinquaginta dies hæc facta sunt, an per recapitulationem omnia rememorata quæ post quadraginta dies pluviae cœperunt fieri, ut hoc solum **centum quinquaginta dies** pertineat, quod usque ad ipsos montes aqua est exaltata, aut de fontibus abyssi jam cessante pluvia, aut quia mansit in altitudine nullo spiritu siccante. Cætera vero quæ dicta sunt non post centum quinquaginta dies omnia facta sunt, sed commemorata: quæ ex fine quadraginta dierum fieri cœperunt. ‡ **8:5 Decimo enim mense.** Notandum quod decimo mense apparuerunt cacumina montium, quæ quindecim cubitis excesserant aquæ diluvii, quia sacramenta æternæ quietis et gloriam resurrectionis quam nescivit sapientia superborum intellexit eminentia sanctorum per impletionem præceptorum; unde Psalmi CXVIII: **A mandatis tuis intellexi.** Et alibi, Luc 10: **Abcondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.**

siccarentur aquæ super terram. §

⁸ Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.**

⁹ Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditque manum, et apprehensam intulit in arcam. ††

¹⁰ Expectatis autem ultra septem diebus aliis,

---

§ **8:7 *Qui egrediebatur,*** etc. ISID. Quod post quadraginta dies corvus non rediit, aut aquis interceptus, aut cadavere natante illectus, figurat immunditia cupiditatis teterrimos: et ideo his quæ foris sunt in mundo nimis intentos, aut rebaptizari, aut ab his quos præter arcam, id est Ecclesiam, baptismus occidit, seduci et teneri. AUG. Quæritur utrum corvus mortuus sit, an aliquo modo vivere potuerit? Si enim fuit terra ubi requiesceret, similiter columba requiem invenisset. Unde conjicitur quod cadaveri potuit corvus insidere, quod naturaliter refugit columba. **

8:8 *Emisit quoque.* ISID. Emissa columba, nec inventa requie reversa, significat per novum Testamentum requiem sanctis in hoc mundo non esse promissam: post quadraginta enim dies emissa est, quo numero vita quæ in mundo agitur designatur. STRAB. Arca continet corvum et columbam, et Ecclesia bonos et malos. Corvus emissus non revertitur, quia reprobi illecebris sæculi inhærentes pereunt. Columba rediit, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo, quia sancti, simplicitate gaudentes, munus pacis in ore portant, dicentes: Psal. 19 ***Cum his qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis,*** etc. †† **8:9 *Reversa est.*** AUG. Quæstio est quomodo columba non invenerit ubi resideret, cum jam nudata essent cacumina montium, secundum narrationis ordinem? Quod recapitulatione potest solvi, ut posterius narrata intelligantur quæ facta sunt prius, aut potius nondum siccata fuerunt.

rursum dimisit columbam ex arca.‡‡

11 At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo: intellexit ergo Noë quod cessassent aquæ super terram.‡‡

12 Expectavitque nihilominus septem alios dies: et emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum.***

13 Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ super terram: et aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditque quod exsiccata esset superficies terræ.†††

14 Mense secundo, septimo et vigesimo die men-

---

‡‡ **8:10 Expectatis**, etc. Post septem dies alios, dimissa columba propter septenariam operationem spiritualem, olivæ fructuosum surculum retulit, signans multos extra Ecclesiam baptizatos, si pinguedo charitatis non defuerit, posteriore tempore in ore columbæ, tanquam in osculo pacis, ad unitatis societatem reduci.

‡‡ **8:11 Portans ramum**. ALC. Columba ramum olivæ, expulso teterrimo alite, ad Noë post diluvium portat, quia columba Spiritus sancti, ad Christum post baptismum veniens, ramo refectionis et luminis pacem annuntiat. ***

*** **8:12 Expectavitque nihilominus septem alios dies**, etc. ISID. in Gen. Post alios septem dies dimissa columba, nec reversa, significat finem sæculi, quando requies sanctorum erit, non in sacramento spei, quo nunc Ecclesia consociatur, quandiu bibitur quod de latere Christi manavit, sed in perfectione salutis, cum tradetur regnum Deo et Patri, ut in illa conspicua contemplatione veritatis nullis egeamus mysteriis.

††† **8:13 Sexcentesimo primo anno**, etc. Ibid. Vitæ Noë, id est, peractis sexcentis annis aperitur arcæ tectum, etc., usque ad uno addito, propter unitatis vinculum.

sis arefacta est terra.‡‡‡

¹⁵ Locutus est autem Deus ad Noë, dicens:§§§

¹⁶ Egredere de arca, tu et uxor tua, filii tui et uxores filiorum tuorum tecum.

¹⁷ Cuncta animantia, quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quam in bestiis et universis reptilibus, quæ reptant super terram, educ tecum, et ingredimini super terram: crescite et

---

‡‡‡ **8:14 Mense secundo.** STRAB. *Historice.* Id est, Maio, Noë annum fecit in arca, et ipsa die qua ingressus fuerat, egressus est. Ingressus es enim vicesima septima die mensis secundi; num dicit quia egressus est septima et vicesima die ejusdem mensis. Sed sciendum est quia si præsentis diei addantur undecim, qualis luna hodie est, talis erit post annum ipsa die. Quando ergo Noë ingressus est, decima septima luna, vel septima decima dies mensis secundi fuit. Ideo post annum undecim additis, fuit vicesima septima dies et decima septima luna. **Mense secundo,** etc. Mystice. Sicut supra dictum est, decima septima die sexcentissimi anni aquis diluvii terra madefacta est, sed vigesima septima die secundi mensis arefacta est, quando præceptum est ut de arca egredierentur, et pactum acciperent, ne ultra aquis diluvii perirent. In quo intelligi potest quia per decem et septem sicut supra status inchoantium significari potest, quando vitiis abrenuntiatur; per viginti septem promotio perfectorum in consummatione virtutum. Si enim decem et septem decem addas, fiunt viginti septem. Si enim decem præceptis quibus peccatis renuntiatur, evangelicam perfectionem adjicias qua præcipitur non solum non irasci, sed etiam inimicos diligere, et similia, ad illam ætatem perfectionis pervenisti, in qua nec sacramentis prædictis egeas; et de arca exiens, id est, de spe ad speciem perveniens, requiem in sacramentis promissam invenies. §§§ **8:15 Egredere de arca,** etc. ISID. Juncti exeunt, qui disjuncti intraverunt, quia, **nunc caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem.** Sed in resurrectione justorum perfecta pace spiritui corpus adhærebit, nulla mutabilitatis indigentia vel concupiscentia resistente.

multiplicamini super eam.

¹⁸ Egressus est ergo Noë, et filii ejus: uxor illius, et uxores filiorum ejus cum eo.

¹⁹ Sed et omnia animantia, jumenta, et reptilia quæ reptant super terram, secundum genus suum, egressa sunt de arca.

²⁰ Ædificavit autem Noë altare Domino: et tollens de cunctis pecoribus et volucris mundis, obtulit holocausta super altare.*

²¹ Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et ait: Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines: sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci.†

²² Cunctis diebus terræ, sementis et messis, frigus et æstus, æstas et hiems, nox et dies non requiescent.

9

¹ Benedixitque Deus Noë et filiis ejus. Et dixit

---

* **8:20 Et tollens,** etc. AUG. Ingressa sunt in arcam munda et immunda animalia, sed post egressum non offeruntur Deo nisi munda. Quod vero ait: **Non percutiam omnem animam viventem sicut feci,** et addidit quæ largitate bonitas donat indignis, forte Novi Testamenti indulgentia figurata est, ut præterita ultio ad legis pertineat severitatem, hoc ad gratiæ bonitatem. † **8:21 Sensus enim,** etc. GREG., Moral. libr. 38 Nemo sibi attribuat, si cogitationes vicerit: quia corruptionis malum, quod quisque ab ortu carnalium desideriorum sumpsit, exercet in propectu ætatis: et nisi hoc citius divinæ fortitudinis reprimat manus, omne bonum naturæ culpa vorat in profundum; **Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus I Cor. 3.**

ad eos: Crescite, et multiplicamini, et replete terram.*

² Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, et super omnes volucres cæli, cum universis quæ moventur super terram: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.†

³ Et omne, quod movetur et vivit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

⁴ Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis.‡

⁵ Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: et de manu hominis, de manu viri, et fratris ejus requiram animam hominis.

⁶ Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.

⁷ Vos autem crescite et multiplicamini, et ingredimini super terram, et implete eam.

⁸ Hæc quoque dixit Deus ad Noë, et ad filios ejus cum eo:

---

* **9:1 Benedixitque Deus Noë et filiis;** etc. **Crescite et multiplicamini.** Homo in terrorem cæteris animalibus præponitur, in solatium transactæ vindictæ, et ne pauci homines a pluribus bestiis opprimantur, et sciant se irrationabilibus, sed non rationabilibus dominari. † **9:2 Et terror vester;** etc. GREG. libr. II Moral. c. 11 Potentibus viris magna est virtus humilitatis, etc., usque ad quo non suam gloriam, sed subditorum quæerunt utilitatem. ‡ **9:4 Carnem cum sanguine.** ISID. Dantur eis cuncta animalia in escam, quia in vocatione gentium ad fidem nulla distantia est, quod in disco Petri figuratur. Sanguinem manducare prohibentur, ne vita pristina quasi suffocata in conscientia teneatur, sed effundatur per confessionem. Esus carniū concessus videtur post diluvium, propter infecunditatem terræ et hominis fragilitatem.

9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos:§

10 et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum, tam in volucribus quam in jumentis et pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, et universis bestiis terræ.

11 Statuam pactum meum vobiscum, et nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

12 Dixitque Deus: Hoc signum fœderis quod do inter me et vos, et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas:

13 arcum meum ponam in nubibus, et erit

---

§ 9:9 *Ecce ego statuam pactum*, etc. Testamentum posuit Deus inter se et homines et omnem animam vivam, ne perdat eam diluvio, arcum scilicet, qui apparet in nubibus, qui nunquam nisi de sole resplendet. Illi enim non pereunt diluvio separati ab Ecclesia, qui in prophetis et in omnibus sanctis Scripturis, tanquam in Dei nubibus, agnoscunt gloriam Christi, non suam quærunt. Sed ne adoratores hujus solis intumescant, sciant ita Christum significari per solem sicut per leonem, per agnum, per lapidem, similitudinis causa, non proprietatis substantia.

signum fœderis inter me et inter terram.**

¹⁴ Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus:

¹⁵ et recordabor fœderis mei vobiscum, et cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: et non erunt ultra aquæ diluvii ad delendum universam carnem.

¹⁶ Eritque arcus in nubibus, et videbo illum, et recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Deum et omnem animam viventem universæ carnis quæ est super terram.

¹⁷ Dixitque Deus ad Noë: Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me et omnem carnem super terram.

¹⁸ Erant ergo filii Noë, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham et Japheth: porro Cham ipse est pater Chanaan.††

¹⁹ Tres isti filii sunt Noë: et ab his disseminatum

** **9:13 Arcum meum ponam,** etc. ALC. in Gen. Arcum dedit Deus in signum securitatis, ne homines formidolosi timerent altero diluvio deleri, pluviarum inundationes sæpe cernentes. Hic in cælo positus est, ut ab omnibus videri possit, et pro quacunque tribulatione ad eum attollamus oculos cordis, qui habitat in cœlis. Quia vero arcus non est nisi ex radiis solis et humida nube, videtur quod ante diluvium non fuissent pluvix. Poterat autem ex rore et fontium inundatione terra fecundari. STRAB. Arcus duos habet colores, cæruleum et igneum, qui duo judicia exprimunt: unum aquæ quod præterit; aliud ignis, quod venturum creditur in fine sæculi: unde cæruleus color extrinsecus, igneus vero intrinsecus.

†† **9:18 Erant igitur filii Noë,** etc. HIER. in Q. Hebr. Sæpe LXX non valentes **heth** litteram, quia duplicem aspirationem sonat, in Græcum vertere, **chi** Græcam addiderunt, docentes in hujusmodi vocabulis esse aspirandum. Unde **Cham** transtulerunt pro eo quod est **Ham**, a quo Ægyptus usque hodie lingua Ægyptiorum dicitur Ham.

est omne genus hominum super universam terram.

²⁰ Cœpitque Noë vir agricola exercere terram, et plantavit vineam.

²¹ Bibensque vinum inebriatus est, et nudatus in tabernaculo suo.‡‡

²² Quod cum vidisset Cham, pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.§§

²³ At vero Sem et Japheth pallium imposuerunt humeris suis, et incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum

---

‡‡ **9:21 *Bibensque vinum,*** etc. Christus quoque inebriatus, dum passus; nudatus, dum crucifixus. ***In tabernaculo suo,*** id est, inter domesticos sanguinis sui, tunc nudata est mortalitas carnis. ***Judæis scandalum, gentibus stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis et gentibus,*** quasi Sem et Japheth, ***Dei virtus, et Dei sapientia: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.*** ALCUIN. Post diluvium Nœ inebriatus est, quia forte nesciebat vino posse inebriari. Nec enim ante diluvium leguntur homines vino usi. Ideo de Nœ specialiter dicitur quod plantaverit vineam. Nudatio femoris sequitur ebrietatem sicut libido satietatem. §§ **9:22 *Quod cum vidisset,*** etc. PROCOP. in Gen. Ex his circumstantiis Chami peccatum amplificatur. Despectui habet parentem, effutit quam turpiter jacuerit pater, nec uni ex fratribus nuntiat, sed utrisque: si plures præsto fuissent, facinus detexisset omnibus: ridiculum ei visum est facinus cui minime debebat; dignum erat id factum pudore et cautela, ne ad cæteros ejus infamia dimanaret: nec his qui domestici erant id annuntiat, sed externis. ISID. Judæi, Christi mortem videntes, subsannaverunt. Sem vero et Japheth, duo populi ex præputio et circumcissione credentes, aversi operuerunt, etc., usque ad ***tanquam in pacem anguli concurrentes.***

aversæ erant, et patris virilia non viderunt. ***

24 Evigilans autem Noë ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,†††

25 ait: [Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.]

26 Dixitque: [Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.‡‡‡

27 Dilatet Deus Japheth, et habitet in tabernac-

*** 9:23 *At vero Sem,* etc. GREG. in Moral. Aversari dicimur quod reprobamus. Quid est ergo quod filii verenda patris superjectis dorso palliis aversi veniendo operuerunt, nisi quia bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut ab aliis nota occultent: operimentum aversi deferunt, quia dijudicantes factum, et venerantes magistrum, nolunt videre quod tegunt. ††† 9:24 *Maledictus Chanaan puer;* etc. Ibid. Non prætermittit Deus inulta peccata, sed ita iudicium in nostra correctione incipit, ut in reproborum damnatione quiescat. Incipit enim iudicium a domo Dei. Quis ergo finis eorum qui non crediderunt, qui temporalia flagella non sentiunt? Quia in æternum peribunt; quorum nequitia Cham peccante figurata est. Cui dicitur: *Maledictus Chanaan puer;* etc. Patre peccante, filius sententiam accepit, quia reproborum nequitia hic diu proficit, sed perit in posterum. ‡‡‡ 9:26 *Benedictus Dominus Deus Sem.* Cum sit Deus omnium gentium, quasi proprio vocabulo etiam in ipsis gentibus dicitur Deus Israël, quod est ex benedictione Japheth, quia in populo gentium orbem terræ occupavit Ecclesia, quod prænuntiabatur cum diceretur: *Dilatet Deus Japheth. Chanaan.* STRAB. A quo Chananæi, qui hac maledictione prophetantur, expellendi de loco habitationis.

ulis Sem, sitque Chanaan servus ejus.]§§§

²⁸ Vixit autem Noë post diluvium trecentis quin-
quaginta annis.

²⁹ Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum
quinquaginta annorum: et mortuus est.

10

¹ Hæ sunt generationes filiorum Noë, Sem,
Cham et Japheth: natique sunt eis filii post dilu-
vium.*

² Filii Japheth: Gomer, et Magog, et Madai, et
Javan, et Thubal, et Mosoch, et Thiras.†

---

§§§ **9:27 *Dilatet Deus Japheth***, etc. HIERON. De Sem Hebræi, de Japheth gentiles. Quia igitur lata est multitudo credentium, a latitudine, quæ Japheth dicitur, latitudo nominatur. Quod autem ait: ***Et habitet in tabernaculis Sem***, de nobis prophetatur qui in eruditione et scientia Scripturarum, ejecto Israël, versamur. ***Dilatet Deus Japheth***, etc. ISID. Sem major natu, ipse est Judaicus populus, ex quo patriarchæ, et prophetæ, et apostoli, etc., usque ad id est opus eorum. * **10:1 *Hæ sunt generationes***, etc. Benedictus duobus filiis Noë, et medio maledicto, generationes eorum texuntur, ex quibus septuaginta duæ generationes sunt ortæ: quindecim de Japheth, triginta de Cham, viginti septem de Sem. Ad quas misit Dominus septuaginta duos discipulos. ***Sem*** ALC. Sem, ut æstimant, Asiam; Cham Africam, Japheth Europam sortitus est. ***Japheth***. Minoris filii, de quo nati sunt septem filii, qui tenuerunt septentrionalem regionem a Tauro et Amano, montibus Ciliciæ et Syriæ, usque ad fluvium Tanim, in Europa vero usque ad Gadira. Nomina vero locis et gentibus relinquentes, ex quibus plurima mutata, cætera permanent. † **10:2 *Gomer***: Hi sunt Galatæ, secundum Josephum, qui Latine Gallogræci dicuntur. ***Thubal***. Iberes qui et Hispani, a quibus Celtiberia, licet quidam Italicos suspicentur. ***Chanaan***. Hic obtinuit terram quam Judæi postea possederunt, ejectis Chananæis.

3 Porro filii Gomer: Ascenez et Riphath et Thogorma.

4 Filii autem Javan: Elisa et Tharsis, Cetthim et Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam et familias suas in nationibus suis.

6 Filii autem Cham: Chus, et Mesraim, et Phuth, et Chanaan.

7 Filii Chus: Saba, et Hevila, et Sabatha, et Regma, et Sabatacha. Filii Regma: Saba et Dadan.

8 Porro Chus genuit Nemrod: ipse cœpit esse potens in terra,‡

9 et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.§

10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, et Arach et Achad, et Chalanne, in terra Sennaar.**

11 De terra illa egressus est Assur, et ædificavit

---

‡ **10:8 Regma et Saba**, etc. HIERON. Paulatim antiqua nomina perdiderunt, et quæ nunc pro veteribus habeant, ignoratur. **Saba**. Alia quam superior, et differunt in scriptura: illa enim per **samech**, hæc per **schin** scribitur; ubi enim dicimus: Reges Arabum et Saba dona adducent, in Hebræo habetur **scheba** et **seba**. **Nemrod**. Qui ultra naturam cœlum penetrare voluit. Significat diabolum, qui ait: **Ascendam super astra cœli**. Nemrod, secundum Josephum, nova regni cupiditate tyrannidem arripuit, et fuit auctor ædificandæ turris quæ tangeret cœlum. **Ipse cœpit esse potens**, vel **gigas**, secundum alios. Sed antea gigantes natos Scriptura commemorat. Sed forte post diluvium novitas generis humani reparandi memoratur, **quia ipse cœpit esse gigas super terram**. § **10:9 Robustus venator**: ALC. Id est, hominum oppressor et exstinctor, quos allexit ut turrem contra Deum construerent. ** **10:10 Babylon**. Est confusio, quia ibi facta est linguarum divisio.

Niniven, et plateas civitatis, et Chale.††

12 Resen quoque inter Niniven et Chale: hæc est civitas magna.

13 At vero Mesraim genuit Ludim, et Anamim et Laabim, Nephthuum,‡‡

14 et Phetrusim, et Chasluim: de quibus egressi sunt Philisthiim et Caphtorim.

15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum. Hethæum,

16 et Jebusæum, et Amorrhæum, Gergesæum,

17 Hevæum, et Aracæum: Sinæum,

18 et Aradium, Samaræum, et Amathæum: et post hæc disseminati sunt populi Chananæorum.

19 Factique sunt termini Chanaan venientibus a Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam et Gomorrham, et Adamam, et Seboim usque Lesa.

20 Hi sunt filii Cham in cognationibus, et linguis, et generationibus, terrisque et gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filio-

---

†† 10:11 **Assur**: Imperium Assyriorum, quod primum fuit sub Nino, qui ædificavit Ninivem, quæ propter pœnitentiam **pulchra** appellatur. ‡‡ 10:13 **At vero Mesraim**, etc. HIERON. Exceptis Laabin, a quibus Libyes postea nominati sunt, qui prius Phutæi vocabantur; et Chasluim, qui postea Philistiim dicti sunt, quos nos corrupte **Palæstinos** dicimus, cæteræ sex gentes nobis ignotæ sunt, quia bello Æthiopico subversæ. Possederunt autem terram a Gaza usque ad extremos fines Ægypti. **Ludim et Anamim. Laabim, Nephthuum**, etc. Hæc omnia ignorantur, vel quia deletæ sunt gentes bello Æthiopico, vel quia ignoratur quæ nomina nunc habeant.

rum Heber, fratre Japheth majore. §§

²² Filii Sem: Ælam, et Assur, et Arphaxad, et Lud, et Aram. ***

²³ Filii Aram: Us, et Hul, et Gether, et Mes.

²⁴ At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

²⁵ Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: et nomen fratris ejus Jectan. †††

²⁶ Qui Jectan genuit Elmodad, et Saleph, et Asar-moth, Jare,

²⁷ et Aduram, et Uzal, et Decla,

²⁸ et Ebal, et Abimaël, Saba,

²⁹ et Ophir, et Hevila, et Jobab: omnes isti, filii Jectan.

³⁰ Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

³¹ Isti filii Sem secundum cognationes, et linguas, et regiones in gentibus suis.

³² Hæ familiæ Noë juxta populos et nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium.

---

§§ **10:21 De Sem.** De hoc novissime loquitur, quia ejus generationem, et generationis lineam prosequitur. **Heber:** Qui tamen quintus a filio Noë Sem. Utrum quia Hebræi dicuntur ex illo appellati, vel quia per illum generatio ad Abraham transit? Quid ergo probabilius sit Hebræos dici tanquam Heberæos, vel tanquam Abraeos, merito quæritur. *** **10:22 Assur:** Qui ædificavit Ninivem. ††† **10:25 Natique sunt Heber filii,** etc. Heber, **transitor;** a quo Hebræi, id est, **transitores.** Veri Hebræi sunt, qui de præsentibus ad futura, de caducis ad mansura transeunt. Hæ gentes a fluvio Cono possederunt omnem regionem quæ vocatur Geria.

11

¹ Erat autem terra labii unius, et sermonum eorumdem.*

² Cumque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo.†

³ Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, et coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, et bitumen pro cæmento:‡

⁴ et dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem et turrim, cujus culmen pertingat ad cælum: et celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.

⁵ Descendit autem Dominus ut videret civitatem et turrim, quam ædificabant filii Adam,

⁶ et dixit: Ecce, unus est populus, et unum labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec

---

* **11:1 Erat autem terra labii unius,** etc. AUG., in Gen. Dictum est superius quod filii Nœ, vel filiorum ejus, distributi sunt per terras secundum linguas suas. Sed hoc per recapitulationem postea commemorat quod prius erat. Sed obscuritatem facit, quod eo genere locutionis ita contexit, quasi de his narratio quæ postea facta sunt consequatur. † **11:2 Cumque proficiscerentur.** CHRYSOST., in Gen. Vide quomodo humanum genus non potest subsistere intra suos limites, sed amplius concupiscens, majora semper appetit. Atque hoc est quod humanum genus perdit, quia non vult naturæ suæ mensuram agnoscere, sed semper majora desiderat. Quoniam **viderunt, inquit, campum in terra Sennaar;** migrantes, et relicto priori loco illic habitaverunt. ‡ **11:3 Venite.** Timebant iterum diluvium; ideo auctore Nemrod voluerunt sibi constituere turrem, in qua diluvium non timerent. Stulta et impia audacia, unde secuta vindicta est et linguarum divisio. ISID. in Gen. Turris, mundi superbia, vel hæreticorum dogmata, etc., usque ad unitas confessionis et fidei.

desistent a cogitationibus suis, donec eas opere compleant.

⁷ Venite igitur, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui. §

⁸ Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, et cessaverunt ædificare civitatem. **

⁹ Et idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: et inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum

---

§ **11:7 Venite igitur;** etc. Ad angelos dixisse intelligitur; vel secundum illud: **Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.** Nam singulari numero subjunctum est: **et divisit eos,** etc., sicut ibi: **Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam.** GREG. Moral. lib. 2, c. 5 **Venite,** etc. Dicitur his qui Deo adhærent, **Venite,** quia a divina contemplatione nunquam decrescere, sed semper accrescere, et nunquam corde recedere, stabili motu est semper venire. Ascendunt angeli Creatorem conspiciendo, descendunt creaturam illicite se erigentem examine distractionis premendo. Dicere ergo, **Descendamus, et confundamus linguam eorum,** est in semetipso quod recte agatur ostendere, et per vim internæ visionis eorum mentibus exhibenda judicia occultis motibus inspirare. ** **11:8 Divisit eos.** ALC. In hac divisione linguarum nihil novum fecit Deus, sed dicendi modos et formas loquularum diversis gentibus divisit. Unde easdem syllabas et ejusdem potestatis litteras aliter conjunctas in diversis linguis invenimus, et sæpe eadem nomina vel verba aliud significantia; unde ubi dicitur psalmo 2: **In virga ferrea,** in Græco habetur, **in raudo sidera.** Igitur in Latino **sidera** non **ferrea** significat, sicut in Græco, sed **astra.** AUG. lib. XVI de Civit. c. 4 Merito malus punitur affectus, etiam cui non succedit effectus. Genus vero pœnæ quale fuit? Quoniam enim dominatio imperantis in lingua est, ibi damnata est superbia, ut non intelligeretur jubens homini, qui noluit intelligere ut obediret jubenti Deo.

regionum.

¹⁰ Hæ sunt generationes Sem: Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.††

¹¹ Vixitque Sem, postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: et genuit filios et filias.

¹² Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis, et genuit Sale.

¹³ Vixitque Arphaxad, postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: et genuit filios et filias.

¹⁴ Sale quoque vixit triginta annis, et genuit Heber.

¹⁵ Vixitque Sale, postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: et genuit filios et filias.

¹⁶ Vixit autem Heber triginta quatuor annis, et genuit Phaleg.

¹⁷ Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: et genuit filios et filias.

¹⁸ Vixit quoque Phaleg triginta annis, et genuit Reu.

¹⁹ Vixitque Phaleg, postquam genuit Reu, ducentis novem annis: et genuit filios et filias.

²⁰ Vixit autem Reu triginta duobus annis, et genuit Sarug.

²¹ Vixit quoque Reu, postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: et genuit filios et filias.

---

†† **11:10 Sem centum erat annorum.** BEDA, Hexæm., lib. 3, t. 2, col. 131 Magna quæstio nobis nascitur secundum litteram, quomodo Sem biennio post diluvium centum esse annorum dicatur, cum supra quingentesimo anno Nœ natus asseratur, et sexcentesimo anno ejusdem Nœ diluvium venisse legatur, etc., usque ad **quia tulit eum Deus.**

22 Vixit vero Sarug triginta annis, et genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug, postquam genuit Nachor, ducentis annis: et genuit filios et filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, et genuit Thare.

25 Vixitque Nachor, postquam genuit Thare, centum decem et novem annis: et genuit filios et filias.

26 Vixitque Thare septuaginta annis, et genuit Abram, et Nachor, et Aran.‡‡

27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor et Aran. Porro Aran genuit Lot.

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suæ, in Ur Chaldæorum.

29 Duxerunt autem Abram et Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: et nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, et patris Jeschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

31 Tulit itaque Thare Abram filium suum, et Lot filium Aran, filium filii sui, et Sarai nurrum suam, uxorem Abram filii sui, et eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan:

---

‡‡ 11:26 *Thare genuit Abram et Nachor*: AUG. quæst. 25 in Gen. Non simul, sed suis temporibus, ex quo gignere cœpit. Nec attendendus est in his ordo nativitatis, sed significatio futuræ dignitatis, in qua excellit Abram.

veneruntque usque Haran, et habitaverunt ibi. §§

³² Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, et mortuus est in Haran.

12

¹ Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris

---

§§ **11:31** *In Ur Chaldæorum.* HIERON. In Hebræo *in Ur Chesdim* id est, *in igne Chaldæorum.* Hic fabulantur Hebræi quod Abram in ignem sit missus, quia ignem noluit adorare, quem Chaldæi colunt, et Dei auxilio liberatus, de idololatriæ igne effugerit. Unde ad eum dicitur: ***Ego sum qui eduxi te de Ur Chaldæorum. Aram patris Melchæ.*** Ibid. Idem pater utriusque. Aram filius Thare, frater Abræ et Nachor, duas filias genuit, Melcham et Sarai, cognomento Jescham. Melcham duxit Nachor, et Sarai Abram. Nondum enim inter patruos et neptes nuptiæ fuerant prohibitæ, quæ in principio etiam inter fratres et sorores sunt celebratæ. ***Tulit itaque Thare Abram,*** etc., usque, facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, et mortuus est in Haran. AUG. Prius dicitur, ***quod cum esset Thare septuaginta annorum genuit Abram, et postea cum omnibus suis mansit in Charan, et mortuus est.*** Et dictum est Abræ ut exiret de Charan, et exivit cum esset septuaginta quinque annorum. Sed per recapitulationem ostenditur vivo patre Dominum præcepisse, etc., usque ad a quo Judæi dicti propter regiam tribum.

tui, et veni in terram quam monstrabo tibi.*

² Faciamque te in gentem magnam, et benedicam tibi, et magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.†

³ Benedicam benedicientibus tibi, et maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ.

⁴ Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, et ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.‡

⁵ Tulitque Sarai uxorem suam, et Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam

---

* **12:1 Egrederere de terra,** etc. AUG. ubi supra. Consideranda est narratio Stephani de hac re, etc., usque ad sic igitur locatus est in terra illa Abram, quando ibi vixit usque ad nativitatem Jacob. STRAB. Notandum quod jam egressus fuerat de terra sua, sed tunc egressus fuerat corpore, non mente et voluntate; habebat enim animum forsitan revertendi, quando dictum est ei: **Egrederere,** etc. ISID. Reliquit terram Christus et cognationem Judæorum, et magnificatus est in populis gentium. Nobis quoque exeundum est de terra nostra, id est, de facultatibus et opibus terrenis, et cognatione, id est conversatione vitiorum, quæ, nobis a nativitate cohærentia, quasi affinitates consanguinitatis sunt conjuncta; et **de domo patris,** id est de memoria mundi, ut ei renuntiantes possimus cum populo Dei dilatari, et in terram promissionis cœlestis, cum tempus venerit, introduci. † **12:2 Faciamque te in gentem magnam,** etc. ISID. Duo promittuntur Abræ, quod scilicet terram Chanaan semen ejus possidebit, cum dicitur: **Et veni in terram quam monstrabo tibi.** Aliud autem longe præstantius, non de carnali, sed de spirituali semine, quo pater futurus est, non tantum gentis Judaicæ, sed omnium gentium fidem suam sequentium; quod ita promittitur: **Et benedicentur in te omnes gentes terre.**

‡ **12:4 Septuaginta quinque annorum.** HIERON. in Q. Hebr. Si Thare pater Abræ in regione Chaldæa, etc., usque ad et ibi diutius moratus sit.

possederant, et animas quas fecerant in Haran: et egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,

⁶ pertransiuit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

⁷ Apparuit autem Dominus Abram, et dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

⁸ Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, et ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, et inuocauit nomen eius. §

⁹ Perrexitque Abram vadens, et ultra progrediens ad meridiem.

¹⁰ Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

¹¹ Cumque prope esset ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quod pulchra sis mulier:

¹² et quod cum viderint te Ægyptii, dicturi sunt: Uxor ipsius est: et interficient me, et te reservabunt.

¹³ Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, et vivat anima mea ob

---

§ 12:8 **Bethel.** RAB. Interpretatur **domus Dei**, quæ post Bethaven vocata est, id est **domus idoli. Hai.** Mystice. Hai **oculus** vel **fons** interpretatur. Patriarcha ergo tendens ad terram promissionis, tetendit tabernaculum inter Bethel et Hai, quia sancti fonte baptismi regenerati, in cursu hujus vitæ circumspecti, ad Dei tabernaculum, id est, cœlestem properant civitatem.

gratiam tui.**

14 Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quod esset pulchra nimis.

15 Et nuntiaverunt principes Pharaoni, et laudaverunt eam apud illum: et sublata est mulier in domum Pharaonis.††

16 Abram vero bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves et boves et asini, et servi et famulæ, et asinæ et cameli.

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavitque Pharaon Abram, et dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti quod uxor tua esset?

19 quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, et vade.

20 Præcepitque Pharaon super Abram viris: et deduxerunt eum, et uxorem illius, et omnia quæ

** 12:13 *Dic ergo, obsecro*, etc. AUG. lib. XVI de Civ., c. 19 Quæritur cur patriarcha voluit mentiri, etc., usque ad et vitam suam et uxoris pudicitiam. †† 12:15 *Sublata est mulier*. RAB. Excusatur Sarai, quæ in domum Pharaonis transfertur invita, non solum in hoc quod non inquinatur corpus nec anima nisi mentis consensu, sed etiam in hoc quod conveniente et permittente viro suo factum est. AUG. Quæst. in Gen. Apud Pharaonem tandiu potuit esse intacta, quia in Esther legitur quod puellæ non statim ad reges introducebantur, sed uno anno custodiebantur, et sex mensibus oleo myrrhino ungebantur, et aliis sex mensibus in diversis odoramentis erant. Potuit ergo per has inducias temporis intacta manere. Et interim bene usi sunt Abram Ægyptii, donec Pharaon a Deo flagellatus, et cognoscens quod esset uxor ejus, redderet intactam.

habebat.

13

¹ Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse et uxor ejus, et omnia quæ habebat, et Lot cum eo, ad australem plagam.*

² Erat autem dives valde in possessione auri et argenti.

³ Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel et Hai,†

⁴ in loco altaris quod fecerat prius: et invocavit ibi nomen Domini.

---

* **13:1 Ascendit ergo Abram,** etc. HIERON. in Q. Hebr. De Ægypto liberatus bene ascendisse legitur, sed quomodo potuit dives esse valde? Sed in Hebraica veritate habetur **gravis vehementer:** Ægypti enim pondere gravabatur. Et licet videantur esse divitiæ auri et argenti, si autem Ægyptiæ sunt, sancto viro graves sunt; nec, ut in LXX legitur, **Abiit unde venerat in desertum usque Bethel,** sed, secundum Hebræum, **Abiit in itinere suo per austrum usque Bethel.** De Ægypto enim profectus est, non ut desertum peteret, quod in Ægypto reliquerat, sed ut per austrum, qui aquiloni contrarius est, veniret ad domum Dei, ubi erat tabernaculum ejus inter Bethel et Hai. † **13:3 In Bethel,** etc. Est autem Bethel civitatula in duodecimo lapide ab Helia ad dexteram euntibus Neapolim: quæ prius Luza, id est Amygdalus, vocabatur, in tribu Benjamin: Hai vero in tribu Juda separata sacerdotibus; Bethel, **domus Dei;** Hai, **oculus** vel **fons:** bene ergo tabernaculum inter Bethel et Hai figens, altare Domino ædificavit, quia sancti a mundi principe et sæculi voluptatibus recedentes, abluti sancto fonte baptismi, cursum præsentis vitæ considerate ducentes, et hostiam laudis et boni operis super altare fidei Deo exhibentes, ad domum Dei, id est ad cœlestem Hierusalem, feliciter tendunt.

⁵ Sed et Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, et armenta, et tabernacula.

⁶ Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, et nequibant habitare communiter.‡

⁷ Unde et facta est rixa inter pastores gregum Abram et Lot. Eo autem tempore Chananæus et Pherezæus habitabant in terra illa.

⁸ Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me et te, et inter pastores meos et pastores tuos: fratres enim sumus.

⁹ Ecce universa terra coram te est: recede a me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

---

‡ **13:6** *Erat quippe substantia eorum multa,* etc. *Ne quæso sit,* etc. Nos quoque nihil concordiae et charitati præponamus, sed per dexteram prosperitatis, vel sinistram adversitatis, in pace et dilectione perseveremus. Rixa inter pastores Lot et pastores Abræ controversiam significat inter pastores catholicos et subversores hæreticos. Unde et Lot hæresiarchas significat, qui **declinans** interpretatur; et circa Jordanem, id est **descensum**, regionem sibi elegit. Pastores ejus, hæreticos et schismaticos, qui pulchra et declivia petunt, nec in montem cum Mose ascendunt ad Dominum, pacem et unitatem continent; et optionem quo volunt eundi accipiunt; et gratiam fugientes, libero arbitrio se committunt. Pastores vero Abræ catholicos doctores significant, qui hæreticos etiam localiter fugiunt, secundum illud ad Titum 3: **Hæreticum hominem post primam et secundam correctionem devita:** et hoc inter gentes Chananæi et Pheresæi, in terra scilicet promissionis, quia inter catholicos et hæreticos, quorum sit regnum cœlorum, solet esse contentio. **Fratres enim sumus.** Tribus modis dicuntur fratres in sancta Scriptura: natura, ut Jacob et Esau; cognatione, ut Abram et Lot; gente, sicut omnes Judæi. Unde si attenuatus fuerit frater tuus et vendiderit se tibi, etc.

10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam et Gomorrham, sicut paradisus Domini, et sicut Ægyptus venientibus in Segor. §

11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jordanem, et recessit ab oriente: divisique sunt alterutrum a fratre suo.

12 Abram habitavit in terra Chanaan; Lot vero moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, et habitavit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, et peccatores coram Domino nimis. **

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: Leva oculos tuos et vide a loco, in quo nunc es, ad aquilonem et meridiem, ad orientem et occidentem. ††

15 Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo, et

---

§ 13:10 *Sicut paradisus*, etc. Hinc discimus esse paradisum terrenum, cui comparatur terrena irrigatio. Hæc enim regio plana erat et campestris, et irrigata Jordane fluente, sicut Ægyptus Nilo.

** 13:13 *Coram Domino*. Cui crimen puniendum committitur: nam et hominibus manifestum crimen, sed non puniendum.

†† 13:14 *Leva oculos*, etc. Quasi aspice per quatuor climata orbis; possessio Palestinæ promittitur ei et semini ejus. Quod in quibusdam codicibus, *mare* pro *occidente* ponitur, ideo fit quia Palæstina mare habet ab occidente.

semini tuo usque in sempiternum.‡‡

16 Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17 Surge, et perambula terram in longitudine et in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18 Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit, et habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino. §§

14

1 Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex Ponti, et Chodorlaho-

---

‡‡ **13:15 *Omnem terram,*** etc. Non hoc solum promissum est. Non enim dictum est, Tantum terræ tibi dabo quantum vides; sed, Tibi dabo terram quam vides. Cum enim et ulterior undique dabatur, hæc præcipue dabatur quæ videbatur. Unde et addidit: ***Surge et perambula terram,*** etc., ut perambulando scilicet perveniat ad eam quam in uno loco stans videre non poterat. Significatur autem ea terra quam acceperat Israël semen Abræ secundum carnem, non secundum fidem: quod futurum erat sicut arena maris, quia numerari non possit. ***Tibi dabo.*** Christo promittitur hæreditas omnium gentium, qui Ecclesiam suam per totum mundum diffudit, cui Pater dicit: ***Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam Psal. 2.*** Et psalmo LXXI: ***Et dominabitur a mari usque ad mare.*** §§ **13:18 *In Hebron.*** Civitas est in tribu Juda, quæ et Cariatharbe dicitur, id est, ***civitas quatuor;*** CHARIAT enim Hebraice ***civitas, arbe quatuor.*** Ibi enim situs est Adam maximus et Abram, Isaac et Jacob.

mor rex Elamitarum, et Thadal rex gentium*

² inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, et contra Bersa regem Gomorrhæ, et contra Sennaab regem Adamæ, et contra Semeber regem

---

* **14:1 Amraphel.** Interpretatur *dixit ut caderet*, et est rex Sennaar, quæ *excussio dentium* vel *fetor eorum* interpretatur. Hic significat hæreticos, qui ad casum tendunt, et verbis dolosis fetidum sensum evomunt. **Arioch. Ebrius** vel *ebrietas* interpretatur: stultitiam gentilium significat, qui iniquitate ebrii creaturam pro Creatore colunt, et sæculi illecebris volvuntur. **Chodorlahomor. Decorus manipulus** interpretatur, qui est rex Elam, id est, *hujus sæculi*: hypocrisim significat, quæ licet vana sit et pernicioza, tamen decora in superficie videtur, sed in futuro quid fuerit apparebit. **Thadal. Sciens jugum** vel *explorator*; qui est rex gentium; avaritiam significat, quæ sagax et versuta multos sibi subjugat. **Amraphel**, etc. Hi quatuor reges figurant quatuor principalia vitia, quatuor virtutibus principalibus contraria; quæ quinque sensus per quinque reges significatos subjugare nituntur, per concupiscentiam carnis, per concupiscentiam oculorum, per ambitionem sæculi.

Seboim, contraque regem Balæ, ipsa est Segor.†

³ Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis.

⁴ Duodecim enim annis servierunt Chodorlaho-

---

† **14:2 Balæ.** HIERON. Hebraice *devoratio* dicitur. Tradunt Hebræi hanc alibi *Salissam* dici, et *vitulam consternantem*, quod tertio terræ motu absorpta sit. Et ex eo tempore quo Sodoma et Gomorra, Adame et Seboim divino igne sunt subversæ, illa *parvula* nuncupetur. Segor enim transfertur in parvam, quæ Syra lingua *Zoara* dicitur. Vallis autem Salinarum, in qua fuerunt putei bituminis, post Dei iram et sulphuris pluviam, in mare Mortuum versa est. quod a Græcis stagnum Asphalti, id est bituminis, dicitur. Mystice. Quatuor reges quinque superant, dum contrariæ potestates quinque sensibus corporis abutentes vitiis illaqueant et captivant. Allegorice. Tales reges superant primum Bara, qui interpretatur *malitia* vel *creatura*, et est rex Sodomorum, id est *cæcitatatis*, vel *pecudis silentis*, cum eis qui in vetusta malitia perseverant, more pecudum cæcitatem libidinis sequi persuadent. Vincunt et Bersa, id est *in angustia constitutum*, regem Gomorrhæ, id est populi tumentis et seditiosi, cum eos qui curis sæculi angustiantur ac nefas rapinæ agere non formidant, obruunt et prosternunt. Vincunt quoque Sennaab regem Adamæ, id est *terrenæ*, cum eos qui terrena tantum sapiunt in luxuria permanere hortantur, ut dicant: *Comedamus et bibamus, cras enim moriemur I Cor. 15.* Vincunt Semeber, qui interpretatur *ibi perditio*, et est rex Seboim, id est *cinguli mæroris*, cum per iracundiam et invidiam incautos decipiunt; unde Job 5: *Stultum interficit iracundia, parvulum occidit invidia.* Regem quoque Bale vincunt, cum pusillanimes in desperationem mittunt; Bale namque interpretatur *præcipitatio* vel *absorbatio*: ad hoc maxime diabolus certat ut post lapsum peccati in desperationem mittat.

mor, et tertio decimo anno recesserunt ab eo.‡

⁵ Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, et reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarothcarnaim, et Zuzim cum eis, et Emim in Save Cariathaim,

⁶ et Chorræos in montibus Seir, usque ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.

⁷ Reversique sunt, et venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: et percusserunt omnem regionem Amalecitarum, et Amorrhæum, qui habitabat in Asasonthamar.§

⁸ Et egressi sunt rex Sodomorum, et rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, et rex Seboim, necnon et rex Balæ, quæ est Segor: et direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

⁹ scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, et Thadal regem Gentium, et Amraphel regem Sennaar, et Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque.

¹⁰ Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, et Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi: et qui remanserant, fugerunt ad montem.

¹¹ Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum et Gomorrhæ, et universa quæ ad

---

‡ **14:4 Duodecim**, etc. Duodenarius superfluus est numerus. In qua superfluitate serviunt quinque sensus nostri vanæ superstitioni, quam significat Chodorlahomor, et quatuor vitiis sibi adjacentibus; et recedere volentes gravem persecutionem patiuntur, et sæpe superantur. § **14:7 Percusseruntque**. HIERON. Alia editio habet, etc., usque ad quia ibi populum Deus iudicavit. **Raphaim in Astaroch**, etc. Nomina locorum et gentium significant carnaliter viventes, quos facile vitia vincunt.

cibum pertinent, et abierunt:

¹² necnon et Lot, et substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

¹³ Et ecce unus, qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amor-rhæi, fratris Escol, et fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.**

¹⁴ Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem et octo: et persecutus est usque Dan.††

¹⁵ Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percus-

** **14:13 Hebræo.** LXX, *transfluviali*; quia scilicet de Mesopotamia veniens transito fluvio Euphrate, sedem posuit in terra Chanaan. Unde Jesus Nave: *Quid vultis servire diis patrum vestrorum qui sunt trans flumen?* †† **14:14 Quod cum audisset Abram,** etc. ISID. Mystice. Similiter fides nostra cum firmata est Spiritu principali, quinque sensus corporis quasi quinque reges subjicit, verbo Dei triumphans de homine exteriori. Ille in trecentis decem et octo adversarios debellavit, quia nos in sacramento crucis, quam *tau* littera significat, quæ trecenta significat, quinque sensus carnales, nos antea variis vitiis captivantes, superamus. Decem et octo, ex ternario et senario multiplicatus, fidem Trinitatis et perfectionem significat operis quibus virtutum contra vitia plena victoria perficitur. STRAB. Allegorice. Bellum Abræ cum quatuor regibus significat bellum virtutum et vitiorum. Pater ergo fidei, et prima via credendi, pro fratre suo Lot dimicavit et vicit, non in multitudine exercitus, sed in trecentis decem et octo expeditis vernaculis. Sic quisque pro anima sua contra spirituales nequitas bellum gerat cum trecentis decem et octo vernaculis, id est, cum auxilio sanctæ crucis: *tau* enim littera, quæ habet figuram crucis, trecenta exprimit. Dan autem unus est de fontibus Jordanis; alter enim Jor vocatur, quod interpretatur *rivus*; duobus ergo fontibus, qui non procul a se distant, in unum rivulum fœderatis, Jordanis appellatur.

sitque eos, et persecutus est eos usque Hoba, quæ est ad lævam Damasci.

¹⁶ Reduxitque omnem substantiam, et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque et populum.

¹⁷ Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus postquam reversus est a cæde Chodorlahomor, et regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

¹⁸ At vero Melchisedech rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi,‡‡

¹⁹ benedixit ei, et ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum et terram:

²⁰ et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex

---

‡‡ **14:18 At vero Melchisedech,** etc. HIER. Nunc aiunt Hebræi esse Sem filium Nœ, et computatione annorum ostendunt eum usque ad Isaac vixisse: et omnes primogenitos a Nœ usque ad Aaron pontifices fuisse. Salem vero postea dicta est Hierusalem; Apostolus memorans Melchisedech, **sine patre et matre,** refert ad Christum, et per eum ad Ecclesiam gentium, quia gloria capitis ad membra refertur. Quoniam benedixit Abræ circumciso, et in eo Levi, et sic Aaron, de quo postea sacerdotium. Ex quo vult colligere sacerdotium Ecclesiæ habentis præputium benedixisse circumciso sacerdotio Synagogæ. Quia autem ait: **Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech,** ministerium nostrum veri ordinis signatur, non per Aaron irrationalibus victimis immolandis, sed oblato pane et vino, id est, corpore Domini et sanguine consecrari. STRAB. Melchisedech, qui interpretatur **rex justitiæ,** et dicitur **rex pacis,** Christum significat, per quem reconciliati sumus, et qui in fine sæculi juste judicaturus est.

omnibus. §§

²¹ Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cetera tolle tibi.

²² Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli et terræ,

²³ quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

²⁴ exceptis his, quæ comederunt juvenes, et partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Escol et Mambre: isti accipient partes suas. ***

15

¹ His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere, Abram: ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis.*

² Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, et filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.†

³ Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen, et ecce vernaculus meus, hæres meus erit.

---

§§ **14:20 Dedit ei decimas.** ISID. Sciens ergo patriarcha, etc., usque ad partim stipendia legitime pugnantibus debita non abnegans. *** **14:24 Qui venerunt,** etc. Utitur enim aliquando fides testimoniis infidelium; unde Apostolus ad Titum 1: **Malæ bestię, pigri ventres,** sed ad utilitatem fidelium. * **15:1 His itaque transactis,** etc., **Noli timere.** Triumphata multitudine vitiorum, confortatur spes cujusque fidelis a Domino ne titubet, sed mercedem exspectet. † **15:2 Dixitque Abram.** HIERON. in Q. Hebr. **Ego vado sine liberis,** etc. usque ad ab hoc aiunt Damascus et nominatam, et conditam.

⁴ Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.

⁵ Eduxitque eum foras, et ait illi: Suspice cælum, et numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.‡

⁶ Credidit Abram Deo, et reputatum est illi ad justitiam.

⁷ Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum ut darem tibi terram istam, et possideres eam.

⁸ At ille ait: Domine Deus, unde scire possum quod possessurus sim eam?

⁹ Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, et capram trimam, et arietem annorum trium, turturem quoque et columbam. §

¹⁰ Qui tollens universa hæc, divisit ea per medium, et utrasque partes contra se altrinsecus posuit; aves autem non divisit.

¹¹ Descenderuntque volucres super cadavera, et

---

‡ 15:5 *Suspice cælum*, etc. Superius dixit: **Erit semen tuum sicut arena maris**, quia in illa plebe quidam erant carnales et terreni, qui arenæ comparantur, quia aridi, et a bonis operibus infecundi; alii quasi stellæ fulgentes. RAB. Duplex significatio promissi seminis datur. Ostensis stellis dicitur ei: **Sic faciam semen tuum**, id est, gentem Christianam, cujus tu pater futurus es, in fide, scilicet resurrectionis lumine coruscare. Ostensa vero arena dicitur: **Sic erit semen tuum**, etc., id est, copiosa erit gens Judæorum, sed arida et infecunda. § 15:9 *Sume, inquit, mihi*, etc. ISID. in Gen., tom. 5 Vacca triennis, plebs Judaica posita sub iugo legis, etc., usque ad quando per ignem separabuntur boni a malis. **Vaccam triennem, et capram trimam**, etc. Quia ab Adam usque ad Nœ, et inde usque ad Abram, deinde usque ad David, populus adolevit.

abigebat eas Abram.**

¹² Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.††

¹³ Dictumque est ad eum: Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient eos servituti, et affligent quadringentis annis.‡‡

¹⁴ Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: et post hæc egredientur cum magna substantia.

¹⁵ Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

¹⁶ Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.§§

¹⁷ Cum ergo occubisset sol, facta est caligo

** **15:11 *Descenderuntque volucres,*** etc. GREG., lib. XVI Moral., c. 20 ***Tropologicæ.*** In ipso orationis sacrificio ingerunt se importunæ cogitationes, rapere vel violare cupientes: sed manu sanctæ discretionis debemus custodire quod foris offerimus, ne maligni spiritus et perversæ cogitationes rapiant. †† **15:12 *Pavor irruit,*** etc. AUG. in Quæst. Hebr. Tractanda est ista quæstio propter eos qui contendunt istas perturbationes non cadere in animum sapientis, etc., usque ad dicendam perturbationem. ‡‡ **15:13 *Scito prænoscens,*** etc. ISID. Populus Israël in Ægypto serviturus prophetatur: non quod Ægyptiis annis quadringentis servierit, sed quia hic numerus in illa afflictione completus est, quia ab illo tempore computatur quod ista Abrahæ promittuntur. ***Scito prænoscens,*** etc. AUG. de Civ. lib. 16, c. 24 Non sic accipiendum est, tanquam in illa durissima servitute quadringentos annos populus Dei fuerit, etc., usque ad populus Dei in Ægypto dura servitute afflictus est. §§ **15:16 *Generatione autem,*** etc. HIERON. epist. ad Damas. Moses vero alibi dicit, etc., usque ad et ad Salomon perveniunt.

tenebrosa, et apparuit clibanus fumans, et lampas ignis transiens inter divisiones illas.

¹⁸ In illo die pepigit Dominus foedus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphraten,

¹⁹ Cinæos, et Cenezæos, Cedmonæos,

²⁰ et Hethæos, et Pherezæos, Raphaim quoque,

²¹ et Amorrhæos, et Chananæos, et Gergesæos, et Jebusæos.

16

¹ Igitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam ægyptiam nomine Agar,*

² dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem. Ingrederere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille

---

* **16:1 Igitur Sarai uxor Abram,** etc. RAB. Non est adulter Abram si, vivente uxore, ancillæ jungitur, quia nondum promulgata erat lex Evangelii unius uxoris: et genus suum multiplicandum audierat, sed per quam mulierem nesciebat, quia Saram sterilem noverat. Non fuit in coitu libidinosa voluptas, sed prolis habendæ pia charitas: uxor quoque hoc voluit et cœgit, quæ filios habere non poterat; ideo ex alia suscipere cupiebat quem in locum proprii adoptaret.

acquiesceret deprecanti,†

³ tulit Agar ægyptiam ancillam suam post annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaan: et dedit eam viro suo uxorem.

⁴ Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.

⁵ Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quod conceperit, despectui me habet: iudicet Dominus inter me et te.

⁶ Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

⁷ Cumque invenisset eam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine, qui est in via Sur in deserto,

⁸ dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? et quo vadis? Quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

⁹ Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius.

¹⁰ Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo

---

† **16:2 *Ingrederet ad ancillam,*** etc. HIERON. Nota diligenter quod procreatio filiorum in Hebræo *œdificatio* dicta est, etc., usque ad tanquam per angelum lata in gratiam redeat et se subjiciat. RAB. Hæ duæ mulieres sunt duo Testamenta: Agar, Vetus, quod in Synagoga Judaicum populum servituti nutriebat obnoxium; Sara, Novum, quod populum Christianum in libertatem fidei generavit. Multiplicati sunt ancillæ filii, ut non numerarentur præ multitudine, qui supra arenæ comparantur. Ipse ergo populus ferocitate sua æmulus, et omnibus bonis contrarius, et maxime cum Christianum populum toto orbe invidia stimulante persequitur, et longe lateque dispersus, vagando et negotiando omnibus est onerosus.

semen tuum, et non numerabitur præ multitudine.

¹¹ Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, et paries filium: vocabisque nomen ejus Ismaël, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.

¹² Hic erit ferus homo: manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum: et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.‡

¹³ Vocavit autem nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic vidi posteriora videntis me. §

¹⁴ Propterea appellavit puteum illum Puteum viventis et videntis me. Ipse est inter Cades et

---

‡ **16:12 Hic erit ferus homo.** Vel *rusticus*, secundum alios. HIERON. In Hebræo habetur *phara* quod interpretatur *onager*: Significat semen ejus habitaturum in deserto, id est, Saracenos vagos, incertisque sedibus, qui omnes gentes quibus desertum ex latere jungitur incursantes, impugnantur ab omnibus. § **16:13 Vocavit autem Agar:** Recte nomen ejus ita vocavit, quia gratuito consulit miseris et humiles consolatur. Unde: **Tu laborem et dolorem consideras, et tibi derelictus est pauper;** etc. **Profecto hic vidi posteriora videntis me.** Tale est illud: **Videbis posteriora mea, nam facies non apparebit tibi. Non enim homo videbit faciem meam et vivet** Exod. 33. Illam enim manifestationem sapientiæ Dei nemo potest videre et vivere. Ipsa est species ad quam suspirat qui Deum diligit toto corde, tota anima, tota mente: ad quam contemplandam, etiam proximum diligendo sicut seipsum, quantum potest, ædificat. Posteriora vero ejus, id est, incarnationem ejus, quam assumpsit postremis temporibus, nunc per fidem et dilectionem desiderando contemplamur, et in futuro æterna contemplatione fruemur.

Barad.**

¹⁵ Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Ismaël.

¹⁶ Octoginta et sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaëlem.

17

¹ Postquam vero nonaginta et novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus, dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, et esto perfectus.*

² Ponamque fœdus meum inter me et te, et multiplicabo te vehementer nimis.

³ Cecidit Abram pronus in faciem.

⁴ Dixitque ei Deus: Ego sum, et pactum meum tecum, erisque pater multarum gentium.

⁵ Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum

---

** **16:14** *Propterea appellavit puteum illum,* etc. HIERON. Usque hodie puteus Agar demonstratur in deserto Arabiae, inter Cades et Barad, quod significat veteris legis et novæ Scripturam, quam conditor noster, vita viventium, spes morientium, intuitu piæ miserationis mortalibus dedit, ut edocti et a vitiis correcti, Dei visione perpetuo digni esse mereantur. * **17:1** *Ponamque fœdus,* etc. In Hebræo *berith* quod non testamentum, sed fœdus, sive pactum significat.

gentium constitui te.†

6 Faciamque te crescere vehementissime, et ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me et te, et inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, et seminis tui post te.

8 Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.‡

9 Dixit iterum Deus ad Abraham: Et tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum post te in generationibus suis.

10 Hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te: circumcidentur ex vobis omne masculinum:§

11 et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit

---

† 17:5 *Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram.* HIERON. Dicunt Hebræi quod Deus ex nomine suo, quod apud illos tetragrammaton est, **h** litteram Abrahæ, et Saræ addiderit. Dicebatur autem Abram, quod est *pater excelsus*; postea dictus est Abraham, quod est *pater multarum*, nam *gentium* in nomine non habetur, sed subauditur. Nec mirandum quod cum apud Græcos et nos **a** littera videatur addita, **h** littera addita dicatur: idioma enim Hebrææ linguæ **h** consuevit scribere et **a** legere: sicut econtrario, **h** pronuntiare et **a** scribere. ‡ 17:8 *Daboque tibi et semini tuo.*

§ 17:10 *Circumcidentur ex vobis masculinum*, etc. STRAB. Tribus de causis hoc præcipitur Abrahæ. Primo ut per obedientiam mandati placeat, per cuius prævaricationem Adam displicuerat; secundo, ut hoc signo a cæteris nationibus discerneretur; tertio, ut in eo membro circumciscus quo libido solet dominari, castitatem sibi servandam et impudicitiam rescindendam cognosceret.

in signum fœderis inter me et vos.**

¹² Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, et quicumque non fuerit de stirpe vestra:

¹³ eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

¹⁴ Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.††

¹⁵ Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai ux-

** **17:11 Carnem præputii.** RAB. STRAR. Circumcisio facta in uno membro significat circumcisionem spiritualem, quæ in corde et in omnibus sensibus exhibenda est. Circumcidendum est cor, ne noxia cogitemus; oculi, ne vanitatem videamus; aures circumcidendæ sunt, id est obturandæ, ne audiant sanguinem: et sic in omnibus sensibus celebranda est circumcisio. ALCUIN. in Gen., tom. 1 Ideo autem Abrahæ circumcisio commendata est, etc., usque ad unde olim prævaricatores generaverunt ad mortem. Allegorice. Jam tunc propter futuram peregrinationem, ne misceretur semen ejus gentibus, circumcisionis pactum datur in signum: quia significat naturam renovatam per baptismum, post spoliationem veteris hominis per Christum, qui resurrexit post baptismum. Servos vero vernaculos, emptitios etiam, circumcidi præcepit, ut doceret ad omnes pertinere redemptionis gratiam. Ibi et parentum mutantur nomina, ut omnia resonent novitatem. Abram, **pater excelsus**; Abraham, **pater multarum gentium.** †† **17:14 Masculus cujus præputii caro,** etc. ISID. Quæritur quomodo pueri circumcisi qui pactum Dei irritum non fecerunt, sed qui eos circumcidere neglexerunt perire debeant? Sed pactum Dei non secundum opus, sed secundum originem in primo homine irritum fecerunt, in quo omnes peccaverunt. Nascuntur enim omnes, non proprie sed originaliter, peccatores. Ideo pereunt omnes qui per regenerationem non liberantur.

orem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.‡‡

16 Et benedicam ei, et ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum: eritque in nationes, et reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, et risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur

---

‡‡ 17:15 *Sarai uxorem tuam*, etc. ISID. Declaratur promissio de vocatione gentium in Isaac filio promissionis, id est gratiæ, non naturæ, quia de sene patre et sterili matre: et quia hoc non per generationem, sicut Ismæel, sed per regenerationem futurum erat, imperata est circumcisio, quando Saræ filius promittitur in typo Ecclesiæ, non quando Ismæel, qui typus Judæorum. HIERON.-ISID. Errant qui putant primum Saram per unum *r* scriptum fuisse, et postea additum esse alterum *r*. Et quia *r* apud Græcos *centum* significat, multas super hoc nomine suspicantur ineptias, cum et utcunque velint vocabulum commutatum, non Græcam, sed Hebraicam debet habere rationem. Hebræum est enim. Nemo enim altera lingua quemlibet vocans, etymologiam vocabuli sumit ex altera. Sarai ergo primum vocata est per *scin*, *res*, *iod*. Sublata ergo *iod* addita est *he* littera, quæ pro *a* legitur, et vocata est *Sara*. Antea enim dicebatur *princeps mea*, quia quasi unius familiæ mater: postea absolute *princeps*, omnium scilicet gentium princeps futura. Quidam pessime suspicantur eam prius *lepram* fuisse vocatam, et postea *principem*, cum lepra *sarai* dicatur, quod in nostra lingua videtur habere aliquam similitudinem, sed Hebræo penitus est diversa. Scribitur enim per *zadich* et *ain* et *res* et *tau*; quod a tribus superioribus, id est, *schin*, *res* et *he*, quibus scribitur *Sara*, manifeste distat.

filius? et Sara nonagenaria pariet?§§

18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismaël vivat coram te.

19 Et ait Deus ad Abraham: Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, et constituam pactum meum illi in foedus sempiternum, et semini ejus post eum.***

20 Super Ismaël quoque exaudivi te: ecce, benedicam ei, et augebo, et multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, et faciam illum in gentem magnam.†††

21 Pactum vero meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.‡‡‡

22 Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo,

---

§§ 17:17 *Cecidit Abraham in faciem suam, et risit in corde suo.* HIERON. Post paulum sequitur: *Et vocabis nomen ejus Isaac:* qui risus interpretatur de risu Abrahæ, non de risu Saræ. Postquam enim ex risu Abrahæ vocatus est filius ejus Isaac, legitur Saram risisse. *Nomen ejus Isaac.* Sciendum quod quatuor in Veteri Testamento nominibus suis aperte, antequam nascerentur, vocati sunt: Ismæl, Isaac, Samsom et Josias. Lege Scripturas.

*** 17:19 *Constituam pactum meum,* etc. Pactum vero Domini cum Isaac, populo scilicet fidei, quem mater Ecclesia per fidem et baptismum generavit. *Et foedus sempiternum,* quia æternæ vitæ possessio ei soli promittitur, qui cum capite suo Christo regnum cœli semper possidebit. ††† 17:20 *Super Ismaël,* etc. *Historice.* Ismæl populum Judæorum significat, qui multiplicatus est valde; duodecim duces generavit, cum multitudo carnalium Judæorum ex duodecim patriarchis genita, in duodecim tribus est divisa. ‡‡‡ 17:21 *In anno altero.* Annus alter, quo Sara genuit Isaac, tempora sunt regenerationis, quibus fusus est sanguis Christi et genus humanum ad vitam restauratum.

ascendit Deus ab Abraham. §§§

²³ Tulit autem Abraham Ismaël filium suum, et omnes vernaculos domus suæ, universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: et circumcidit carnem præputii eorum

---

§§§ **17:22 *Ascendit Deus ad Abraham,*** etc. Glossa Græca. Ergo, ut ita dicam, descenderat, et humilem se, circumcisionis legem statuens, præbuerat.

statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.*

²⁴ Abraham nonaginta et novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.

²⁵ Et Ismaël filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

²⁶ Eadem die circumcisisus est Abraham et Ismaël

---

* **17:23 Tulit autem Abraham,** etc. Non intendebat Deus ut tantum præputium carnis Abrahæ et sobolis ejus circumcideretur, sed ei, quem a cunctis elegerat, æterni Testamenti munera conferebat; unde Paulus Phil. 3: **Nos sumus enim circumcisio, qui spiritu Deo servimus.** Et alibi, Rom. 2: **Non enim qui in manifesto Judæus est, neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio.** Circumcidamus ergo Dei verbo aures, labia, cor, præputium et omnia membra carnis. De circumcisione aurium dicitur Luc. 8: **Qui habet aures audiendi, audiat;** incircumcisis auribus verba sapientiæ et veritatis non possumus audire. Circumcidamus labia, ne aliquid turpe, vel malum, vel otiosum loquamur. Circumcidit carnem præputii, qui sola causa posteritatis, certis et legitimis temporibus, conjugio utitur: qui aliter agit, non circumcidit. Ecclesia vero, gratia Christi pro se crucifixi roborata, non solum se ab illicitis temperat, sed etiam a concessis, et tanquam virgo sponsa Christi pudicis virginibus floret, in quibus vera circumcisio præputii servatur in carne. Qui autem non obscœnis desideriiis, vel sensibus hæreticis, et blasphemis assertionibus, mœchatur, sed fidei puritatem in conscientia custodit, corde circumcisisus est: et de eo dici potest: **Beati mundo corde Matth. 5,** etc. Circumcidantur manus, ne mala faciant, pedes, ne in malum currant: visus, ne illicita concupiscat; gustus, ut ad gloriam Dei manducet et bibat; odoratus, ut Christi odorem capiat, et operibus misericordiæ odorem suavitatis spargat. Singula quoque membra, si in officiis Deo serviant, circumcisa sunt. Si ultra præscriptam legem luxurient, incircumcisa. HIERON.-STRAB. Quæri solet quomodo feminæ salvabantur, quæ non circumcidebantur? Fide scilicet et hostiarum oblatione, sicut ante circumcisionem viri sancti mundabantur unde: **Fide purificans corda eorum.**

filius ejus:

²⁷ et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii et alienigenæ pariter circumcisi sunt.

18

¹ Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.*

² Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, currit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et

---

* **18:1 Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre.** ISID. in Gen. Abraham triplicem figuram gerit: primam, Salvatoris, qui relicta cognatione venit in mundum; alteram, Patris, quia Filium unicum immolavit; tertiam quæ in hoc loco apparet, sanctorum qui adventum Christi cum gaudio susceperunt. Tabernaculum Abrahæ Hierusalem significat, ubi pro tempore prophetæ et apostoli habitaverunt, et Christus adveniens a credentibus exceptus, ab incredulis in ligno suspensus est.

adoravit in terram.†

³ Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

⁴ sed afferam pauxillum aquæ, et lavate pedes vestros, et requiescite sub arbore.‡

⁵ Ponamque buccellam panis, et confortate cor vestrum: postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut

---

† **18:2 Tres viri.** Tres viri Christi pronuntiant adventum, quem duo angeli comitantur, Moses secundum quosdam, et Elias; unus legislator, qui in lege adventum Domini indicavit: alter, qui in fine venturus est, secundum adventum Christi nuntiaturus, et Evangelium ejus prædicaturus. Unde transfigurato Domino in monte cum eo videntur. **Tres vidit, et unum adoravit,** Salvatorem scilicet ostendens, cujus adventum præstolabatur. Unde: **Abraham vidit diem meum et gavisus est Joan. 8.** Prævidit enim mysterium futuri sacramenti. Unde pedes eorum lavit, ut in fine mundi purificationem lavacri futuram monstraret; pedes enim novissima significant. **Quos cum vidisset.** GREG., lib. IX Moral., c. 51 Moraliter. Abraham tribus angelis occurrit, quia vir et dominus domus, scilicet spiritualis intellectus, debet in cognitione Trinitatis claustra carnis excedere, et quasi habitationis infimæ januam exire. Cura carnis, quam Sara significat, foris ad jactantiam non appareat, sed post tergum viri, id est, sub discretionem spiritus, solis necessariis intenta, nesciat procaciter detegi, sed verecunde moderari. Ibid., lib. 28, c. 4. Abraham non potuisset angelos videre, hospitio suscipere et cibos adhibere, nisi corpus ex ære assumpsissent: non enim apparent, non cibos sumerent, nisi solidum corpus ex cœlesti elemento haberent. Nec mirum quod modo angeli, modo Dominus vocantur, quia angeli vocantur, qui exterius ministrant, et Dominus ostenditur, qui eis interius imperat. ‡ **18:4 Sed afferam.** Ad hospitalitatis officia revertitur, quæ etiam angelis exhiberi possunt, cum ex elementis corpoream formam assumunt: quod Abraham intelligens, deitatem in unitate adorabat, et dispensationi angelicæ in forma visibili ministrabat.

locutus es.

⁶ Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, et fac subcinericios panes. §

⁷ Ipse vero ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero: qui festinavit et coxit illum. **

⁸ Tulit quoque butyrum et lac, et vitulum quem coxerat, et posuit coram eis: ipse vero stabat juxta

---

§ **18:6 Tria sata.** Hæc in typum Ecclesiæ dicuntur, quæ de tribus mundi partibus in unitatem fidei congregata est, et quasi panis sine fermento igne Spiritus sancti decocta est. STRAB. Satum genus est mensuræ. Tria sata tres filios Nœ significant, ex quibus omne genus hominum disseminatum est. Significatur ergo Ecclesia, vel evangelica doctrina per totum mundum disseminanda, et in tribus mundi partibus, Asia, Africa et Europa, multiplicanda. **Tria sata,** de quibus Sara subcinericios panes facit, tres filios significant Nœ, ex quibus omne genus hominum natum est: qui divinæ Trinitati credentes aqua baptismatis per Saram, id est Ecclesiam, conspersi sunt, et in unum panem corporis Christi redacti. Hæc sunt tria sata farinæ, quæ mulier in Evangelio fermentavit: azymi sunt panes, quia sine fermento malitiæ, et angore [*Al.*, rancore] nequitiae, et fervore perversæ doctrinæ, oportet esse credentium unitatem. **Subcinericios.** Subcinericii sunt, ut per pœnitentiam delictorum Spiritus sancti vapore decocti, esca Deo acceptabilis efficiantur. ** **18:7 Vitulum tenerrimum.** Vitulus tener et saginatus Christi corpus est, quod pro salute mundi ad arborem crucis immolatum est. Hic est vitulus qui prodigo filio occiditur.

eos sub arbore.††

⁹ Cumque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est.‡‡

¹⁰ Cui dixit: Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. §§

¹¹ Erant autem ambo senes, provectæque ætatis,

---

†† **18:8 Butyrum et lac** cum carne vituli apposuit, quia lac veterem legem signat; unde I Cor. 3: **Lac potum dedi vobis, non escam**, etc. Tradiderat enim illis legis mandatum, quasi lac de duarum tabularum expressum uberibus, hoc est testamentum fidei, quia nondum poterant evangelicæ doctrinæ solidam escam sumere. Butyrum uberrimum et pinguissimum evangelicum est testimonium, quod velut oleum fidelibus in signum datur. Vitulum cum lacte et butyro apposuit, quia nec corpus Domini sine lacte legis, nec hoc sine Evangelio esse potest. Sub arbore autem sederunt in Dominicæ passionis signum, cujus prædicatores sunt. ‡‡ **18:9 Ecce in tabernaculo est**, etc. STRAB. Abraham foris cum angelis, Sara in tabernaculo est: quia fortium et doctorum est aperte prædicare, exemplis instruere: infirmorum et insipientium, discere et subditos esse. §§ **18:10 Et habebit filium**, etc. Promittit Deus Saræ sterili filium, dicens: Circa hoc tempus veniam; non tempus, sed qualitatem sui adventus significat, quoniam per filium repromissum fidelis populus erat nasciturus. Unde Isa. LIV et Gal. 4: **Lætare sterilis, quæ non parturis**, etc. **Quo audito**, etc. AUG. Quæst in Gen. Arguitur Sara quia risit, et non Abraham, cum similiter riserit; quia illius risus admirationis fuit, hujus dubitationis, quod dijudicare potuit qui corda novit. Negat Sara se risisse cum Deum non possit latere, sed forte homines putabat. Abraham vero Deum intelligebat, sed humanitatis officia præbendo, quæ tantum infirmæ carni necessaria sunt; mirum est: nisi homines prius arbitratus est, sed in quibus Deum loqui intelligeret, quibusdam signis divinæ majestatis apparentibus: sicut in hominibus Deum apparuisse sæpe Scriptura testatur, sed postea angelos fuisse cognoverunt.

et desierant Saræ fieri muliebria.***

¹² Quæ risit occulte dicens: Postquam consenui, et dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?^{†††}

¹³ Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num vere paritura sum anus?

¹⁴ Numquid Deo quidquam est difficile? juxta conductum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, et habebit Sara filium.

¹⁵ Negavit Sara, dicens: Non risi, timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.^{‡‡‡}

¹⁶ Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: et Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

¹⁷ Dixitque Dominus: Num celare potero Abra-

*** **18:11 *Erant autem,*** etc. Seniorum ætas minor est quam senum, etsi senes appellentur seniores. Unde, secundum medicos, senior vir de muliere seniore filios facere non potest, etiamsi adhuc muliebria fluant. Secundum hoc Abraham miratur Dei potentiam de promissione filii, et hoc miraculum posuisse Apostolum accipere possumus. Emortuum enim corpus non omnino ad generationem erat, si mulier juvenilis ætatis fuisset: sed de provecta ætate generare non poterat: de Cethura enim postea generavit, quia juvenula fuit. Tradunt enim medici quia senex de femina provectoris ætatis etsi muliebria contingant ei generare non possit, de juvenula autem possit. Rursus mulier provectæ ætatis, etsi adhuc muliebria contingant ei, de seniore parere non potest, de juvene potest. Miraculum ergo fuit, quia uterque senex et provectæ ætatis, et desierant muliebria Saræ. ^{†††} **18:12 *Voluptati operam dabo?*** etc. GREG. lib. IX Moral., c. 51 Cura carnis, etc., usque ad quid mens nostra aliud quam gaudium parit? ^{‡‡‡} **18:15 *Non risi,*** etc. AMBR. Vel ideo negavit se risisse, quia ignoravit; ideo risit, quia prophetavit.

ham quæ gesturus sum:§§§

¹⁸ cum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, et benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ?

¹⁹ Scio enim quod præceptorus sit filiis suis, et domui suæ post se ut custodiant viam Domini, et faciant iudicium et justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

²⁰ Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis.*

²¹ Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita,

---

§§§ **18:17 Num celare potero Abrahæ quæ gessurus sum.**

Bene Dominus Abrahæ secreta sua committit, quem voluntatis suæ et secretorum fidelem exsecutorem cognovit; de quo ipse carne nasciturus erat **in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi II Cor. 2.** Promittit quoque Abrahæ non solum præmia, sed obedientiæ filiorum ejus justitiam, et circa eos promissa compleri. Rursumque promittitur Isaac, **in gentem magnam futurus,** et quod **in eo benedicentur omnes gentes terræ.** Quibus verbis duo illi promittuntur: gens Judæorum secundum carnem, et omnes gentes per fidem. * **18:20 Clamor Sodomorum et Gomorrhæ,** etc. AUG. Q. in Gen. Si hæc verba non dubitantis, sed irascentis et minantis accipiamus, nulla est quæstio. Humano enim more ad homines loquitur Deus, et ira ejus sine perturbatione est, quia immutabilis est. Sæpe autem sic minando dicimus: Videamus si non tibi facio, et si non potero tibi facere; vel sciam, id est experiar utrum non possim. Sed perturbatio non cadit in Deum. Mos autem humanæ locutionis est, cui Deus se coaptat, ut humanæ infirmitati conveniat. GREG. lib. V Moral., cap. 7 Peccatum vero cum voce, culpa est in actione. Peccatum vero cum clamore, culpa cum libertate.

ut sciam.†

²² Converteruntque se inde, et abierunt Sodomam: Abraham vero adhuc stabat coram Domino.

²³ Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

²⁴ si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? et non parces loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?‡

---

† **18:21 *Descendam et videbo,*** etc. GREG., Moral., c. 33 Mala hominum non ante credamus quam probemus. Et ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, et tanto crimine involutos inveniens, quasi patientiam prætermisit, et eos igne iudicii ante iudicii diem prævenit: qui cum tranquillitate iudicat, ut majora crimina tarde credantur, et veraciter agnita citius puniantur. GREG., lib. I Reg., c. 178, tom. 1 Quo descenderet Deus, ut quæ essent facta cognosceret? Aut quod non is, qui ubique est, sciret? Sed ut nostræ ignorantiae exemplum discretionis daret, quatenus debeamus mala gravia audita non credere, ipse se dicit ad cognoscendum descendere, de quo omnibus liquet quia et non descendens omnia sciret. HILAR., lib. 9, de Trin. Habemus nescientem Deum, quod tamen non nesciat. Nam cum peccata magna valde sciat esse, rursum descendit ut videat an consummati sunt; et si nondum consummati sunt, ut sciat: intelligimus eum non ea tunc scire, quia prius nesciat; sed tunc scire, quia tempus ad agendum sit. Nescire ergo Deum, non est ignorantiae diminutio, sed temporis plenitudo. ‡ **18:24 *Si fuerint quinquaginta just,*** etc. ISID. Quinquagenarius numerus, a quo usque ad decem descendit, pœnitentiam significat. Unde et quinquagesimus psalmus pœnitentialis est. Si ergo converterentur, salvarentur. Sed cum Deus aspicit delinquentes nolle ad pœnitentiam converti, illico ardorem immoderatæ luxuriæ igne gehennæ compescit. Usque ad decem justos non perire Sodomam dixit, quia si in quolibet per decem præceptorum custodiam Christi nomen inveniatur, non peribit. Denarii enim numeri figura et crucem Christi significat.

²⁵ Absit a te ut rem hanc facias, et occidas justum cum impio, fiatque justus sicut impius, non est hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.

²⁶ Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

²⁷ Respondensque Abraham, ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis. §

²⁸ Quid si minus quinquaginta justis quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque,

---

§ **18:27 Loquar ad Dominum,** etc. GREG. lib. XVIII Moral., c. 33 Mystice. Sancti quanto magis divinitatis interna prospiciunt, tanto magis se nihil esse conspiciunt. Nusquam legitur Abraham se cinerem et pulverem professum esse, nisi cum meruit Dei locutionem habere. Et ait: **Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis,** etc. Fortasse enim aliquid se esse crederet, si veram essentiam, quæ super ipsum est, non sensisset. Unde et David exclamat: **Memento, Domine, quoniam pulvis sum Psal. 10,** etc. Moraliter. Quosdam per tumorem sensus non elevat, sed per misericordiæ opera; quidam dum se terrenis abundare conspiciunt, veras divitias non requirunt, et æternum regnum non amant, quia temporalia sufficere putant. Non est ergo sensus in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt. Sed qui bonis male utitur, hic agit ut per edacitatis ingluviem eo, quo vivere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum divitem cruciabant tormenta Luc. 16: dives tamen Abraham fuerat, qui Lazarum in sinu tenebat. Ait tamen: **Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis,** etc. Quid divitias suas æstimabat, qui seipsum pulverem cineremque putabat? Aperte cernimus in quo loco se posuerat, qui se pulverem et cinerem, etiam cum Deo loqueretur, æstimabat. Qua ergo pœna feriendi sunt, qui ad summa non proficiunt et de minimis se extollunt?

universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.**

²⁹ Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

³⁰ Ne quæso, inquit, indigneris, Domine, si loquar: quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

³¹ Quia semel, ait, cœpi loquar ad Dominum meum: quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

³² Obsecro, inquit, ne irascaris, Domine, si loquar adhuc semel: quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.

³³ Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: et ille reversus est in locum suum.

19

¹ Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, et sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, et ivit obviam eis: adoravitque

---

** **18:28 Quinque fuerint.** Quinque civitates igneis imbribus combustæ. Omnes enim qui quinque corporis sensus libidine tractaverunt, futuro incendio sunt cremandi. **Quid si inventi,** etc. ALC. Non necesse est hoc de omni loco accipere. De Sodomis autem potuit dici, quia sciebat Deus nec decem esse ibi, et ideo sic respondebatur Abrahæ ad exaggerationem iniquitatis Sodomorum **Decem.** Denarius crucem Christi designat quia X littera, qua denarius exprimitur, in figura crucis formatur. **Dixit.** Sciebat enim nec unum ibi esse præter Lot; ad exaggerandam iniquitatem hoc dicitur, sicut apud Jeremiam: **Videte si inveniatis hominem facientem justitiam** Jer. 5; quasi: Invenite vel unum, et parco eis.

pronus in terram,*

² et dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi: lavate pedes vestros, et mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus.†

³ Compulit illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius fecit convivium, et coxit azyma, et comederunt.‡

⁴ Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum a puero usque ad senem, omnis populus simul.

---

* **19:1 Veneruntque duo angeli,** etc. Notandum quod tres angeli numero impari Abrahæ apparent, quia numero impari Deus gaudet. Sodomam venerunt pari numero, id est duo, qui numerus primus ab unitate recedit, et princeps est alteritatis, quasi femineam figurans mollitiem. Venerunt in **vespere**, quia jam Sodomitis occubuerat sol justitiæ. **Qui cum vidisset,** etc. Dum occurrit Lot et adorat, angelos videtur intelligere; dum ad refectionem corporis invitat, homines videtur putare. Sic de his et de illis qui Abrahæ apparuerunt idem intelligendum est. Ex hoc autem loco Scripturæ et multis aliis commendatur virtus hospitalitatis. Unde Paulus Heb. 13: **Hospitalitatem nolite oblivisci: per hanc enim placuerunt quidam Deo, angelis hospitio receptis.** Glossa Græca. Notandum ubi beneficia Dei explicantur, Deum adesse; ubi vero supplicia exercentur, angelos mitti; ut sciamus Deo benefacere, jucundum et placitum Deo proprie esse ulcisci vero Deo ingratum esse. † **19:2 Lavate.** Quod hospitibus solet fieri, ut affectus terreno pulvere sordidati, et acedia, et pusillanimitate, tanquam pulverulentis squaloribus, emundentur. Unde in monasteriis pro venientibus de via oratio celebratur. ‡ **19:3 Compulit illos.** ALC. Angeli quasi coacti domum Lot ingrediuntur, ut charitas ipsius tentata et probata remuneraretur, et ut ostenderetur quantum esset hospitalitatis bonum. Hospitalem domum ingressi sunt, et hospitem liberaverunt; clausas hospitibus domos ignis ingressus peccatores perdidit.

⁵ Vocaveruntque Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

⁶ Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait:

⁷ Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

⁸ Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. §

⁹ At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, ut advena; numquid ut iudices? te ergo ipsum magis quam hos affligemus. Vimque faciebant Lot vehementissime: jamque prope erat ut effringerent fores.

¹⁰ Et ecce miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Lot, clausuruntque ostium: **

¹¹ et eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate

---

§ **19:8 Habeo duas filias.** AUG., Q. in Gen. Utrum admitenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumlibet peccatorum, ut faciamus mala, ne fiant graviora: an perturbationi Lot, non sit consilio tribuendum, merito quæritur? et nimirum periculosissime hæc compensatio admittitur. Si autem perturbatio mentis fuerit, nullo modo est imitanda. **

19:10 Et introduxerunt ad se Lot. GREG., l. VI Moral., cap. 16 Malis adversantibus intra domum Lot reducitur et munitur: quia quisque justus pravorum insidias sustinens, ad mentem revertitur, et manet interritus. Sodomitæ in domo Lot ostium invenire nequeunt: quia corruptores mentium contra vitam justii nullum reprehensionis aditum inveniunt. Percussi cæcitate quasi domum circumeunt, quia invidentes facta et dicta perscrutantur. Sed quia de vita justii, fortis et laudabilis actio ubique obviat, errantes parietem palpant.

a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.††

12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13 delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos.

14 Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias ejus, et dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.‡‡

15 Cumque esset mane, cogeabant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, et duas filias quas habes: ne et tu pariter pereas in scelere

---

†† 19:11 *Percusseruntque cæcitate.* AUG. ubi supra. Græce, id est, *avidentia*, si possit dici, quæ faciat non videri, non omnia, sed quod non est opus. Quomodo enim deficerent quærendo ostium, si cæcitate percussi essent, ut nihil viderent? sua enim calamitate turbati, nihil ulterius requirerent. Hac percussi erant, qui Eliseum quærebant, et qui Christum post resurrectionem cum ipso ambulantes non cognoscebant. ‡‡ 19:14 *Egressus*, etc. HIER., in Q. Hebr. In sequentibus filiæ Lot virgines fuisse leguntur; et ipse ad Sodomitas dixit: *Ecce duæ filiæ meæ quæ non cognoverunt virum*, etc. Nunc autem dicitur habuisse generos. Sed quidam arbitrantur eas quæ viros habuerunt in Sodomis perisse, et quæ virgines erant cum patre exisse. Sed Hebraica veritas habet. *Egressus est Lot, et locutus est ad sponsos qui accepturi erant filias ejus:* virgines ergo filiæ necdum fuerant matrimonio copulatæ.

civitatis. §§

¹⁶ Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, et manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret Dominus illi.

¹⁷ Eduxeruntque eum, et posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte saluum te fac, ne et tu simul pereas.***

¹⁸ Dixitque Lot ad eos: Quæso, domine mi,

¹⁹ quia invenit servus tuus gratiam coram te, et magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, et moriar:

²⁰ est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea: numquid non modica est,

---

§§ **19:15** *Cumque esset mane,* etc. ISID. Mystice. Lot frater Abraham, justus et hospitalis in Sodomis, significat corpus Christi, quod in omnibus sanctis inter impios gemit, quorum factis non consentit, et a quorum permixtione liberabitur in fine sæculi, illis damnatis supplicio-ignis æterni *** **19:17** *In monte.* STRAB. Moraliter. Mons altitudinem virtutum significat, ad quam angelus hortatur, secundum illud Marci 19. **Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes,** etc. Qui vero viderit se non posse conscendere, melius est ut in Segor, id est in parvula remaneat, contentus laicali et communi vita, quam montem virtutis arripiat et ad sæcularia redeat. Virginitas altus mons est ad quam angelus hortatur: si quis videt se non posse conscendere, maneat in Segor, id est in legitimo conjugio, quia melius est mediocri bono uti, quam per abrupta libidinis præcipitari. Unde I Cor. 7: **Propter fornicationem unusquisque uxorem habeat. Nec possum in monte:** scilicet perturbatus non credebat Domino, quem in angelis agno scebat, sicut perturbatus filias prostituerebat.

et vivet anima mea?^{†††}

²¹ Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.^{‡‡‡}

²² Festina, et salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor.

²³ Sol egressus est super terram, et Lot ingressus est Segor.

²⁴ Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gom-

---

^{†††} **19:20 *Est civitas***, etc. ISID. Allegorice. Sodoma interpretatur *cæcitas*, et exprimit mundana desideria: altitudo montium, speculatio perfectorum. Sed quia multi mundi illecebras fugiunt, tamen in actione positi contemplationis apicem subire nequeunt, exivit Lot a Sodomis, sed ad montana non pervenit. Unde Lot ait: ***Est civitas hæc juxta***, etc. ***Juxta*** dicitur, et tamen ad salutem tuta, quia activa vita nec a mundi curis ex toto discreta, nec a gaudio æternæ salutis est aliena. ***Ad quam possum***, etc. Qui ad contemplativam ascendere non sufficiunt, ad activam vitam confugiunt, in qua salvantur. GREG., Past. 3, 28 ***Moral.*** Ardentem Sodomam fugere, etc., ***uque ad*** unde ad Lot dicitur: ^{‡‡‡} **19:21 *Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas***, quia cum Deo oratio funditur, talis vita conjugii non damnatur; unde I Cor. 7: ***Nolite fraudare invicem***, etc.

orrham sulphur et ignem a Domino de cælo:§§§

²⁵ et subvertit civitates has, et omnem circa regionem, universos habitatores urbium, et cuncta terræ virentia.*

²⁶ Respiciensque uxor ejus post se, versa est in

---

§§§ **19:24 *Igitur Dominus pluit super Sodomam,*** etc. GREG. Sulphur, fetor carnis, ignis, ardor carnalis desiderii; cum Dominus carnis scelera punire decrevisset, qualitate ultionis innotuit macula criminis. Sulphur enim fetet, ignis ardet; qui ergo ad perversa desideria carnis fetore arserant, jure sulphure et igne perierunt, ut ex justa pœna discerent quod injusto desiderio fecissent. STRAB. Notandum quia primos peccatores aqua diluvii exterminavit, qui similiter offenderant Deum concupiscentia carnis. Sodomitæ vero graviori supplicio, ignis scilicet et sulphuris diluvio, perierunt. Licet enim illi mensuram excederent, quasi naturaliter peccabant; isti vero contra naturam: ideo gravissimi supplicii exemplo damnati sunt. * **19:25 *Universos habitatores.*** ALC. Infantes cum parentibus in Sodomis cremati sunt, ne posset adverti impiissimum facinus Sodomitarum, si de origine eorum aliquod remaneret vestigium. Et provisum est illis, ne diu viventes sequerentur exempla patrum et gravius punirentur. Parentes quoque tam pro se quam pro eis rei sunt. Mors enim filiorum crimen est parentum. Ideo futuri sunt accusatores eorum. Est etiam qualecunque beneficium, non reum esse, qui gloriosus non est; prodest enim pauperem non esse, qui rex esse non potest.

statuam salis.†

27 Abraham autem consurgens mane, ubi steterat prius cum Domino,

28 intuitus est Sodomam et Gomorrhham, et universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.

29 Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.‡

30 Ascenditque Lot de Segor, et mansit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) et mansit in spelunca ipse, et

---

† **19:26 *Respiciensque uxor ejus.*** ISID. Mystice. Uxor, eorum genus figurat qui gratia vocati retro aspiciunt, et ad ea quæ reliquerant redire contendunt; de quibus dicitur Luc. 9: ***Nemo ponens manum in aratro, et respiciens retro, aptus est regno Dei.*** Ideo prohibetur illis retro aspicere. In quo ostenditur non esse redeundum ad veterem vitam, his qui per gratiam sunt regenerati, si ultimum cupiunt evadere incendium; uxor retrospectiva in salem versa est, exemplum facta scilicet, et condimentum unde alii saliantur. Unde Christus ait Luc. 17: ***Mementote uxoris Lot,*** ut nos scilicet tanquam sale condiret, ne negligentes essemus, sed prudenter caveremus. ‡ **19:29 *Cum enim subverteret,*** etc. Innuit Scriptura magis meritis Abrahæ Deum liberasse Lot, ut intelligamus justum esse dictum, quodammodo, maxime quia colebat unum verumque Deum, et comparatione Sodomorum, inter quos vivens ad simile scelus flecti non potuit. ***Recordatus est Abrahæ.*** Patet meritis Abrahæ Lot fuisse liberatum, quem Scriptura appellat justum. Et sciendum quia justus erat, non sicut Abraham, sed comparatione Sodomitarum.

duæ filiæ ejus cum eo. §

³¹ Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ. **

³² Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen. ††

³³ Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est major, dormivitque cum patre;

---

§ **19:30 Ascenditque,** etc. Sic conjugati de humilitate activæ vitæ aliquando ascendunt ad altitudinem contemplativæ. **Ascenditque Lot de Segor;** etc. HIER. in Q. Hebr., tom. 3 Quæritur cur cum primum montis fugæ Segor prætulit, etc., usque ad ambigere non debuit. ** **19:31 Dixitque major ad minorem,** etc. Quod pro excusatione dicitur filiarum, quia genus humanum defecisse putaverunt, ideoque cum patre accubuerunt. Non autem excusat patrem quod sequitur, **et nescivit quod dormissent cum eo;** appungunt enim desuper Hebræi obelo, quasi superfluum, quasi incredibile sit, quia rerum natura non capiat coire quempiam nescientem. STRAB. Lot inexcusabilis est, primo quia angelo non credit; deinde quia inebriatus est, et fuit peccatum causa peccati. HIERON. Sic prava suggestio et delectatio, ut incestæ mulieres, insidiantur continentibus, ut accepta occasione, torpentes vino fallaciæ imbuant, et a statu rectitudinis quasi ignorantes dejiciant. †† **19:32 Veni, inebriemus,** etc. ALC. Didicerant duæ filiæ Lot consummationem mundi futuram per ignem: sed, tanquam puellæ non perfectæ, neque sciebant quod, Sodomitis igne vastatis, multum spatium integrum remaneret; et suspicatæ sunt tale aliquid factum, quale in temporibus Nœ audierant, et ad reparandum genus humanum superstites se esse cum patre. Et quamvis grande crimen concubitus patris, gravior videbatur impietas, si servata castitate spem posteritatis delerent. Ideo consilium ineunt, et patris mœstitiam vel rigorem vino molliunt, et singulis singulæ noctibus suscipiunt ab ignorante conceptum, nec repetunt.

at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.‡‡

³⁴ Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

³⁵ Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: et ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

³⁶ Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo. §§

³⁷ Peperitque major filium, et vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem. ***

³⁸ Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen ejus Ammon, id est, Filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

---

‡‡ **19:33 Dederunt**, etc. ISID. Lot in hoc loco legem significat, quia quidam ex illa procreati, et sub illa positi, male intelligendo quodam modo se inebriant; eamque non legitime utendo, infidelitatis opera pariunt. Bona est enim lex, si quis ea legitime utatur.

§§ **19:36 Conceperunt ergo**, etc. HIER. Moab interpretatur **ex patre**, et totum nomen etymologiam habet. Ammon vero, cujus quasi causa nominis redditur, **filius generis mei**, sive, ut melius est in Hebræo, **benammi** id est **filius populi mei**, sic derivatur, ut ex parte sensus nominis, ex parte ipse sit sermo. Ammon enim, a quo Ammonitæ, vocatur **populus meus**. *** **19:37 Vocavit nomen ejus Moab**, etc. THEOD. Videtur hæc impudentior, quæ suum incestum ad posterum quoque transmittere voluit. Moab enim **de patre** significat: altera verecundior, quæ filio nomen indidit, Benammi, id est **filius populi mei**.

20

¹ Profectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades et Sur: et peregrinatus est in Geraris.*

² Dixitque de Sara uxore suo: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, et tulit eam.†

³ Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, et ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

⁴ Abimelech vero non tetigerat eam, et ait: Domine, num gentem ignorantem et justam interficies?

⁵ nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: et ipsa ait: Frater meus est? In simplicitate cordis mei, et munditia manuum mearum feci hoc.

⁶ Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde feceris: et ideo custodivi te ne peccares in me, et non dimisi ut tangeres eam.

⁷ Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est: et orabit pro te, et vives: si autem

---

* **20:1 Profectus inde**, etc. Cades, **fons iudicii**; Sur, **angustia**; quibus figuratur patientia. † **20:2 Dixitque de Sara**, etc. AUG. Quæri solet quomodo in illa ætate Abraham pro Saræ pulchritudine periclitari timuerit: sed formæ illius vis miranda est, quæ adhuc amari poterat. **Dixitque de Sara**, etc. ISID., in Gen., tom. 6 Tacuit uxorem, dixit sororem, ne ipse occideretur, et illa captiva ab alienigenis possideretur, certus quod a Deo inviolata servaretur, sicut apud Pharaonem, etc., usque ad **Nolite vocare patrem super terram, unus est enim Pater vester qui in cælis est. Dixitque**, etc. AUG. Quod dicitur Abimelech pro Sara, **Et peperci tibi ne peccares in me**, advertendum est Deum fecisse, quando admonuit uxorem esse Abrahæ, quam putabat sororem. Et notandum quod in Deum peccatur, cum talia committuntur quæ putant homines vel non esse peccata, vel levia haberi tanquam in carne peccata.

nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, et omnia quæ tua sunt.‡

8 Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: et locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, et dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10 Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: et interficient me propter uxorem meam:

12 alias autem et vere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meæ, et duxi eam in uxorem. §

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum: in omni loco, ad quem ingrediemur,

---

‡ 20:7 *Orabit pro te*, etc. CHRYSOST., hom. 45 in Gen. Scias autem quod illius preces tibi vitam præbebunt. § 20:12 *Alias*

autem, etc. HIERON. Quoniam in Hebræo habetur *vegam* id est, etiam vere *soror mea est, filia patris mei, sed non filia matris meæ*, et sonat magis quod soror Abrahæ fuerit. In excusationem dicimus nondum tales nuptias lege prohibitas. *Filia patris*. Alia translatio, apertius, *a patre, et non ex matre*; erat enim filia Aran fratris Abrahæ, soror Lot.

dices quod frater tuus sim. **

¹⁴ Tulit igitur Abimelech oves et boves, et servos et ancillas, et dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam, ††

¹⁵ et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita. ††

¹⁶ Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, et quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam. §§

¹⁷ Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech et uxorem, ancillasque ejus, et pepere-

---

** **20:13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam,** etc. Postquam sermo Dei repulsus est a Judæa, omnes fideles sunt Christi fratres et sorores; unde Matth. 12: **Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse frater meus, et soror, et mater.** †† **20:14 Tulit igitur:** Allegorice Abraham significat Christum, Sara Ecclesiam. Abraham honoratur propter Saræ pulchritudinem, et Christus propter Ecclesiam; unde psal. LXVII: **Mirabilis Deus in sanctis suis.** Habebat Sara virum, sed latebat; habet Ecclesia Christum qui in sæculo non videtur, in cœlo receptus. †† **20:15 Ubicumque tibi,** etc. Qui aliquando terrore principum credere distulerant, eisdem jubentibus ad Ecclesiam, quæ Christi soror et uxor est, sese contulerunt, et per omnes mundi partes gloriam Christi et Ecclesiæ dilataverunt. §§ **20:16 Mille argenteos,** etc. Quasi jocando loquitur: quia illa dixit fratrem suum esse qui maritus erat, et hortatur ut in posterum hoc meminerit, ne deinceps simile improprium deprehensa incurrat. Mille argentei dantur Christo, cum eloquentes doctores mundi de gentili conversatione ad fidem Christi tenendam et prædicandam assumuntur. Millenarius enim ex denario quadratus, stabilem et solidam designat evangelicæ prædicationis doctrinam.

runt:***

¹⁸ concluderat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.

21

¹ Visitavit autem Dominus Saram, sicut promiserat: et implevit quæ locutus est.*

² Conceptitque et peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

³ Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac:

⁴ et circumcidit eum octavo die, sicut præceperat ei Deus,†

*** **20:17 Orante autem.** Orante Filio Patrem, sanatur infecunditas mundanorum, et principum, et subditorum populorum.

* **21:1 Visitavit autem Deus Saram,** etc. Circumcisionis figura multiformis est. Signaculum enim est secundum Apostolum justitiæ fidei, Abrahæ et semini ejus, et judicium castigandi eos qui ad hoc semen et fidem pertinerent; et prophetia nascitur de hoc semine Salvatoris, qui nos in præsentem per baptismum ab omni peccato mundaret, et in futuro post resurrectionem ab omni mortis corruptione liberaret. Octonarius autem resurrectionis gloriæ convenit: Dominus enim octavo die, id est post septimam sabbati resurrexit; et nos post sex ætates hujus sæculi, et septimam sabbati, id est, quietem animarum, quæ interim in alia vita geritur, quasi octavo tempore resurgemus, ab omnibus carnalibus concupiscentiæ corruptionibus et vitiis in quibus luxuria maxime regnat expoliati. † **21:4 Circumcidit** etc. STRAB. Circumcisio cum ob multas causas præcepta sit, specialiter figuram Christi prætendit, qui nos per baptismum veteri homine exuit, et in futuro post resurrectionem circumcidet omnem mortalitatem et corruptionem. Quod autem octavo die circumcisus est Isaac, designatur octava sæculi ætas, quando generaliter resurrectio sanctorum celebrabitur.

⁵ cum centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac.

⁶ Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

⁷ Rursumque ait: Quis auditurus crederet Abraham quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni?

⁸ Crevit igitur puer, et ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.‡

⁹ Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:§

¹⁰ Ejice ancillam hanc, et filium ejus: non enim

---

‡ **21:8 Crevit igitur puer,** etc. Crescit, qui ascensiones in corde disponens, ad solidum doctrinæ cibum pervenit. Unde cresce, et manducabis me. **Crevit,** etc. AUG. Nec in die nativitatibus, nec in die circumcissionis filii sui, sed in die ablactationis convivium fecit: quia debet magnum esse gaudium spiritualis ætatis, quando talis factus est homo qui pascatur solido cibo, eis simile quibus dicitur I Cor. 3: **Lac vobis potum dedi, non escam.** § **21:9 Cumque vidisset Sara.** etc. HIER. Dupliciter hoc exponitur: vel quod idolis ludos fecerit, juxta illud Exod. 32: **Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.** Vel quod adversum Isaac, quasi majoris ætatis loco, sibi primogenita vindicaverit; quod Sara audiens non tulit.

erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. **

11 Dure accepit hoc Abraham pro filio suo. ††

12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, et super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia in Isaac vocabitur tibi semen.

13 Sed et filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. ††

14 Surrexit itaque Abraham mane, et tollens panem et utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, et dimisit eam. Quæ cum

---

** **21:10 Ejice ancillam hanc**, etc. BED., c. 21; ISID., c. 17, in Gen. Quæritur cur antea Sara voluit de ancilla filium suscipere, aut cur cum matre eum nunc jubet expelli? Quod non facit zelo accensa, sed prophetiæ mysterio compulsa. Agar enim, secundum Apostolum, in servitatem genuit carnalem populum; Sara vero spirituales et liberum, qua libertate Christus nos liberavit. Significabatur ergo hoc mysterio, priorem populum in servitute generatum non manere in domo Saræ, id est Ecclesiæ, in æternum, nec esse hæredem vel consortem Christianorum, nec cum filio nobili, id est populo fideli, regnum gloriæ possidere. †† **21:11 Dure accepit**, etc. AUG. Quæritur quare contristatus sit Abraham, cum hæc prophetia fuerit, quam ipse magis quam Sara noscere debuit: sed ex revelatione hoc dixit Sara, quod sibi prius fuerat revelatum. Ille vero paterno affectu commotus est, cui Dominus postea revelavit. Vel forte ambo prius nescierunt quid esset, et per Saram nescientem prophetizatum est cum muliebri animo mota est propter ancillæ superbiam. †† **21:13 Quia semen tuum**. AUG. Notandum quod et Ismæel a Deo semen Abrahæ dictus est, quod Apostolus ait Rom. 9: **Non filii carnis, sed filii promissionis æstimabuntur in semine**. Sed hoc proprie ad Isaac pertinet, qui non filius carnis, sed promissionis, et semen spirituale ex promissione est, non ex carne.

abiisset, errabat in solitudine Bersabee. §§

¹⁵ Cumque consumpta esset aqua in utre, abjecit

---

§§ **21:14 Tollens panem.** etc. ALC. EX BEDA, c. 21 Cum ergo Abraham ejiceret Agar, tollens panem, ideo humeris imposuit, etc. usque ad quia quidam de populo sub umbra ligni crucis refugium petituri sunt. **Sumpsit panem et utrem aquæ.** AUG. Q. in Gen. tom. 3 Quæritur quomodo imposuit in humeris puerum tam grandem? Nam qui fuerat antequam esset natus Isaac, tredecim annorum circumcisis, cum esset Abraham nonaginta novem, et natus sit Isaac centenario patre; ludebat autem Ismæl cum Isaac quando Sara commota est, utique cum puero grandiusculo, qui jam fuerat ablactatus: profecto plus quam sedecim annorum fuit quando cum matre expulsus est. Sed ut hoc quod cum parvulo ludit, per recapitulationem dictum accipiamus, antequam ablactaretur Isaac; etiam sic amplius quam tredecim annorum puer humeris matris non potuit imponi; sed subaudiendum est, dedit puerum suum, etc. **Imposuit scapulæ ejus.** HIER. in Q. Hebr. Quando Isaac natus est, tredecim annorum erat Ismæl, et post ablactationem ejus cum matre expellitur. Apud Hebræos varia opinio est, aliis asserentibus quinto anno ablactationis tempus ejus statutum, aliis duodecimo. Nos igitur, ut breviorē eligamus ætatem, post decem et octo annos supputamus Ismælem ejectum cum matre, nec convenire jam adolescentem matris sedisse cervicibus. Verum est autem illud Hebrææ linguæ idioma, quod omnis filius ad comparisonem parentum infans vocetur et parvulus. Romæ quoque usque hodie omnes filii infantes vocantur.

puerum subter unam arborum, quæ ibi erant.***

¹⁶ Et abiit, seditque e regione procul quantum potest arcus jacere: dixit enim: Non videbo morientem puerum: et sedens contra, levavit vocem suam et flevit.

¹⁷ Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque angelus Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.†††

¹⁸ Surge, tolle puerum, et tene manum illius:

*** **21:15 *Abjecit puerum.*** etc. HIER. Quod sequitur: ***Et projecit puerum subter unam abietem, et abiens sedit contra longe quasi jactus sagittæ.*** Dixit enim: Non videbo mortem parvuli mei, et sedit contra eum; et statim jungitur. Exclamavitque puer et flevit; et audivit Dominus vocem pueri de cælo, ubi erat, et dixit angelus ad Agar: Nullum moveat. In Hebræo enim prius hoc scriptum est: ***Non videbo mortem pueri mei.*** Ita consequenter legitur, quod Agar sederit contra puerum, et levaverit vocem, et flevit, et exaudierit Deus vocem parvuli. Flente enim matre et mortem filii præstolante, Deus exaudivit puerum, quem pollicitus erat futurum in gentem magnam. Mater enim non suam mortem, sed filii deplorat. AUG. Q. in Gen., tom. 3 Quæritur quomodo mater, etc., usque ad sicut sæpe faciunt cujuslibet ætatis ambulantes. ††† **21:17 *Exaudivit autem.*** BED. et ISID. ubi supra. Puer exclamat plorans, et Deus exaudivit; et monstrante angelo, illa fontem aspicit, et pro illis dicitur qui ad Christum convertuntur, et deflentes peccata exaudiuntur, apertis oculis cordis vident fontem aquæ, id est, Christum, qui ait Joan. VII ***Qui sitit, veniat ad me et bibat.*** Angelus Eliam significat, per quem populus crediturus est. Unde Malach. 4: ***Ecce ego mittam vobis Eliam, qui convertat corda patrum in filios. Angelus Domini.*** ISID. Quod eum qui loquitur ad Agar, prius angelum, postea Dominum Scriptura pronuntiat, Filium Dei fuisse credendum est, qui per legem et prophetas locutus est, qui per obedientiam paternæ voluntatis angelus vocatur, secundum naturam Deus.

quia in gentem magnam faciam eum.

¹⁹ Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, et implevit utrem, deditque puero bibere.

²⁰ Et fuit cum eo: qui crevit, et moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

²¹ Habitavitque in deserto Pharan, et accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

²² Eodem tempore dixit Abimelech, et Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis.†††

²³ Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, et posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, et terræ in qua versatus es advena.§§§

²⁴ Dixitque Abraham: Ego jurabo.

²⁵ Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abstulerunt servi ejus.

²⁶ Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed et tu non indicasti mihi, et ego non audivi præter hodie.

²⁷ Tulit itaque Abraham oves et boves, et dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.

²⁸ Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

²⁹ Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

---

††† **21:22 Eodem tempore.** AUG. ubi supra. Quæri potest quando cum Abimelech pactum fecit Abraham, etc., usque ad quem illa nesciret. §§§ **21:23 Jura ergo,** etc. Sæpe qui foris sunt, fidelium conversatione inducti eisdem desiderant sociari, et eorum exemplis ad melius informari, ut et sibi consulant et proximorum saluti.

³⁰ At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

³¹ Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.*

³² Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

³³ Surrexit autem Abimelech, et Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, et invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.†

³⁴ Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

22

¹ Quæ postquam gesta sunt, tentavit Deus Abraham, et dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille

---

* **21:31 Idcirco vocatus est**, etc. Duplex causa est cur appellatus sit in Hebræo **Bersabee**: vel quia septem agnas accepit Abimelech de manu Abrahæ. Septem enim dicuntur **sabee**, vel quia ibi juraverunt, **sabaa** enim significat **juramentum**. Si autem hanc causam supra hoc nomen legimus, per prolepsim dictum est; sicut Bethel, et Galgala, quæ, antequam haberent hæc vocabula, aliter vocabantur. Notandum ex prioribus et præsentis loco quod Isaac non sit natus ad quercum Mambre. **Alon** Hebraice Latine quercus ut in Hebræo habetur, sed in Geraris, ubi Bersabee usque hodie oppidum est, quæ provincia ante non grande tempus ex divisione præsidum Palæstinæ **Salutaris** dicta est. Unde habitavit Abraham in terra Palæstinorum diebus multis. † **21:33 Abraham vero**, etc. AUG. Abraham sicut Stephanus dicit non acceperat hæreditatem ibi, nec spatium pedis. Sed intelligenda est hæreditas, quam Deus gratis daturus erat, non pretio empta. Intelligitur autem spatium circa puteum ad illud emptionis spatium quo fuerant septem agnæ datæ, quando Abimelech et Abraham sibi juraverunt.

respondit: Adsum.*

² Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.†

³ Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, et Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei

---

* **22:1 Quæ postquam**, etc. AUG., Quæst. in Gen., tom. 3 Jacobus dicit quod neminem tentat Deus; sed usualiter, tentare, pro eo quod est pro are, dicimus. Jacobus autem dicit de ea tentatione, qua quisque peccato [*AL.*, peccator] implicatur. Unde I Thess. 1: **Ne forte tentaverit vos is qui tentat.** Alibi enim scriptum est Deut. 13: **Tentat vos Deus vester; ut sciat si diligatis eum, id est, vos scire faciat.** Vires enim dilectionis suæ homo ignorat, nisi experimento cognoscat. † **22:2 Tolle filium**, etc. ALC. in Gen., tom. 1 Non statim jussus est Abraham filium occidere, sed triduo ad immolandum ducere, ut longitudine temporis tentatio augetur. Per triduum enim, crescentibus curis, paterna viscera cruciantur, et prolixo spatio pater filium intuetur, cibum cum eo sumit, tot noctibus pendet puer in amplexu patris, cubat in gremio, et per singula momenta in paterno affectu dolor occidendi filii cumulatur. **Quem diligis**, etc. BEDA in Gen., c. 22 De charitatis admonitione et nominis recordatione tentatio cumulatur, et paternus affectus movetur in memoria promissionis, quia dictum est: **In Isaac vocabitur tibi semen**, tanquam si ille occideretur, tota spes promissionis frustraretur. **Vade in terram.** HIER. Q. Hebr., tom. 3 Aiunt Hebræi hunc montem esse in quo postea templum ædificatum est in area ornæ Jebusæi. Unde 2, Par. 3: **Cœperunt ædificare templum mense secundo, secunda die mensis, in monte Moria**, qui idcirco **illuminans** interpretatur et **lucens**, quia ibi est **debir** id est oraculum Dei, et spiritus qui homines docet veritatem et prophetias inspirat.

Deus.‡

⁴ Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum
procul:§

⁵ dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum
asino: ego et puer illuc usque properantes,

---

‡ **22:3 *Asinum suum ducens***, etc. ISID. in Gen., c. 18 Asinus insensatam stultitiam Judæorum significat, quæ portabat omnia sacramenta et nesciebat. § **22:4 *Die autem tertio***. HIER. ubi supra. Notandum quia de Geraris usque ad montem Moria, id est sedem templi, iter trium dierum sit: et Abraham illuc die tertio pervenisse dicitur. Male ergo putant Abraham illo tempore habitasse apud quercum Mambre, cum ad montem Moria vix unius diei plenum iter sit. Triduum quo venerunt ad locum sacrificii, tres ætates significat, ante legem, ab Abraham usque ad Mosen; sub lege, a Mose usque ad Joannem; inde usque ad Dominum; et quidquid restat, tertius dies est gratiæ, in qua tertia ætate sacrificium completum est Christi.

postquam adoraverimus, revertemur ad vos.**

⁶ Tulit quoque ligna holocausti, et imposuit

** **22:5 Exspectate hic,** etc. ISID. ubi supra. Audi Apostolum: **Cæcitas ex parte contingit in Israël,** hoc est, **cum asino,** ut **plenitudo gentium intraret,** hoc est, **postquam adoraverimus.** Ubi sacrificium crucis per gentes fuerit prædicatum, hoc est, **ubi plenitudo gentium intraverit, revertemur ad vos,** hoc est, **et sic omnis Israël salvus fiet.** Duo servi dimissi, nec perducti ad locum sacrificii, Judæi sunt qui, serviliter viventes et carnaliter sapientes, non intellexerunt humilitatem et passionem Christi. Duo quidem, quia in duas partes dividendi, quod factum est peccante Salomone, quando divisus est populus loco regni, non errore impietatis, quibus dicitur Jer. 3: **adversatrix Israël, et prævaricatrix Juda. Ego et puer;** etc. ALC. Indubitanti animo mactare filium volebat. Laudandus in constantia offerendi et in fide suscitandi. Sciebat enim certissime Deum fallere non posse, et licet puer occideretur, promissionem tamen Dei salvam permanere. Unde Apostolus Hebr. 11: **Fide Abraham non hæsitavit, cum unicum offerret, in quo acceperat repromissionem, credens quia et a mortuis potens est suscitare Deus. Dixit Abraham.** ISID. ubi supra. Abraham, unicum filium ducens ad immolandum, Deum Patrem significat. Abraham senex filium suscepit, Deus autem non senescit, sed promissio de Christo quodammodo senuerat, quando natus est. Inchoavit ab Adam, quando dictum est: **Erunt duo in carne una** Gen. 2; et completa est sexta ætate sæculi. Senectus Saræ in plebe Dei, hoc est, in multitudine prophetarum, hoc idem significat quia in fine temporum ex plebe sanctorum animarum natus est Christus. Sterilitas ejus significat quod in hoc sæculo spe salvi facti sumus, et in Christo, tanquam in Isaac, omnes nati sumus, quem partum Ecclesiæ [**AL., Ecclesia**] in fine temporum non natura, sed gratia procreavit. Abraham ergo Deum Patrem significat, Isaac Christum. Sicut enim Abraham unicum et dilectum filium victimam Deo obtulit, sic Deus Pater unigenitum Filium pro nobis tradidit. Et sicut Isaac ligna portabat, quibus imponendus erat, sic Christus crucem, in qua figendus erat.

super Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem et gladium. Cumque duo pergerent simul,

⁷ dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis et ligna: ubi est victima holocausti?

⁸ Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter.

⁹ Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, et desuper ligna composuit; cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.††

¹⁰ Extenditque manum, et arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

¹¹ Et ecce angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

¹² Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, et non pepercisti uni-

---

†† **22:9 Cumque alligasset**, etc. ISID. ubi supra. Isaac ligatis pedibus altari superponitur, et Christus cruci affigitur. Sed quod figuratum est per Isaac, translatum est ad arietem, quia Christus ovis. Ipse enim filius, quia natus; aries, quia immolatus. In vepribus hæret aries, crux cornua habet. Si enim duo ligna compingantur, crucis species redditur. Unde Habac. 3: **Cornua in manibus ejus**. Cornibus ergo hærens aries, Christus crucifixus est. Vepres autem spinæ: spinæ iniquæ, quæ Dominum suspenderunt. Inter spinas enim peccatorum suspensus est. Unde Jer.: **Spinis peccatorum suorum circumdedit me populus hic Jer: 38** Alii hunc arietem in vepribus ligatum, Christum ante immolationem spinis coronatum intelligunt.

genito filio tuo propter me.‡

¹³ Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. §§

¹⁴ Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. ***

¹⁵ Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de cælo, dicens:

¹⁶ Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

¹⁷ benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum

---

‡ **22:12 Non peperceris,** etc. AUG. ubi supra. Nunquid non pepercit Abraham filio suo propter angelum? Sed in angelo figuratus est Dominus, qui Deus est et magni consilii angelus. Erat enim in angelo Deus, et ex ejus persona loquebatur. Hoc magis in sequentibus apparebit, cum dicitur: **Et vocavit angelus Domini Abraham secundo de cælo, dicens: Per memetipsum juravi, dicit Dominus.** Non enim facile invenitur Christum Patrem dicere tanquam Dominum, præsertim ante incarnationem. Nam secundum carnem hoc congrue dicitur, secundum quam in psalmo II dicitur: **Dominus dixit ad me,** etc. Quod autem dictum est ibidem, c. 9: **Dixit Dominus Domino meo,** etc., ad prophetam hoc refertur qui loquitur; sicut illud: **Pluit Dominus a Domino,** id est, Dominus noster, scilicet Filius, a Domino nostro, Patre scilicet. §§ **22:13 Arietem.** ALC. **Historice.** Aries qui pro Isaac immolatus est, non putavimus, sed verus est. Ideo magis putatur angelum eum aliunde attulisse, quam ibi de terra post sex dierum opera Dominum procreasse. **Arietem inter vepres,** etc. HIER. in Quæst. Hebr. Aquila **veprem** vel **spinetum,** posuit, etc., usque ad quod ita Hebraice dicitur. *** **22:14 Appellavitque nomen,** etc. HIER. ubi supra. Pro eo quod hic habetur, etc., usque ad per incarnationem scilicet.

sicut stellas cæli, et velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum,

¹⁸ et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

¹⁹ Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, et habitavit ibi.

²⁰ His ita gestis, nuntiatum est Abrahæ quod Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo:†††

²¹ Hus primogenitum, et Buz fratrem ejus, et Camuel patrem Syrorum,

²² et Cased, et Azau, Pheldas quoque et Jedlaph,

²³ ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.

²⁴ Concubina vero illius, nomine Roma, peperit Tabee, et Gaham, et Thahas, et Maacha.

23

¹ Vixit autem Sara centum viginti septem annis.*

² Et mortua est in civitate Arbee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret et fleret eam.

³ Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

---

††† **22:20 Melcha.** HIER. ubi supra. De Melcha uxore Nachor, etc., usque ad et in ipso nomine legitur in Isaia. * **23:1 Vixit autem Sara,** etc. **Et mortua est in civitate Arbee,** etc. HIER. in Quæst. Hebr. Quæ est in valle: hoc in authenticis libris non habetur, etc., usque ad sicut in libro Josue aperte demonstratur.

⁴ Advena sum et peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

⁵ Responderunt filii Heth, dicentes:

⁶ Audi nos, domine: princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

⁷ Surrexit Abraham, et adoravit populum terræ, filios videlicet Heth:†

⁸ dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ ut sepeliam mortuum meum, audite me, et intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

⁹ ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

¹⁰ Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham, cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

¹¹ Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor. Agrum trado tibi, et speluncam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei; sepeli mortuum tuum.

¹² Adoravit Abraham coram populo terræ.

¹³ Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quæso ut audias me: dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, et sic sepeliam mortuum meum in eo.

¹⁴ Responditque Ephron:

---

† **23:7 Surrexit Abraham,** etc. AUG., Quæst. in Gen. Quæritur quomodo Abraham adoravit populum terræ, etc., usque ad et ideo adorator corrigendus erat.

15 Domine mi, audi me: terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: istud est pretium inter me et te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16 Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.‡

17 Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quam spelunca, et omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,§

18 Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth, et cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19 Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre. Hæc est Hebron in terra Chanaan.

20 Et confirmatus est ager, et antrum quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti a filiis Heth.

---

‡ 23:16 *Quod cum audisset*, etc. HIER., de locis Hebr. In Hebræo, sicut posuimus, etc., usque ad cum etiam reprehendatur, qui invitatus acceperit. § 23:17 *Confirmatusque est ager*, etc. GREG., lib. VI Moral., c. 25 Innuit sepulcrum duplex, etc., usque ad vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. *Spelunca*. Et circa eam ager arborosus ad sepeliendam Saram quadringentis siclis argenti per patriarcham a dominis terræ emitur: quia ad vacandum sapientiæ et studendum actioni, sub foliis mysticorum verborum, tanquam sub fructuosis arboribus, non aliter prædicatoribus quietus locus acquiritur, nisi per evangelicam doctrinam, argenti nitore fulgentem, terrenis potestatibus ab ipsis æterna beatitudo suadeatur. Quæ bene centenario quater ducto figuratur, quia a læva in dextram transfertur.

24

¹ Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: et Dominus in cunctis benedixerat ei.*

² Dixitque ad servum seniore[m] domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter femur meum,

³ ut adjurem te per Dominum Deum cæli et terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:†

⁴ sed ad terram et cognationem meam proficiscaris et inde accipias uxorem filio meo Isaac.

⁵ Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo egressus es?

⁶ Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc.

---

* **24:1 Erat autem Abraham senex. Dixitque ad servum seniore[m]: Pone manum,** etc. GREG. Manum sub femore jubet ponere, et per Deum cœli jurare, quia illius caro per illud membrum descensura erat, qui filius Abrahæ esset ex humanitate, et divinus ex divinitate; quasi dicat: Tange Filium meum, et jura per Deum meum. Verumtamen non super femur, sed sub femore manum ponere jubet, quia inde descensurus erat, qui homo, sed super homines esset; unde dignum non fuit ut manum super femur poneret, quia nulla caro super illam est. † **24:3 Ut non accipias.** GREG. Allegorice. Isaac de filiabus Chananæorum uxor prohibetur, quia Christo nullæ reproborum animæ junguntur. De cognatione uxor duci præcipitur, quia sola electorum Ecclesia Christo copulanda erat, quam ipse Unigenitus ex prædestinatione et præscientia jam extraneam non habebat. Puer qui ad uxorem deducendam mittitur, prophetarum et apostolorum, omniumque doctorum ordo est; qui dum verbum prædicationis faciunt, cuiusque animæ quasi conjungendæ unigenito Filio provisores fiunt.

⁷ Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo patris mei, et de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, et juravit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet angelum suum coram te, et accipies inde uxorem filio meo:

⁸ sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.

⁹ Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc.‡

¹⁰ Tulitque decem camelos de grege domini sui, et abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.§

¹¹ Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:**

¹² Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, et fac misericordiam cum domino meo Abraham.

¹³ Ecce ego sto prope fontem aquæ, et filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hau-

---

‡ **24:9 Posuit ergo**, etc. HIER. in Quæst. Hebr. Tradunt Hebræi quia in sanctificatione ejus, etc., usque ad et pondus tribulationis fortiter ferant, quod cameli significant. § **24:10 Ex omnibus bonis ejus**, etc. GREG. Quia his quæ de Domino loquuntur, in semetipsis virtutum divitias ostendunt, ut tanto citius ad sequendum Deum invitent, quanto suis auditoribus in seipsis monstrant quæ narrant. ** **24:11 Juxta puteum**. GREG. Juxta fontem stetit, et ex præfixa sententia, quæ esset eligenda proposuit, quia sancti prædicatores verba fluentia considerant. Unde colligunt quem vel quibus auditoribus fiduciam certitudinis assumant.

riendam aquam.

¹⁴ Igitur puella, cui ego dixerō: Inclina hydriam tuam ut bibam: et illa responderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti servo tuo Isaac: et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo.^{††}

¹⁵ Necdum intra se verba compleverat, et ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

¹⁶ puella decora nimis, virgoque pulcherrima, et incognita viro: descenderat autem ad fontem, et impleverat hydriam, ac revertebatur.

¹⁷ Occurritque ei servus, et ait: Pauxillum aquæ

---

^{††} **24:14 Igitur puella**, etc. AUG., Q. in Gen. Quærendum est quid differant illicitæ augurationes a petitione hac, etc., usque ad quo tentare Deum prohibetur. **Inclina hydriam tuam.** Humilia sæcularem facundiam ad hauriendum propheticum sermonem, ut voluntatem tuam persuasioni meæ inclinem.

mihi ad bibendum præbe de hydria tua.‡‡

18 Quæ respondit: Bibe, domine mi: celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, et dedit ei potum.

19 Cumque ille bibisset, adjecit: Quin et camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: et haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplantur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir in aures aureas, appendentes siclos duos, et

---

‡‡ **24:17 Occurritque ei servus, et ait: Pauxillum,** etc. GREG. Allegorice. Omnis prædicator animam auditoris sitit, ideo servus petit, Rebecca potum tribuit: quia electorum Ecclesia desiderio prædicatorum ex virtute suæ fidei satisfacit. Quæ enim Deum, quem audit, confitetur, prædicatori aquam refectionis et refrigerii offert. Et notandum quod hydriam ab humero inclinans posuit, quia illa confessio placida est quæ a bono opere procedit. Vel aquam præbuit, quia in eo quod credidit, vacua non remansit. Mox enim prædicavit quod audivit, et dicendo multos ex se prædicatores protulit. Aqua enim in hydria, scientia prædicationis in mensura. Studet enim non plus sapere quam oportet sapere. Hydria in ulna, mensura prædicationis in opere. Nec solum omnibus comitibus ejus, sed et camelis potum præbet, quia verbum vitæ non solum prudentibus, sed etiam stultis prædicatur. Rom. 1: **Sapientibus et insipientibus debitor sum.** Vel aqua etiam jumentis datur, cum cura carnis quomodo sit habenda disponitur, ut ex voluptate non impendatur, et ex necessitate non negetur; unde Rom. 13: **Carnis curam ne feceritis in desideriis;** et Ephes. 5: **Nemo enim unquam carnem suam odio habuit.**

armillas totidem pondo siclorum decem. §§

²³ Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi, est in domo patris tui locus ad manendum?

²⁴ Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

²⁵ Et addidit, dicens: Palearum quoque et fœni plurimum est apud nos, et locus spatiosus ad manendum. ***

²⁶ Inclinauit se homo, et adoravit Dominum,

²⁷ dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam et veritatem suam a domino meo, et recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

²⁸ Cucurrit itaque puella, et nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

²⁹ Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi

---

§§ **24:22 Protulit vir;** etc. HIER. *Beka*, quod hic pro didrachmate ponitur, semiuncia est: *Schekel* vero, qui Latine, sed corrupte, *siclus* dicitur, uncia. GREG. Quia prædicato: auditum Ecclesiæ per obedientiam, et manus per operationem exornat. In aures duorum siclorum sunt, armillæ decem, quia prima virtus obedientiæ in charitate est, quæ dilectio Dei et proximi est; et bonum opus decalogi completionem perficitur, ut cum bona agi cœperint, mala nulla agantur. *** **24:25 Palearum quoque.** Quia Ecclesia recipiens spiritualia, reddit prædicatoribus terrena stipendia; unde I Cor. 9: **Si vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus. Locus spatiosus.** A priore populo naturæ legem se Ecclesia novisse monstravit, et prædicationem amplo charitatis gremio suscepit: doctori enim spatiosa mansio est, in corde auditoris latitudo charitatis; unde secundæ Corinth. sexto: **Non angustiamini in nobis, sed in visceribus vestris;** quasi suscipiendæ doctrinæ locum mentis dilatate, ad cogitanda carnalia coarctate.

erat fons.†††

³⁰ Cumque vidisset in aures et armillas in manibus sororis suæ, et audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum qui stabat juxta camelos, et prope fontem aquæ:

³¹ dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum, et locum camelis.

³² Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque paleas et fœnum, et aquam ad lavandos pedes ejus, et virorum qui venerant cum eo.

³³ Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.‡‡‡

³⁴ At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

³⁵ et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: et dedit ei oves et boves, argentum et aurum, servos et ancillas, camelos et

---

††† **24:29 Habebat**, etc. Quia carnales fidelibus conjuncti, dum spiritualia dona conspiciunt, admiratione suspensi, si non usque ad opera, tamen usque ad fidem suscipiendam prædicationem admittunt: dum enim bonos miraculis fulgere considerant, quæ de æternitate audiunt non recusant, quamvis Ecclesiam moribus non sequentes, in carnali operatione remaneant. **Habebat autem.** Quia sunt carnales fidelibus conjuncti, quorum familiaritate aliquando ad audiendum verbum prodeunt, et videntes dona Dei collata fidelibus mirantur, et verbum corde percipiunt, quod bonis moribus implere non satagunt. ‡‡‡ **24:33 Non comedam.** Quia sunt qui doctores ex temporalibus stipendiis retinere parati sunt: sed illi nisi prius obtineant æterna, recipere nolunt. Si enim in animabus fructum non inveniunt, sumere stipendia corporibus contemnunt; pedes non lavant, quia laboris desideria nulla consolatione relevant.

asinus.

³⁶ Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

³⁷ Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:§§§

³⁸ sed ad domum patris mei perges, et de cognatione mea accipies uxorem filio meo.

³⁹ Ego vero respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

⁴⁰ Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, et diriget viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea, et de domo patris mei.

⁴¹ Innocens eris a maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, et non dederint tibi.

⁴² Veni ergo hodie ad fontem aquæ, et dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,*

⁴³ ecce sto juxta fontem aquæ, et virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit a me:

---

§§§ **24:37 Et adjuravit,** etc. AUG. ubi supra. Sententia est eadem, verba non omnia, vel ipsa, vel ita dicta sunt; quod propter eos dicendum, qui evangelistas calumniantur quod in aliquibus verbis non omnino conveniunt, cum res et sententia eadem; hunc enim librum unus scripsit, qui ea quæ supra dixit, cum mandaret Abraham, vel reliqua ponere potuit, si ad rem pertinere judicaret: cum veritas narrationis non exigit, nisi ut rerum sententiarumque veritas sit, quibus voluntas propter quam intimandam verba fiunt satis appareat. * **24:42 Veni ergo hodie,** etc. HIERON. In Hebræo scriptum est, etc., usque ad ostendant igitur Judæi alicubi positum *alma*, ubi adolescentulam et non virginem sonet.

Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

⁴⁴ et dixerit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis hauriam: ipsa est mulier, quam præparavit Dominus filio domini mei.

⁴⁵ Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, et hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere.

⁴⁶ Quæ festinans deposuit hydriam de humero, et dixit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis tribuam potum. Bibi, et adaquavit camelos.

⁴⁷ Interrogavique eam, et dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem ejus, et armillas posui in manibus ejus.

⁴⁸ Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

⁴⁹ Quam ob rem si facitis misericordiam et veritatem cum domino meo, indicate mihi: sin autem aliud placet, et hoc dicite mihi, ut vadam ad dextram, sive ad sinistram.

⁵⁰ Responderuntque Laban et Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

⁵¹ En Rebecca coram te est, tolle eam, et proficiscere, et sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

⁵² Quod cum audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

⁵³ Prolatisque vasis argenteis, et aureis, ac

vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoque ejus et matri dona obtulit.†

54 Inito convivio, vescentes pariter et bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad dominum meum.

55 Responderuntque fratres ejus et mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, et postea proficiscetur.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt: Vocemus puellam, et quæramus ipsius voluntatem.

58 Cumque vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59 Dimiserunt ergo eam, et nutricem illius, servumque Abraham, et comites ejus,‡

60 imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61 Igitur Rebecca et puellæ illius, ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus

---

† **24:53 Prolatisque**, etc. GREG. ubi supra. Postquam conjugii causam puer obtinuit, etc., usque ad **Dedit ea Rebeccæ**. Rebecca non ornatur auro Bathuelis, quia non sunt digna ornamenta barbari et imperiti. De domo Abrahæ accipit ornamenta, quia patientia de domo sapientiæ ornatur; a puero Abrahæ suscipit inares, id est, aurea in auribus verba; et brachilia, id est, aurea in manibus opera, et alia ornamenta; quibus figurantur diversa virtutum genera. ‡ **24:59 Et nutricem illius**. Honestum erat ut ad nuptias absque parentibus virgo proficiscens, nutricis solatio foveretur.

revertebatur ad dominum suum. §

62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen est Viventis et videntis: habitabat enim in terra australi.**

63 et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cumque elevasset oculos, vidit

---

§ 24:61 *Igitur Rebecca*, etc. GREG. Quia Ecclesia habet secum minoris meriti animas, quæ ipsam moribus sequuntur: sed ad contemplationis thorum non provehuntur. Pueros quoque quosdam habuit in comitatu, quia cum prophetis fuerunt qui bene viverent, etsi prophetiæ spiritum non haberent: et cum apostolis et doctoribus, qui vitam eorum tenerent, et tamen non prædicarent. **Qui festinus**, etc. Festinus puer ad dominum redit, quia prædicatores cum auditorum vitam obtinent, Deo, de cujus munere hoc habent, non sibi præbent. ** 24:62 *Eo tempore Isaac*, etc. GREG. ubi supra. Vivens et videns Dominus est, etc., usque ad modo spineam coronam, modo crucem sustinuit. **Habitabat**, etc. PATERIUS *in Gen.* ex dictis GREG. Isaac, Rebecca veniente, habitabat in terra australi, quia Christus, veniente ad se Ecclesia, in illorum mentibus mansit quos non corporis frigus, sed fervor charitatis tenuit: qualis erat Anna, Simeon, et aliqui de populo Judæorum.

camelos venientes procul.††

⁶⁴ Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,‡‡

⁶⁵ et ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium,

---

†† **24:63** *Et egressus fuerat,* etc. HIER. Per terram australem, Geraram significat, unde ad immolandum adductus fuerat. Egressus est, ut exerceretur in campo. In Hebræo legitur: ***Egressus est Isaac, ut loqueretur in agrum, inclinata jam vespera;*** ubi significatur quod Dominus solus orabat in monte, et Isaac, qui typus Domini fuit, ad orationem quasi virum justum a domo egressum nona hora, vel ante solis occasum, spirituales victimas Deo obtulisse. GREG. ubi supra. Ager mundus est, quo Christus egressus est, quia visibiliter apparere dignatus est. Unde Habac. 3: ***Egressus es in salutem populi tui.*** Isaac ad meditandum in agro exiit, quia Christus formam humilitatis præbens, exercitium longanimitatis, passionis, et patientiæ exempla monstravit, sicut solent juvenes exercitati armorum usu meditari. Armorum meditatio est passionis frequentatio. Qui enim verbera, sputa, lanceam crucemque pertulit, passionem usque ad mortem in se frequentari permisit. Passiones arma dicimus, quia per ipsas ab adversariis liberamur; unde Luc. 21: ***In patientia vestra possidebitis animas vestras. Inclinata, etc. Quia passionum exercitia juxta finem mundi suscepit; unde psal. CXL: Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*** ‡‡ **24:64** *Descendit de camelo,* etc. GREG., lib. 1, Moral., c. 14 Rebecca ad Isaac in camelo deducitur, etc., usque ad super tortuosa camelorum dorsa divitias portant.

operuit se. §§

⁶⁶ Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit Isaac.

⁶⁷ Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, et accepit eam uxorem: et in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret. ***

25

¹ Abraham vero aliam duxit uxorem nomine

§§ **24:65** *Quis est ille homo*, etc. GREG. apud Paterium. Rebecca viso Isaac, quis sit, requisito puero, cognoscit: quia Ecclesia per prophetarum et apostolorum dicta, quid de Christo credere debeat, intelligit. Quæ se mox pallio cooperuit, quia quanto Christi mysteria penetrat, tanto de anteacta vita confunditur. Unde infirmitatem suam pallio operire nititur; et quæ prius in camelo libere gestatur, descendens verecundia tegitur, cui quasi verecundius dicitur: Quem enim fructum habuisti tunc in illis in quibus nunc erubescis? *At illa*, etc. HIERON. Alia editio, *teristrum*, quod etiam nunc genus est Arabici vestimenti quo mulieres provinciæ illius velantur. ***

24:67 *Qui introduxit eam*, etc. GREG. ut supra. Hanc Isaac in tabernaculo matris suæ introduxit, et uxorem accepit, quia in loco Synagogæ, de qua natus est Christus, Ecclesiam diligit: ut quæ cognatione, id est prædestinatione, proxima fuerat, amore conjuncta uxor fiat. *Et intantum dilexit eam*, etc. GREG. ut supra. Quia ex lucro Ecclesiæ Christus trinitiam ex perditione Synagogæ detersit, quia dum Ecclesia ex gentilitate veniens usque ad thorum contemplationis perducitur, Judæa pro nihilo habetur. Isaac quoque *risus*, Rebecca vero *patientia* dicitur: risus vero ex lætitia, patientia ex tribulatione. Et quamvis Ecclesia jam sit cœlestis gaudii contemplatione suspensa, habet tamen in se quod de carnis pondere doleat. Isaac vero et Rebecca junguntur, id est, risus et patientia, secundum illud Rom. 12: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes*, ut prospera lætificent de contemplatione, adversa de tribulatione perturbent.

Ceturam:*

² quæ peperit ei Zamran et Jecsan, et Madan, et Madian, et Jesboc, et Sue.

³ Jecsan quoque genuit Saba et Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, et Latusim, et Loomin.†

⁴ At vero ex Madian ortus est Epha, et Opher, et Henoch, et Abida, et Eldaa: omnes hi filii Ceturæ.

⁵ Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac:‡

⁶ filiis autem concubinarum largitus est munera, et separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

---

* **25:1 Abraham vero aliam duxit uxorem,** etc. ISID. Allegorice. Mortua Sara duxit Abraham Ceturam. Non propter incontinentiam, quia jam grandævus: nec propter filiorum procurationem, quia illi semen quasi stellæ cœli ex Isaac promissum erat. Sed sicut Agar et Ismæel figuraverunt carnales Veteris Testamenti, sic Cetura et filii ejus hæreticos, qui se ad Testamentum Novum existimant pertinere. Sed utraque concubina, sola Sara uxor; unde Cant. 6: **Una est columba mea,** etc. Allegorice. Post assumptionem Ecclesiæ adhæserunt Christo multæ animæ hæretica pravitate deceptæ, quæ non catholicos, sed schismaticos genuerunt, qui unitatem Ecclesiæ diviserunt: quos significant filii Ceturæ, qui inferius numerantur. HIER., in Q. Hebr. Cetura, Hebraice, **copulata,** etc., usque ad quanto enim quis est carne fessus, tanto spiritu robustus et sapientiæ complexibus aptus. † **25:3 Filii Dadan fuerunt Assurim, et Lathusim, et Laomim. At vero ex Madian ortus est Epha et Opher et Henoc et Abida.** HIER. Assurim in **negotiatores** transferri putant, etc., usque ad et a plerisque filiis Abrahæ ex Cetura occupatas Indiæ regiones. ‡ **25:5 Deditque Abraham,** etc. ISID. Quia dantur munera filiis concubinarum, id est carnalium; sed non perveniunt ad regnum promissum hæretici, vel Judæi, quia carnalia lucra sequuntur; solus Isaac est hæres, quia non filii carnis existimantur in semine, sed promissionis.

⁷ Fuerunt autem dies vitæ Abrahamæ, centum septuaginta quinque anni.

⁸ Et deficiens mortuus est in senectute bona, propectæque ætatis et plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. §

⁹ Et sepelierunt eum Isaac et Ismaël filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, e regione Mambre,

¹⁰ quem emerat a filiis Heth: ibi sepultus est ipse, et Sara uxor ejus.

¹¹ Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis et videntis.

¹² Hæ sunt generationes Ismaël filii Abrahamæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ: et**

¹³ hæc nomina filiorum ejus in vocabulis et generationibus suis. Primogenitus Ismaëlis Nabaioth,

---

§ 25:8 *Et deficiens mortuus est in senectute bona, propectæque ætatis, et plenus dierum, congregatusque est ad populum suum. Et sepelierunt eum,* etc. HIERON. male in LXX additum est: *Deficiens mortuus est Abraham,* quia non convenit Abrahamæ deficere vel minui. Illud quoque quod posuimus *in senectute bona senex* et plenius in Græcis codicibus ponitur, *plenus dierum;* quod cum sensum videatur exponere, eo quod luce et diei operibus plenus occubuerit, magis tamen ad anagogen facit, si simpliciter ponatur *plenus.* Glossa Græca. Ecce Moses vitam venturi sæculi novit, nemo enim his qui non sunt, apponi potest. ** 25:12 *Hæ sunt generationes,* etc. Hi populi ante filios Isaac computantur, qui cum sint de semine Abrahamæ, non tamen computantur in semine, quia prius est quod animæ est, deinde quod spirituale. Unde post computationem carnalium, ponitur genealogia Isaac, de quo facta est promissio, et electorum propaganda successio.

deinde Cedar, et Adbeel, et Mabsam,††

14 Masma quoque, et Duma, et Massa,

15 Hadar, et Thema, et Jethur, et Naphis, et Cedma.

16 Isti sunt filii Ismaëlis: et hæc nomina per castella et oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.‡‡

17 Et facti sunt anni vitæ Ismaëlis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, et appositus ad populum suum.

18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introëuntibus Assyrios; coram

---

†† 25:13 *Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis et generationibus suis. Primogenitus Ismaëlis Nabajoth, deinde Cedar, et Abel,* etc. HIERON. Duodecim filii nascuntur Ismaëli, primogenitus Nabajoth, a quo omnis regio ab Euphrate usque ad mare Rubrum Nabathea dicitur, quæ pars Arabiæ est. Nam familiæ ipsorum oppida, pagi et tribus, horum appellatione celebrantur. Ab uno ex his, Cedar in deserto, et Duma alia regio, et Thema ad austrum, et Chedma, alias Chethma, ad orientalem plagam dicitur. Quod in extremo capituli juxta LXX legimus, *contra faciem omnium fratrum suorum habitabat,* verius est quod posuimus, *coram omnibus fratribus suis occubuit,* id est, in manibus filiorum suorum mortuus est, superstitionibus adhuc liberis. Fratres enim filii appellantur; unde Jacob: *Ponatur coram fratribus meis, et fratribus tuis, et dijudicent inter nos.* Non enim credendum est quod Jacob, exceptis liberis suis, aliquos fratres secum habuerit. ‡‡ 25:16 *Duodecim principes tribuum suarum. Et facti sunt anni vitæ Ismaël,* etc. Duodenarius, sicut sacratu est in apostolis et in apostolicis viris, sic execrabilis est in reprobis contra fidem Trinitatis et Evangelium per quatuor mundi partes dilatatis.

cunctis fratribus suis obiit. §§

¹⁹ Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

²⁰ qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban. ***

²¹ Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudivit eum, et

---

§§ **25:18** *Habitavit autem ab Hevila usque Sur; quæ respicit Ægyptum*, etc. Regio quam circumivit Phison ab Hevila, nepote Noë, sic vocata est, et est solitudo contra faciem Ægypti. Sur quoque est solitudo inter Cades et Barad, extendens desertum usque ad mare Rubrum et Ægypti confinia. *** **25:20** *De Mesopotamia sororem Laban.* Regio sterilis, quæ sic Græce vocatur quia media inter duo flumina Tigrim et Euphratem. Nam *medius, fluvius* dicitur; hinc hippopotamus id est, fluvialis equus.

dedit conceptum Rebeccæ.†††

²² Sed collidebantur in utero ejus parvuli; quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? perrexitque ut consuleret Dominum.

²³ Qui respondens ait: [Duæ gentes sunt in utero tuo, et duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, et major serviet

---

††† **25:21 Deprecatusque sed collidebantur in utero parvuli,** etc. HIER. Promotione vel collisione LXX posuerunt, **ludabant** vel **recalcitrabant:** Aquila, **confligebant filii in utero ejus.** Symmachus, **in similitudine navis in superficie ferebantur.** GREG., Dial. 1, 8 Quæ sancti orando efficiunt, etc., usque ad is enim, in quo Deus multiplicare semen Abrahæ prædestinaverat, oratione obtinuit ut filios haberet. **Qui exaudivit eam.** CHRYSOST. Ne putes e vestigio et protinus assecutum esse quod optabat: nam viginti annis mansit orans et deprecans Deum. Nam sicut docuit nos quot annos habuit quando duxit Rebeccam nempe quadraginta, ita assignavit nobis quot annorum fuerit Isaac, quando nati sunt ei filii. **Sexagenarius, inquit, erat quando nati sunt parvuli. Perrexitque,** etc., AUG., **Quæst. in Gen.,** tom. 3 Quæritur quo ierit, cum nondum essent prophetæ vel sacerdotes tabernaculi aut templi Domini? Forsitan ad locum ubi aram constituit Abraham. Sed quomodo ibi responsa darentur, tacet Scriptura; an per aliquem sacerdotem? quem mirum est, si erat, non fuisse nominatum, et nullam sacerdotum factam mentionem esse. Forsitan ibi, cum orando allegassent desideria sua, dormiebant, ut per somnum monerentur: vel adhuc vivebat Melchisedech, cujus tanta fuit excellentia, ut dubitaretur utrum homo an angelus fuerit. Vel forte etiam illo tempore erant homines Dei, in quibus Deus posset interrogari. Quidquid horum, vel forte aliud fuerit. Rebecca tamen secundum Scripturam Dominum interrogavit, et responsum ejus meruit.

minori.]###

²⁴ Jam tempus pariendi advenerat, et ecce gemini in utero ejus reperti sunt. §§§

²⁵ Qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: et idcirco appellavit eum Jacob.

²⁶ Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei parvuli.

²⁷ Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus vendendi, et homo agricola: Jacob autem vir simplex

---

25:23 Qui respondens ait: Duæ gentes, etc. AUG. Historica proprietate responsum invenitur completum, cum propter Israël, id est, Jacob, minor filius superavit Idumæos, id est gentem quam propagavit Esau, eosque per David tributarios fecit; quod diu fuerunt usque ad regem Joram IV Reg. 8. Tunc enim Idumæi rebellaverunt, et jugum de cervice excusserunt, sicut prophetizavit Isaac, quando minorem pro majore benedixit, et hoc idem dixit majori, cum ipsum postea benedixit. §§§ **25:24 Jam tempus,** etc. HIER. Ubi nos **pilosum** posuimus, in Hebræo habetur **seyr**; unde Esau, sicut alibi legimus, **seyr**; id est pilosus dictus est. **Protinus alter;** etc. ISID. Hoc figuraliter factum etiam Judæis non credentibus notum est: qualiter populus Ecclesiæ populum Synagogæ superavit, et plebs Judæorum, tempore major, servivit minori populo Christianorum. BED. in hoc cap., tom. 2 In singulis quoque hoc dici potest. **Duæ gentes et duo populi** intra nos, sunt, scilicet vitiorum et virtutum; iste minor, ille major: plures enim sunt mali quam boni, et vitia plura virtutibus. Sed tamen populus populum superat, **et major serviet minori,** caro scilicet spiritui, et vitia virtutibus. Præcedit Esau, rufus, et totus ut pellis hispidus: deinde exit Jacob tenens plantam fratris; prior enim populus, prophetarum et Christi sanguine pollutus, peccati et nequitiae squalore circumdatus: cujus minor plantam tenuit, quia majorem populum minor superavit.

habitabat in tabernaculis.*

²⁸ Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: et Rebecca diligebat Jacob.

²⁹ Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus,†

³⁰ ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom.

³¹ Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.‡

³² Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

³³ Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau et

---

* **25:27 *Factus est Esau***, etc. GREG. Eorum vitam significat, qui exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur. Agricola quoque dicitur, quia amatores sæculi tanto colunt exteriora quanto interiora sua inculta relinquunt. **Simplex**. GREG. Quia curis exterioribus spargi refugiunt simplices, cogitatione et conscientiae habitatione consistunt. Habitat enim in tabernaculis, qui se intra mentis secreta constringit, ne dum ad multa foris inhiat, a seipso cogitatione alienatus recedat. † **25:29 *Coxit autem Jacob***, etc. HIERON. **Rubeum** vel **fulvum**: Hebraice **Edom** dicitur: ab eo autem quod rubeo cibo Esau primogenita vendidit, fulvi, id est **Edom** nomen accepit. ‡ **25:31 *Cui dixit Jacob***, etc. ISID. Quod Esau primogenita propter escam fratri minori vendidit, et postea paterna benedictione sibi promissa privatus est, Judaicum populum significat: qui in Exodo primogenitus Dei filius appellatur, et propter sæculi lucra non solum primatus sui honorem amisit, sed et cœlestis regni præmium præparatum adipisci non meruit. Unde per exprobrationem dicitur Matth. 12: **Auferetur a vobis regnum Dei et dabitur gentibus**, etc. Primogenitura autem vestis erat sacerdotalis, qua induti majores natu cum benedictione patris victimas Deo, velut pontifices, offerebant: hoc dono, terreni amoris desiderio, caruerunt Judæi, cum gloria futuri regni.

vendidit primogenita. §

³⁴ Et sic, accepto pane et lentis edulio, comedit et bibit, et abiit, parvipendens quod primogenita vendidisset.

26

¹ Orta autem fame super terram post eam sterilitatem, quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara.*

² Apparuitque ei Dominus, et ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi,

³ et peregrinare in ea: eroque tecum, et benedicam tibi: tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has, complens juramentum quod sponendi Abraham patri tuo.

⁴ Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli: daboque posteris tuis universas regiones has: et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ,

⁵ eo quod obedierit Abraham voci meæ, et custodierit præcepta et mandata mea, et cæremonias legesque servaverit.

⁶ Mansit itaque Isaac in Geraris.

⁷ Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata conjugio,

---

§ **25:33 *Juravit Esau***, etc. GREG., lib. 30, Moral., c. 13 Sciendum autem quod nos quinque modis gulæ vitium tentat, etc., usque ad et non quæ edendi libido suggerit. * **26:1 *Orta autem fame super terram***, etc. AUG., Quæst. in Gen., tom. 3 Quæritur quando hoc factum fuerit, quod Isaac abiit in Gerara, etc., usque ad ut intelligamus temporalia nec dari posse, nec prosperari debere, nisi ab uno Deo.

reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8 Cumque pertransissent dies plurimi, et ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.†

9 Et accersito eo, ait: Perspicuum est quod uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.

10 Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, et induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11 Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa, et invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus.‡

13 Et locupletatus est homo, et ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer ef-

---

† 26:8 *Cumque pertransissent*, etc. ISID. A tempore Christi usque ad Constantini tempora non in conventu populorum, sed tanquam per latebras prædicabatur fides, in secreto congregabantur Christiani: tandem videntes Christiani principes sæculi per miracula Christi majestatem contemperatam humanæ infirmitati, ut possint sociari, et esse *duo in carne una*, jam in manifesto Christi et Ecclesiæ sacramentum prædicari permiserunt, et diu fuisse absconditum doluerunt. *Vidit eum jocantem*, etc. AUG. Quid sibi velit, in sacramento Christi et Ecclesiæ, etc., usque ad *ut habitaret in nobis*. ‡ 26:12 *Seminavit autem Isaac in terra illa*, etc. HIERON. Licet in aliena terra seminaverit Isaac, non puto quod tanta ei hordei fertilitas fuerit. Unde melius arbitror quod habetur in Hebræo, et quod Aquila transtulit: *Invenit in illo anno centuplum æstimatum*. Tacens autem Scriptura genus frugum quod centuplicaverit, videtur cunctarum in illo ostendisse virtutum multiplicationem.

fectus est:

¹⁴ habuit quoque possessiones ovium et armentorum, et familiæ plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæstini, §

¹⁵ omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

¹⁶ in tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.

¹⁷ Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi, **

¹⁸ rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, et quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philistiim: appellavitque eos eisdem

---

§ **26:14** *Ob hæc invidentes,* etc. ISID. Isaac, Christus, qui primum vult fodere puteos, etc., usque ad **ibimus**. **Puteos et obstruxerunt,** etc. GREG. Moraliter. Sæpe cum verbis divinis intendimus, dæmonum insidias gravius toleramus; quæ menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis oculos a luce intimæ visionis obscurent. Nos enim puteos fodimus, cum Scripturæ alta penetramus, quos occulte Allophyli replent: quia terrenas cogitationes ingerunt et divinæ scientiæ aquam tollunt, unde psal. CXVIII: **Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Domini.** ** **26:17** *Et ille discedens,* etc. HIERON. Et abiit inde Isaac, et venit in Geraram vallem, et habitavit ibi. Pro **valle, torrentem** habent in Hebræo. Nunquam enim Isaac, postquam magnus factus est, habitare potuit in valle, sed in torrente. De quo scriptum est psal. CIX: **De torrente in via bibet.** De quo Elias in tempore famis bibit; sed quia non erat perfectus ut Christus, torrens ei aruit. Christus vero etiam in torrente traditus est, dedicans regenerationem nostram et baptismi sacramentum.

nominibus quibus ante pater vocaverat.††

19 Foderuntque in torrente, et reppererunt aquam vivam.

20 Sed et ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua, quam ob rem nomen putei ex eo, quod acciderat, vocavit Calumniam.‡‡

21 Foderunt autem et alium: et pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, et fecit crescere super terram.§§

---

†† 26:18 *Fodit alio puteos*, etc. ISID. ex Greg. Isaac apud alienigenam gentem puteos fodit: in quo monemur ut in hac peregrinatione cogitationum profunda penetremus, et quosque veræ intelligentiæ aqua redeat, inquisitionis manus ad exhaurienda cordis terrena non torpescat. Allophyli insidiantes puteos replent, quia immundi spiritus, cum nos studiose fodere conspiciunt, molestias tentationum cogitationibus ingerunt. ‡‡ 26:20 *Adversus pastores*, etc. HIERON. Aquila et Symmachus, *adversum et contrarium*, transtulerunt, sed in Hebræo habetur *Satana*; unde patet Satanam *contrarium* interpretari. §§ 26:22 *Latitudo*. In Hebræo *Rehobot, latitudines*. Unde probatur illud quod supra cap. X dictum est: *Ipsæ ædificavit Niniven et raboath*, id est, plateas ejus. *Nunc dilatavit*, etc. Dilatus est Isaac, et replevit omnem terram scientia Trinitatis: et in toto orbe latitudinem Ecclesiæ collocavit, prius tamen in Judæa notus, et in Israël nominatus: postea *in omnem terram exivit sonus eorum Psal. 18*, id est apostolorum, qui per universum orbem foderunt puteos, et aqua omnibus ostenderunt baptizantes omnes gentes in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti Matth. 18. Puteos Abraham, quos aperuit, sic vocavit sicut pater ejus: Moses enim et prophetæ apud nos suis nominibus appellantur, nec horum mutantur vocabula puteorum.

²³ Ascendit autem ex illo loco in Bersabee,

²⁴ ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui: noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

²⁵ Itaque ædificavit ibi altare: et invocato nomine Domini, extendit tabernaculum, præcepitque servis suis ut foderent puteum.

²⁶ Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, et Ochozath amicus illius, et Phicol dux militum,***

²⁷ locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis, et expulistis a vobis?

²⁸ Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, et idcirco nos diximus: Sit juramentum inter nos, et ineamus fœdus,

²⁹ ut non facias nobis quidquam mali, sicut et nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

³⁰ Fecit ergo eis convivium, et post cibum et potum

³¹ surgentes mane, juraverunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

*** **26:26 Ad quem locum,** etc. HIERON. Abimelech non semper pacem habet cum Isaac, etc., usque ad et alia plura sunt in quibus nobiscum philosophi dissident, vel concordant. Pro **Ochozath, pronubo,** in Hebræo habetur **collegium amicorum ejus,** ut tam hominem significet quam amicorum turbam, quæ cum rege venerat: in quibus fuit Phicol, princeps exercitus illius. **Abimelech, et Ochozath,** etc. ISID. in Gen., tom. 5 Duo cum Abimelech venerunt: Ochozath, gener ejus, etc., usque ad sapientibus et insipientibus debitor est.

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac annuntiantes ei de puteo, quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.†††

33 Unde appellavit eum Abundantiam: et nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34 Esau vero quadragenarius duxit uxores, Judith filiam Beerī Hethæi, et Basemath filiam Elon ejusdem loci:

35 quæ ambæ offenderant animum Isaac et Rebeccæ.

27

1 Senuit autem Isaac, et caligaverunt oculi ejus, et videre non poterat: vocavitque Esau filium suum majorem, et dixit ei: Fili mi? Qui respondit:

---

††† 26:32 *Ecce autem venerunt.* HIER. Nescio quomodo in LXX *et venerunt pueri Isaac nuntiantes ei de puteo quem foderunt, et dixerunt ei: Non invenimus aquam. Et vocavit nomen ejus Juramentum.* Quæ enim etymologia est propterea vocari Juramentum, etc., usque ad non congruit ut Isaac aquam non inveniret.

Adsum.*

² Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, et

---

* **27:1 *Senuit autem Isaac,*** etc. HIPP. mart., ex Hieron., epist. ad Damasum, tom. 1 Mystice. Isaac portat imaginem Dei Patris, Rebecca Spiritus sancti, Esau populi prioris et zabuli, Jacob Ecclesiæ et Christi. Senectus Isaac, consummationem mundi; oculi caligantes periisse fidem de mundo, et religionis lumen neglectum esse, significant. Quia filius major vocatur, acceptio est legis Judæorum. Quia escas ejus et capturam dilexit pater: homines sunt ab errore salvati, quos per doctrinam justus quisque venatur. Sermo Dei, repromissionis benedictio, et spes regni futuri, in quo cum Christo sunt regnaturi, et verum sabbatum celebraturi. Rebecca plena Spiritu sancto, sciens quod audisset antequam pareret, quia ***major serviet minori:*** hæc formam gerit Spiritus sancti, quæ quod futurum esse noverat in Christo, ante meditabatur in Jacob, loquitur ad filium minorem. ***Vade ad gregem et affer mihi duos hædos optimos;*** præfigurans carneum Salvatoris adventum, in quo eos liberaret qui peccatis tenebantur obnoxii. Hædi enim ubique peccatores significant. Duo afferri jubentur, ut duorum populorum assumptio significetur. Teneri scilicet et humani, docibiles scilicet et innocentis animæ. Stola Esau est fides, id est Scripturæ Hebræorum quæ illis primo datæ sunt quibus populus gentilium postea indutus; pelles circumdatæ brachiis ejus, peccata utriusque populi, quæ Christus in extensione manuum cruci secum affixit: ipse enim in corpore suo, non sua, sed aliena peccata portabat.

ignorem diem mortis meæ.†

³ Sume arma tua, pharetram, et arcum, et egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis,‡

⁴ fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, et affer ut comedam: et benedicat tibi anima mea antequam moriar.

⁵ Quod cum audisset Rebecca, et ille abiisset in agrum ut jussionem patris impleret,

---

† **27:2 *Vocavitque Esau.*** ISID. in Gen., tom. 5 Esau venator, et agricola Jacob vero simplex habitabat in tabernaculis. Esau populum Hebraicum, Jacob gentilem populum significat. Isaac vero Deum, qui utrumque populum, illum per legem, istum per fidem, sibi filios fecit. Esau agricola erat, quia Judæus pro terrenis Deo serviebat, cui non est dictum, ut esset pauper spiritu, mitis, pacificus, misericors, persecutionem patiens, ut copiosam mercedem haberet in cœlis; sed: ***Si custodieritis mandata mea, dabo vobis pluvias temporibus suis,*** etc., quæ pertinent ad carnis delicias. Fuit etiam venator, quia per effusionem sanguinis arietum et vitulorum, et hircorum, Deum placabat. ***Jacob simplex habitabat in tabernaculis,*** quia electi de gentibus fide et voluntate Deo placere studuerunt. Per tabernacula, diversas per orbem Ecclesias vel diversos ordines intelligimus ‡ **27:3 *Sume arma,*** etc. Isaac diligebat Esau, quia de venatione ejus vescebatur. Rebecca diligebat Jacob, Isaac Deum; Rebecca autem præscientiam Dei figurat, quia diligebat Deus populum Judæorum, eo quod assidue eorum oblationibus placabatur. Sed præsciens populum gentium multo meliorem futurum, per præscientiæ suæ gratiam amplius diligebat. Esau in venatione morante, ut de agrestibus animalibus cibos patri exhiberet et benediceretur, mater Jacob ad benedictionem percipiendam patri applicuit: quia adhuc Judæi in legalibus morantur, et ad fidem Christi tarde occurrunt, mater gratia gentiles fidem avidè suscipientes ad percipiendam benedictionem Judæis debitam obtulit. Qualiter autem benedictionis donum promeruerint, testantur opera Jacob, quæ pro benedictione suscipienda gessit.

⁶ dixit filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, et dicentem ei:§

⁷ Affer mihi de venatione tua, et fac cibos ut comedam, et benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

⁸ Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis:

⁹ et pergens ad gregem, affer mihi duos hædos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

¹⁰ quas cum intuleris, et comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

¹¹ Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, et ego lenis:

¹² si atrectaverit me pater meus, et senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, et inducam super me maledictionem pro benedictione.

¹³ Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, et pergens, affer quæ dixi.

¹⁴ Abiit, et attulit, deditque matri. Paravit illa

---

§ **27:6 Dixit filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem,** etc. Allegorice. Per duos hædos confessionem peccatorum gentilis populi et pœnitentiam possumus accipere. Hædi optimi, quia confessio peccatorum et pœnitentia valde est Deo acceptabilis. Unde Luc. 15: **Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente,** etc. **Historice.** Per unum peccatorem populum gentium, per nonaginta novem justos, Judæos intelligit qui sibi videbantur justi in observantia legis. Unde Luc. 16: **Ut quid justificatis vos coram hominibus,** etc.; qui imperfecto numero ponuntur, quia nullum ad perfectum adduxit lex.

cibos, sicut velle noverat patrem illius.**

15 Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:††

16 pelliculasque hædorum circumdedit manibus, et colli nuda protexit:

17 deditque pulmentum, et panes, quos coxerat, tradidit.

18 Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, fili mi?

19 Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, et comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20 Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut cito occurreret

---

** 27:14 *Paravit illa cibos*, etc. ISID. Mystice. Per delectabiles escas quæ de hædis præparantur Isaac, intelligimus pœnitentiæ opera, etc., usque ad peccata præterita ante oculos mentis sæpe producit. †† 27:15 *Et vestibus Esau*, etc. HIER. In hoc loco tradunt Hebræi primogenitos functos officio sacerdotum, et habuisse vestimentum sacerdotale, quo induti victimas offerebant, antequam Aaron in sacerdotium eligeretur.

mihi quod volebam.‡‡

²¹ Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, et probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

²² Accessit ille ad patrem, et palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

²³ Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

²⁴ ait: Tu es filius meus Esau? Respondit: Ego sum.

²⁵ At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum. Quo

---

‡‡ **27:20 Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi?**

HIPPOLYT. Quærit Isaac a Jacob cur tam cito venerit, admiratus scilicet velocem credentium fidem. Cibi delectabiles offeruntur, quia hostia Deo placens, salus peccatorum. Quia post esum sequitur benedictio, et ejus odore perfruitur, virtutem resurrectionis et regni aperte pronuntiat. **Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni.** Hæc est benedictio. Odore nominis Christi, sicut ager, mundus impletur. Benedictio est de rore cœli, id est pluvia divini verbi; et de pinguedine terræ, id est congregatione populorum; multitudine frumenti et vini, hæc est multitudo, quam colligit de sacramento corporis et sanguinis sui. Illi serviunt populi, id est gentiles conversi. Ipsum adorant tribus populi, per circumcisionem conversi credentes. Ipse est Dominus fratrum suorum, id est Judæorum. Ipsum adorant filii matris ejus, quia secundum carnem natus est ex ea: ipsum qui maledixerit, maledicetur; et qui benedixerit, benedicetur. Christus ex ore populi Patrem ignorantis benedicetur, id est, veraciter dicitur, sed a Judæis alius benedici putatur, qui ab errantibus exspectatur.

hausto, §§

²⁶ dixit ad eum: Accede ad me, et da mihi osculum, fili mi.

²⁷ Accessit, et osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: [Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.***

²⁸ Det tibi Deus de rore cæli et de pinguedine

---

§§ 27:25 *Quos cum oblatos comedisset*, etc. Mystice. Postquam Isaac cibum sumpsit, Jacob obtulit ei vinum: sic per cibum activæ vitæ opera designantur; per vinum, quod mentes alienat, contemplativa accipitur, quæ ab amore sæculi mentes electorum alienas facit. Post cibum et potum. Jacob benedicitur, quia illi benedictionem cœlestem a Deo percipiunt qui eum usque in finem bonis operibus placare student. *** 27:27 *Benedicens, ait*, etc. GREG., hom. 6 in Ezech. Alter ad venandum mittitur, etc., usque ad quæ major foras exiens reliquit intus. GREG., ibid. Isaac, caligantibus oculis, Jacob filium nesciens benedixit; quæ ventura erant prævidit, et qui præsens assisteret, nescivit. Constat enim quia Judæi, qui plene legem didicerunt, adventum Christi cognoverunt. Unde Matth. 2, Herodes a principibus sacerdotum inquit ubi Christus nasceretur; cui protinus responderunt, **In Bethlehem.** Prius ergo noverant quem passionis tempore cum despicerent, ignorabant; quorum notitia prior, et ignorantia posterior, Isaac caligante signatur; qui dum Jacob benediceret, quid in futuro ei eveniret prævidebat, sed quod præsens assisteret nesciebat. Sic Judæorum populus prophetiæ mysteria accepit, sed cæcos oculos in contemplatione tenuit, quia præsentem non vidit, de quo multa in futuro prævidit. Ante se enim positum cernere non valuit, cujus adventus potentiam longe ante nuntiavit. GREG., hom. 10 in Ezech., tom. 2 Isaac filium nescit, quem benedixit, etc., usque ad et quia per quosdam in contemplationem surgit, per quosdam in activæ vitæ opera pinguescit. Sequitur:

terræ abundantiam frumenti et vini.†††

29 Et serviant tibi populi, et adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, et incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.]

30 Vix Isaac sermonem impleverat, et egresso Jacob foras, venit Esau,‡‡‡

31 coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, et comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33 Expavit Isaac stupore vehementi: et ultra quam credi potest admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, et comedi ex omnibus priusquam tu venires;

---

††† **27:28** *Det tibi Deus de rore cœli*, etc. Ros desuper et subtiliter cadit, et toties de rore cœli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum vero bona opera per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. **Abundantiam frumenti**, etc. ISID. Hæc est multitudo quam colligit de sacramento corporis et sanguinis sui. ‡‡‡ **27:30** *Venit Esau*, etc. Sero Esau ad patrem revertitur, quia prior populus in fine convertetur. Unde psal. LVIII: **Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circumibunt civitatem.** Et alibi: **Aperuerunt ora sua, sicut comedens in abscondito.**

benedixique ei, et erit benedictus?§§§

§§§ **27:33 Expavit Isaac.** Benedictionem repromissam repente majore filio, expavit Isaac, et alium pro alio se benedixisse cognovit; nec indignatur cognito sacramento, sed confirmabat benedictionem dicens: **Et benedixi eum, et benedictus est.** Hæc est prima benedictio Isaac minori populo Christianorum data. Sed nec major filius omnino despectus, quia, cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israël salvus erit. Cujus secundæ benedictionis prophetia est. **In pinguedine terræ, et in rore cæli desuper erit benedictio tua. In pinguedine terræ,** id est, in fecunditate rerum, et potentia regni, quæ in illo populo fuit; **et in rore cæli,** eloquiis Dei. Ipsi enim eloquia Dei credita sunt, et legis testamenta. **Vives in gladio:** quia sanguini populus ille deditus, necem in Christo et prophetis exercuit, **Et servies fratri tuo minori,** id est, populo Christiano. **Tempusque veniet, cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis;** cum scilicet per cognitionem fidei et gratiam Christi conversus, deposueris onus legis; quando jam tunc non servies minori, sed per fidem frater vocaberis. **Expavit Isaac,** etc. Ut quædam mentis alienatio sequeretur, quæ exstasis dicitur, quæ in magnarum rerum revelationibus fieri solet. Unde intelligendum est spiritualiter admonitum esse Isaac, ut confirmaret benedictionem in Jacob, cui potius irascendum fuit, quia patrem fefellit. In Adam quoque exstasis processit, antequam diceret: **Erunt duo in carne una** Gen. 2, quod est **magnum sacramentum in Christo et in Ecclesia. Benedixique ei,** etc. ALC. Si justi viri voluntas bona est, quid est quod Isaac non Esau quem voluit, sed Jacob quem noluit, benedixit? Justi hominis, quantum ad conscientiam, voluntas bona est: Deus vero solus de futuris judicat. Isaac humano more filium majorem benedicendum putavit: sed Deus, qui occultorum est cognitor, minorem dignum benedictione ostendit, ut non hominis ostenderet esse benedictionem, sed Dei: ideo in Numeris ad Mosen et Aaron sacerdotes dicitur: **Ponite nomen meum super filios Israël. Ego Dominus benedicam eos Num. 6.** Sacerdotis est benedicere, Dei effectum tribuere. Ut autem intellexit Isaac per spiritum prophetiæ benedictionem minori destinam, ait, **Benedixi, et erit benedictus.**

³⁴ Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: et consternatus, ait: Benedic etiam et mihi, pater mi.

³⁵ Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, et accepit benedictionem tuam.

³⁶ At ille subjunxit: Juste vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: primogenita mea ante tulit, et nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, et mihi benedictionem?*

³⁷ Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, et omnes fratres ejus servituti illius subjugavi; frumento et vino stabilivi eum: et tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?

³⁸ Cui Esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque ejulatu magno fleret,

³⁹ motus Isaac, dixit ad eum: [In pinguedine terræ, et in rore cæli desuper,

⁴⁰ erit benedictio tua. Vives in gladio, et fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.]†

---

* **27:36 *Juste vocatum est nomen ejus Jacob: Supplantavit enim me,*** etc. HIER. Jacob **supplantator** interpretatur. Ab eo igitur quod fratrem ante deceperit, allusit ad nomen, qui ideo ante Jacob vocatus est, quod in ortu plantam fratris apprehendit.

† **27:40 *Et fratri tuo servies,*** etc. Quia Idumæi tributarii fuerunt Israël, qui Jacob vocatur. **Tempusque veniet, cum excutias et solvas jugum ejus.,** etc. Hoc impletum est quando rebellaverunt Idumæi ne essent sub Juda. **Tempusque veniet,** etc. Quasi: Judaicus populus a servitute peccati in fine liberabitur, ut cum **plenitudo gentium intraverit, omnis Israël salvus fiet Rom. 11.**

41 Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, et occidam Jacob fratrem meum.‡

42 Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens et vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.§

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, et consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

---

‡ **27:41 Dixitque in corde suo.** Cum Scriptura dicat, Esau in corde suo de morte fratris tractasse, quomodo vel a quo sunt hæc nuntiata Rebeccæ? Sed datur intelligi quod ei divinitus omnia revelabantur. Propter insanabile odium Judæorum, per spiritum consilii præceptum est apostolis ut, relicta Judæa, transirent ad gentes. **Venient dies luctus**, etc. Nolebat enim hoc facere vivente patre, ne incurreret odium ejus, et malediceretur ab eo. DIOD. Quod autem scriptum est, **dixit Esau in corde suo**, significat Esau mortem fratris non subita ira, sed perfecto mentis consensu exoptasse. § **27:42 Nuntiata sunt hæc Rebeccæ**, etc. Hic consequenter ponitur matris obviatio, cum dicitur, **Nuntiata sunt hæc**. Ex quo patet quod Esau prædictam machinationem non sic celavit in corde suo, quin appareret exterius in signis et verbis. **Quæ mittens et vocans Jacob**, etc. Ut induceret eum ad dandum locum iræ et recedendum ad tempus. Sequitur: **Cur utroque orbabor filio?** etc. Ac si diceret: Si invadat te, poterit esse quod ambo eritis interfecti; vel si unus remaneat, oportebit quod sit fugitivus a me. **Dixit quoque Rebecca**, etc. Quia Jacob non poterat convenienter recedere sine scitu patris, ideo Rebecca convertit se ad inducendum Isaac ut mitteret Jacob filium suum ad Laban, ut ibi acciperet uxorem dicens. **Tædet me**, etc. Id est propter uxores Esau: non autem dixit ipsi Isaac aliam causam, scilicet de machinatione Esau in mortem Jacob, ne in senectute sua nimis affligeretur. **Si acceperit Jacob uxorem**, etc. Ac si diceret: Si diligis vitam meam, mitte eum ad domum fratris mei, ut ibi accipiat uxorem.

⁴⁴ habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

⁴⁵ et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, et adducam te inde huc: cur utroque orbabor filio in uno die?

⁴⁶ Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

28

¹ Vocavit itaque Isaac Jacob, et benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:*

² sed vade, et proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, et accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

³ Deus autem omnipotens benedicat tibi, et crescere te faciat, atque multiplicet, ut sis in turbas populorum.

⁴ Et det tibi benedictiones Abrahæ, et semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.

---

* **28:1 Vocavit itaque Isaac**, etc. AUG., Q. in Gen. Quod habent Latini codices: **Vade in Mesopotamiam in domum Bathuel**, etc., Græci habent: **Fuge in Mesopotamiam**, etc., ut intelligatur etiam Isaac intellexisse quod Esau de morte fratris cogitavit. **Profectus vero**. ISID. Jacob fugiens dolos fratris, relicta domo patria, et parentibus, vadit in regionem longinquam, ut accipiat uxorem. Similiter Christus, relictis parentibus secundum carnem, id est Judæis, et patria, id est Hierosolyma, et omnibus Judææ regionibus, abiit in gentes, ut acciperet sibi Ecclesiam, secundum illud Oseæ 2: **Vocabo non plebem meam**, etc.

⁵ Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.

⁶ Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, et misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; et quod post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

⁷ quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

⁸ probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

⁹ ivit ad Ismaëlem, et duxit uxorem absque iis, quas prius habebat, Maheleth filiam Ismaël filii Abraham, sororem Nabaioth.

¹⁰ Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran.†

¹¹ Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.‡

¹² Veditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cælum: angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per

---

† **28:10 Igitur egressus Jacob**, etc. GREG., lib. V Moral., c. 11, tom. 1 In itinere dormire, etc., usque ad **quoniam suavis est Dominus**. ‡ **28:11 Tulit de lapidibus**, etc. ISID. Dormitio

Jacob in itinere, mors Christi in cruce. Lapis capiti suppositus, Christus est secundum humanitatem, quem Jacob unxit, ut Christus signaretur, enim Grece, **unctus** Latine. Caput autem Christus Deus. Lapis ergo capiti Jacob suppositus, signat humanitatem Christi conjunctam Deo assumenti. **Caput enim viri Christus**, caput Christi Deus I Cor. 11

eam, §

¹³ et Dominum innixum scalæ dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo et

---

§ **28:12 Viditque in somnis**, etc. GREG., Regist. l. 1, ep. 24 Jacob prædicatores signat qui non solum caput Ecclesiæ, id est Christum contemplando appetunt, sed ad membra illius miserando descendunt: quod angeli ascendentes descendentesque demonstrant. Hinc Moses crebro tabernaculum intrat, et exit; et qui intus ad contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur; intus arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem quasi ad tabernaculum redeant, et velut coram testamenti arca Dominum consulant, de quibus dubitant, apud se intus sacri eloquii paginas requirentes. Moraliter. In itinere dormire est in via hujus sæculi ab impedimento actionum sæcularium quiescere. Jacob dormiens angelos vidit: quia illi divina conspiciunt, qui ab appetitu temporalium rerum oculos claudunt: quos bene clausos diabolus aperuit dicens: **In quacunque die comederitis, aperientur oculi vestri**. Gen. 3 **Vidit in somnis**, etc. ISID. Angeli per scalam ascendentes et descendentes, evangelistæ sunt et prædicatores Christi, ascendentes ad intelligendam Divinitatem; omnem creaturam excedentes, ut inveniant in principio Verbum apud Deum, per quem omnia facta sunt. Descendentes ut inveniant eum, **factum ex muliere, factum sub lege**, etc. In illa etiam scala a terra usque ad cœlum, a carne usque ad spiritum: quia in illa carnales proficiendo, quasi ascendendo spirituales fiunt. Ad quos lacte nutriendos spirituales descendunt, quia non possunt eis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Ipse est sursum in capite, ipse deorsum in corpore suo, id est Ecclesia; ipse scala, qui ait Joan. 14: **Ego sum via**, etc. Ad ipsum ascenditur, ut in excelsis intelligatur: et descenditur, ut in membris parvulis nutriatur; per illum se erigunt, ut sublimem expectent: et humiliant, ut eum sublimiter et temperanter annuntient.

semini tuo.**

14 Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: dilataberis ad occidentem, et orientem, et septentrionem, et meridiem: et benedicentur in te et in semine tuo cunctæ tribus terræ.

15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, et reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.

16 Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam.††

17 Pavensque, Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta cæli.

18 Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, et erexit in titulum, fundens oleum desuper.‡‡

19 Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius

** **28:13 Ego sum Dominus Deus Abraham,** etc. Mystice designat mandatum divinitatis ad humanitatem Christi directum, cui terra, id est, Ecclesia, promittitur; et semini illius, id est Christiano populo. Unde psalm. 2: **Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.**

†† **28:16 Cumque evigilasset,** etc. Quisquis post torporem inertię evigilaverit, et per exercitium boni operis vere exsurrexerit, in Ecclesia supereminentem gratiam Dei et introitum regni cœlestis intelliget. ‡‡ **28:18 Surgens ergo,** etc. AUG., Q. in Gen., tom. 3 Quod **erexit** Jacob, **lapidem quem capiti supposuerat** in titulum, et superfudit oleum, nihil fecit idololatrię simile: quia non vel tunc vel postea frequentavit lapidem adorando aut ei sacrificando; sed signum fuit et prophetia pertinens ad unctionem, unde Christus dicitur.

Luza vocabatur. §§

²⁰ Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, et custodierit me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum,

²¹ reversusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

²² et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. ***

29

¹ Profectus ergo Jacob venit in terram orien-

---

§§ **28:19** *Appellavitque nomen urbis Bethel.*, etc. HIER., de locis Hebraicis. Ab eo quod dictum est, *quam terribilis est locus iste*, etc., loco nomen imponit Bethel, id est *domum Dei*, qui ante Luza vocabatur, id est, *nux* vel *amygdalum*. Unde ridicule quidam verbum Hebraicum *ulam*, nomen urbis esse putant: cum *ulam* interpretetur *prius*. Ordo ergo iste est lectionis: Vocavit nomen illius loci Bethel, et prius Luza vocabulum civitatis. Antiquæ vero scripturæ verbo *ulam* vel *olam* plenæ sunt, quod nihil significat nisi *prius* vel *ante vestibulum*, vel *superliminare*, vel *postes*, etc. *** **28:22** *Et lapis iste, vocabitur domus Dei*, etc. Prophetia est domus Dei ibi futuræ, ibi et ipse rediens Deo sacrificavit.

talem.*

² Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, et os ejus grandi lapide claudabatur.

³ Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, et reffectis gregibus rursum super os putei ponerent.

⁴ Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

⁵ Quos interrogans, Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

⁶ Sanusne est? inquit. Valet, inquiunt: et ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

⁷ Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date ante potum ovibus, et sic eas ad pastum reducite.

⁸ Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

---

* **29:1 *Profectus ergo Jacob, etc. Vidit puteum in agro, etc.*** Aqua putei scientia Veteris Testamenti: quam lapis claudabat, quia littera legis spiritualem sensum in eo celabat; sed veniente Christo lapis remotus est, cum per prædicationem Novi Testamenti umbra legis exclusa et veritas Evangelii patefacta est. Allegorice. Per puteum baptismus, per agrum mundus exprimitur: per tres greges juxta puteum accubantes, signantur illi qui ad fidem Trinitatis capiendam pertinent, in humilitate expetentes baptismi gratiam. **Lapidem.** Diritia infidelitatis, qua abjecta, percipitur baptismus vitæ. Pastores autem sunt prælati Ecclesiæ, qui, amoto lapide, per Jacob adaquare greges cupiunt: quia Christo auferente infidelitatem ab eorum cordibus quos prædestinavit ad sacramentum baptismi, abluuntur unda purificationis.

9 Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.

10 Quam cum vidisset Jacob, et sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui, amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11 Et adaquato grege, osculatus est eam: et elevata voce flevit,[†]

12 et indicavit ei quod frater esset patris sui, et filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13 Qui cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, cucurrit obviam ei: complexusque eum, et in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14 respondit: Os meum es, et caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15 dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.

16 Habebat vero duas filias: nomen majoris Lia,

[†] **29:11 *Osculatus est eam.*** AUG. Consuetudinis fuit maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur, et hodie fit in multis locis. Sed quæri potest quomodo illa ab ignoto osculum acceperit, si postea indicavit Jacob propinquitatem? Ergo intelligendum est: aut illum, qui propinquitatem noverat, fidenter in osculum irruisse, aut postea Scripturam narrasse per recapitulationem, cum primum Jacob indicaverit quis esset.

minor vero appellabatur Rachel.‡

17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, et venusto aspectu.

18 Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19 Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem quam alteri viro: mane apud me.

20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: et videbantur illi pauci dies præ amoris magnitu-

---

‡ 29:16 *Nomen majoris Lia*, etc. Victorinus martyr Rachel et Liam in similitudinem Ecclesiæ et Synagogæ interpretatus est. Liam majorem natu Synagogam significare existimat, quia prior populum Dei genuit: quæ oculis lippa dicitur, quia lex per Mosen data cooperata est et signata. Rachel minor et pulchra, prius sterilis, post fecunda, Ecclesiam signat, quæ tempore posterior, sed sancta corpore et spiritu. Oculi ejus decori, quia Evangelium videre meruerunt. Sed diu sterilis dum Synagoga populum generavit. Pro Rachel Jacob servivit, et supponitur ei Lia: quia Christus ut Ecclesiam sibi assumeret, prius sibi Synagoga conjunxit.

dine. §

²¹ Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.

²² Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

²³ Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

²⁴ dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facto

---

§ **29:20** *Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis.* Servitus Jacob septem annorum pro duabus uxoribus, præsentis vitæ tempus signat, quod septem diebus volvitur; in quo Dominus formam servi accepit, obediens Patri usque ad mortem. Jacob servivit, quia **filius hominis non venit ministrari, sed ministrare** *Matth. 20:* Ille oves pavit, et Christus dixit Joan. 10: **Ego sum pastor bonus.** Ille pro mercede varium pecus sibi abstulit: Christus diversarum gentium varietatem sibi congregavit. Ille tres virgas amputatis corticibus in alveis aquarum posuit, ut earum contemplatione multiplicarentur oves: et Dominus noster in aqua baptismatis trium personarum nomina Patris, et Filii, et Spiritus sancti, populo fideli proposuit, ut qui hoc pleno corde prospexerit, efficiatur ovis Dei. **Et videbantur illi pauci dies,** etc. Quomodo hoc dictum sit quærendum est, cum et breve tempus longum videatur amantibus? Dictum est ergo propter laborem servitutis, quem facilem faciebat amor. AUG., lib. XXII contra Faustum. Pro ingenti crimine objiciuntur Jacob quatuor uxores. Sed quoniam tunc mos erat, crimen non erat; nunc autem crimen est, quia mos non est, etc., usque ad nisi concupiscentiæ carnalis flagrantia. ISID., in Gen., tom. 5 Duæ sunt ergo uxores Jacob liberæ, ambæ enim filiæ remissionis peccatorum, etc., usque ad et vidit in principio Verbum apud Deum, et vult parere, et non potest, quia **generationem ejus quis enarrabit?** Act. 8 ISID. Duæ liberæ uxores Jacob, quia duæ vitæ nobis in corpore Jesu Christi prædicantur, etc., usque ad Sed hoc non potest in terra morientium, quod his verbis significatur.

mane vidit Liam:

²⁵ et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

²⁶ Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias.**

²⁷ Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis.

²⁸ Acquievit placito: et hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

²⁹ cui pater servam Balam tradiderat.

³⁰ Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

³¹ Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

³² Quæ conceptum genuit filium, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam: nunc amabit me vir meus.

³³ Rursumque concepit et peperit filium, et ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi; vocavitque nomen ejus Simeon.

³⁴ Concepitque tertio, et genuit alium filium:

** **29:26 Non est in loco nostro consuetudinis,** etc. ID., ibid. Major appellatur quæ tempore prior est, etc., usque ad ad unum ergo tendendum, sed propter hoc multa ferenda. ID., ibid. Proinde vita quæ studio contemplationis competit, etc., usque ad unde infra 30: **Zelabat Rachel sororem suam.** ID., ibid. Proinde quia purus intellectus de illa divina substantia, etc., usque ad non quia numen.

dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus: eo quod pepererim ei tres filios: et idcirco appellavit nomen ejus Levi.

³⁵ Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino, et ob hoc vocavit eum Judam: cessavitque parere.

30

¹ Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suæ, et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

² Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

³ At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, et habeam ex illa filios.

⁴ Deditque illi Balam in conjugium: quæ,

⁵ ingresso ad se viro, concepit, et peperit filium.

⁶ Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dans mihi filium, et idcirco appellavit nomen ejus Dan.

⁷ Rursumque Bala concipiens, peperit alterum,

⁸ pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui: vocavitque eum Nephthali.

⁹ Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

¹⁰ Qua post conceptum edente filium,

¹¹ dixit: Feliciter, et idcirco vocavit nomen ejus Gad.

¹² Peperit quoque Zelpha alterum.

¹³ Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me dicent mulieres: propterea appellavit eum Aser.

14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras, quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.*

15 Illa respondit: Parumne tibi videtur quod præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16 Redeuntque ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, et Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxisti te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17 Et exaudivit Deus preces ejus, concepitque et peperit filium quintum,

18 et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo: appellavitque nomen

---

* **30:14 Egressus autem Ruben,** etc. AUG., lib. XXII contra Faustum. Quare rem gestam Scriptura non tacuit, etc., usque ad et quidquid de hac pie et sapienter dicitur, sine phantasmate carnalis cogitationis salubriter vel ex parte capiatur. **Egressus autem Ruben, etc.** AUG. **Historice.** De hoc autem genere opinari quosdam scio quod acceptum in escam sterilibus feminis fecunditatem pariat, et ideo instituisse Rachel ut hoc acciperet, quod ego non arbitror, nec sic tunc concepisset. Nunc vero cum post duos Liæ alios ab illa nocte partus, Dominus eam prole donaverit, nihil est quod de mandragora tale aliquid suspicemus, quale in nulla femina experti sumus. Cum enim mala hæc ipse vidissem, et propter hunc sacræ lectionis locum mihi obtigisse gratularer rara enim res est, naturam eorum quantum potui perscrutatus sum, non aliqua a communi sensu remotiore scientia, quæ docet virtutes radicum et potestates herbarum, sed quantum renuntiat visus, olfactus et gustus, rem comperi pulchram, suave olentem, sapore autem insipido. Cur ergo eam mulier tantopere cupierit nescio, nisi forte propter pomi raritatem et odoris jucunditatem.

ejus Issachar.

¹⁹ Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,

²⁰ et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios: et idcirco appellavit nomen ejus Zabulon.

²¹ Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

²² Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, et aperuit vulvam ejus.

²³ Quæ concepit, et peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

²⁴ Et vocavit nomen ejus Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

²⁵ Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam, et ad terram meam.

²⁶ Da mihi uxores, et liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitum qua servivi tibi.

²⁷ Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo, experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te:

²⁸ constitue mercedem tuam quam dem tibi.

²⁹ At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, et quanta in manibus meis fuerit possessio tua.

³⁰ Modicum habuisti antequam venirem ad te, et nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Justum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meæ.

³¹ Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, et custodiam pecora tua.

32 Gyra omnes greges tuos, et separa cunctas oves varias, et sparso vellere; quodcumque furvum, et maculosum, variumque fuerit, tam in ovibus quam in capris, erit merces mea.†

33 Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: et omnia quæ non fuerint varia, et maculosa, et furva, tam in ovibus quam in capris, furti me arguent.

34 Dixitque Laban: Gratium habeo quod petis.

35 Et separavit in die illa capras, et oves, et hircos, et arietes varios, atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est albi et nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.

36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se et generum, qui pascebat reliquos greges ejus.

37 Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorticavit eas: detractisque corticibus, in his, quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius.

38 Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent.

39 Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, et parerent maculosa, et varia,

---

† 30:32 *Gyra omnes greges tuos*, etc. HIER., in Quæst. Hebr. Multum apud Septuaginta confusus est sensus, etc., usque ad vicinus est finis. ALC. Cur Jacob fraudis in hoc loco non arguitur, hoc sine dubio ut propheta fecit, nec credendum est eum fecisse sine spirituali revelatione.

et diverso colore respersa.

⁴⁰ Divisitque gregem Jacob, et posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba et nigra quæque, Laban; cetera vero, Jacob, separatis inter se gregibus.

⁴¹ Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione conciperent:

⁴² quando vero serotina admissura erat, et conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban: et quæ primi temporis, Jacob.

⁴³ Ditatusque est homo ultra modum, et habuit greges multos, ancillas et servos, camelos et asinos.

31

¹ Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, et de illius facultate ditatus, factus est in-

clytus:*

² animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri et nudiustertius,

³ maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, et ad generationem tuam, eroque tecum.

⁴ Misit, et vocavit Rachel et Liam in agrum, ubi pascebat greges,

⁵ dixitque eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri et nudiustertius: Deus autem patris mei fuit mecum.

⁶ Et ipsæ nostis quod totis viribus meis servierim patri vestro.

⁷ Sed et pater vester circumvenit me et mutavit mercedem meam decem vicibus: et tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

⁸ Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus; quando vero e contrario, ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

---

* **31:1 Postquam autem audivit,** etc. **Mutavit mercedem,** etc. HIERON. in Quæst. Hebr. Pro eo quod posuimus, **mutavit mercedem meam decem vicibus,** Septuaginta posuerunt **decem annis:** cum verbum Hebraicum **monim** numerum magis quam annos sonat; et ex sequentibus is sensus probatur, quod per singulos fetus super Laban conditionem mutaverit. Si videbat varium nasci pecus, dicebat: Volo ut in futuro nascantur mihi varia; tunc Jacob virgas in canalibus non ponebat, ut fetus unicolor nasceretur: quo facto Laban ea pecora suæ parti fieri debere dicebat; sic usque ad decem vices mutata est conditio: et quodcunque proposuerat Laban ut sibi nasceretur, in contrarium colorem vertebatur. Nunc autem in sex annis decem pariendi vices incredibiles viderentur; sed lege Virgilium, in quo dicitur: **Bis gravidæ pecudes.** Natura autem Italicarum ovium et Mesopotamiæ eadem esse dicitur.

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri, et dedit mihi.

10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, et vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios et maculosos, et diversorum colorum.

11 Dixitque angelus Dei ad me in somnis: Jacob? Et ego respondi: Adsum.

12 Qui ait: Leva oculos tuos, et vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.†

13 Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, et votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, et egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.‡

14 Responderuntque Rachel et Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus et hæreditate domus patris nostri?

15 nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit, comeditque pretium nostrum?

16 Sed Deus tulit opes patris nostri, et eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit

† 31:12 **Vidi enim omnia**, etc. Ex hoc discimus quod Jacob nullo malo dolo fecit, sed divina dispositione, vel quia omnia in figura gerebantur. Unde angelica visione meruit confortari.

‡ 31:13 **Nunc ergo surge**. GREG., Moral. 30, 16 Post longam servitatem præcepit Dominus Jacob ut reverteretur in patriam: tunc, ignorante socero, cum uxoribus et comitatu properabat. Laban autem consecutus est eum in monte Galaad cum furore idola requirens, nec reperit. Laban autem in hoc loco diaboli typum gerit. Interpretatur enim **dealbatio**. Diabolus vero, cum tenebrosus sit, **transfigurat se in angelum lucis**. Huic servivit Jacob, id est, Judaicus populus ex parte reproborum, de quo natus est Christus secundum carnem.

tibi Deus, fac.

¹⁷ Surrexit itaque Jacob, et impositis liberis ac conjugibus suis super camelos, abiit.

¹⁸ Tulitque omnem substantiam suam, et greges, et quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

¹⁹ Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, et Rachel furata est idola patris sui.

²⁰ Noluitque Jacob confiteri socero suo quod fugeret.

²¹ Cumque abiisset tam ipse quam omnia quæ juris sui erant, et amne transmissio pergeret contra montem Galaad,

²² nuntiatum est Laban die tertio quod fugeret Jacob.

²³ Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: et comprehendit eum in monte Galaad.

²⁴ Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam aspere loquaris contra Jacob.

²⁵ Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium.

²⁶ Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

²⁷ cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, et canticis, et tympanis, et citharis?

²⁸ Non es passus ut oscularer filios meos et filias: stulte operatus es: et nunc quidem

²⁹ valet manus mea reddere tibi malum: sed

Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

³⁰ Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

³¹ Respondit Jacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

³² Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris: scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, et aufer. Hæc dicens,

ignorabat quod Rachel furata esset idola. §

§ **31:32 Ignorabat quod Rachel furata esset idola.** HIERON. Ubi nos **idola** legimus, in Hebræo **theraphim** scriptum est; quod Aquila **figuras**, vel **imagines** interpretatur. Hoc autem ideo dico ut sciamus quid in Judicum libro **theraphim** sonet. **Contra montem Galaad**, etc. Non quod eo tempore mons Galaad diceretur, sed per anticipationem illo nomine vocatur, quo postea nuncupatus est. **Qui, assumptis fratribus suis, persecutus**, etc. GREG. **Historice.** Potest per Laban mundus exprimi: qui cum furore Jacob sequitur, quia electos, qui sunt membra Christi, opprimere conatur. Filiam mundi vel diaboli Jacob abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex gentibus conjunxit, cui per prophetam dicitur psal. 44: **Obliviscere populum tuum**, etc. In idolis avaritia signatur, quæ est idolorum servitus. Laban veniens apud Jacob idolum non reperit, quia, ostensis mundi divitiis Redemptori nostro, diabolus vestigia concupiscentiæ non reperit. Sed quæ Jacob non habuit, Rachel sedendo operuit, quæ interpretatur **ovis**, et Ecclesiam significat. Sedere autem est humilitatem pœnitentiæ appetere. Unde psal. CXXVI: **Surgite postquam sederitis.** Rachel idola sedendo operit, quia Ecclesia Christum sequens vitium terrenæ concupiscentiæ per humilitatem pœnitentiæ cooperuit. Unde psal. 13: **Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.** Nos igitur Rachel significat, qui idola sedendo premimus, si culpas avaritiæ pœnitendo damnamus; quæ avaritiæ immunditia non viriliter currentes impedit, sed effeminate gradientes per blandimenta sæculi resolvuntur, quod his verbis significatur: **Juxta consuetudinem feminarum accidit mihi.** Quasi enim muliebria pati se innotuit. **Ut oscularer filios meos ac filias.** More Scripturæ filios ac filias Jacob suos appellat, quæ filios vel fratres cognatos appellat; unde in sequentibus: **Dixitque Jacob fratribus suis: Afferte lapides.** In Evangelio quoque filii Mariæ, materteræ Domini, fratres ejus vocantur Matthæi 12. **Timui ne violenter auferres filias tuas, quod autem furti me arguis**, etc. Quasi ideo non tibi manifestavi, ne acerbitate persecutionis superares animas infirmas, noviter tibi ereptas.

³³ Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob, et Liæ, et utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

³⁴ illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, et sedit desuper: scrutantique omne tentorium, et nihil inveniendi,

³⁵ ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi: sic delusa sollicitudo quærentis est.

³⁶ Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

³⁷ et scrutatus es omnem supellectilem meam? quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, et fratribus tuis, et judicent inter me et te.

³⁸ Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuæ et capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

³⁹ nec captum a bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, a me exigebas:

⁴⁰ die noctuque æstu urebar, et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.**

⁴¹ Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, et sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

⁴² Nisi Deus patris mei Abraham, et timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimi-

---

** **31:40 Die noctuque æstu urebar, et gelu. Fugiebat somnus ab oculis meis.** Unus effectus est caloris et frigoris.

sisses: afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit Deus, et arguit te heri.

⁴³ Respondit ei Laban: Filiæ meæ et filii, et greges tui, et omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis et nepotibus meis?

⁴⁴ Veni ergo, et ineamus fœdus, ut sit in testimonium inter me et te.

⁴⁵ Tulit itaque Jacob lapidem, et erexit illum in titulum:

⁴⁶ dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:††

⁴⁷ quem vocavit Laban Tumulum testis: et Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

⁴⁸ Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me et te hodie, et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

⁴⁹ Intueatur et judicet Dominus inter nos quando recesserimus a nobis,

⁵⁰ si afflixeris filias meas, et si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

⁵¹ Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, et lapis quem erexi inter me et te,

⁵² testis erit: tumulus, inquam, iste et lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans.

---

†† **31:46 Afferte lapides,** etc. HIERON. de Loc. Hebr. Acervus lingua Hebræa, etc., usque ad in qua habitabat sermone mutaverat. ISID. Mystice. Inter fideles, tam Judæos quam gentiles, testis est lapis eminens in similitudinem Christi; et acervus lapidum, qui est multitudo credentium.

⁵³ Deus Abraham, et Deus Nachor, iudicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:‡‡

⁵⁴ immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi:

⁵⁵ Laban vero de nocte consurgens, osculatus est filios, et filias suas, et benedixit illis: reversusque est in locum suum.§§

32

¹ Jacob quoque abiit itinere quo cœperat: fueruntque ei obviam angeli Dei.

² Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: et appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.*

³ Misit autem et nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

⁴ præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, et fui usque in præsentem diem.

---

‡‡ **31:53 *Juravit Jacob,*** etc. Per timorem scilicet quo timebat Deum, quem commendavit supra, dicens, ***Et timor;*** etc.

§§ **31:55 *Laban vero de nocte, etc.*** Quia Laban et Jacob trans fluvium perrexerunt, significare potest duos populos per baptismum ad Ecclesiam venientes. Sed Jacob ultra progrediente, Laban reversus est, quia, filiis lucis in profectu virtutum post baptismum meantibus, reprobi de percepta dignitate post Satanam in apostasiam redeunt.

* **32:2 *Castra Dei sunt hæc.*** Ubi ***castra*** posita sunt, in Hebræo ***mahanaim;*** ut sciamus, si quando interpretatum in alio loco ponitur, quem locum significet. Et pulchre ad fratrem inimicum iturus, angelorum comitantium eum choris excipitur.

⁵ Habeo boves, et asinos, et oves, et servos, et ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

⁶ Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, et ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

⁷ Timuit Jacob valde: et perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque et oves, et boves, et camelos, in duas turmas,†

⁸ dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, et percusserit eam, alia turma, quæ relicta est, salvabitur.

⁹ Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, et Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, et in locum nativitatis tuæ, et benefaciam tibi:

¹⁰ minor sum cunctis miserationibus tuis, et veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: et nunc cum duabus turmis regredior.‡

¹¹ Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat matrem

---

† **32:7 Timuit Jacob**, etc. AUG., Quæst. in Gen. Quæri potest quomodo fidem habuit promissis Dei, quod hoc dixit. Sed fieri potuit ut everteret castra ejus Esau, et tunc post illam afflictionem adesset, et quem promisit, impleret. Et admonemur hoc exemplo, ut quamvis credamus in Deum, faciamus tamen quæ facienda sunt in salutis præsidium. Verba quoque Jacob considerata sunt, dicentis: **Deus patris mei Abraham**, etc., quia in his verbis et humana infirmitas et fides pietatis apparet. ‡ **32:10 Transivi Jordanem**, etc. Per baptismum conjunctus est paries de gentibus, ei qui ex Judæis: primitivæ tamen Ecclesiæ non deest timor Judæorum, quod significat Esau.

cum filiis. §

¹² Tu locutus es quod benefaceres mihi, et dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

¹³ Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo,

¹⁴ capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, et arietes viginti,

¹⁵ camelos foetas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, et tauros viginti, asinas viginti et pullos earum decem.

¹⁶ Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, et sit spatium inter gregem et gregem.

¹⁷ Et præcepit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, et interrogaverit te: Cujus es? aut, Quo vadis? aut, Cujus sunt ista quæ sequeris?

¹⁸ respondebis: Servi tui Jacob, munera misit domino meo Esau, ipse quoque post nos venit.

¹⁹ Similiter dedit mandata secundo, et tertio, et cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau cum inveneritis eum.

²⁰ Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur. Dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, et postea videbo

---

§ **32:11 *Erue me de manu***, etc. Sic orat ut spem timore moderetur, et timorem spe consoletur, significans ut vitæ nostræ et domesticorum ratione consulamus, et tamen Dei auxilium invocemus.

illum: forsitan propitiabitur mihi.**

²¹ Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris.

²² Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, et totidem famulas cum undecim filiis, et transivit vadum Jaboc.

²³ Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

²⁴ mansit solus: et ecce vir luctabatur cum eo usque mane.

²⁵ Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emarcuit.

²⁶ Dixitque ad eum: Dimitte me: jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

²⁷ Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

²⁸ At ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?††

** **32:20 Placabo illum,** etc. Hæc interposita sunt a scriptore. Non est enim prudentis artem suam detegere, et sic eis cum quibus agitur suspectum se facere. GREG. hom. 14, in Evang., tom. 2 Mystice. Jacob cum ad parentes proprios redit, etc., usque ad ut suavitate intima Deum apprehendamus. **Et ecce vir;** etc. ISID. in Gen., tom. 5 In hoc principaliter sacramenti Dominici imago figurata est, etc., usque ad ne ultra jam generare possit. †† **32:28 Nequaquam, inquit Jacob, appellabitur nomen tuum, sed,** etc. HIERON. in Q. Hebr. Josephus in libro primo Antiquitatum, etc., usque ad nos magis Scripturæ, et angeli, vel Dei, qui Israël ipsum vocavit, auctoritate ducimur, quam cujuslibet eloquentiæ sæcularis.

29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phaniel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.‡‡

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phaniel: ipse vero claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israël, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eo quod tetigerit nervum femoris ejus, et obstupuerit.

33

1 Elevans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, et cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liæ et Rachel, ambarumque famularum.*

---

‡‡ **32:30 Vocavitque Jacob,** etc. Illud quoque quod sequitur, **et benedixit eum, vocavitque Jacob nomen loci illius Phaniel, dicens,** etc. In Hebræo dicitur **Phaniel,** ut sciamus ipsum esse locum qui in cæteris Scripturæ voluminibus secundum Hebræos, **Phaniel** legitur. GREG., lib. IV Moral., cap. 6 Quæritur, cum Veritas dicat: **Nemo videbit faciem meam;** Et: **Deum nemo vidit unquam,** quomodo testatur Jacob: **Vidi Dominum facie ad faciem?** Humanæ enim mentes oculo interiori purgato, etc., usque ad unde I Cor. 13: **Tunc cognoscam sicut et cognitus sum.** * **33:1 Elevans autem Jacob oculos divisitque filios Liæ et Rachel,** etc. Aquila **dimidiavit,** ut unum cuneum faceret ancillarum cum parvulis suis, et alterum liberarum cum filiis suis; primasque mitteret ancillas, secundas liberas: ipse ante omnes fratrem adoraturus occurreret.

² et posuit utramque ancillam, et liberos earum, in principio: Liam vero, et filios ejus, in secundo loco: Rachel autem et Joseph novissimos.

³ Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

⁴ Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus, et osculans flevit.

⁵ Levatisque oculis, vidit mulieres et parvulos earum, et ait: Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt quos donavit mihi Deus servo tuo.

⁶ Et appropinquantēs ancillæ et filii earum, incurvati sunt.

⁷ Accessit quoque Lia cum pueris suis: et cum similiter adorassent, extremi Joseph et Rachel adoraverunt.

⁸ Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

⁹ At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

¹⁰ Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius,†

¹¹ et suscipe benedictionem quam attuli tibi, et quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente, suscipiens,

¹² ait: Gradiumur simul, eroque socius itineris tui.

---

† **33:10 Sic enim vidi**, etc. AUG., Q. in Gen. tom. 3 Utrum parentis et perturbati animi verba, etc., usque ad qui Græcum audire et intelligere solent.

13 Dixitque Jacob: Nosti, domine mi, quod parvulos habeam teneros, et oves, et boves foetas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14 Præcedat dominus meus ante servum suum: et ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.‡

15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo, domine mi.

16 Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.

17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth, id est, Tabernacula.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: et habitavit juxta op-

---

‡ 33:14 *Et ego sequar;* etc. AUG. Quæritur si mendacium fratri promiserit. Hoc enim, sicut Scriptura narrat, non fecit; sed eo perrexit itinere quod dirigebat ad suos. An forte veraci animo promisit, sed aliud postea cogitando delegit? **Socoth.** HIERON. Ubi nos **tabernacula** habemus, in Hebræo legitur **Socoth** Est autem usque hodie civitas trans Jordanem hoc vocabulo, in parte Scytopoleos de qua in libro Locorum scripsimus.

pidum. §

¹⁹ Emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

²⁰ Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israël.

34

¹ Egressa est autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius.*

---

§ **33:18 *Transivitque in Salem***, etc. HIERON. Quæstio oboritur quomodo Salem Sichen civitas appelletur, cum Hierusalem, in qua regnavit Melchisedech, Salem ante dicta sit. Aut igitur unius utraque urbs nominis est, quod de pluribus Judææ locis invenimus, ut idem urbs et loci nomen in alia et alia tribu sit. Aut ista Salem, quæ pro Sichem nunc nominatur, dicemus interpretari **consummatam** atque **perfectam**: et illam quæ postea Hierusalem dicta est, **pacificam**. Utrumque accentu paululum declinato, hoc vocabulum sonat. Tradunt Hebræi quod femur claudicantis Jacob ibi sanatum sit: ideoque civitatem **curati** atque **perfecti** vocabulum consecutam. * **34:1 *Egressa est autem Dina***, etc.

GREG. in Pastor, c. 30 Dina, ut mulieres extraneæ regionis videat, egreditur, cum mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra ordinem proprium evagatur. Quam Sichem, princeps terræ, opprimit, quia inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima ejus cum ea, quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia mens a culpa respiscens afficitur, et admissum flere conatur: corruptor spem ac securitatem vacuam ante oculos vocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat. Unde additur: **Tristemque blanditus delinivit**. Modo enim, aliorum facta graviora; modo nihil esse quod factum est; modo misericordem Deum loquitur, et tempus ad pœnitentiam pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, pœnitentia differatur, ut tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala contristant: et tunc plenius absorbeatur suppliciiis, quæ nunc gaudet in deliciis.

² Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: et rapuit, et dormivit cum illa, vi opprimens virginem.†

³ Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque delinivit blanditiis.

⁴ Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

⁵ Quod cum audisset Jacob absentibus filiis, et in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

---

† **34:2 Quam cum vidisset Sichemet dormivit cum illa,** etc. AUG. Quæst. in Gen., tom. 3 Et intendit animæ Dinæ filiæ Jacob et adamavit virginem, et locutus est secundum sensum virginis. Quomodo virgo dicitur, si jam dormivit cum ea? nisi forte virgo nomen ætatis est secundum Hebræum eloquium, an potius per recapitulationem post commemoratur quod ante factum est. Prius enim potuit intendere animæ ipsius, et amare virginem, et loqui secundum sensum virginis, deinde dormire cum illa. **Pacifici.** Ubi Septuaginta interpretati sunt **pacificos,** Aquila transtulit **consummatus, atque perfectos** pro quo in Hebræo legitur: **Selemim.** Ex quo apparet illud esse verum quod supra de Salem diximus. **Assensi,** etc. AUG. Paulo ante Jacob loquens cum Esau, filios suos infantes esse significat, etc., usque ad sed filii ejus in hoc facto nominantur quasi principes et auctores. **Arreptis,** etc. STRAB. Sic pastores Ecclesiæ peccatum carnis vel animæ ulcisci debent gladio spiritus, qui est verbum Dei: parati ulcisci omnem inobedientiam. **Nos pauci sumus,** etc. AUG. Hoc dicit, quia plurimum bella poterant surgere, non quod multo minus haberet quam possent expugnationi civitatis sufficere. **Nunquid ut scorto,** etc. AUG. Zelus filiorum Jacob in ultionem sororis moraliter commonet pastores fidelium, curam habere animarum sibi commissarum, ne violenter corporali delicto, aut fornicatione spirituali succumbant. **Paratique sint ulcisci omnem inobedientiam,** et excommunicationis gladio feriant stupratorem, ne impunitus evadat.

⁶ Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob,

⁷ ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod fœdam rem operatus esset in Israël et, violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

⁸ Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi uxorem:

⁹ et jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, et filias nostras accipite,

¹⁰ et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est: exercete, negotiamini, et possidete eam.

¹¹ Sed et Sichem ad patrem et ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: et quæcumque statueritis, dabo:

¹² augete dotem, et munera postulate, et libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.

¹³ Responderunt filii Jacob Sichem et patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis:

¹⁴ Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum et nefarium est apud nos.

¹⁵ Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus;

¹⁶ tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras ac nostras: et habitabimus vobiscum, erimusque unus populus.

¹⁷ Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, et recedemus.

¹⁸ Placuit oblatio eorum Hemor, et Sichem filio

ejus,

¹⁹ nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, et ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

²⁰ Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

²¹ Viri isti pacifici sunt, et volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, et exerceant eam, quæ spatiosa et lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, et nostras illis dabimus.

²² Unum est quo differtur tantum bonum: si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

²³ Et substantia eorum, et pecora, et cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, et habitantes simul, unum efficiemus populum.

²⁴ Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

²⁵ Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis duo filii Jacob, Simeon et Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: interfectisque omnibus masculis,

²⁶ Hemor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

²⁷ Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filii Jacob: et depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

²⁸ Oves eorum, et armenta, et asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus et in agris erant,

²⁹ parvulos quoque eorum et uxores duxerunt captivas.

³⁰ Quibus patratis audacter, Jacob dixit ad

Simeon et Levi: Turbastis me, et odiosum fecistis me Chananæis, et Pherezæis habitatoribus terræ hujus: nos pauci sumus; illi congregati percutient me, et delebor ego, et domus mea.

³¹ Responderunt: Numquid ut scorto abuti debere sorore nostra?

35

¹ Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, et ascende Bethel, et habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.

² Jacob vero convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, et mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

³ Surgite, et ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meæ, et socius fuit itineris mei.

⁴ Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, et inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.*

⁵ Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes.

---

* **35:4 Dederunt ergo ei,** etc. HIER. Q. in Gen., tom. 3 Plane hoc ordine et his profectibus ascendendum est in Bethel, id est, in domum Dei, quæ est Ecclesia Christi. Primum est, pristinos abdicare errores, et unius veri Dei profiteri fidem, quod est auferre deos alienos: deinde baptizari, quod est mundari; ac deinceps in novitate vitæ ambulare, quod est vestimenta mutare. Significant autem inaures falsæ doctrinæ phaleras, sermone nitidas, sed sensu veritatis vacuas. **Et inaures,** etc. AUG. Quæritur quale inaures, quæ ornamenta erant ad idololatriam non pertinentia? sed intelligendum est phylacteria fuisse deorum alienorum.

⁶ Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse et omnis populus cum eo.[†]

⁷ Ædificavitque ibi altare, et appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum.

⁸ Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, et sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

⁹ Apparuit autem iterum Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei

¹⁰ dicens: Non vocaberis ultra Jacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellavit eum Israël,[‡]

¹¹ dixitque ei: Ego Deus omnipotens: cresce, et multiplicare: gentes et populi nationum ex te

---

[†] **35:6** *Venit igitur Jacob Suzam,* etc. AUG. Notandum est tria nomina hujus civitatis esse commemorata, etc., usque ad multis de causis adduntur nomina vel mutantur. HIERON. Ecce manifestissime comprobatur Bethel non Ulam, ut supra dictum est, sed Luzan, id est, *amygdalum*, antea esse vocatam. [‡] **35:10** *Non vocaberis ultra,* etc. AUG. Quæritur cum semel dictum sit, *Non vocaberis ultra Jacob,* etc., cur legatur postea Jacob vocatus? Sed hoc nomen ad illam pertinet promissionem, in qua videtur Deus quomodo non est antea patribus visus, ubi non erit nomen vetus: quia nihil remanebit hic in ipso corpore vetustatis, et visio Dei summum præmium erit. HIERON. *Non vocaberis ultra Jacob,* etc. Nondum enim ab angelo nomen ei imponitur, sed imponendum a Deo prædicitur. Quod igitur illuc futurum promittitur, hic expletum docetur.

erunt, reges de lumbis tuis egredientur,§

¹² terramque quam dedi Abraham et Isaac, dabo tibi et semini tuo post te.

¹³ Et recessit ab eo.

¹⁴ Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, et effundens oleum:**

¹⁵ vocansque nomen loci illius Bethel.

¹⁶ Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cum parituriret Rachel,††

¹⁷ ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia et hunc habebis filium.

¹⁸ Egrediente autem anima præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benomi, id est, Filius doloris mei: pater vero appellavit

---

§ **35:11 Cresce et multiplicare.** Moraliter. Hæc promissio ad spirituale semen Jacob pertinet, sicut jam ante de Abraham dictum est. Omnes enim qui supplantant vitia, et veterem hominem cum actibus suis deponunt, et mentis oculos ad Deum intendunt, recte ad Jacob pertinent, cujus fidem et actus imitantur. **Regesque de lumbis ejus egredientur;** id est, sancti qui secundum voluntatem Dei se et subditos vere regunt: de cujus semine spirituali, id est imitatione fidei, in bonis operibus fecundantur. **

35:14 Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat, etc. AUG. Factum est iterum hoc in loco quod antea factum fuerat; vel memoratum hic quod ante fuerat factum. Sed quodlibet horum sit, super lapidem libavit Jacob, non lapidi. Non ergo sicut idololatræ solent aras ante lapidem constituere, et tanquam Deo lapidi libare. †† **35:16 Ephratam.** HIERON. Ephrata et Bethleem unius urbis vocabulum est, sub interpretatione consimili. Interpretatur enim **frugifera** et **domus panis**, propter panem qui de cœlo descendit.

eum Benjamin, id est, Filius dextræ.‡‡

19 Mortua est ergo Rachel, et sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20 Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus: hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. §§

22 Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, et dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob

---

‡‡ 35:18 *Egrediente autem*, etc. ISID. Quid sibi vult quod eundem Bennoni Rachel, cum pareret, vocavit *filium doloris mei*? Nisi futurum ex ea tribu Paulum, qui affligeret filios Ecclesiæ tempore persecutionis suæ? Aliter per Benjamin terrestris Hierusalem figuratur, quæ est in tribu Benjamin: cujus populus gravi dolore matrem afficit fundendo sanguinem prophetarum, et in necem Christi clamando: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros* Matth. 27. *Et factum est cum dimitteret animam.* HIERON. Siquidem moriebatur, *vocavit nomen ejus, filius doloris mei: pater vero ejus vocavit nomen ejus Benjamin.* In Hebræo similitudo nominis resonat, *filius enim doloris mei*, quod nomen moriens mater imposuit, dicitur *Bennoni*. *Filius vero dextræ*, id est virtutis, quod Jacob mutavit, dicitur *Benjamin*. Unde errant qui putant Benjamin *filium dierum* interpretari: dextera enim dicitur *iamin*, et finitur in *n*; dies vero appellatur *iamim*, et terminatur in *m*. §§ 35:21 *Egressus inde*, etc. HIERON. Hunc locum volunt esse Hebræi, etc., usque ad vel quod verius est quodam vaticinio futurum jam tunc mysterium monstrabatur.

duodecim.***

²³ Filii Liæ: primogenitus Ruben, et Simeon, et Levi, et Judas, et Issachar, et Zabulon.

²⁴ Filii Rachel: Joseph et Benjamin.

²⁵ Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan et Nephthali.

²⁶ Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad et Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

²⁷ Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee, hæc est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham et Isaac.†††

²⁸ Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

²⁹ Consumptusque ætate mortuus est: et appositus est populo suo senex et plenus dierum: et sepelierunt eum Esau et Jacob filii sui.

36

¹ Hæ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

*** **35:22 *Abiit Ruben,*** etc. ISID. Allegorice. Hoc crimen non scriberetur, nisi futura populi perversitas pronuntiaretur: quamvis in illo esset flagitium, in Scripturis est prophetia futurorum, quia per Ruben primogenitus populus Israël figuratur: qui thorum concubinæ polluit, id est legem Veteris Testamenti prævaricando maculavit. Quod autem concubina Vetus Testamentum significaverit, Paulus ostendit dicens, Gal. 4: ***Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et alterum de libera,*** etc. ***Erant autem,*** etc. AUG. Quæritur quomodo hoc verum sit, etc., usque ad quam ut per synecdochen accipiatur. ††† **35:27 *Civitatem Arbee.*** HIERON. Pro ***Arbee*** in ***LXX campum*** habetur, cum Hebron in monte sit. Eadem autem civitas antiquitus Mambre ab amico Abrahamæ dicta est. ***Civitatem Arbee,*** etc. Angelorum vel sanctarum animarum, quibus est appositus, nulla remanente sollicitudine tentationum, vel periculo peccatorum.

² Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, et Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

³ Basemath quoque filiam Ismaël sororem Nabaioth.

⁴ Peperit autem Ada Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

⁵ Oolibama genuit Jehus et Ihelon et Core. Hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

⁶ Tulit autem Esau uxores suas et filios et filias, et omnem animam domus suæ, et substantiam, et pecora, et cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: et abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Jacob.*

⁷ Divites enim erant valde, et simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

⁸ Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

⁹ Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

¹⁰ et hæc nomina filiorum ejus: Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

¹¹ Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar,

---

* **36:6 Abiit in alteram regionem.** STRAB Quæri potest cur Esau post mortem patris dicatur abiisse in Seir, et recessisse a fratre, cum jam quando venit Jacob, in Seir dicatur habitasse? Sed fieri potuit ut Jacob fugiente in Mesopotamiam, Esau, dolore præreptæ benedictionis, a parente recesserit, et habitaverit in Seir viginti annis quibus Jacob abfuit. Cui reverso conciliatus, rursus de Seir reversus, cum fratre suo, donec pater viveret habitavit: quo mortuo, a fratre recessit, quia divites erant, et simul habitare non poterant.

Sepho, et Gatham, et Cenez.

¹² Erat autem Thamna concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech. Hi sunt filii Ada uxoris Esau.

¹³ Filii autem Rahuel: Nahath et Zara, Samma et Meza: hi filii Basemath uxoris Esau.

¹⁴ Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei, Jehus et Ihelon et Core.

¹⁵ Hi duces filiorum Esau: filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omra, dux Sepho, dux Cenez,

¹⁶ dux Core, dux Gathan, dux Amalech. Hi filii Eliphaz in terra Edom, et hi filii Ada.

¹⁷ Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau.

¹⁸ Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core: hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau.

¹⁹ Isti sunt filii Esau, et hi duces eorum: ipse est Edom.

²⁰ Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, et Sobal, et Sebeon, et Ana,[†]

²¹ et Dison, et Eser, et Disan: hi duces Horræi, filii Seir in terra Edom.

[†] **36:20 Isti filii Seir;** etc. HIERON. in Q. Hebr. tom. 3 Postquam enumeravit filios Esau, altius repetit qui ante Esau in terra Edom principes exstiterunt ex genere Horræorum, qui **liberi** interpretantur. In Deuteronomio manifestius scribitur quomodo venerunt filii Esau, et interfectis Horræis terram eorum hæreditaverunt. **Filii Seir;** etc. STRAB. Id est **liberi** qui, sicut in Paralipomenis legitur, primo habitaverunt in monte Seir; quibus expulsis. Idumæi habitaverunt pro illis.

22 Facti sunt autem filii Lotan: Hori et Heman. Erat autem soror Lotan, Thamna.‡

23 Et isti filii Sobal: Alvan et Manahat et Ebal, et Sepho et Onam.

24 Et hi filii Sebeon: Aja et Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui:§

25 habuitque filium Dison, et filiam Oolibama.

26 Et isti filii Dison: Hamdan, et Eseban, et Jethram, et Charan.

27 Hi quoque filii Eser: Balaan, et Zavan, et Acan.

28 Habuit autem filios Disan: Hus et Aram.

29 Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,**

30 dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperaverunt in terra Seir.

31 Reges autem qui regnaverunt in terra Edom

---

‡ **36:22 *Erat autem soror,*** etc. HIER. Hæc est Thamna, de qua supra dictum est: Et Thamna erat concubina Eliphaz, primogeniti Esau, etc. Ideo Horræorum recordatur, quia primogenitus filiorum Esau ex filiabus eorum accepit concubinam. Quia autem dicitur Theman, et Cenez, et Amalec, et reliqua, sciamus postea regionibus et gentibus Idumæorum ex his vocabula imposita. § **36:24 *Iste est Ana.*** etc. STRAB. Quidam simpliciter aquas calidas hunc in deserto reperisse dicunt, quas vocamus thermas. ***Iste est Ana,*** etc. HIERON. Varia apud Hebræos de hoc capitulo disputantur, etc., usque ad ut muli contra naturam nascerentur. ** **36:29 *Isti duces.*** De præcedentibus ait, qui de Seir; non de his quos incipit numerare, qui de Esau sunt.

antequam haberent regem filii Israëli, fuerunt hi:††

³² Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

³³ Mortuus est autem Bela, et regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.

³⁴ Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

³⁵ Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: et nomen urbis ejus Avith.

³⁶ Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.

³⁷ Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

³⁸ Cumque et hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

³⁹ Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: et appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

⁴⁰ Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, et locis, et vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

⁴¹ dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

---

†† **36:31 Reges autem.** Sciendum quod non omnes reges commemorat qui fuerunt antequam haberent reges filii Ismæli, quorum primus Saul, sed hos omnes tantum qui regnaverunt antequam moreretur Moses. **Reges autem.** Secundum tempus quo vivebat scriptor commemorat, cum autem Seir, qui istos genuit, ibi habitaret, nondum veniente Esau in terram illam, ab eo vocabatur terra Edom. AUG., Q. in Gen., t. 3 Non mirum quod numerantibus ab Abraham per Esau patrem gentis Edom, etc., usque ad in illo ordine ubi plures numerantur, citius mortui sunt, quam hic ubi pauciores. **Husan.** HIER. Quem quidam suspicantur esse Job, ut in fine voluminis ipsius additum est; sed Hebræi asserunt eum de stirpe Nachor generatum, ut jam supra dictum est.

⁴² dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

⁴³ dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

37

¹ Habitavit autem Jacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

² Et hæ sunt generationes ejus: Joseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: et erat cum filiis Balæ et Zephæ uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.*

³ Israël autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum:

---

* **37:2 Joseph cum sedecim esset annorum,** etc., AUG. in Q. super Genesin. **Historice.** Quomodo poterit mors Isaac, etc., usque ad vivo tamen Isaac decem et septem annorum cœpit esse Joseph. **Et erat cum filiis Balæ,** etc. Joseph unus ex duodecim filiis Jacob, præ cæteris patri dilectus, Christum significavit, quem Deus Pater secundum carnem natum cæteris fratribus ex Abrahæ stirpe progenitis prætulit. Unde amabat eum Jacob, **eo quod in senectute genuisset eum.** Senescente enim mundo, Filius Dei de Virgine natus fuit, tanquam filius senectutis. **Et erat cum,** etc. In primitiva Ecclesia nec abiciebat sibi adhærentes per prædicationem pseudoapostolorum, quos significant ancillæ Jacob, quos et noluit prohibere, cum in nomine ejus miracula facerent.

fecitque ei tunicam polymitam.†

⁴ Videntes autem fratres ejus quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.‡

⁵ Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa majoris odii seminarium fuit.

⁶ Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi:

⁷ putabam nos ligare manipulos in agro: et quasi consurgere manipulum meum, et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

⁸ Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo

---

† **37:3 Fecitque ei tunicam polymitam.** HIER. Pro **tunica varia** Aquila interpretatus est, id est **talarem**, Symmachus **manicatum**, sive quod ad talos usque descenderet et manibus artificis mira esset varietate distincta, sive quod haberet manicas: antiqui enim magis colobiis, id est vestibus sine manicis utebantur. GREG., hom. XXV in Evang. Quia Joseph inter fratres usque ad finem vitæ justus perseverasse describitur, solus talarum tunicam habuisse perhibetur. Quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operuit, cum bona actio ante oculos Dei usque ad terminos vitæ nos regit. Unde Moyses caudam hostiæ offerri præcepit, ut opus bonum quod incipimus perseveranti fine compleamus. ‡ **37:4 Videntes autem fratres ejus**, etc. Fratres Christi secundum carnem Judæi, de quorum cognitione carnem suscepit. Sed quia videbant quod gratia virtutum in eo fiebat, quod testabatur Patris præcipuam dilectionem, invidabant, nec poterant ei quidquam pacifice loqui, et sæpius insidias tentabant, et Patremfamilias in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia ejicere blasphemabant. ISID. Hoc spiritualiter in Christo impletum est, etc., usque ad in stellarum figura.

causa somniorum atque sermonum, invidiæ et odii fomitem ministravit.

⁹ Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, et lunam, et stellas undecim adorare me.

¹⁰ Quod cum patri suo, et fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, et dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego et mater tua, et fratres tui adorabimus te super terram?§

¹¹ Invidebant ei igitur fratres sui: pater vero rem tacitus considerabat.

¹² Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,**

¹³ dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

¹⁴ Præsto sum, ait ei: Vade, et vide si cuncta pros-

---

§ **37:10 Num ego,** etc. Quæri potest secundum litteram quando a patre adoratus sit, qui per solem; et a matre, quæ per lunam designatur. Neque enim Jacob, quando descendit in Ægyptum, legitur adorasse eum: mater vero jam defuncta erat: sed ad allegoriam recurramus, quæ in Christo impletur. ** **37:12 Cumque fratres illius,** etc., **in pascendis gregibus, usqueRenuntia mihi,** etc. ISID. Jacob mittit filium ut de fratribus curam gereret; et Deus Pater Filium unigenitum, ut genus humanum peccatis languidum visitaret. Unde Galat. capite quarto: **Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati.** Missus est Joseph ut videret si cuncta prospera essent erga oves: et Christus ait Matthæi decimo quinto: **Non veni nisi ad oves quæ perierant domus Israël. In Dothaim. Defectionem.** In grandi enim defectione erant, qui de fratricidio cogitabant. **Ruben.** Prævidens hoc sermo propheticus, quem Ruben significat qui interpretatur visio filii, propheticis comminationibus deterrebat, ut innocentes se servarent a sanguine Christi, fratris sui secundum carnem.

pera sint erga fratres tuos, et pecora: et renuntia mihi quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem:

¹⁵ inveniitque eum vir errantem in agro, et interrogavit quid quæreret.

¹⁶ At ille respondit: Fratres meos quæro: indica mihi ubi pascant greges.

¹⁷ Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto: audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, et invenit eos in Dothain.

¹⁸ Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere:

¹⁹ et mutuo loquebantur: Ecce somniator venit:

²⁰ venite, occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem: dicemusque: Fera pessima devoravit eum: et tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

²¹ Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, et dicebat:

²² Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, et reddere patri suo.

²³ Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari et polymita:††

---

†† **37:23 Nudaverunt eum,** etc. ISID. Mystice. Et Judæi Christum per mortem exspoliaverunt tunica corporali et polimyta, id est, decorata omnium virtutum diversitate. Resperserunt autem tunicam sanguine hædi: quia falsis testimoniis eum accusantes, in invidiam peccati duxerunt. Joseph mittitur in cisternam, id est in lacum: et Christus exspolitus carne humana descendit ad infernum.

24 miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad, et camelos eorum portantes aromata, et resinam, et stacten in Ægyptum.‡‡

26 Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem ipsius?

27 melius est ut venundetur Ismaëlitis, et manus nostræ non polluantur: frater enim et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

28 Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaëlitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. §§

29 Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum:

30 et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, et ego quo ibo?

31 Tulerunt autem tunicam ejus, et in sanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt:

32 mittentes qui ferrent ad patrem, et dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an

---

‡‡ 37:25 **Viderunt viatores Ismaëlitas.** AUG. Quæritur quare Ismaëlitas Scriptura, etc., usque ad qui dicunt Agar et Ceturam unam fuisse? §§ 37:28 **Extrahentes.** ISID. Allegorice.

Joseph de cisterna levatus Ismaëlitis venditis venditur: et Christus ab inferno regressus ab omnibus gentibus fidei commercio comparatur. Ille per Judæ consilium triginta argenteis distrahitur, et hic per consilium Judæ Iscariotæ numero eodem venundatur. **Vendiderunt.** HIERON. Hebraica veritas habet **argenteis.** neque enim viliori metallo Dominus vendi debuit quam Joseph.

non.

³³ Quam cum agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est: fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

³⁴ Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. ***

³⁵ Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lu-

---

*** **37:34 Scissisque vestibus**, etc. ISID. Jacob, posteritatis suæ plorans dispendia, quasi pater filium lugebat amissum, et quasi propheta interitum Judæorum Matth. 26. Scidit vestimentum: quod in passione Domini fecit princeps sacerdotum Luc. 23. Sed et velum templi scissum est, ut prophetaret nudatum populum suum, et divisum ostenderet regnum.

gens in infernum. Et illo perseverante in fletu,†††

³⁶ Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

38

¹ Eodem tempore, descendens Judas a fratribus suis, divertit ad virum Odollamitem, nomine Hi-

---

††† **37:35 *Descendam ad filium meum.*** etc. Quæritur quomodo hoc intelligatur, utrum mali tantum, an etiam boni in infernum descendant? Si tantum mali, quomodo iste ad filium suum dicit se lugentem descendere velle? Non enim in pœnis inferni credibile est eum esse. An perturbati, et dolentis verba sunt, mala sua etiam hic exaggerantis? an credibile est apud infernum quædam loca secreta, et minus pœnalia ante passionem Domini fuisse, ad quæ etiam sancti descendebant? quia nullus paradisum ingredi poterat, donec Christus rhomphæam igneam amoveret. HIERON. Madianei autem vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho, Pharaonis archimagiro. Plerumque sb, id est, coquorum principes, pro magistris exercitus Scriptura ponit; enim Græce est **coquus**, et dicitur, quod est **occidere**: eo quod coqui occidant coquendas pecudes. Venditus est igitur Joseph principi laniorum, non Petefre, ut in Latino scriptum est, sed Putiphari eunucho. Ubi quæritur quomodo postea uxorem habere dicatur? Tradunt Hebræi emptum ab hoc Joseph ob nimiam pulchritudinem in turpe ministerium, et a domino, virilibus ejus arefactis, postea electum esse juxta morem hierophantarum, id est, sacra loquentium in pontificatu Heliopoleos: et hujus filiam esse Aseneth, quam postea Joseph acceperit uxorem.

ram.*

² Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: et accepta uxore, ingressus est ad eam.

³ Quæ concepit, et peperit filium, et vocavit nomen ejus Her.†

⁴ Rursumque concepto foetu, natum filium vocavit Onan.

⁵ Tertium quoque peperit: quem appellavit

---

* **38:1 Eodem tempore**, etc. AUG., Q. in Gen. Quæritur quomodo ista fieri potuerunt? Si enim posteaquam Joseph venit in Ægyptum, etc., usque ad incidisse eum in amorem ejus, quam duxit uxorem, nondum vendito Joseph. **Judas**, etc. Hic, sicut cæteri patriarchæ, Christum significat, qui descendit ab baptismum Joannis. Hiras enim interpretatur **videns Deum**: Odollamites, **testimonium in aqua**, quia Joannes videns Christum venientem ad baptismum, ait: **Ecce Agnus Dei**, etc. Joan. 1 Ad hoc testimonium adhæsit Christo Synagoga, quam significat Sue, filia Chananæi, quia ei danda erat terra **humilis professionis**, quod interpretatur Chanaan. Hæc ergo Synagoga primo adhæsit Christo, quando Petrus et Andreas, et cæteri Joannis discipuli facti sunt discipuli Christi. Quo ordine hæc completa sunt sequens significat historia, narrans quomodo Judas intravit ad Thamar, quæ idem significat quod Sue. † **38:3 Quæ concepit**, etc. Genuit Synagoga principes, qui ei tanquam mariti præfuerunt: quorum alii fuerunt nocentes, quos significat Her, qui interpretatur **pelliceus** pellis enim mortem significat, quia primi parentes pellibus induti addicti sunt morti; alii inutiles, quos significat Onan, qui interpretatur **mæror eorum**, quibus scilicet non prosunt.

Sela; quo nato, parere ultra cessavit.‡

⁶ Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

⁷ Fuit quoque Her primogenitus Judæ nequam in conspectu Domini: et ab eo occisus est.

⁸ Dixit ergo Judas ad Onan filium suum: Ingrede uxorem fratris tui, et sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

⁹ Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

¹⁰ Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

¹¹ Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne et ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, et habitavit in domo patris sui.

¹² Evolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue uxor Judæ: qui, post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse et Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamas.

¹³ Nuntiatumque est Thamar quod socer illius

---

‡ **38:5** *Tertium quoque peperit*, etc. ISID. in Gen., tom. 5 Tertius filius qui Thamar non jungitur, etc., usque ad et ideo tanquam Odollamites perhibuit testimonium in aqua. **Judas**, etc. De Juda regia tribus processit, quæ diu præfuit Judaicæ plebi, quam significat Thamar, quæ interpretatur **amaritudo**, quia amaram se in passione exhibuit Christo. ISID. Plebs Judaica, cui de tribu Juda reges, etc., usque ad Deus tamen utrosque occidit, quia regnum a talibus tollit.

ascenderet in Thamnas ad tondendas oves. §

¹⁴ Quæ, depositis viduitatis vestibibus, assumpsit theristrum: et mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eo quod crevisset Sela, et non eum accepisset maritum. **

¹⁵ Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

---

§ **38:13 Ad tondendas oves.** STRAB. Allegorice. Venit Dominus ad oves tondendas, id est peccatis exonerandas, de quibus dicitur: **Dentes tui sicut greges tonsarum.** Thamar habitum mutat: nam et **commutans** interpretatur; mutat habitum et nomen, ut sit de Synagoga Ecclesia. Sed nomen amaritudinis manet: non in qua fel Domino ministravit, sed in qua Petrus amare flevit. Nam et Judas **Confessio** dicitur, Confessioni ergo amaritudo misceatur, ut vera pœnitentia præsignetur. Hæc pœnitentia fecundatur, in omnibus gentibus Ecclesia constituta. Oportebat enim pati Christum, et resurgere, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes. Habitus quoque meretricis confessio peccatorum est: Thamar quippe Ecclesiam de gentibus vocatam significat; sedens cum hoc habitu ad portam Enaiim, quod interpretatur **fons**: quia currebat velut cervus ad fontes aquarum, pervenire ad semen Abrahæ. Illo non cognoscente fecundatur, secundum illud Psalmi 17. **Populus, quem non cognovi, servivit mihi.** Accepit in occulto annulum, monile, et virgam, quia vocatione signatur, justificatione decoratur, glorificatione exaltatur. **Quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit Rom. 8;** sed in occulto, ubi conceptio sanctæ ubertatis fit. ** **38:14 Quæ depositis viduitatis vestibibus,** etc. Notandum etiam in temporibus patriarcharum certa fuisse vestimenta viduarum, nec qualia conjugatarum. **Sedit in bivio.** HIERON. **Et sedit ad portam Enaiim, quæ est in transitu Thamna.** Sermo Hebraicus, Enaiim, transfertur in **oculos.** Non est igitur nomen loci, et est sensus, **Sedit in bivio,** sive in compito, ubi diligentius debet viator aspicere quo gradiatur.

16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coëam tecum: nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17 dixit: Mittam tibi hædum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18 Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, et armillam, et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19 et surgens abiit: depositoque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Judas hædum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,††

21 interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco ista meretrix.

22 Reversus est ad Judam, et dixit ei: Non inveni eam: sed et homines loci illius dixerunt mihi, numquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Judas: Habeat sibi, certe mendacii arguere nos non potest, ego misi hædum quem promiseram: et tu non invenisti eam.

---

†† **38:20 Misit autem Judas.** Mittitur promissus hædus tanquam meretrici, id est exprobratio peccati, per Odollamitem, tanquam increpantem, *genimina viperarum*, etc. Sed eam non invenit peccati exprobratio, quam mutavit confessionis amaritudo. In hoc facto Judæ non justitiæ cernitur sinceritas, sed promissionis fidelitas. Si enim servaret justitiam servando castitatem, non introisset, ut opinabatur, ad meretricem; sed quod promisit, fideliter per pastorem transmisit.

24 Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.

25 Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, et armilla, et baculus.‡‡

26 Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam. §§

27 Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:***

---

‡‡ **38:25 Quæ cum duceretur, etc.** ISID. Postea vero publicis signis annuli, monilis et virgæ, vicit temere judicantes Judæos, quos jam Judas significabat; qui hodie quoque dicunt non hunc esse populum Christi, nec Abrahæ semen, sed prolatis documentis nostræ vocationis, justificationis, et glorificationis, confunduntur, et nos magis quam se justificatos esse confitebuntur. Pignora enim se habere refert Ecclesia, quæ accusatur a Judæis quasi adultera legis: sed ostendit virgam signum passionis, et monile legitima legis, et annulum pignus immortalitatis. §§ **38:26 Qui agnitis, etc.** HIERON. **Cognovit autem Judas, etc.** In Hebræo habetur: **justificata est ex me;** non quod justa fuerit, sed quod comparatione illius minus male fecerit, non vaga turpitudine, sed

requirendo filios. *** **38:27 Instante autem, etc.** Quod primus, qui dicitur Zara, manum emisit, et obstetrix coccinum ligavit et ipso manu retrahente, posterior, qui vocatur Phares, manum porrexit, et nascendo præcessit, significavit quod Israël in opere legis manum extenderet, et prophetarum et ipsius Christi cruore pollutam contraheret: populus vero gentium postea prurperet, ut essent **primi novissimi, et novissimi primi.**

28 Iste egredietur prior.

29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est maceria? et ob hanc causam, vocavit nomen ejus Phares.†††

30 Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara.

39

1 Igitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir ægyptius, de manu Ismaëliitarum, a quibus perductus erat.*

2 Fuitque Dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui,

3 qui optime noverat Dominum esse cum eo, et omnia, quæ gerebat, ab eo dirigi in manu illius.

4 Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei: a quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, et universa quæ ei tradita fuerant:

---

††† **38:29 Quare divisa,** etc. HIERON. Pro *maceria* Aquila et Symmachus *divisionem* transtulerunt, quod Hebraice dicitur *Phares*. Ab eo igitur quod diviserit membranulam secundinarum *divisionis* nomen accepit. Unde et Pharisæi, qui se quasi justos a populo separaverant, Pharisæi, id est *divisi* dicebantur. Zara interpretatur *oriens*. Quia primus apparuit, vel quia plurimi justi ex eo nati sunt, sicut dicitur in Paralipomenis.

* **39:1 Igitur Joseph ductus est in Ægyptum,** etc. AUG. in Gen. Ad ordinem tendit Scriptura unde recesserat, ut illa narret quæ supra gesta sunt. *Fuitque,* etc. GREG., lib. VI Moral., c. 11 seq. Multi humana sapientia inflati, dum desideriiis suis divina judicia contrarie aspiciunt, etc., usque ad ejusque pondera leviat, quæ volens portat.

⁵ benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, et multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam:

⁶ nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Joseph pulchra facie, et decorus aspectu.

⁷ Post multos itaque dies injecit domina sua oculos suos in Joseph, et ait: Dormi mecum.†

⁸ Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

⁹ nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum?

¹⁰ Hujusmodi verbis per singulos dies, et mulier molesta erat adolescenti: et ille recusabat stuprum.

¹¹ Accidit autem quadam die ut intraret Joseph domum, et operis quippiam absque arbitris faceret:

¹² et illa, apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus

---

† **39:7 Post multos itaque dies injecit domina,** etc. GREG. lib. XXX Moral., cap. 19 Qui mundi successibus elevatus, etc., usque ad quia enim voluptas ex prosperitate nascitur, ejusdem consideratione feriat. **Injecit domina sua,** etc. ISID. Hæc figura est Synagogæ, etc., usque ad ubi enim veluti puniendus descenderat, inde alios liberavit.

pallio fugit, et egressus est foras.‡

¹³ Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, et se esse contemptam,

¹⁴ vocavit ad se homines domus suæ, et ait ad eos: En introduxit virum hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

¹⁵ et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras.

¹⁶ In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

¹⁷ et ait: Ingressus est ad me servus hebræus quem adduxisti, ut illuderet mihi:

¹⁸ cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras.

¹⁹ His auditis dominus, et nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde:

²⁰ tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus.

²¹ Fuit autem Dominus cum Joseph, et misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

²² Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: et quidquid fiebat,

---

‡ 39:12 *Qui, relicto in manu ejus pallio*, etc. Sic nos tentant carnis illecebræ, et succutiunt vestem carneam: sed vir castus mavult omnia vincula dirumpere, quam se turpitudini subjugare. Qui relicto, etc. GREG. Allegorice. Quia dum Synagoga Christum, purum hominem credens, adulterino complexu constringere voluit, ipse tegmen litteræ oculis ejus objecit, et ad cognoscendam divinitatis potentiam conspicuum se gentibus præbuit. Unde usque hodie dum legitur Moses, velamen est super oculos cordis eorum, quia scilicet adultera pallium retinuit, et quem male tenebat nudum amisit.

sub ipso erat.

²³ Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, et omnia opera ejus dirigebat.

40

¹ His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, et pistor, domino suo.*

² Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus),

³ misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus et Joseph.

⁴ At custos carceris tradidit eos Joseph, qui et ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur.

⁵ Videruntque ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi:

⁶ ad quos cum introisset Joseph mane, et vidisset eos tristes,

⁷ sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

⁸ Qui responderunt: Somnium vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

---

* **40:1** *His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi*, etc. ISID. in Gen., tom. 5 Invenit Joseph duos eunuchos in carcere, etc., usque ad transgressionis ligno suspenditur. ***Pincerna regis Ægypti, et pistor, domino suo***, etc. HIERON. Ubi nos posuimus ***principem vinariorum*** in Hebræo habetur ***masqueh***, illud verbum quod in nomine servi Abrahæ dudum legimus, quem nos possumus more vulgi vocare ***pincernam***, et usque hodie apud barbaros maximæ dignitatis est, regi poculum porrexisse.

⁹ Narravit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,[†]

¹⁰ in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, et post flores uvas maturescere:

¹¹ calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, et expressi in calicem quem tenebam, et tradidi poculum Pharaoni.

¹² Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii: tres propagines, tres adhuc dies sunt:

¹³ post quos recordabitur Pharao ministerii tui, et restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

¹⁴ Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, et facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

¹⁵ quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, et hic innocens in lacum missus sum.

¹⁶ Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium: quod tria canistra farinæ haberem super caput meum:[‡]

¹⁷ et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

¹⁸ Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii: tria canistra, tres adhuc dies sunt:

[†] 40:9 *Videbam coram me vitem*, etc. HIERON. *Et ecce vitis in conspectu meo, et in vite tres fundi, et ipsa germinans tres fundos.* Tria flagella, tres ramos, sive propagines, Hebræus sermo significat, quæ ab illis vocantur *Sarigim*. [‡] 40:16 *Tria canistra.* AUG. Quæst. in Gen. Ubi in Latinis codicibus *tria canistra farinæ* scriptum est, etc., usque ad et ex omni genere pistorii operis in eodem scilicet canistro superiore.

19 post quos auferet Pharaos caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis. §

21 Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22 alterum suspendit in patibulo, ut conectoris veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

41

1 Post duos annos vidit Pharaos somnium. Putabat se stare super fluvium,*

2 de quo ascendebant septem boves, pulchræ et crassæ nimis: et pascebantur in locis palustribus. †

3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ confectæque macie: et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus:

4 devoraveruntque eas, quarum mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus Pharaos,

---

§ 40:20 *Natalitius Pharaonis.* Pharaos et Herodes diem nativitatis celebraverunt, quia ex hora nativitatis se reges fuisse putaverunt. * 41:1 *Post duos annos vidit Pharaos somnium. Putabat se stare,* etc. AUG. Q. in Gen., tom. 3 Sicut servus Abrahæ dixit, etc., usque ad ubi habitant terrena animalia.

† 41:2 *De quo ascendebant septem boves,* etc. HIERON. Q. Hebr. Ecce de fluvio ascendebant septem boves speciosæ ad videndum, etc., usque ad Græcam copulaverunt.

⁵ rursum dormivit, et vidit alterum somnium: septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque formosæ:

⁶ aliæ quoque totidem spicæ tenues, et percussæ uredine oriebantur,

⁷ devorantes omnium priorum pulchritudinem. Evigilans Pharaos post quietem,

⁸ et facto mane, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti, cunctosque sapientes, et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

⁹ Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum:‡

¹⁰ iratus rex servis suis, me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum:

¹¹ ubi una nocte uterque vidimus somnium præ sagum futurorum.

¹² Erat ibi puer hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

¹³ audivimus quidquid postea rei probavit eventus; ego enim redditus sum officio meo, et ille suspensus est in cruce.

¹⁴ Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata obtulerunt ei.

¹⁵ Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audivi te sapientissime conjicere.

¹⁶ Respondit Joseph: Absque me Deus respondit prospera Pharaoni.

---

‡ **41:9** *Tunc demum reminiscens pincernarum magister*, etc. Quia gentilis populus tandem per exhibitionem præteritorum se intulit in spem futurorum.

17 Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis, §

18 et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, et obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant.

19 Et ecce, has sequebantur aliæ septem boves, in tantum deformes et macilentæ, ut numquam tales in terra Ægypti viderim:

20 quæ, devoratis et consumptis prioribus,

21 nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie et squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,

22 vidi somnium. Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23 Aliæ quoque septem tenues et percussæ uredine, oriebantur e stipula:

24 quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi convectoribus somnium, et nemo est qui edisserat.

25 Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26 Septem boves pulchræ, et septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt.

27 Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, et septem spicæ tenues, et vento urente percussæ, septem anni venturæ sunt famis.

---

§ 41:17 **Putabam me stare**, etc. Septem anni, qui septem spicis plenis, vel septem vaccis pinguibus ostenduntur, spiritualia dona significant, quibus ubertas fidei larga pietate redundat. Septem vero steriles et jejuni, veritalis et justitiæ famem in novissimo tempore.

28 Qui hoc ordine complebuntur:

29 ecce septem anni venient fertilitatis magnæ
in universa terra Ægypti,

30 quos sequentur septem anni alii tantæ steril-
itatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundan-
tia: consumptura est enim fames omnem terram,

31 et ubertatis magnitudinem perditura est in-
opiæ magnitudo.

32 Quod autem vidisti secundo ad eandem rem
pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo
quod fiat sermo Dei, et velocius impleatur.

33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem et
industrium, et præficiat eum terræ Ægypti:**

34 qui constituat præpositos per cunctas re-
giones: et quintam partem fructuum per septem
annos fertilitatis,††

35 qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea:

** 41:33 *Nunc ergo*, etc. Hoc tempore gratiæ videmus imple-
tum: quia abundante doctrina apostolica, septiformi Spiritu min-
istrata, divina dispositione per singulas urbes episcopi et doctores
ordinati sunt, qui abundantia doctrinæ divinitus sibi collatæ libros
sanctos scripserunt, quibus abundante fame verbi, et deficientibus
doctoribus, indigentiam nostram reficeremus. †† 41:34 *Et quin-
tam partem fructuum*, etc. Notandum Ægyptii quod quintam
partem frugum in horrea regis congregant: quia filii tenebrarum,
quinque sensibus dediti, cœlestia non curant: sed veri Isrælitæ
decimas dant, quia cœlestem patriam, cujus decima pars corrui-
t, reformare laborant. ISID. Congregavit Joseph per septem annos
omnem frugum abundantiam: id est, frumenta fidei sanctorum
horreis condens, per septem charismata, quasi per septem annos,
ut cum septem anni inopiæ cœperint, id est, cum iniquitas occur-
rerit septem capitalium criminum sub Antichristo, quando fames
fidei fuerit et salutis, tunc habeant copiosam justitiæ frugem, ne
fides eorum inopia sermonis deficiat.

et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

³⁶ Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, et non consumetur terra inopia.

³⁷ Placuit Pharaoni consilium et cunctis ministris ejus:

³⁸ locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?‡‡

³⁹ Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorem et consimilem tui invenire potero?

⁴⁰ Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te præcedam.

⁴¹ Dixitque rursus Pharaos ad Joseph: Ecce, con-

---

‡‡ **41:38 Qui Spiritus Dei plenus sit**, etc. AUG. Q. in Gen. Tertio, nisi fallor, insinuat nobis in hoc libro Spiritus sanctus. Primo ubi dictum est supra cap. 1: **Spiritus ferebatur super aquas**, secundo ubi dicit Deus supra cap. 6: **Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis**, etc. Tertio cum dicit Pharaos in Joseph esse Spiritum Dei: nondum tamen legimus Spiritum sanctum.

stitui te super universam terram Ægypti. §§

⁴² Tulitque annulum de manu sua, et dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit.

⁴³ Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, et præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti.***

⁴⁴ Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharaos absque tuo imperio non movebit quisquam

---

§§ **41:41 Dixitque rursus Pharaos**, etc. ISID. Allegorice. Joseph, qui typum Christi gerebat, currum meruit, et præco præconavit ante eum, et constituit eum Pharaos super universam terram Ægypti: et Dominus noster, postquam distractus est a Juda, sicut Joseph a fratribus et de inferni carcere surrexit, ascendit currum cœlestis regni, de quo dicitur psalmo LXVII: **Currus Dei decem millibus multiplex**; et accepit potestatem prædicandi et judicandi a Patre. Unde Phil. 2: **Dedit ei nomen quod est super omne nomen**, etc. Accepit quoque annulum, id est, pontificatum fidei, quo credentium animæ salutis signo signantur, frontibusque et cordibus nostris per signum crucis figura æterni regis imprimitur. Induitur stola byssina, id est, carne sancta bysso splendidiore, et stola immortalitatis. Accepit quoque torquem auream, id est, intellectum bonum. Præco antecedit eum, id est, Joannes Baptista, qui ait Matth. 3: **Parate viam Domini**. Habebit et alium præconem, quia veniet in tuba angeli. **Ecce constitui te super universam terram Ægypti**, etc. Joseph de carcere eductus, super Ægyptum constituitur; et Christus resurgens accepit **nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur Philipp. 2.***** **41:43 Clamante præcone**, etc. HIER. in Quæst. Hebr. **et clamavit ante eum præco, et constituit eum super omnem terram Ægypti**. Pro quo Aquila transtulit: **Et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem**. Symmachus, etc., usque ad quod juxta prudentiam omnium pater fuit, sed juxta ætatem tenerrimus adolescens et puer.

manum aut pedem in omni terra Ægypti.

⁴⁵ Vertitque nomen ejus, et vocavit eum, lingua ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti^{†††}

⁴⁶ (triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis), et circumvit omnes regiones Ægypti.

⁴⁷ Venitque fertilitas septem annorum: et in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

⁴⁸ Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

⁴⁹ Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, et copia mensuram excederet.

⁵⁰ Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.^{‡‡‡}

⁵¹ Vocavitque nomen primogeniti Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, et domus patris mei.

⁵² Nomen quoque secundi appellavit Ephraim,

---

^{†††} **41:45** *Et vocavit*, etc. HIER., ibid. Et vocavit Pharaon nomen Joseph, etc., usque ad ut vera illa Hebræorum super eo quod ante diximus suspicio comprobetur. ***Deditque illi uxorem***, etc. AUG., ubi supra. Quæri solet cujus Putipharis, alias Petefre, ut plerique habent et corrupte, ut supra dictum est, etc., usque ad non est fidei periculosum, nec contrarium veritati Scripturarum. ^{‡‡‡} **41:50** ***Nati sunt autem Joseph filii duo***, etc. HIERON. Observa propter quæstionem quæ post de filiis Joseph proponenda est, quod ante famis tempus, quo Jacob intravit in Ægyptum, duos tantum filios Joseph habuit, Manassem et Ephraim.

dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

⁵³ Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto,

⁵⁴ cœperunt venire septem anni inopiæ, quos prædixerat Joseph: et in universo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

⁵⁵ Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Joseph: et quidquid ipse vobis dixerit, facite.

⁵⁶ Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph universa horrea, et vendebat Ægyptiis: nam et illos oppresserat fames. §§§

⁵⁷ Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, et malum inopiæ temperarent.

42

¹ Audiens autem Jacob quod alimenta vender-

---

§§§ **41:56** *Aperuitque Joseph universa horrea,* etc. Allegorice. Joseph a penuria frumenti salvat Ægyptum, et Christus a fame verbi liberat mundum. Aperuit horrea sua Christus in orbem terrarum, et erogatione frumenti sui omnia subjugavit. Nisi fratres Joseph vendidissent, defecerat Ægyptus: nisi Judæi Christum crucifixissent, perierat mundus. Joseph interpretatur **augmentatio** sive **ampliatio**: sed in illo Joseph ampliationem non habuit nisi sola Ægyptus; in nostro vero, universus mundus. Ille erogavit triticum; noster Dei verbum. **In omnem terram exivit sonus eorum Psal. 18.**

entur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?*

² audiui quod triticum venundetur in Ægypto: descendite, et emite nobis necessaria, ut possimus vivere, et non consumamur inopia.

³ Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

⁴ Benjamin domi retento a Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali:

⁵ ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

⁶ Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,

⁷ et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

⁸ Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

⁹ Recordatusque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis.

¹⁰ Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

---

* **42:1 Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto,** etc. ISID. in Gen., tom. 5 Est frumentum in Ægypto: dicit et Deus Pater, Osee 11: **Ex Ægypto vocavi Filium meum.** Descendunt decem provectiores, id est Judæi, sub decalogo constituti; quos ipse cognoscens, non est agnitus ab eis; cognoscuntur Hebræi a Christo, et ipsi non agnoscunt eum; dederunt illi pecuniam; sed Joseph, id est Christus, triticum dedit, et argentum reddidit, quia non pecunia emitur Christus, sed gratia.

11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.

13 At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum: exploratores estis.

15 Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, et adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis utrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.†

17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, et vivetis: Deum enim timeo.

19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, et ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras,

20 et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, et non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

21 et locuti sunt ad invicem: Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, et non audivimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

---

† 42:16 *Mittite ex vobis unum. alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.* AUG. Quæst. in Gen. Quid est quod Joseph, vir sapiens, etc., usque ad erit Deus, non enim erit, sed habebitur

²² E quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: et non audistis me? en sanguis ejus exquiritur.‡

²³ Nesciebant autem quod intelligeret Joseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos.

²⁴ Avertitque se parumper, et flevit: et reversus locutus est ad eos.

²⁵ Tollensque Simeon, et ligans illis præsentibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

²⁶ At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

²⁷ Apertoque uno sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, §

²⁸ dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatique, mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

²⁹ Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, et narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

³⁰ Locutus est nobis dominus terræ dure, et putavit nos exploratores esse provinciæ.

³¹ Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas

---

‡ **42:22** *Nesciebant autem*, etc. Aug., *ibid.* Quid est quod cum inter se pœnitentes loquerentur de Joseph, etc., usque ad sicut ipsum in exteris provincias vendiderant. § **42:27** *Apertoque*, etc. Fratres Joseph dant argentum, quia Judæi conversi dimittunt litteram occidentem, et accipiunt spiritum vivificantem: reperitur tamen argentum in ore saccorum, quia propter fructum spiritualis intelligentiæ non deseritur nitor eloquentiæ.

molimur insidias.

³² Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

³³ Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici sitis: fratrem vestrum unum dimittite apud me, et cibaria domibus vestris necessaria sumite, et abite,

³⁴ fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores: et istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

³⁵ His dictis, cum frumenta effunderent, singuli reppererunt in ore saccorum ligatas pecunias, exterritisque simul omnibus,**

³⁶ dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis: Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, et Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

³⁷ Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, et ego eum tibi restituam.††

³⁸ At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus est, et ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad

---

** **42:35 *Singuli reppererunt***, etc. Fratres Joseph dederunt pecuniam in emptione frumenti, sed eam accepto frumento reppererunt, quia noster Joseph non quærit nostra, sed nos. Gratis enim dat sua munera, et in nostra emptione nos ditiores facit.

†† **42:37 *Cui respondit Ruben***, etc. STRAB. Ruben ait: ***Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi***, etc., nec tamen obtinuit. At Judas dicens: ***Reus ero peccati in patrem omni tempore***, impetravit, quia ei commissus est Benjamin. Plus est ergo reum esse peccati, quam corporaliter occidi.

quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.##

43

¹ Interim fames omnem terram vehementer premebat.

² Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, et emite nobis pauxillum escarum.

³ Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestazione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

⁴ Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, et ememus tibi necessaria:

⁵ sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

⁶ Dixit eis Israë!l: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem.

⁷ At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: et nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

42:38 *Deducetis canos meos*, etc. AUG. Quæritur utrum ideo ad infernum, quia cum tristitia, an etiam si abesset tristitia, tanquam ad infernum moriendo descensus hęc loquatur? De inferno enim magna quæstio est, et quid inde Scriptura sentiat, ubicunque hoc memoratum fuerit, observandum est.

⁸ Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, et possimus vivere: ne moriamur nos et parvuli nostri.

⁹ Ego suscipio puerum: de manu mea require illum: nisi reduxero, et reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

¹⁰ Si non intercessisset dilatio, jam vice alter venissemus.

¹¹ Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, et deferte viro munera, modicum resinæ, et mellis, et storacis, stactes, et terebinthi, et amygdalarum.*

¹² Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: et illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit:

¹³ sed et fratrem vestrum tollite, et ite ad virum.

¹⁴ Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: et remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, et hunc Benjamin: ego autem quasi orbatas absque liberis ero.

¹⁵ Tulerunt ergo viri munera, et pecuniam duplicem, et Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, et steterunt coram Joseph.

¹⁶ Quos cum ille vidisset et Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, et occide victimas, et instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

---

* **43:11 *Modicum resinæ et mellis et storacis,*** etc. HIER. Quæst. Hebr., tom. 3 Aliquid resinæ, et mellis, etc., usque ad eo quod in illo sunt aromata diversa condita.

¹⁷ Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, et introduxit viros domum.

¹⁸ Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, et violenter subjiciat servituti et nos, et asinos nostros.

¹⁹ Quam ob rem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus,

²⁰ locuti sunt: Oramus, domine, ut audias nos. Jam ante descendimus ut emeremus escas:

²¹ quibus emptis, cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, et invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

²² Sed et aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiis nostris.

²³ At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, et Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in saccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.†

²⁴ Et introductis domum, attulit aquam, et laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

²⁵ Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim quod ibi

---

† **43:23 *Deus vester et Deus patris vestri dedit vobis thesauros,*** etc. AUG. Mendacium videtur, sed aliquid significare credendum est. Argentum enim, quod datur et non minuitur, quod et probatum appellatum est, illud forte est de quo dicitur psalmo 11: ***Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum,*** id est probatum perfecte.

comesturi essent panem.

²⁶ Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: et adoraverunt proni in terram.

²⁷ At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvusne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? adhuc vivit?

²⁸ Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

²⁹ Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.‡

³⁰ Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, et erumpebant lacrimæ: et introiens cubiculum flevit.

³¹ Rursumque lota facie egressus, continuit se, et ait: Ponite panes.

³² Quibus appositis, seorsum Joseph, et seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere

---

‡ **43:29 Attollens autem Joseph oculos vidit Benjamin,** etc. ISID. Act. IX Paulum quasi lux circumfulsit, qui parvulus, quia nondum maturam fidei ætatem gerebat. Unde etiam adolescens legitur, dum lapidantium Stephanum vestimenta servabat. Flevit Joseph; cæcitas Pauli fletus est Christi; lavit faciem Christus, cum baptizatur Paulus, per quem a plurimis videndus est Christus. AUG. Affectus boni animi semper proclivis est ad pietatem. Unde in Joseph virtutum possumus considerare copiam. Castus erat, cum sprevit impudicitiam dominæ; sapiens, cum diligenti investigatione fratrum animos explorabat, qualiter sentirent de fratre suo uterino; justus erat in adhibitione disciplinæ delinquentibus; pius, in conversione pœnitentium.

cum Hebræis, et profanum putant hujuscemodi convivium)§

³³ sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, et minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

³⁴ sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo. **

44

¹ Præcepit autem Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: et pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

² Scyphum autem meum argenteum, et pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

³ Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

⁴ Jamque urbem exierant, et processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus,

---

§ **43:32 Quibus appositis**, etc. Seorsum appositi sunt cibi Joseph quasi advenæ, et scorsum fratribus, quasi exteris natione: Ægyptiis quoque seorsum, quasi indigenis, qui putabant profanum esse cum peregrinis convivium. ** **43:34 Biberuntque et inebriati sunt**, etc. AUG. Solent ebriosi hoc testimonium adhibere sibi in patrocinium propter Joseph, qui valde sapiens commendatur. Sed hoc verbum pro saturitate ponitur in Scripturis, unde psalmo LXIV: **Visitasti terram et inebriasti eam**, quia in laude benedictionis hoc positum est, et donum Dei commemoratur; apparet hanc ebrietatem saturitatem significare: nam ita inebriari ut inebriantur ebriosi, nec ipsi terræ utile est; quoniam majore humore quam sufficit, corrumpitur; sicut vita ebriosi, qui non satietate se replet, sed mergit diluvio.

Surge, inquit, et persequere viros: et apprehensis dicit: Quare reddidistis malum pro bono?

⁵ scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.*

⁶ Fecit ille ut jusserat: et apprehensis per ordinem locutus est.

⁷ Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

⁸ pecuniam, quam invenimus in summitate sacrorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

⁹ apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quæris, moriatur, et nos erimus servi domini nostri.

¹⁰ Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventus, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

¹¹ Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

¹² Quos scrutatus, incipiens a majore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

¹³ At illi, scissis vestibus, oneratisque rursus

---

* **44:5 *Scyphus quem furati estis,*** etc. ISID. Quid sibi vult quod inventus est scyphus Joseph in sacco Benjamin, nisi quia in corde Pauli cœlestis doctrinæ jam præfulgebat eloquium, dum esset eruditus in lege? Sed quia subjectus non erat Deo, intra saccum erat scyphus, doctrina intra legem, lucerna intra modium. Missus tamen Ananias manum imposuit, marsupium solvit, et argentum resplenduit, et decidentibus squamis, quasi vinculis, soluto sacco, id est deposito legis velamine, adeptus est gratiæ libertatem, et revelata facie sermonis Evangelium prædicat.

asinis, reversi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?†

16 Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut juste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, et nos, et apud quem inventus est scyphus.‡

17 Respondit Joseph: Absit a me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18 Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro, domini mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem

19 dominus meus. Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem aut fratrem?

20 et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, et puer parvulus, qui in senectute illius natus est: cujus uterinus frater mortuus est: et ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diliget eum.

---

† 44:15 *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?* AUG. Quæst. in Gen., tom. 3 Quid hoc sibi velit quæri solet. An quia non serio sed joco dictum est, etc., usque ad cognito fratre, quem a se perditum existimabant. ‡ 44:16 *Cui Judas*, etc. AUG., ubi supra. Multa in narratione Judæ aliter dicta sunt quam cum illis egerat Joseph, etc., usque ad sed qui noverat eum scire, ut eum flecteret ad misericordiam narrationi inserebat.

²¹ Dixistisque servis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super illum.

²² Suggestimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

²³ Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

²⁴ Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.

²⁵ Et dixit pater noster: Revertimini, et emite nobis parum tritici.

²⁶ Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

²⁷ Ad quæ ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea.

²⁸ Egressus est unus, et dixistis: Bestia devoravit eum: et hucusque non comparet.

²⁹ Si tuleritis et istum, et aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

³⁰ Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, et puer defuerit (cum anima illius ex hujus anima pendeat),

³¹ videritque eum non esse nobiscum, morietur, et deducet famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

³² Ego proprie servus tuus sim qui in meam hunc recepi fidem, et sponendi dicens: Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

³³ Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, et puer ascendat cum fratribus suis.

³⁴ Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

45

¹ Non se poterat ultra cohibere Joseph multis coram astantibus: unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, et nullus interesset alienus agnitioni mutuæ.

² Elevavitque vocem cum fletu, quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

³ Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

⁴ Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prope: Ego sum, ait, Joseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum.

⁵ Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.

⁶ Biennium est enim quod cœpit fames esse in terra: et adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti.

⁷ Præmisitque me Deus ut reservemini super ter-

ram, et escas ad vivendum habere possitis.*

⁸ Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missum sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, et dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

⁹ Festinate, et ascendite ad patrem meum, et dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris,

¹⁰ et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, et filii tui, et filii filiorum tuorum, oves tuæ, et armenta tua, et universa quæ possides:†

¹¹ ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne et tu pereas, et domus tua, et omnia quæ possides.

¹² En oculi vestri, et oculi fratris mei Benjamin, vident quod os meum loquatur ad vos.

¹³ Nuntiate patri meo universam gloriam meam, et cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, et adducite eum ad me.

¹⁴ Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

---

* **45:7 Misit me Deus**, etc. AUG. Quæst. in Gen., tom. 3 Quid est quod juxta alia exemplaria ita legitur: **Misit enim me Deus ante vos, remanere reliquias vestras super terram, et enutrire semen reliquiarum vestrarum magnum?** Hoc enim non usquequaque consonat, etc., usque ad **et sic omnis Israël salvus fiet.** † **45:10 Habitabis in terra Gessen**, etc. HIERON. In Hebræo habetur **Gosen**. Unde error increvit quod terra Gessen in Arabia sit. Porro, sicut in nostris codicibus est, per extremum **m** scribitur Gessem, quod mihi nequaquam placet terram significare complutam. Gessem enim in **imbrem** vertitur, ubi et in plerisque Gessem reperitur.

15 Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, et ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

16 Auditumque est, et celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: et gavisus est Pharao, atque omnis familia ejus.‡

17 Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18 et tollite inde patrem vestrum et cognationem, et venite ad me: et ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ.

19 Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum: et dicito: Tollite patrem vestrum, et properate quantocius venientes.

20 Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra: quia omnes opes Ægypti vestræ erunt.

21 Feceruntque filii Israël ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundum Pharaonis imperium, et cibaria in itinere.

22 Singulis quoque proferri jussit binas stolas: Benjamin vero dedit trecentos argenteos cum

---

‡ 45:16 *Et gavisus est Pharao*, etc. Hæc verba Pharaonis quæ ad Joseph de Jacob et filiis ejus locutus est, significant gaudia gentilis populi de conversione Judæorum. Magna enim devotio est Ecclesiæ gentium quod Israeliticus populus ad fidem veniat, quibus, si convertantur et fidei participes exstiterint, promittit spirituales opes virtutum, et gratiam Spiritus sancti, quam qui accipit, indigentia boni non laborabit.

quinque stolis optimis:§

²³ tantundem pecuniæ et vestium mittens patri suo, addens et asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti, et totidem asinas, triticum in itinere, panesque portantes.

²⁴ Dimisit ergo fratres suos, et proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

²⁵ Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob.

---

§ 45:22 *Benjamin vero dedit*, etc. Trecenti argentei dantur Benjamin, quos a Christo accepit qui prædicat Trinitatem, vel Christi crucem. Unde Paulus ait I ad Corinth. 2: ***Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum.*** Quinque stolas accepit, id est sapientiam omnium sensuum. Præcellit ergo Paulus abundantia meritorum: sed et fratres, id est alii prædicatores, habent gratiam suam, id est binas stolas, ut confiteantur Christum Deum et hominem. Unde Prov. 31: ***Omnes domestici ejus vestiti duplicibus,*** id est mystica et morali intelligentia. Mittuntur et patri munera, et Christus promissis muneribus invitat populum suum. Munera portant asini, id est gentiles, inutiles et laboriosi: nunc autem portant utiles in typo Christi munera, in Evangelio munerum largitore. ISID. Expavit Jacob, id est plebs incredula: sed postquam gesta Christi cognovit, revixit spiritus ejus, et qui mortuus videbatur, fide resurrectionis Christi vivificatur. Vocatur ergo a filiis suis, id est, a Petro, Paulo et Joanne, populus Judæorum ad gratiam. Occurrit illi Judas, qui interpretatur ***confessio***, quia præcedit confessio quos ante perfidia possidebat: et sic Joseph, id est Christus, occurrit, qui senem jam ætate suscipiat ultimo tempore populum Judæorum, non secundum merita, sed secundum electionem gratiæ, et imponat manum super oculos ejus, et cæcitatem auferat; quod distulit, ut postremus crederet, qui ante non putavit esse credendum. Unde ad Romanos undecimo capite: ***Quia cæcitas ex parte in Israël facta est, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israël salvus fiet.***

²⁶ Et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph filius tuus vivit: et ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis.

²⁷ Illi e contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra et universa quæ miserat, revixit spiritus ejus,

²⁸ et ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam, et videbo illum antequam moriar.

46

¹ Profectusque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum juramenti: et mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,

² audivit eum per visionem noctis vocantem se, et dicentem sibi: Jacob, Jacob. Cui respondit: Ecce adsum.

³ Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

⁴ Ego descendam tecum illuc, et ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

⁵ Surrexit autem Jacob a Puteo juramenti: tuleruntque eum filii cum parvulis et uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem,

⁶ et omnia quæ possederat in terra Chanaan: venitque in Ægyptum cum omni semine suo,

⁷ filii ejus, et nepotes, filiæ, et cuncta simul progenies.

⁸ Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis.

Primogenitus Ruben.

⁹ Filii Ruben: Henoeh et Phallu et Hesron et Charmi.

¹⁰ Filii Simeon: Jamuel et Jamin et Ahod, et Jachin et Sohar, et Saul filius Chanaanitidis.

¹¹ Filii Levi: Gerson et Caath et Merari.

¹² Filii Juda: Her et Onan et Sela et Phares et Zara; mortui sunt autem Her et Onan in terra Chanaan. Natique sunt filii Phares: Hesron et Hamul.

¹³ Filii Issachar: Thola et Phua et Job et Semron.

¹⁴ Filii Zabulon: Sared et Elon et Jachelel.

¹⁵ Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua: omnes animæ filiorum ejus et filiarum, triginta tres.

¹⁶ Filii Gad: Sephion et Haggi et Suni et Esebon et Heri et Arodi et Areli.

¹⁷ Filii Aser: Jamne et Jesua et Jessui et Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber et Melchiel.

¹⁸ Hi filii Zelfhæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ: et hos genuit Jacob sedecim animas.

¹⁹ Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph et Benjamin.

²⁰ Natique sunt Joseph filii in terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: Manasses et Ephraim.

²¹ Filii Benjamin: Bela et Bechor et Asbel et Gera et Naaman et Echi et Ros et Mophim et Ophim et Ared.

²² Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim.

²³ Filii Dan: Husim.

²⁴ Filii Nephthali: Jasiel et Guni et Jeser et Sallem.

25 Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: et hos genuit Jacob: omnes animæ, septem.

26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, et egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex.*

27 Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.†

28 Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, et occurreret in Gessen.‡

29 Quo cum pervenisset, juncto Joseph curro suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, et inter amplexus flevit.

30 Dixitque pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, et superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, et ad omnem domum patris sui: Ascendam, et nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, et domus

---

* **46:26 Cunctæ animæ quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum,** etc. AUG. Videndum est quid respondeatur eis qui hoc testimonio confirmant a parentibus animas cum corporibus propagari: animas enim dictas pro hominibus, a parte totum figurata locutione, nullus ambigit. Sed quomodo ipsam partem, id est animam cujus nomine totus homo significatus est, alienamus ab eo quod dictum est, **exierunt de femoribus ejus,** ut carnes ex illo tantum natas quamvis solæ animæ nominentur accipiamus, quærendi sunt modi locutionum in Scripturis. † **46:27 Filii autem Joseph,** etc. HIERON. Quæst. Hebr., tom. 3 Omnes animæ domus Jacob, etc., usque ad licet plerique tradant Lucam, ut proselytum, Hebræas litteras ignorasse. ‡ **46:28 Misit autem Judam,** etc. HIER., ibid. Judam vero misit ante se ad Joseph, etc., usque ad pagum Arsenoyten sic olim vocatum autumant.

patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me:

³² et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, et armenta, et omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum. §

³³ Cumque vocaverit vos, et dixerit: Quod est opus vestrum?

³⁴ respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, et nos et patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

47

¹ Ingressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus et fratres, oves eorum et armenta, et cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: et ecce consistunt in terra Gessen.

² Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

³ quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos et patres nostri.

⁴ Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen.

---

§ 46:32 *Et sunt viri pastores*, etc. AUG. Q. in Gen., tom. 3 Commendatur in patriarchis, quod pecorum nutritores erant a pueritia sua, etc., usque ad in fine habituri ordinatissimam et sempiternam felicitatem.

⁵ Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te.

⁶ Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, et trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

⁷ Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, et statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

⁸ et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

⁹ respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.*

¹⁰ Et benedicto rege, egressus est foras.

¹¹ Joseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharaeo.†

¹² Et alebat eos, omnemque domum patris sui,

---

* **47:9 Dies peregrinationis,** etc. AUG. Q. in Gen., tom. 3 Quid est quod dicit Jacob Pharaoni, etc., usque ad non manent in domo in æternum. † **47:11 Joseph vero patri et fratribus suis Ramesse.** Quærendum est utrum terra Ramesses ipsa sit Gessen: hanc enim petierant, et Pharaeo præceperat dari. ISID. Allegorice. Tradidit Joseph patri et fratribus optimam terram Gessen, præbens eis cibaria, quia fames terram oppresserat: sic et Dominus parentibus, id est patriarchis et prophetis, ex quibus est secundum carnem, sive omnibus sanctis, de quibus in Evangelio dicit Matth. 2: **Hi sunt fratres mei, qui faciunt voluntatem Patris mei,** his dat terram optimam, de qua dicitur psal. 26: **Credo videre bona Domini in terra viventium.**

præbens cibaria singulis.‡

¹³ In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram, maxime Ægypti et Chanaan.

¹⁴ E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, et intulit eam in ærarium regis.

¹⁵ Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

¹⁶ Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, et dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis. §

¹⁷ Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, et ovibus, et bobus, et asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

¹⁸ Venerunt quoque anno secundo, et dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec

---

‡ 47:12 *Præbens cibaria, singulis,* etc. Metiebatur triticum patri suo Joseph, nec tamen eum pater quando vidit, nec quando triticum accepit, adoravit: quomodo ergo somnium impletum putamus, nisi majoris rei contineat prophetiam. § 47:16 *Adducite pecora vestra, et dabo vobis,* etc. Quæritur, eum Joseph frumenta colligeret, unde homines viverent, pecora unde vivebant, cum tanta fames invaluisset, et fratres Joseph Pharaoni dixerunt: *Non sunt pascua pecoribus puerorum tuorum,* etc. Si ergo ea fame pascua defecerant in terra Chanaan, cur in Ægypto non defecerant, cum eadem fames esset ubique? An, sicut perhibetur ab eis qui loca sciunt, in multis Ægypti paludibus poterant pascua non deesse, etiam cum fames esset frumentorum, quæ solent Nili inundatione provenire: dicuntur illæ paludes feracius pascua gignere, quando aqua Nili minus excrescit.

clam te est, quod absque corporibus et terra nihil habeamus.

¹⁹ Cur ergo moriemur te vidente? et nos et terra nostra tui erimus: eme nos in servitutum regiam, et præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

²⁰ Emit igitur Joseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ mag-

nitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni,**

²¹ et cunctos populos ejus a novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus,

---

** **47:20 Emit igitur;** etc. Non injustitiæ vel iniquitatis arguitur Joseph, cum etiam fidelitas ejus inde commendetur, quia nullius personæ gratiam suscepit, sed juxta emptoris pretium æquo libramine repensavit. Mystice autem significat omnes qui in spiritali Ægypto sunt et ejus opes ambiunt, servos esse. Nullus est enim liber Ægyptius, qui carnalis est, et venundatus sub peccato: Pharaon enim eos subjecit; unde fortasse dicitur Exod. 20: **Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Ægypto, de domo servitutis.** Unde Rom. 6: **Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.** etc. Et ibidem: **Servi estis ejus cui obedistis, sive peccati in mortem, sive obeditionis ad justitiam.** Ægyptii autem violenter in servitutem redacti sunt, Hebræi vero violenter in servitium. Vendiderunt autem Ægyptii semetipsos, nec dispensatoris culpa est, ubi digna repensantur pro meritis. Hoc et Paulus fecit, cum illum qui indignus numero sanctorum vel consortio fuit, Satanæ tradit I Cor. 5. Nemo ergo dicat Paulum durius egisse, qui hominem de Ecclesia ejecit, ut expulsus disceret non blasphemare: hominis enim voluntas est iniqua, cum amans terrena despicit cœlestia, et propter avaritiam se subjicit diabolo. Dei autem permissio est justa, cum eum qui spernens meliora, elegit pejora, dimittit arbitrio suo ut cadat. **Emit igitur;** etc. Allegorice emptio Joseph, qui frugibus emit terram Ægypti, significat Christum doctrina et sanguinis pretio redimere mundum. Quod autem dicit: **Accipite semina, et serite agros ut fruges habere possitis,** etc., semen est verbum Dei, agri corpora quæ vomere evangelico exarata, et semine spiritali seminata, fructum virtutum germinant. Quinta pars, quæ regi dabatur, quinque sensuum census, qui Christo regi solvendus. Quatuor reliquæ in sementem et cibos possessoribus permittuntur, quia actualis vitæ usus unicuique conceditur, ut seminet virtutum opera, et fructus justitiæ metat in vitam æternam, qui a Christo nobis tribuitur. Unde Joseph dicitur: **Salus nostra in manu tua est,** quia salus mundi in potestate Christi.

²² præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.^{††}

²³ Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, et vos et terram vestram Pharao possidet: accipite semina, et serite agros,

²⁴ ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, et in cibum familiis et liberis vestris.

²⁵ Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, et læti serviemus regi.

²⁶ Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

²⁷ Habitavit ergo Israël in Ægypto, id est, in terra Gessen, et possedit eam: auctusque est, et multiplicatus nimis.

²⁸ Et vixit in ea decem et septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta septem annorum.

²⁹ Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, et dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo: et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in

---

^{††} **47:22 Præter terram sacerdotum,** etc. Hoc significat, Ecclesiæ terram, in qua veri sunt sacerdotes, liberam esse a censu mundano, quæ verbo divino indesinenter pascitur, nec damnum panis spiritualis sustinebit.

Ægypto:‡‡

³⁰ sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti.

³¹ Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israël Deum, conversus ad lectuli caput. §§

48

¹ His ita transactis, nuntiatum est Joseph quod ægrotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis

---

‡‡ **47:29** *Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ*, etc. AUG., Quæst. in Gen., tom. 3 Ea filium juratione constringit, etc., usque ad qui in baptismo apparuit fere trigesimo anno. §§ **47:31** *Quo jurante*. AUG., ubi supra. Quod habent Latini codices, *Adoravit super caput virgæ ejus*, nonnulli emendatius habent: *Adoravit super caput virgæ suæ*, vel *in capite virgæ suæ*, vel *in cacumine*, vel super cacumen virgæ suæ. Et ideo merito quæritur quid sit quod dictum est, etc., usque ad ubi figura rei futuræ præsignabatur. HIERON. *Et adoravit Israël contra summitatem virgæ ejus*. Hoc etiam in loco quidam frustra simulant adorasse Jacob summitatem sceptri Joseph: quod scilicet honorans filium potestatem illius adoraverit, cum in Hebræo multo aliter legatur: *Et adoravit Israël ad caput lectuli*; quia postquam juravit ei filius, securus de petitione, adoravit Deum conversus ad caput lectuli. Sanctus enim vir et Deo deditus senectute oppressus, sic habebat lectulum positum, ut ipse jacentis habitus absque ulla difficultate ad orationem esset paratus.

Manasse et Ephraim, ire perrexit.*

² Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.†

³ Et ingresso ad se ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: benedixitque mihi,

⁴ et ait: Ego te augebo et multiplicabo, et faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, et semini tuo post te in possessionem sempiternam.

⁵ Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim et Manasses, sicut Ruben et Simeon reputabuntur mihi.‡

⁶ Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

⁷ Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan

---

* **48:1 His ita transactis assumptis duobus filiis Manasse et Ephraim.**

HIERON. Et tulit duos filios secum, Manassen et Ephraim. Ex hoc apparet quod supra diximus, quia Joseph ad id locorum duos tantum filios habuit, Ephraim et Manassen. Si autem post multos annos moriente Jacob duos tantum duxit ad benedictionem, illo utique tempore cum filii ejus generare nequiverant, parvuli atque lactentes, in ingressu patris et fratrum, nepotes ex his habere non potuit. † **48:2 Qui confortatus,** etc. HIERON. Et confortatus Israël sedit super lectulum. Cur LXX idem verbum aliter atque aliter ediderint nescio, sed audacter dico quod idem verbum *mittha*, quod hic *lectulum* transtulerunt, supra ubi dixit adorasse Jacob, *virgam* nominaverunt. ‡ **48:5 Duo igitur filii qui nati,** etc. HIERON., Quæst in Gen. Patet quod septuaginta animæ ingressæ sunt in Ægyptum, etc., usque ad sed in tribus Ephraim et Manasse quasi appendices miscebuntur.

in ipso itinere, eratque vernum tempus: et ingrediebar Ephratam, et sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem. §

⁸ Videns autem filios ejus dixit ad eum: Qui sunt isti?

⁹ Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

¹⁰ Oculi enim Israël caligabant præ nimia senectute, et clare videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus et circumplexus eos,

¹¹ dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

¹² Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram. **

¹³ Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israël: Manassen vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

¹⁴ Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui major natu erat, commutans manus.

¹⁵ Benedixitque Jacob filiis Joseph, et ait: Deus,

---

§ **48:7** *Mihi enim quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel et sepelivi eam,* etc. Joseph quasi nescienti indicat ubi et quando matrem sepelierit, forte propheticæ commemorans ibi sepultam esse matrem ejus, ubi erat Christus nasciturus.

** **48:12** *Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris,* etc. Isid. in Gen., tom. 5 Sicut factum est in Esau et Jacob, dicente Domino: **Major serviet minori,** ita et in filiis Joseph, etc., usque ad et juniorem de sinistro dextrum.

in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham, et Isaac; Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem:

¹⁶ angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicit pueris istis: et invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham et Isaac, et crescant in multitudinem super terram.††

¹⁷ Videns autem Joseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: et apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, et transferre super caput Manasse.

¹⁸ Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

¹⁹ Qui renuens, ait: Scio, fili mi, scio: et iste quidem erit in populos, et multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo: et semen illius crescet in gentes.

²⁰ Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, et sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

²¹ Et ait ad Joseph filium suum: En ego morior, et erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

²² Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam

---

†† **48:16 *Invocetur super eos nomen meum.*** AUG. Notandum ex hoc loco non solum exauditionem, sed invocationem etiam dici, quæ non Dei, sed hominum sunt.

tuli de manu Amorrhæi in gladio et arcu meo.‡‡

49

¹ Vocavit autem Jacob filios suos, et ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.*

² [Congregamini, et audite, filii Jacob, audite Israël patrem vestrum:

³ Ruben, primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei; prior in donis, major in

---

‡‡ **48:22** *Do tibi partem unam,* etc. HIERON. in Gen., tom. 3 ***Ego dedi tibi Sichimam præcipuam super fratres tuos, quam accepi de manibus Amorrhæorum in gladio meo et sagitta.***

Sichima juxta Græcam et Latinam consuetudinem declinata est, etc., usque ad et Mausoleum ejus ibi usque hodie cernitur. AUG. Quod Sichimam dicit Jacob præcipuam se dare filio suo Joseph, et addidit quod possederit eam in gladio et arcu, quæritur quomodo ad litteram conveniat Gen. 34. Emit enim centum agnis possessionem illam, non cepit jure belli. An quia Salem civitatem Sichimorum filii ejus expugnaverant, et jure belli potuit ejus fieri, ut justum bellum cum eis videatur, qui priores fecerunt injuriam, contaminando ejus filiam? Cur ergo non dedit eam majoribus filiis suis, qui hoc fecerunt? Deinde si modo de victoria glorians dat eam Joseph, cur ei tunc displicuerunt filii qui hoc commiserunt? Cur denique cum eos benediceret, id exprobrando memoravit? Latet ergo hic propheticum sacramentum, quia Joseph quadam præcipua significatione Christum significavit: et ei datur illa terra ubi obruit Jacob deos alienos Gen. 35, ut Christus intelligatur possessurus gentes diis patrum suorum renuntiantes et in Christum credentes.

* **49:1** ALBIN. In benedictionibus Jacob historia tenenda, et allegoria investiganda: historia de divisione terræ promissionis, allegoria de Christo et Ecclesia, quæ in novissimis temporibus revelanda; prius tamen historiæ fundamenta sunt jacienda.

imperio.†

⁴ Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus.

⁵ Simeon et Levi fratres vasa iniquitatis bellantia.‡

⁶ In consilium eorum non veniat anima mea, et in coetu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum.

⁷ Maledictus furor eorum, quia pertinax: et indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israël.

⁸ Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.§

⁹ Catulus leonis Juda: ad prædam, fili mi, ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, et quasi

---

† 49:3 *Ruben primogenitus meus*, etc. HIERON., Quæst. in Gen. *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea*, et principium filiorum meorum, etc., usque ad primogeniti ordinem perdidisti.

‡ 49:5 *Simeon et Levi*, etc. HIERON., ubi supra. LXX: *Simeon et Levi fratres consummaverunt iniquitatem adinventionis suæ*, etc., usque ad *in consilium eorum non veniat anima mea*. § 49:8 *Juda, te laudabunt*, etc. HIERON., ubi supra.

Quia Juda *confessio* vel *laus* interpretatur, etc., usque ad juxta eundem sensum aliis verbis Ecclesia monstratur, de qua dicitur Matth. 5: *Non potest civitas abscondi super montem posita*.

leæna: quis suscitabit eum?***

¹⁰ Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.††

¹¹ Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam, lavabit in vino stolam suam et in sanguine uvæ pallium suum.‡‡

¹² Pulchriores sunt oculi ejus vino, et dentes ejus

*** **49:9 Catulus leonis Juda: ad præadam, fili mi, ascendisti: requiescens accubuisti ut leo,** etc. ISID. Vel catulus leonis in somno requievit, quia non necessitate, sed potestate. Unde: **Potestatem habeo ponendi animam meam, et nemo tollit eam a me, sed ego pono eam Joan. 10.** Quod vero addit, **et ut catulus leonis,** inde enim mortuus unde natus. Aiunt physici quod catulus leonis, cum fuerit natus, tribus diebus dormit et tribus noctibus. Deinde patris fremitu tremefactus cubilis locus excitat dormientem: Christus quoque in cubili sepulcri tribus noctibus jacens, somnium mortis implevit. Bene ergo Christus ut leo requievit, qui non solum mortis acerbitatem, sed et imperium vicit, et ut catulus leonis, quia die tertia resurrexit. Unde additur. **Quis suscitabit eum?** etc. Nullus, subaudi, nisi ipse qui ait Joan. 2: **Solvite templum hoc et in triduo resuscitabo illud.**

†† **49:10 Non auferetur sceptrum de Juda,** etc. Tandiu enim ex semine Judæ reges apud Judæos fuerunt, donec Christus ex Virgine nasceretur. Primus enim in gente Judæorum rex alienigena fuit. Herodes, quando jam Christus natus est. Qui ergo negat venisse Christum, ostendat regem de tribu Juda in gente Judæorum.

‡‡ **49:11 Ligans ad vineam pullum suum,** etc. Gentes quas sibi subjunxit. Unde Ezech. 18: **Vivo ego, dicit Dominus, nisi hos homines induam sicut vestimentum.** Nos enim Christus in sanguine uvæ mundavit quando sicut botrus in ligno crucis pependit, et ex latere ejus aqua in ablutionem, et sanguis exivit in redemptionem.

lacte candidiores. §§

13 Zabulon in littore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sidonem. ***

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos. †††

15 Vidit requiem, quod esset bona et terram, quod optima: et supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16 Dan iudicabit populum suum sicut et alia

---

§§ 49:12 *Pulchriores oculi*, etc. ISID. Quia doctrina eorum austeritatem veteris legis exsuperat, et evangelica præcepta clara sunt quam legis mandata. *Lacte*, id est doctrina legis, quæ carnalem populum vel parvulum lacte alebat: sed *candidiores*, Ecclesiæ doctores, qui fortem et validum verbi cibum manducant, et distribuunt. Unde Hebr. 5: *Perfectorum est solidus cibus*, qui bene *candidiores lacte* dicuntur, quia candidi, puri et ab omni macula liberi. ***

49:13 *Zabulon in littore*, etc. Ut credentibus refugium et periclitantibus demonstret fidei portum. Contra omnes terminos sæculi solidata exspectat naufragium Judæorum et procellas hæreticorum: qui circumferuntur omni vento doctrinæ, inde etiam apostoli aliqui assumpti: ibi sæpe Dominus docuit. Pertingit autem usque ad Sidonem, id est, usque ad gentes pervenit. Unde Isa. 9: *Terra Zabulon, et terra Nephthali, via maris trans Jordanem*, etc. Sidon, *venatio*: et ex eis locis sumpti sunt venatores, de quibus dicitur Jer. 16: *Mittam venatores multos, et venabuntur vos in omni monte*.

††† 49:14 *Issachar*: HIERON. Quæst. Hebr. Bonum desideravit requiescens inter medios clericos, etc., usque ad et ideo ei omnes tribus serviant, quasi magistro dona portantes. *Accubans inter terminos*, etc. Accubare, est exspectato mundi fine quiescere, nihilque de mundanis quærere, sed ultima desiderare. Fortis asinus requiem vidit, et terram optimam: cum simplex gentilitas ad robur operis se erexit, quia ad vitæ patriam tendit.

tribus in Israël.†††

¹⁷ Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.

¹⁸ Salutare tuum expectabo, Domine.

¹⁹ Gad, accinctus præliabatur ante eum: et ipse accingetur retrorsum.¶¶¶

²⁰ Aser, pinguis panis ejus, et præbebit delicias regibus.

²¹ Nephthali, cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis.*

---

††† **49:16 Dan judicabit populum suum,** etc. ISID. in Gen., tom. 5 Alii per hæc verba putant prædici Antichristum de tribu Dan futurum, etc., usque ad et post beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua potestatis. **Dan judicabit populum suum sicut unum de sceptris Israël. Fiat Dan coluber in via, regulus in semita, mordens ungulas equi, et cadat ascensor ejus retrorsum. Salvatorem tuum exspectabo, Domine.** HIERON., ubi supra. Samson judex Israël de tribu Dan fuit, etc., usque ad et ipse erit exspectatio gentium. ¶¶¶ **49:19 Gad.** HIERON. Latrunculus latrocinabitur ante eum, etc., usque ad et victis hostibus fortiter dimicavit. **Gad accinctus præliabitur ante eum.** ISID. Christus ante et retro præliabitur contra Antichristum: ante, occulto adventu humilitatis; post, manifestata gloria majestatis. Unde Moyses Deut. 33: **Benedictus in latitudine Gad, quasi leo requievit: cepitque brachium et verticem, et vidit principatum suum.** Christus enim in sepulcro quievit, verticem et superbiam excelsorum humiliavit, et ei datus est principatus, et honor, et regnum. * **49:21 Nephthali.** HIERON. Allegorice. Virgultum dissolutum, dans nationi pulchritudinem, etc., usque ad quia ibi vel maxime docuit, ut in Evangelio quoque scriptum est. **Nephthali cervus emissus,** etc. ISID. Apostoli enim et prædicatores, velociter exsistentes, sicut cervi, transcendunt impedimenta sæculi, et excelsa meditantes, dant eloquia pulchritudinis, id est prædicant doctrinam Salvatoris.

22 Filius accrescens Joseph, filius accrescens et decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.†

23 Sed exasperaverunt eum et jurgati sunt, invideruntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est, lapis Israëli.

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, et omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvæ.

26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus, donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, et in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, mane comedat prædam, et vespere dividet spolia.]‡

28 Omnes hi in tribubus Israëli duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis

---

† 49:22 *Filius accrescens Joseph*, etc. HIERON., ubi supra. *Filius accrescens super fontem*, etc., usque ad imperans quoque decem tribubus Israëli. ‡ 49:27 *Benjamin lupus rapax*, etc. HIERON., ibid. *Mane comedet prædam et ad vespere dividet escam*. Quamquam de Paulo manifestissime prophetia sit, quod in adolescentia sua persecutus Ecclesiam, in senectute prædicator Evangelii fuerit, etc., usque ad super sacerdotibus qui, servientes altari, vivant de altari I Cor. 9. *Benjamin lupus rapax*, etc. ISID. Quidam doctorum hoc ad Hierusalem retulit, etc., usque ad tunc dividet escam, intelligens a spiritu litteram esse dividendam, quia *littera occidit, spiritus autem vivificat II Cor. 3*.

benedictionibus propriis. §

²⁹ Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi,

³⁰ contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri.

³¹ Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi et Lia condita jacet.

³² Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit: appositusque est ad populum suum. **

50

¹ Quod cernens Joseph, ruit super faciem patris,

---

§ 49:28 *Omnes hi in tribubus*, etc. Quæritur cur Jacob omnes quos de liberis et ancillis genuit, æquali honore filios et hæredes constituerit? quia sicut Christus omnibus qui per fidem corpori ejus conciliantur, pari honore et gloria cœlestia præmia largitur. *Non est enim ibi discretio an Judæus sit an Græcus, Barbarus an Scytha, servus an liber: quia per omnia et in omnibus* Christus, qui formam servi induit, et pro libero et pro servo servivit, ut omnibus æquale donum largiatur. Quicumque enim fidem Domini promeretur, nullis maculis carnalis nativitatis offuscatur. Unde Joel. 2: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.*

** 49:32 *Appositusque*, etc. STRAB. Quærendum de quo populo dicatur? Nam de patribus nulla quæstio est. Notum est enim quod ad Abraham et Isaac appositus est, sed populus multitudo est. Illi autem tam pauci non poterant populus dici. Intelligendum ergo hoc etiam de angelis dici, ad quorum societatem, de mundo transeuntes, apponuntur sancti. Unde Hebr. 12: *Accessistis ad montem Sion, et ad Hierusalem cœlestem, et ad frequentiam angelorum*, etc.

flens et deosculans eum.*

* **50:1 Quod cernens Joseph, ruittransierunt quadraginta dies.** STRAB. Qui numerus pœnitentiæ et humilitati convenit. Unde in lege et in Evangelio a prophetis et ab ipso Domino observatus est. AUG. Quadraginta dies sepulturæ, quos memorat Scriptura, forte pœnitentiam significant, qua sepeliuntur peccata. Non enim frustra quadraginta dies jejuniorum sunt constituti, quibus Moyses, et Elias, et ipse Dominus jejunavit, et Ecclesia præcipuam observationem jejuniorum Quadragesimam vocat. Unde et apud Jonam de Ninivitis scriptum est: **Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur** Jon. 3, ut per tot dies, accommodatos scilicet humiliationi pœnitentium, intelligantur in jejuniis sua flevisse peccata, et impetrasse misericordiam. Nec tantum luctui pœnitentium hic numerus convenit. Quadraginta enim dies post resurrectionem fuit Dominus cum discipulis suis intrans et exiens, manducans et bibens, qui dies lætitiæ fuerunt. Nec septuaginta Interpretes errasse credendi sunt qui dixerunt: **Triduum, et Ninive subvertetur:** majore enim auctoritate præditi quam interpretum officium est, prophetico spiritu quo etiam ore uno in suis interpretationibus, quod magnum miraculum fuit, consonuisse firmantur **triduum,** posuerunt, quamvis non ignorarent quod **quadraginta dies** in Hebræo legerentur; ut in Christi clarificatione intelligerentur dissolvi et aboleri peccata, **qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram.** Clarificatio autem Domini in resurrectione et ascensione cognoscitur. Unde hic quamvis unum et eundem spiritum dedit: primo postquam resurrexit, secundo postquam ascendit; et quia post triduum resurrexit, post quadraginta autem dies ascendit: unum horum, quod posterius factum est, per numerum quadraginta dierum Hebræi significant; alterum vero de triduo, quod ad eandem rem pertinet, Septuaginta memorant, non interpretationis servitute, sed prophetiæ auctoritate. Non ergo dicamus unum horum falsum esse, et pro aliis interpretibus contra alios litigemus; cum illi qui ex Hebræo interpretantur, probent scriptum esse quod interpretantur; et Septuaginta auctoritas, quæ tanto divinitus facto miraculo commendatur, tanta in Ecclesiis vetustate firmetur. **Septuaginta diebus.** STRAB. Ethnici novem diebus mortuos suos flebant. Unde et novendialis nona dies vocabatur, quando sepeliebantur. Dei cultores septem diebus exsequias celebrabant. Unde Eccli. 22: **Luctus mortui septem dies: luctus autem fatui omne tempus vitæ ejus.** Septe-

² Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.

³ Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

⁴ Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:†

⁵ eo quod pater meus adjuraverit me dicens: En morior: in sepulchro meo, quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, et sepeliam patrem meum, ac revertar.

⁶ Dixitque ei Pharao: Ascende, et sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

⁷ Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

⁸ domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis, et gregibus atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

⁹ Habuit quoque in comitatu currus et equites: et facta est turba non modica.

---

† **50:4 Et expleto planctus tempore,** etc. AUG. Quod mandavit Joseph potentibus Ægypti, ut dicerent Pharaoni nomine ejus: **Pat-ter meus adjuravit me dicens: In monumento quod ego feci mihi in terra Chanaan, ibi me sepelies;** quæritur quomodo verum sit, cum hæc verba patris ejus, cum de sepultura mandaret, non legantur. Sed ad sententiam verba sunt referenda, sicut supra alia similiter iterata. Voluntati enim enuntiandæ et in notitiam perferendæ, oportet verba servire. Fodisse autem sibi Jacob sepulcrum nusquam superius legitur; sed certe, nisi fodisset, non modo diceretur.

10 Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies.‡

11 Quod cum vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:

13 et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo, contra faciem Mambre.

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, et omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit injuriæ quam passus est, et reddat nobis omne malum quod fecimus,

16 mandaverunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17 ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro

---

‡ 50:10 *Veneruntque ad aream Atad*, etc. Hic locus trans Jordanem est, et distat ab Hebron septuaginta passuum millibus. Prætergressi sunt ergo locum in quo debebant sepelire eum, et postea transito Jordane redierunt ad locum duplicis speluncæ. Unde quæri potest quare hoc fecerint. Si dicit aliquis quia bella timebant, sicut filii Israël circumducti per desertum quadraginta annis, donec transmissio Jordane venerunt ad terram promissionis. Sed majoris significantiæ causa factum est hoc. In loco enim quæ area Arad dicitur, postea multitudo filiorum Israël murmurans contra Dominum, divino igne consumpta est. Tanto ergo luctu non tam mors Jacob, quam ruina populi futura lugebatur.

ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

¹⁸ Veneruntque ad eum fratres sui: et proni adorantes in terram, dixerunt: Servi tui sumus.

¹⁹ Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

²⁰ Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos.

²¹ Nolite timere: ego pascam vos et parvulos vestros: consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus.

²² Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Joseph. §

²³ Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac et Jacob.

²⁴ Cumque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum de loco

---

§ 50:22 *Vixitque centum decem annis.* AUG., in Gen., tom. 3 Cum hos filios filiorum vel nepotes filiorum dicat Scriptura Joseph vivendo vidisse, quomodo jungit eos sexaginta quinque animabus cum quibus Jacob Ægyptum dicit intrasse, etc., usque ad quæ illo vivo propagabatur, per quem factum est ut ingrederetur.

isto:**

²⁵ mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.††

** **50:24 *Asportate ossa,*** etc. STRAB. Joseph, sicut pater ejus, terram promissionis tota mente desiderabat, et incolatum Ægypti detestabatur. Nos quosque moraliter instruit, ut quandiu sumus in hoc mundo, terram promissionis, id est viventium, semper desideremus, et ibi requiescere optemus: quod bene fit, si numerum annorum Joseph moribus imitemur. Centum enim et decem vitæ annis expletis mortuus est: nos quoque studeamus per decalogi observantiam ad æternam beatitudinem quam centenarius significat, pervenire. †† **50:25 *Conditus aromatibus.*** STRAB. Felix est anima quæ, aromatibus virtutum condita in loculo corporis degens, quotidie proficiendo perenni vitæ reservatur. Siquidem in fide, spe et charitate custodita fuerit, per gratiam Christi pervenire merebitur ad speciem divinæ contemplationis, cujus adoptio perfecta est lætitia; unde psal. 15: ***Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.***

ccxcviii

Bibbia Vulgata Clementina na 1598
Clementine Vulgate of 1598 with Glossa Ordinaria
Migne edition 1880 in Latin

Public Domain

Language: Latine (Latin)

Translation by: Jerome

2014-08-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

7ca33455-379f-554d-a635-9009adb90c5